

† Πωλησις Βιβλίου

2259

ΙΕΡΑ
ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΗΤΟΙ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΙΕΡΑΣ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Καὶ ἐξήτασις τῶν χειροτονουμένων

Συγγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου

ΝΙΚΟΛΑΟΥ τοῦ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ.

Νῦν δὲ διασκευασθεῖσα ἐπὶ τὸ καθαρώτερον ἔθος
ἐκδίδεται ἁπλῆν

Κ. ΑΝΑΝΙΑΔΗ καὶ Κ. ΠΟΛΥΤΑΚΗ.

Εἰς κοινὴν τῶν ὀρθόδοξων ὀφελείαν.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟῦ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

Ἀυθεντοῦμένου παρὰ Στεφάνου Α. Δερματίκου.

1861.

**ΙΕΡΑ
ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ**

ΗΤΟΙ

ΒΕΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΙΕΡΑΣ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Καὶ ἐξέτασις τῶν χειροτονουμένων

Συγγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου

ΝΙΚΟΛΑΟΥ τοῦ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ.

*Νῦν δὲ διασκευασθεῖσα ἐπὶ τὸ καθαρώτερον ὕφασμα
ἐκδίδεται δαπάνῃ*

τῶν

Κ. ΑΝΑΝΙΑΔΗ καὶ Κ. ΠΟΛΥΤΑΚΗ.

ΕΙΣ ΚΟΙΝΗΝ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΟΦΕΛΕΙΑΝ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

Διευθυνόμενον παρὰ Στεφάνου Α. Δομestίκου.

1861.

« Ἡ παρ' ἡμῶν τοῖς ἀνθρώποις τελουμένη Ἱερατικὴ Μυστα-
γωγία, μίμησις ἐστὶ τῆς οὐρανοῦ Ἱεραρχίας. »

(Μάξιμος εἰς τὸ περὶ οὐρανοῦ Ἱεραρχ. κεφ. α').

« Μίμησις τῆς ἀνω μυστικῆς Ἱεραρχίας τὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ
γινόμενα σήμερον. »

(Μάξιμος εἰς τὸ περὶ οὐρανοῦ Ἱεραρχ. κεφ. ἦ.).

Ἡ παρούσα Κατήχησις τῆς Θείας καὶ Ἱερᾶς Λειτουργίας,
σύγγραμμα Νικολάου τοῦ Βουλγάρου, ἐπιθεωρήθησα, καὶ
ἤδη νεωστὶ τύποις ἐκδοθεῖσα ἀδεία Ἐκκλησιαστικῇ, ἐγκρί-
νεται πρὸς ἐλευθέραν διάδοσιν τοῖς εὐσεβέσιν.

Τῶ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΩ, ΘΕΙΟΤΑΤΩ,
ΚΑΙ
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩ, ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ,
ΚΥΡΙΩ, ΚΥΡΙΩ,
ΙΩΑΚΕΙΜ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΝ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΙΕΡΑΣ
ΣΥΝΟΔΩ,

Εὐσεβάστως

ἀνατίθενται

οἱ ἐκδόται.

SISMANOGLIO

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ὁ τοῦπίκλῃν ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ ὁ αἰοίδιμος ἤμασε μὲν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἰζ'. ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, πατρίδα δ' ἔσχε τὴν περιφανεστέραν τῆς ἀλισταφοῦς τῶν Ἰονίων νήσων πλειάδος, τὴν ἀγλαόπαιδα Κέρκυραν, ἀφ' ἧς τοσαῦτα ὀσημέραι ἀειθαλῆ καὶ ποικίλα ἀναφύεται ἀνθη, τοὺς πολυειδεῖς τῆς σοφίας λειμῶνας καθωραίζοντα. Ἐλκων δὲ τὸ γένος ἐκ γονέων εὐγενῶν καὶ πατρικίων καὶ ἐπ' ἀρετῇ καὶ ζήλῳ τῆς Εὐσεβείας ἐπιστήμων, καὶ ζῶν ἐν μέσῳ πόλεως, οὕτω περιφανοῦς τῶν Μουσῶν ἐνδαιτήματος, θείοις ἤθεσι καὶ παιδεύμασιν ἀριστα τρέφεται τε καὶ διαπλάττεται, τὸν τε Ἑλληνα λόγον καὶ τὴν ἄλλην ἐγκύκλιον μάθησιν κάλλιστα ἐν βραχεῖ ἐκπαιδεύεται, μεγάλης ἐκ φύσεως πλουτῶν εὐφυίας καὶ θαυμαστῆς περὶ τὰς Μούσας καὶ τοὺς λόγους δεξιότητος εὐμοιρῶν. Οὕτως οὖν καλῶς ἤδη τὴν τε ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν συγκεκροτημένος καὶ ὑπὸ τῆς καλῆς συνεχόμενος ἀπληστίας, δι' ἧς μόνης τό τε πνεῦμα πλουτίζεται καὶ ἡ σπουδὴπάγκαρπος γίγνεται καὶ ὠφελιμωτάτη, ἀπαίρει, ἐκμεταλλεύσων ἐν ἀφθονία τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας, εἰς τὸ ἀκμαῖον τότε καὶ περίβλεπτον τῆς σοφίας καθίδρυμα, τὸ πολλοὺς μεγάλους τε καὶ περιφανεῖς Καθηγητὰς τε καὶ διδασκάλους ἔχον τοῦ Παταύου Πανεπιστήμιον, ἐν ᾧ καὶ ἄλλοι τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος οὐκ ὀλίγοι καὶ μάλιστα τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ, φιλομαθείας

ἔρωτι ἐκκαιόμενοι, τὴν τε οὐραθεν καὶ ἔσω διήκουον σοφίαν. Ἐνταῦθα δὴ ὁ καλὸς Νικόλαος, ὡς ξύλον ἐκ φύσεως εὐθαλὲς καὶ κάρπιμον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων μεταφυτευθὲν, εὐθὺς ἐν καιρῷ καλοῦς καὶ ἀφθόνους τοὺς πεποθημένους παρήγαγε καρποὺς, εἰς ἄκρον προκοπῆς τε καὶ παιδείας ἐλάσας· τὴν τε γὰρ τῆς φιλοσοφίας κάλυκα μέχρι στεφάνης, ὡς ὁ λόγος, ἐκπιῶν, καὶ τὴν τοῦ Ἱπποκράτους φιλόανθρωπον καὶ θεϊαν ἐπιστήμην τελείως ἐκμαθὼν, Διδάκτωρ ἀνηγόρευται τῆς τε φιλοσοφίας καὶ ἰατρικῆς. Πλὴν ἐπὶ πᾶσι τούτοις οὐ διέλιπε πάντοτε καὶ πανταχοῦ λιπαρῶς ἐκμελετῶν καὶ τοὺς τῆς Ἐκκλησίας Θεοφόρους Πατέρας, καὶ τούτοις, ὡς ἄλλος αὐτὸς τοῦ χριστιανικοῦ σκάφους Ὀδυσσεὺς, οἴονεϊ κηρῷ, τὰς ἀκοὰς περιφράττων, διετῆρει ἑαυτὸν ἀσινῆ ἀπὸ τῶν τῆς ψευδοῦς καὶ κακοδόξου φιλοσοφίας φωνασκιῶν· ὡς φιλόπονος δέ τις μέλισσα ἐν τοῖς τούτων ἱεροῖς συγγράμμασιν ἀνθολογῶν, ὑψηλοῖς τὸν νοῦν ἐπλούτιζε θεωρήμασιν ἐν νεαζούτῃ ἀκμῇ τῇ ἡλικίᾳ, διαπλάττων οὕτω καὶ γλῶσσαν καὶ διάνοιαν μετὰ τοῦ ἤθους, καὶ συναρμολογῶν ἅμα τὴν ἐνδόμυχον καὶ πνευματικὴν λατρείαν μετὰ τοῦ πρακτικοῦ τῆς εὐλαθείας μέρους, ὥστε καὶ μετὰ ταῦτα ἐφ' ὄρου ζωῆς ἐν τοιαύτῃ ἀρμονίᾳ διετέλεσε κρατῶν τὴν πλάστιγγα τῶν δύο τούτων ζωτικῶν ὄρων· ἀρχῆς γὰρ καλῆς, τὸ δὴ λεγόμενον, κάλλιστον καὶ τὸ τέλος παρομαρτεῖ. Τοιοῦτος ἄρα τηνικαῦτα ὁ σοφὸς Βούλγαρις, ἐστεμμένος τῇ τοῦ Διδάκτορος μεγαλωνυμῖα, χαίρειν τοῖς σοφοῖς τῶν Παταύων καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν ὁμογενῶν καὶ συνθιασωτῶν αὐτοῦ φράσας, φίλην ἐς πατρίδα γαίαν ἀπονοστέϊ, νεότευκτα περιβεβλημένος τὰ ὄπλα τοῦ φωτός καὶ πολλαπλασίῳν ἤδη ἑαυτοῦ γεγεννημένος, εἰς φωτισμὸν τῶν ἡμεδαπῶν καὶ ὄφελος, ἀποδώσων αὐτῇ τὰ οἰκεία καὶ τὰ τροφεῖα μετὰ τόκου ἀποπληρώσων

Ἐνταῦθα τῶν σχολαστικῶν ἤδη καὶ τῶν τῆς μαθητείας ἀσχολιῶν ἀπηλλαγμένος, παραδίδοται ὄλος τοῖς ἱεροῖς τῆς Ἐκκλησίας πατρῶσιν, ἀρχαίοις τε καὶ νεωτέροις, ἐνάμιλλος ἐκείνων, ὡς οἶόν τε, τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν γενέσθαι ἀόκνως προθυμούμενος, ἰδίᾳ δὲ τροφήν ἑαυτῷ καὶ τρυφήν ἐπιούσιόν τε καὶ περιούσιον τὰς θείας ποιεῖται Γραφὰς, ἐκ τούτων, ὡς ἀπὸ μαζῶν μητρικῶν καὶ φιλοστόργων, τὸ οὐράνιον μάννα, ὡς ὕδωρ γλυκασμοῦ, ἀπαντλῶν, καταστήσας οὕτως ἑαυτὸν πάμπλουτον θησαυρὸν θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης σοφίας, καὶ ἰατῆρα δόκιμον τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν τοῦ πλησίον ἀσθενειῶν, εἰς βάθος ἄμφοτέρας ταύτας τὰς ἐπιστήμας ἐμμεμελετηκῶς καὶ εἰς ἄκρον ἐντριβῆς τούτων γενόμενος, προσθεῖς ἐκείνη καὶ τὴν πείραν, ἧς ἄνευ πᾶσα ἡ τῆς ἰατρικῆς θεωρία ἐν μικροῖς καὶ ὀλίγοις ἐκπνέει καὶ δαπανᾶται. Διὰ τοι τοῦτο εὖνους ἀπασικαθίσταται ὁ σοφώτατος Νικόλαος καὶ λίαν ἀγαπητὸς καὶ περίθλεπτος, τοῖς ἀπάντων ἀδόμενος στόμασιν, ὀρώντων ὁσημέραι τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ σοφίαν φανωτέραν τε καὶ τηλαυγεστέραν ἐκλάμπουσαν, ὥστε ὁ ἐν Κερκύρα τότε ἀρχηγὸς καὶ ἐπίτροπος τῆς Ἐνετικῆς Ἀριστοκρατίας διορίζει ψήφῳ κοινῇ καὶ ἀποκαθίστησιν αὐτὸν Κριτὴν τῆς πολιτείας, καθάπερ ἐν τῇ ἑαυτοῦ Κατηχῆσει ἐπονομάζει ἑαυτὸν. Ἡλίκος ἄρα καὶ τούτου τοῦ περιφανοῦς καὶ ὑψηλοῦ ἀξιώματος καὶ ὅσον ἅμα λυσιτελῆς τε καὶ ὠφέλιμος ἐγένετο, δῆλον, οἶμαι, ἐκ τῶν προτέρων, πρὸς ἃ δὴ ἐκεῖνος οὐ μόνον συμφωνεῖν ἀείποτε τὰ μετὰ ταῦτα, ἀλλὰ γε καὶ πολλῷ τῷ μέτρῳ καθυπερτερεῖν ἐσπούδαζεν. Ἐντεῦθεν ἄχρι καὶ δεῦρο ἀγῆρως καὶ μετὰ δύο αἰῶνας ἡ μνήμη αὐτοῦ ἐπανθεῖ.

Πολλῷ δ' ἐτι πλείῳ ἐμεγάλυνε καὶ ἐκραταίωσε τὸ κλέος καὶ ἀνάγραπτον τὸ ὄνομα αὐτοῦ διέσωσεν, ὅσα περ ἐκχροπλάστησε καὶ ἐμελιτούργησεν ἐν εὐρυτάτῃ κριτικῆς πολυμα-

ἡ. θείας κυψέλη, ὀλόχρυσά μὲν τοῖς τῆς Θεογνωσίας νοήμασι, περιτηγυρωμένα δὲ καὶ τῷ κόσμῳ τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, ὡς ὅτε τις χρυσῷ περιχεύεται ἄργυρον ἀνὴρ. Καὶ τοιαῦτα πρῶτον, ἐξ ὧν ἡμεῖς τὸ γέ νυν ἔχον ἴσμεν, μετ' ἐπαίνου ἀναφέρονται αἱ ἄσματικαὶ Ἀκολουθίαι τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Σπυρίδωνος τοῦ θαυματουργοῦ, καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου, γλαφυρώτατα καὶ λίαν ἐμμελῶς μεμουσουρημένα, δι' ὧν πλήρης σοφίας ὁ ὕμνογράφος Νικόλαος, καὶ πνέων μουσικὴν ὄλωσ τὴν παναρμόνιον, ζῆ καὶ παρ' ἡμῖν ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, διασαλπίζων ἀπὸ τῶν γραπτῶν σελίδων, ὡς ἐξ ἀιγιήτων καὶ τρανοφθόγγων χειλέων τὰ τρόπαια καὶ τοὺς ἀγῶνας τῆς τὸν κόσμον νικησάσης Ὁρθοδόξου ἡμῶν πίστεως. Ἐν ἅπασι δὲ τοῖς ἱεροῖς τούτοις ἄσμασι, τοῖς τὴν ἐκκλησιαστικὴν καθωραϊσασα χοροστασίαν, ἐνθεν μὲν ἡ τῆς θεολογίας ἀκρίβεια θεσμοῦδαι, ἐνθεν αὖ ἡ τοῦ μέλους ἠδύτης καὶ ἡ τῆς εὐγλωττίας χάρις γλυκυτέρα μέλιτος ἀποστάζει. Ἐφεξῆς δὲ συνεγράψατο Ἰταλιστὶ καὶ Ἐκθεσίῳ περὶ τῆς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως μετακομιδῆς τοῦ λειψάνου τοῦ θαυματουργοῦ Σπυρίδωνος. Φέρονται δὲ τούτου, καθὰ δὴ παρὰ τῷ Παπαδοπούλῳ Κομνηνῷ ἀναγινώσκόμεν (α) καὶ τι πόνημα Θεολογικὸν καὶ διάφορα Ἑλληνικὰ ἐπιγράμματα, ἅπερ αὐτὸς ἀνέγνω καὶ ἶδεν. Ἐφ' ἅπασι δὲ τούτοις, οἶονεὶ χρυσῆ τις καὶ πνευματικοῖς περικεκοσμημένη μαργαρίταις κορωνίς, ἐπιτεθείσθω καὶ τὸ νῦν δορυφορούμενον τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐρμηνευτικὸν σύνταγμα, κτῆμα αὐτῇ ἐσόμενον

(α) Σημ. • tractatus de necessariis ad salutem. pium ac perutile opusculum. . . . aliqua etiam ab eodem Nicolao Epigrammata Graeca conscripta, et sparsim e eadem vidimus. Hist. Gymnasii Patavini. σελ. 317, ἔρ. καὶ Ἄνδρ. Παπαδοπούλου Νεοελληνικὴν Φιλολογίαν. τόμ. Α. σελ. 182. καὶ Bibl. Graec. Fabric. τόμ. XI σελ. 287 καὶ 390—391. Harl.

ἔσαι, μέγα καὶ θαυμαστὸν τὴν ἀξίαν, ὅπερ συνετάξατο προτροπῇ τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ τοῦ Παναϊδεσιμωτάτου Πρωτοπαπᾶ (α) Χριστοδούλου, πρὸς κοινὸν μὲν τῶν Ὁρθοδοξῶν φωτισμὸν καὶ ὠφέλειαν, ἰδίᾳ δὲ πρὸς κατήχησιν καὶ διδασκαλίαν τῶν μελλόντων τῷ Θεῷ καθιεροῦσθαι καὶ ὑπουργεῖν, καθάπερ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ προλεγομένοις ἐδήλωσεν εἰπὼν. « ἰδὼν οὖν ὁ ἔρηθεις αἰδεσιμώτατος τὸ ἀπλοῦν καὶ ἄγροικον πολλῶν Ἱερέων τῆς ἡῆσου, ἔκρινεν ἀναγκαῖον, διὰ τὴν ἔρευναν μάλιστα ὅπου γίνεται τῶν ὑποψηφίων, νὰ τυπώσῃ μίαν Κατήχησιν ἱεράν, εἴτε διδασκαλίαν ὀρθόδοξον πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τοῦ ἰδίου Ποιμνίου με μίαν καθαρὰν ἐξήγησιν τῆς Θείας καὶ ἱεράς Λειτουργίας. » Ἔστι δὲ τὸ σύγγραμμα, ὡς καὶ ἡ ἐπιγραφή ἔχει « Ἱερά Κατήχησις, ἡ τοῖς τῆς

(α) Σημ. Καλὸν εἶμαι, εἰδ' ἀπὸ σκοποῦ ὑποσημειῶσαι ἐνταῦθα, ὅσα παρ' ἐν τοῖς τοῦ Νικολάου προλεγομένοις ἀναγινώσκόμεν, περὶ τοῦ ἐπὶ τῆς Ἑνετικῆς Κυβερνήσεως ἀνωτέρου τούτου ἐν Κερκύρῃ ἐκκλησιαστικοῦ βαθμοῦ. « Ἡ ἀξία τοῦ Παναϊδεσιμωτάτου Πρωτοπαπᾶ εἰς τοὺς Κορυφαίους εἶναι ἡ πλέον ἐξαιρετός, ὅπου νὰ χαίρεται ἡ Πατρις ἡμῶν καὶ παλαιὰ τόσον, ὅπου καὶ τὸ χρυσοῦλλον Φιλίππου τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς τοὺς αἰετῆς Ἰνδικτιῶνος δ'. ὅπου τὸ ἔχομεν ἕως τῆς σήμερον, μελετᾷ τὴν αὐτὴν ἀξίαν ἀρχαίαν τόσον, ὅπου μνήμη εἰς τοῦτο νὰ μὴ εἶναι οὐδαμῶς, μήτε ἔγγραφος, μήτε ἄγραφος. Χρυσόουλλον μὲ τὸ ὅποιον προστάσει τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἡγεμόνας ὁ αὐτὸς Αὐτοκράτωρ νὰ μὴ μεταχειρίζονται εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, μόνον ἡ ἐξουσία ἔλη τοῦ κρίνειν καὶ τιμωρεῖν πᾶν ἐκκλησιαστικὸν πρόσωπον, νὰ κατὰγεται ἐν πᾶσιν ἀπὸ τῆν Ποιμαντικῆν ἱεῶν αὐτοῦ τοῦ ἐκλαμπροτάτου Προέδρου Ἐξουσία, ὅπου καὶ ἡ γαληνοτάτη Ἀριστοκρατία τῶν Ἑνετῶν, εἰς τοὺς αἰετῆς τὴν ἐπικύρωσιν εἰς τρέπον, ὅπου τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἅπαντα διοικεῖν καὶ ποιμαίνονται δι' αὐτῆς. Ἐκλέγεται δὲ διὰ τῶν τριῶν ἐξοχωτάτων Ἀθηναίων τῆς Πόλεως καὶ τῶν τριῶν κριτῶν τῆς πολιτικῆς, τῶν τε εἰκοσι πρεσβυτέρων τοῦ ἱεροῦ Κλήρου καὶ τριάκοντα Ἀρχόντων τῶν Θεοσεβειστῶν καὶ προκρίτων, ἐκλελεγμένων ὑπὸ τοῦ λεγομένου Συμβουλίου τῶν ἐκατὸν πενήκοντα. ἔχει ὑπ' αὐτὴν ἑξ ἑκατομμύριους Ἱερεῖς, τὰ λεγόμενα δηλονότι Ὀρφικά, ἑννέα ἀρχιεπισκοπάρχους ἐξάρχους, (οἱ ὅποιοι εἶναι ἐκλέγονται εἰς τὴν ζωὴν τοῦ παρὰ τῆς αὐτοῦ Αἰδεσιμωτάτου) καὶ ὅλον τὸν ἱερὸν Κατάλογον τῆς πόλεως, καὶ ἡῆσου, καὶ τῶν περιγύρων αὐτῶν, διὰ τὸ ὅποιον ὀνομάζεται καὶ μέγας Πρωτοπαπᾶς. Κατὰ μάλιστα ἔχει ἕνα ἀπὸ τοὺς πλέον ἐξαιρετοὺς καὶ πρώτους Ἀρχοντας. »

Θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας ἐξήγησις
καὶ ἐξέτασις τῶν χειροτονουμένων. » Καὶ ἐπι-
γέγραπται μὲν ἐν γένει Κατηγήσις διὰ τὸν τρόπον καὶ
τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας, ἥτις πρὸς τὸ σαφέστερον δῆπου
καὶ πρὸς τὸ ῥᾶον ἀγκολάπτεσθαι ταῖς μνήμαις τὰ θεῖα νοή-
ματα κατ' ἐρωταπόκρισιν, ὡς ἀπὸ νάματος κρηναίου, γλυκε-
ροῦ καὶ καλλιῤῥόου, προῤῥέει ἡρέμα τὴν τε καθαρότητα καὶ
τὸν ῥοδὸν ἀπομιμουμένη· τὸ μέγιστον δὲ καὶ κύριον αὐτῆς
μέρος ἀποτελοῦσι τὰ περὶ τῆς θείας μυσταγωγίας, ἅτινα φι-
λοπόνως ὁ πολυμαθὴς καὶ γραφικώτατος Νικόλαος ἑρανισά-
μενος καὶ ἀνθολογῆσας ἐξ ἀπάντων τῶν ἀρχαιοτέρων Ἑρμη-
νευτῶν, ἐξαιρέτως δὲ ἐκ τῶν ἁγίων Πατέρων Κυρίλλου Ἱερο-
σολύμων, Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Συμεῶν Θεσ-
σαλονίκης, μὴ ἄκροις τοῖς χεῖλεσι τούτων γευσάμενος, μητ'
ἐπιψαύδην, ὅσα τούτοις συγγέγραπται, ἐπελθὼν, διεξοδικῶς
καὶ εὐμεθόδως ἐξέθετο, τῇ κοινολαλήτῳ χρώμενος διαλέκτῳ,
τοῦτο μὲν πρὸς τὴν τῶν πολλῶν οἰκοδομήν, καὶ κοινὴν δια-
πιδαγωγῆσιν καὶ ἐν Χριστῷ τῶν χριστιανῶν κατάρτισιν,
ὡς ἐν τοῖς αὐτοῦ προλεγομένοις ἐπιμαρτυρεῖ λέγων, « πρὸς
» ψυχικὴν ὠφέλειαν τῶν ἀπλουστέρων, εἰς χάριν τῶν ὁποίων
» ἔγεινε καὶ εἰς ἀπλήν διάλεκτον ὅλον τὸ σύγγραμμα, » τοῦτο δὲ
ἐκεῖνο δὴ τὸ τοῦ Ἀποστόλου, τὸ μὴ εἰς ἀέρα τοὺς λόγους δια-
σκιδνασθαι σπουδάζων ἀποφυγεῖν καὶ ταῖς ἐκείνου ὑπέικων πα-
ραινέσει λέγοντος « διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὐσημον δῶτε,
» πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσισθε γὰρ εἰς ἀέρα λα-
» λοῦντες. » Ἔστι δὲ τὸ μέρος τοῦτο διὰ τε τὴν Θεόσοφον
καὶ ἀλληγορικὴν ἐρμηνείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπερφουδῶς μυστη-
ρίου τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας καὶ διὰ τὸ πλούσιον καὶ βαθύνουν
τῆς ἐν Θεολογίᾳ φιλοσοφίας πλείστου λόγου ἀξίον, καὶ κλη-
ρικοῖς μὲν προϋργιαίτατον ὄπλον καὶ ὄργανον, λαϊκοῖς δὲ φω-

τιστικώτατον καὶ ὠφελιμώτατον πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς, ἀπο-
σπὸν τῶν γηίνων καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀφορᾶν καὶ εἰς Θεὸν ἐπι-
στρέφειν καταναγκάζον. Περιέχει δὲ προστούτοις ἐν μὲν τῇ
ἀρχῇ ἐκθεσιν περὶ τῶν ἐπτὰ Μυστηρίων, τελευτὸν
δὲ περὶ τῶν πρὸς σωτηρίαν ἀναγκαίων. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἐνεῖσι καὶ τινες παρεκβάσεις, περιττεύου-
σαι ἴσως τοῖς πλείστοις φαινόμεναι καὶ παρέλκουσαι· περὶ
τούτων ἰδοὺ ἐκεῖνος ὁποῖά τινα λέγει ἀπολογούμενος. « Καὶ
» ἂν καλὰ οἱ ἀναγινώσκοντες βλέπετε εἰς αὐτὴν κάποιας
» παρεκβάσεις, αἱ ὁποῖαι φαίνονται περιτταὶ καὶ παρέλκουσαι,
» ὡσὰν ἡ Συλλογὴ τῶν Γραφικῶν ἀποδείξεων διὰ τὴν κατὰ
» σάρκα παρουσίαν τοῦ ἀληθινοῦ Μεσσίου, αἱ περιγραφαὶ
» τῆς πολυσημάντου χάριτος, τῶν ἱερῶν Συνόδων αἱ σκια-
» γραφαί, τὰ διάφορα νοήματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐξηγεῖται ἡ Ἁγία
» Γραφή, καὶ ἄλλα ὅμοια, μὴν τὰ λογιᾶσθε διὰ τέρας ἢ
» ἐλάττωμα τοῦ συγγράψαντος, ὅπου ὁ σκοπὸς τοῦ ἐξ ἀρχῆς
» δὲν ἦτονε τέτοιος, μόνον διὰ εὐχαρίστησιν πολλῶν, ὅπου εἰς
» τοῦτο πολλὰ τὸν ἐβίασαν. Ἄν καλὰ συλλεγέντα καὶ αὐτὰ
» συντείνουσιν ὄχι ὀλιγώτερον πρὸς ποικιλωτέραν εὐμάθειαν,
» τὴν ἐν τοῖς θεοῖς ἐπανθοῦσαν, ἀπὸ ὅ,τι συμβάλλεται, καὶ
» πρὸς ψυχικὴν ὠφέλειαν τῶν ἀπλουστέρων. » Ἐσπούδασεν
εὐδηλονότι ἐπιμελῶς ὁ ψυχωφελεῖς καὶ κοινωφελεῖς οὗτος
συγγραφεὺς πᾶν τὸ ἀπαραιτήτως πρὸς τὴν τῶν κληρικῶν γνῶ-
σιν ἐπάναγκες καὶ λίαν πρὸς τοὺς ἀπλοϊκωτέρους λυσιτελεῖς καὶ
σωστικώτατον ἐν τῇ δε τῇ ἱερᾷ Κατηγήσει συναγαγεῖν καὶ κα-
ταγράψαι, καθιστὰς οὕτως ἑαυτὸν ἀτεχνῶς πανδιδάσκαλον, δα-
φιλῆ δότην καὶ χαριτόβρυτον τοῦ ταλάντου διανομέα. Οἷας δ
οὖν καὶ ἡλίχης τὸ ἱερὸν τουτὶ σύγγραμμα ἀξίας τε καὶ ὠφε-
λείας, ἡμεῖς μὲν ἀφ' ἑαυτῶν οὐδὲν πλέον λέγομεν, ἐκείνην μὲν
τοὶ τὴν τοῦ διασήμου τῆς Κερκύρας Ἀρχιατροῦ Ἰακώβου

Ῥίκκη κριτικωτάτην καὶ λίαν εὐφραδῆ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν
 τούτου συγγραφέα τὸν σοφώτατον Βούλγαριν ἀξιούμεν ἐν-
 ταῦθα παραθέσθαι, ἔχουσαν ὡδί. « Ἀνέγων σου καὶ ἐπα-
 « νέγων τὴν ἱερωτάτην ΚΑΤΗΧΗΣΙΝ, θαυμαστὴ Νικόλαε, καὶ
 » τε πολὺς τὸ παράπαν, καὶ τε γήρους ἐσχάτου, πολλὴν δι'
 » αὐτῆς ἐκαρπώσαμην, ὁμολογῶ, τὴν ὠφέλειαν. Διὰ τε τῶν
 » τύπων πᾶσι τὸ κατ' ἐμὲ καὶ ψυχοτερπῆ καὶ ψυχοσωτήριον
 » τοῖς ἐντευξομένοις. Ἐν ταύτῃ γὰρ τῶν Μυστηρίων τὰ Ἄ-
 » δυτα, τῶν ἱερῶν ἐντεύξεων αἱ διαταγαί, τῆς Στολῆς τῆς ἱε-
 » ρατικῆς τὰ Μυστήρια, τῆς Ἐκκλησίας οἱ Ὅροι, τῶν Θεῶν
 » αἱ ἐρμηνεῖαι Ναῶν, τῶν τῆς Ἐκκλησίας Ἱεραρχῶν αἱ δια-
 » κοσμῆσεις, ὁ νοῦς τῆς Γραφῆς ὁ τετράμορφος, Χριστοῦ
 » τοῦ ἀληθινοῦ] Μεσσίου αἱ διὰ τῶν Γραφῶν ἀποδείξεις,
 » τὸ κήρυγμα τῶν Μαθητῶν τὸ πολύβροντον, αἱ εἰσφοραὶ τῆς
 » Θεοῦ Χάριτος αἱ πολυπλάσιοι, τῶν Ἄρθρων αἱ παραφράσεις
 » τῶν Συμβολικῶν, τὰ τῶν Συνόδων τῶν Οἰκουμενικῶν ἀπανθί-
 » σματα, αἱ φάλαγγες τῶν αἵρεσιάρχων αἱ ἰοβόλοι, τῆς Θεομή-
 » τορος ἡ ὑπεροχὴ ἡ ἀσύγκριτος, αἱ τετραπλάσιοι τῶν Μακά-
 » ρων θεοῦφαντοι προῖκες, τῶν ἀναγκαίων πρὸς σωτηρίαν αἱ
 » σκιαγραφίαι, τὰ Τάγματα τῶν Ἱεραρχῶν τῶν Ἐπουρανίων, αἱ
 » τάξεις τῆς Βασιλίδος τῶν Πόλεων αἱ θεοσεβεῖς, τῶν μεγα-
 » λείων τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦ ἁγίου Ἄρτου τῶν τερατουργιῶν
 » τὰ ἀπόρρητα. Καὶ τί ἐτι λέγω; πάσης τῆς Θεῆς καὶ ἱερᾶς
 » ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ] τὰ Ὑπομνήματα καὶ Ζητήματα ῥήμασι μὲν
 » ὀλίγοις, ἀλλὰ γε κατὰ τε ἐννοίαν, κατὰ τε τὰς θεοπνεύστους
 » τῶν θεοφόρων Πατέρων Διδασκαλίας διεξοδικώτατα μεθερ-
 » μηνεύεται καὶ χαριέστατα. Συμπλίκιον ἔδοξα διέρχεσθαι, Ἄμ-
 » μώνιον καὶ Φιλόπονον, τοῦ Περιπάτου τοῦς ὑπομνητάς, τοῦς
 » καθ' ὕψος τὰ τοῦ Σταγειρίτου μετελθόντας, ὡς καὶ σὺ κατὰ
 » πᾶσαν ἀκρίβειαν τὰ τῆς Ἱερωτάτης Μυσταγωγίας, ἀπλῶ τῶ

» χαρακτήρι, τοῖς πολλοῖς χαριζόμενος. Πάντα δὲ Ὁρθοδοξίας
 » πλήρη, ὃ γε παντὸς ἔργου καὶ λόγου κορωνὶς καὶ κεφάλαιον.
 » Χαίρω τοίνυν ψυχῇ καὶ σώματι, καὶ σοὶ εὐχομαι καὶ ὑπερεύ-
 » χομαι, ὡς υἱῶ μὲν καθ' ἡλικίαν, ἀδελφῶ δὲ κατὰ τέχνην. Τὸν
 » δὲ θεοσεβέστατον ὁμοῦ καὶ σοφώτατον ΧΡΙΣΤΟΥ ΔΟΥΛΟΝ,
 » σοῦ μὲν ἀδελφὸν προσφιλέστατον, ἡμῶν δὲ Ποιμένα καὶ Πρόε-
 » δρον, Κύριος Θεὸς διαφυλάξαι ὑγιᾶ, καιμακρόβιον, εἰς ἡμῶν
 » διοίκησιν καὶ παντὸς τοῦ Ποιμνίου. Ἐρρώσθον Ἐνωρὶς συναι-
 » μόνων ἐκλαμπροτάτη » (α). Ταύτην οὖν τοιαύτην τὴν ἱερὰν
 Κατήχησιν ὁ θαυμαστὸς Νικόλαος, ὡς ἐκεῖνος ὁ σοφὸς τοῦ
 Εὐαγγελίου γραμματεὺς, ἐξαγαγὼν ἐκ τοῦ παμπλοῦτου τῆς
 θεογνωσίας θησαυροῦ καὶ νὰ καὶ παλαῖα (Ματθ ιγ'
 52), συνεξέφανε καὶ συνηρμολόγησε, καὶ φέρων παρέδωκε τοῖς
 πιστοῖς, ἐν ἧ δὴ τὰ πάντα λίαν ἐναργῶς ἀναπτύσσει, καὶ ταῖς
 θεαῖς προσεμπεδοῖ καὶ διατρανοῖ Γραφαῖς τε καὶ παραδόσεσιν.
 Ἐξεδόθη δὲ τύποις τὸ πρῶτον ἡ ἱερὰ αὕτη Κατήχησις
 Ἐνετίησιν ὑπὸ τοῦ ἰδίου συγγραφέως τὸ 1681. Ἐφεξῆς δὲ
 αὐθις, ἐπειδήπερ, ὡς δημωφελὴς καὶ πανδιδάσκαλος, ἀπέβη
 σπανιωτάτη, πολλοὶ πολλάκις πολλαχοῦ ταύτην μετετύπωσαν.
 Τῶν ἐκδοτῶν δὲ μάλιστα εἰς μὲν ὁ Βλαντῆς, (ἐνετ. 1818).
 μετέβαλε καὶ τὸ ὕψος τῆς ὅλης συγγραφῆς ἐπὶ τὸ κομψότερον
 ἕτερος δὲ πρὸ ὀκταετίας ἐν Κερκύρα, ἄδικον εἶναι νομίσας
 ἕτερον σχῆμα περιβαλεῖν καὶ ἀπαλλοτριῶσαι τὸ ἔκγονον τῆς
 τοῦ οἰκείου πατρὸς γνησιότητος, ὡς εἶχε πρωτοτύπως, ἐξέδωκε,
 διορθώσας μόνον, ὅσα που τυχὸν ἡμάρτηται τῶ ἀντιγραφῆ ἢ
 τῶ τυπογράφῳ. Πλὴν δὲ τούτων καὶ ἕτερα αὐθις, πέμπτη
 ἴσως αὕτη, ἐγένετο ἐναγχος Ἀθήνησιν ἐκδοσις τῆς ἱερᾶς ταύ-
 της Κατηχίσεως ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ αὕτη, μόλις ἐξεληθοῦσα τῶν

Οἰκοθεν 1678. Ἔτος τὸ Σωτήριον, Προσιδίωνος Θ', ἐπὶ δέκα. Τῆς οὗς ἔξοχότητος
 δούλος κατὰ πάντα εὐμανέστατος ΙΑΚΩΒΟΣ ἢ ΡΙΚΚΗΣ Ἀρχίατρος Κερκύρας.

πιστηρίων, εἰς χεῖρας τῶν ἐκείσε πιστῶν περιελθοῦσα, κατέστη ἡμῖν τοῖς ἐν Βασιλευούσῃ περιζήτητος, διά τοι τοῦτο δύο τῶν φιλομούσων ὁμογενῶν τοῦτο μὲν ἡγούμενοι τὴν ἔλλειψιν τοιαύτης λαοτρόφου βίβλου ἐπιπλαβεστάτην, τοῦτο δὲ προτροπαῖς τε καὶ συμβουλαῖς τῶν τε ἐν τῷ βήματι καὶ τῶν ἐκτὸς τοῦ βήματος ἐλλογίμων ἀνδρῶν παροτρυνόμενοι, ἐπιθυμοῦντες δὲ πῶς καὶ αὐτοὶ καθυπηρετῆσαι τῇ πανσεβάστω ἡμῶν μητρὶ Ἐκκλησίᾳ καὶ λυσιτελεῖς, ὡς οἶόν τε, τῷ χριστεπωνύμῳ γενέσθαι πληρώματι, μήτε πόνων, μήτε χρημάτων, ὡς καλοὶ στρατιῶται, φεισάμενοι, ἀνέλαβον τὴν ἐκδοσιν τῆς πολυτίμου ταύτης καὶ ἱερᾶς Κατηχέσεως. Πλὴν ἀλλὰ πεισθέντες ἅμα καὶ κρίναντες ἰδίᾳ τε γνώμῃ καὶ ἄλλων περὶ τὰ τοιαῦτα σοφωτέρων καὶ μᾶλλον εἰδημόνων, ὅλως ἀνάρμοστον καὶ πάντῃ ἀνοίκειον οὕτω λαμπρὰς καὶ ὑψηλὰς ἐννοίας, βράχῃ οὕτω πενιχρὰ καὶ ἀκαλλῆ περιβεβληθῆσαι καὶ τὴν τότε πρὸς τὴν νῦν τῆς γλώσσης κατάστασιν ἀντιμετροῦντες, ἔγνωσαν τὸ μισοβάρβαρον καὶ τὴν ἐκ τριόδου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χυδαιοφωνίαν, πρὸς τὸ εὐφραδέστερον τῆς ἐνεστώσης καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον μετερρύθμισμένον μεταποιῆσαι ὕφος, ἵν' οὕτως πολλῶ ἤδιον καὶ οἰκειότερον τῷ χρόνῳ προσενέγκουσι τοῖς φίλοις ἀναγνώσταις τὸ οὕτω θεολόγον καὶ φιλόσοφον τουτί πόνημα, καὶ μὴ προσκορεῖς ἀποβῶσι καὶ φορτικοὶ τοιαυτ' ἀχάρिता, οἷά περ ἐκεῖνα, καὶ ἀτερπῆ παρατιθέντες, καὶ τοῦτ' αὐτὸ **κ ά κ ο σ μ ο ν ο ὑ ρ ά ν η ν**, κατὰ τὸν **Κωμικόν**, πολυτίμητον ἐμπεπιστευμένην μύρον (α)

(α) Αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἕτεροι τῶν ὁμογενῶν ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἐν πολλοῖς κοινωφελῶσι συγγράμμασιν ἤρξαντο καταργεῖσθαι, οἰόμενοι οὕτως ἐπὶ μᾶλλον ταῦτα λυσιτελεῖν καθιστᾶν καὶ εὐληπεῖν. Πολλάκις γὰρ καὶ τὸ ἔπακρον τῆς χυδαιοφωνίας τοιαύτην τῷ λόγῳ πρὸς τὴν λακτικὴν διαστρεφῆ καὶ ἀσάφειαν παρέχει, ὥστε μὴδὲ τι ἐννοεῖσθαι τὸ παράπαν. Ἐνταῦθεν οὖν καὶ Νικόλαος ἐκεῖνος ὁ Λογάρχης τὸ παράλληλον τῆς φιλοσοφίας μεταγλώττισεν ἐπὶ τὸ καθαρώτερον καὶ μᾶλλον εὐκρινές, ἐκδοῦς τούτοις ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1830, καὶ ὁ τοῦτου περικλιθεὶς μαθητὴς ὁ σερβὸς Κ. Βύθουβιτς τὴν ἐκκλησιαστικὴν τοῦ Μιλετίου ἱστορίαν, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1833. ὁρ. Προλεγ. ἀμφοτέρων.

Οὕτως οὖν οὐ σμικρὰ δαπάνη τὸ κείμενον μεταρρύθμισαντες, τὰ δ' ἄλλα, ὡς ἔχει ἐν τῇ ἐν Κερκύρα τὸ 1852 ἐκδομένῃ, ἐάσαντες, τὰς ὑποσημειώσεις, ἤτοι, τὸν πραγματιώδη κατ' ἀλφάβητον πίνακα καὶ ἕτερα τινὰ, ἀρξάμενοι ἀπὸ πολλοῦ ἤδη τὴν τύπωσιν αὐτῆς, εἰς πέρας ἤδη Θεοῦ συνεργείᾳ ἀγαγόντες, προσφέρουσι ταύτην τοῖς εὐσεβέσι καὶ φιλοθέοις ὁμογενέσι, μὴδὲν τὸ παράπαν τῶν ἐς δεῦρο διαφέρουσιν, πλὴν τῆς ἐξωθεν περιβολῆς.

Ἵμεῖς δὲ, ἀδελφοὶ, πρὸς τὸν ζῆλον καὶ τὴν φιλόθεον τῶν ἐκδοτῶν προθυμίαν, ἅμα τε καὶ πρὸς τὸ δῶρον ἀποβλέποντες, ἀποδέξασθε εὐμενῶς μετ' εὐγνωμοσύνης τὴν ἱερὰν ταύτην Βίβλον. Ἐντυγχάνοντες γὰρ αὐτῇ εἴσεσθε πάντως τὸ ταύτης ὠφέλιμον καὶ ἀναγκαῖον. Σπουδάσετε δὲ μὴ ἐν κτήσει μόνον, ἀλλὰ γε πολλῶ μᾶλλον ἐν χρήσει τὴν βίβλον ἔχειν, ἵν' ἐκμαθόντες κάλλιστα τὸν ἀληθῆ νοῦν καὶ τὸ σημαινόμενον ἐκάστης ἱεροτελεστίας τῆς μητρὸς ἡμῶν, τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, παριστάμεθα ἐς τοῦπιόν ἐν αὐταῖς, ὡς ὀρεῖλομεν, μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης.

Ἐγγραφον ἐν Χάλκῃ, τῇ ς'. Φεβρουαρίου αἰξά.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ι. ΠΑΛΑΜΑΣ
ΑΓΙΟΤΑΦΙΤΗΣ.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΙΕΡΑ,
 ΗΤΟΙ
 ΕΞΗΓΗΣΙΣ
 ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΙΕΡΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
 ΚΑΙ
 ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΧΕΙΡΟΤΟΝΟΥΜΕΝΩΝ
 ΚΑΤ' ΕΡΩΤΗΟΚΡΙΣΙΝ.
 ΕΞΕΤΑΣΤΗΣ καὶ ΥΠΟΨΗΦΙΟΥΣ.
 ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ.

- ΕΞΕΤ. **Τ**ι ζητῶν ἦλθες ἐνταῦθα ἀδελφέ;
- ΥΠΟΨ. Ἐπιθυμῶν νὰ λάβω τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, ἦλθον προθύμως πρὸς ἐξέτασιν τὴν πρέπουσαν, κατὰ τὸ διατεταγμένον τῆς Θεοφρουρήτου ταύτης πολιτείας φητόν.
- ΕΞ. Ἐπιθυμοῦμεν λοιπὸν νὰ χειροτονηθῆς ἱερεύς;
- ΥΠ. Ναί, διὰ τῆς χάριτος τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ τοῦ δοτῆρος τῶν ἀγαθῶν.
- ΕΞ. Καὶ τί σημαίνει ἱερεύς;
- ΥΠ. Ἱερεύς σημαίνει θυσιαστής καὶ ὑπηρέτης, ὅστις προσφέρει εἰς

θυσίαν, ὄχι αἷμα τράγων καὶ μόσχων, ὡς ἐποίουν οἱ ἱερεῖς τοῦ παλαιοῦ νόμου καὶ τὰ ἔθνη, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ Κόσμου, καὶ διὰ τῆς θείας χάριτος καὶ ἐξουσίας ἱεουργεῖ καὶ τελεῖ τὰ ἅγια Μυστήρια τῆς Καθολικῆς ἡμῶν ἁγίας Ἐκκλησίας, μεταδίδων αὐτὰ εἰς τοὺς μετὰ πίστεως προσερχομένους ὀρθοδόξους καὶ εὐτεβεῖς.

ΕΞ. Γίνωσκε ὅτι, ἂν θέλῃς νὰ λάβῃς τοιοῦτο μέγα καὶ ὑψηλὸν ἀξίωμα, καὶ νὰ ἱεουργῇς ἀξίως αὐτὰ τὰ θεοπαράδοτα Μυστήρια, τὰ ὁποῖα λέγεις, βαρὺ χρέος ἀναδέχεσαι καὶ δυσβάστακτον, καὶ πρέπει νὰ γινώσκῃς, ὄχι μόνον τὴν ὑπερφυῖ χάριν καὶ δύναμιν, τὴν ὁποῖαν ἔχουσι ταῦτα (τὰ περὶ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας ἐξόχως), ἀλλὰ καὶ νὰ διάγῃς ἔτι ζωὴν θεάρεστον, καὶ κατὰ πάντα ἁγίαν. Ἐπειδὴ, ἂν ὁ ἐσθίων καὶ πίνων, ἦτοι κοινωνῶν, ἀναξίως, κολάζεται, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, πόσω μᾶλλον ὁ ἀναξίως ἱεουργῶν;

ΥΠ. Ὅλα τὰ ἀναθέτω, εἶπον, εἰς τὴν χάριν τοῦ μεγάλου Θεοῦ, τοῦ δοτῆρος τῶν ἀγαθῶν· διότι πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ καταβαῖνον. Διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τοῦτον τὸν περιβλεπτόν τόπον, ἔμπροσθεν τῆς ὑμετέρας μεγαλοπρεπείας, καὶ τῆς ἱερᾶς ταύτης Συνόδου, ἵνα λάβω καὶ γὰρ τὴν διατεταγμένην ἔρευναν, εἰς δόξαν πρῶτον Θεοῦ τοῦ παντοδυνάμου, καὶ δεύτερον εἰς διηνεκὴ φύλαξιν καὶ σκέπην ταύτης τῆς θεοσεβεστάτης ὑμῶν αὐθεντείας, καὶ ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς σωτηρίαν.

ΕΞ. Λοιπὸν, ἀδελφε, ἐκ Θεοῦ ἀρχώμεθα, καὶ εἰς Θεὸν λήγωμεν αὐθις. Πρῶτον ἄς εἴπωμεν περὶ ὅλων τῶν μυστηρίων γενικῶς· ἔπειτα περὶ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας ὅ,τι φωτίση ἡμᾶς ὁ Θεός· ἔπειδὴ ταῦτα εἶναι τὰ δύο ἄκρα εἰς τὰ ὁποῖα φαίνεται ἐξόχως περικλειομένη ὅλη ἡ ὑπόθεσις τῆς ἱερατικῆς πραγματείας. Πόσα εἰσὶ τὰ μυστήρια;

ΥΠ. Τὰ Μυστήριά εἰσιν ἑπτὰ. Τὸ ἅγιον Βάπτισμα· τὸ ἅγιον Μύρον· ἡ Ἱερωσύνη· ἡ Μετάνοια· ἡ θεία Εὐχαριστία· ὁ Γάμος καὶ τὸ Εὐχέλαιον.

ΕΞ. Πόθεν λέγονται Μυστήρια;

ΥΠ. Μυστήρια λέγονται ἀπὸ τοῦ Μύω, τὸ ὁποῖον σημαίνει, κρυπτόν τὸ στόμα κλειστόν. Καὶ τοῦτο, ἔπειδὴ περιέχουσιν ἐν

ἑαυτοῖς μίαν ἀπόκρυφον χάριν, ἥτις δὲν πρέπει νὰ φανερόνηται εἰς τοὺς ἀπίστους, οἵτινες, μὴ ἔχοντες τὸ φῶς τῆς πίστεως, δὲν δύνανται διόλου νὰ τὰ ἐννοήσωσιν. Οὕτως ἔχομεν τὸν Νικόδημον, ὅστις ἔλεγεν εἰς τὸν Χριστόν. « Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέ-
 » ρων ὤν; μὴ δύναται δεύτερον εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς
 » αὐτοῦ εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι; (Ἰωάννου γ'). ὡς μὴ δυνάμενος νὰ κατανοήσῃ τὴν ὑπερφυῖ ἀναγέννησιν, ἥτις χαρίζει εἰς τοὺς πιστοὺς τὸ ἅγιον Βάπτισμα. Οὕτως ἐφιλονείκουν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες. « Πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα αὐτοῦ
 » φαγεῖν; » (Ἰωάννου ς'). Καὶ πολλοὶ ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθη-
 τῶν αὐτοῦ εἶπον. « Σκληρὸς ἐστὶν ὁ λόγος οὗτος· τίς δύναται
 » αὐτοῦ ἀκούειν; » ὡς μὴ δυνάμενοι νὰ κατανοήσωσι τῆς ἱερᾶς κοινωνίας τὸ μέγα Μυστήριον. Ἄλλοι ἐτυμολογοῦσι τὸ Μυστήριον ἀπὸ τοῦ Μυῶ, ὅπερ σημαίνει « διδάσκω τὰ θεῖα. » Διὸ καὶ ὁ Εὐστάθιος, συνάπτων καὶ τὰς δύο σημασίας, « τοῖς Μύσταις,
 » ἔλεγε, προσήκει μύειν τὸ στόμα » (ἰδοὺ ἡ πρώτη σημασία),
 « καὶ μὴ ἐκφαίνειν, ἃ μεμύηται » (ἰδοὺ ἡ δευτέρα) (1).

ΕΞ. Ἀπόδειξον εἰς ἡμᾶς τί ἐστὶ τὸ Μυστήριον;

ΥΠ. Τὸ Μυστήριον ἐστὶ πρᾶγμα θεῖον καὶ ἅγιον, τὸ ὁποῖον, ἄλλο μὲν φαίνεται εἰς τὰ ὄμματα, ἄλλο δὲ ὑπαινίττεται καὶ νοεῖ, ἀποδεικνύον ὑπὸ ὕλικα καὶ αἰσθητὰ εἶδη τὴν αὐλὸν καὶ πνευματικὴν χάριν, τὴν ὁποῖαν χαρίζει ὁ μέγας Θεὸς εἰς ἐκείνους, ὅσοι ἀξίως τὸ δέχονται. Οὕτως ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ, εἰ καὶ βλέπωμεν ἄρτον καὶ οἶνον, ἀλλὰ μετὰ τὸν ἁγιασμὸν οὐκ ἐστὶν ἄπλοῦς ἄρτος καὶ οἶνος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Χριστὸς κρυπτόμενος ὑπ' ἐκείνα τὰ εἶδη. Καὶ ἐν τῷ βαπτίσματι, εἰ καὶ διὰ τῶν ὀμμάτων βλέπωμεν ἄπλοῦν ὕδωρ ἀλλ' εἰς αὐτὸ τὸ ὕδωρ κρύπτεται ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἥτις ἀποπλύνει τὴν ψυχὴν, καὶ ἀοράτως καθαρίζει αὐτὴν ἀπὸ πάσης ἀμικρίας. Οὕτω καὶ τὸ ἔλαιον ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, τὰ ἀρώματα ἐν τῷ Μύρῳ, καὶ τὰ ἕξῃς.
 « Μυστήριον ἰστί (γράφουσιν εἰς τὸ δ' τῆς ἱερᾶς Θεολογίας

(1) Ἡ ἐπιθετικὴ, τὸ μὲν μυστήριον ἀπὸ τοῦ μύω τῆς εἰρηστικῆς· τοῦτο δὲ, ὡς καὶ τὸ μύω, ἀπὸ τοῦ μύω. Καὶ τοῦτο ἐνενοεῖ καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν τῷ παρατεθέντι χωρίῳ.

» οί Σχοκαστικοί) σημείον αισθητόν, τῇ ὁμοιώσει παραστατι-
 » κόν, τῇ διατάξει σηματικόν, καὶ τῷ ἁγιασμῷ συνέχον τῆς
 » ἀόρατον χάριν. » Καὶ ἄλλως. « Μυστήριον ἐστὶ σημεῖον, ὡς
 » εἴρηται, αισθητόν, τῆς τοῦ Θεοῦ συνέχον ἀόρατον χάριν, πρὸς
 » τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν δραστικῶς τεταγμένον, ἐκ θείας
 » θεσμοθεσίας σηματικόν. » Καὶ εἰς τὸ β'. περὶ χριστιανικῆς
 διδασκαλίας Κεφ. α. μὲ δύο λέξεις ὁ Λύγουστινος. « Μυστήριον
 » ἐστὶ ἀοράτου χάριτος ὁρατὸν σημεῖον. » Καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυ-
 σοστόμωμον. « Μυστήριον ἐστὶ τὸ ἀπόρρητον, καὶ θαυμαστόν, καὶ
 » ἀγνωστόμενον » (1).

ΕΞ. Τίς νομίζεις ὅτι διέταξε τὰ μυστήρια;

ΥΠ. Ἀμέσως αὐτὸς ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεός, ὁ Κύριος ἡμῶν
 Ἰησοῦς Χριστός.

ΕΞ. Καὶ δικτὶ διὰ τοιούτων αισθητῶν σημείων ἠθέλησε νὰ πα-
 ραδώσῃ ὁ Θεός τὰ ἅγια Μυστήρια; Δὲν ἠδύνατο ἀοράτως νὰ μετα-
 δίδῃ καθ' ἡμέραν εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν ἁγίαν του χάριν, καὶ νὰ ἐ-
 νεργῇ διὰ τῆς παντοδυναμίας του ἄνευ ὕδατος καὶ ἐλαίου, ἄνευ ἄρ-
 του καὶ οἴνου καὶ ἀρωμάτων;

ΥΠ. Ἠδύνατο βέβαια· ἐπειδὴ ὁ Θεός καὶ διὰ μόνου τοῦ λόγου
 ποιεῖ εὐθὺς ὅ,τι θέλει· καὶ εἰς τὰ θεία (τὸ ἐννόημα ἔργον), κατὰ
 τὸν Ναζιανζοῦ θεολόγον ἐν τῇ ὁμιλίᾳ τὴν ὁποίαν ποιεῖ εἰς τὰ Θεο-
 φάνεια, ἦτοι γενέθλια τοῦ Σωτῆρος· ἀλλ' οὕτως ὠκονόμησεν ἡ ἄ-
 πειρος σοφία, καὶ μετὰ λόγου· διότι, καθὼς ἀπαρχὴ τῆς σωτηρίας

(1) Ἡ λέξις μυστήριον ἐκλαμβάνεται καὶ εἰς πλατυτέραν σημασίαν, καὶ
 δηλοῖ, κατὰ τὸν ἀνωτέρω ὅρισμόν, πᾶν τὸ ἀπόρρητον καὶ θαυμαστόν καὶ ἀγνωστόμενον.
 Εἰδικώτερον δὲ λέγεται περὶ τῶν ἑπτὰ μυστηρίων, καὶ εἰς ταύτην τὴν σημασίαν ἀ-
 ναφέρεται ὁ ὅρισμός τοῦ ἱεροῦ Λύγουστινου. Ἡ ἐρθεόδοξος ὁμολογία, ἣν συνέταξε μὲν
 ὁ ἀείμνηστος μητροπολίτης Κιαιθέου Πέτρος ὁ Μεγίλας εἰς ἀνατροπὴν τῶν ἐπ' ἐνό-
 ματι τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρου ἐκδοθέντων Καλδινικῶν κεφαλαίων,
 ἐκύρωσε δὲ ἡ ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐν δύο συνέδοις
 (ἐν Γλασκῶ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει), ἔχει τὸν αὐτὸν ὅρισμόν μετὰ τινος ἀναπτύ-
 ξεως· « Τὸ μυστήριον ἐστὶ τελετὴ, ἢ ὁποῖα ὑπὸ εἶδος τι ὁρατῶν, ἐστὶν αἰτία, καὶ
 » φέρει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πιστοῦ τὴν ἀόρατον χάριν τοῦ Θεοῦ, διαταχθὲν ὑπὸ τοῦ
 » Κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ ἕκαστος τῶν πιστῶν τὴν Θεϊάν χάριν λαμβάνει. » (Μέρ.
 Α. ἐρωτ. 66.).

ἡμῶν ὑπῆρξεν ἡ ἐνσαρκὸς οἰκονομία καὶ ὑπὲρ λόγον σωμάτων τοῦ
 Θεοῦ καὶ Λόγου, οὕτως ἠθέλησεν, ἵνα τὰ Μυστήρια σωματικῶς θε-
 μελιόνωνται εἰς ὑλικά σημεῖα καὶ αισθητὰ, καὶ πνευματικῶς ἐνεργῶσι.
 Διότι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι, βλέπων ὁ ἄνθρωπος προερχομένην τὴν
 σωτηρίαν του ἀπὸ τοιούτων εὐτελῶν καὶ ὑλικῶν μέσων, ταπεινοῦται
 κατὰ πολλὰ, συγχρόνως δὲ, ἐπισυνάγων τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐν τῷ ναῶ
 τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν προσευχῶν τῶν γινομένων ἐν τῇ ἱερουσίᾳ τῶν
 ἱερῶν Μυστηρίων, νοουθετεῖται καὶ σωφρονίζεται, καὶ δοξάζει συνάμα
 τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἄκραν αὐτοῦ παντοδυναμίαν καὶ εὐ-
 σπλαγγίαν.

ΕΞ. Εἰπέ τοὺς τόπους τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἐνθα καθοράται ἡ πα-
 ράδοσις τῶν ἑπτὰ ἁγίων Μυστηρίων.

ΥΠ. Τὸ ἅγιον Βάπτισμα φαίνεται εἰς τὸ γ'. τοῦ Ἰωάννου· « Ἐὰν
 » μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν
 » εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, » καὶ εἰς τὸ κή. τοῦ Ματθαίου·
 « Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, μαθητεύσατε πάντα τὰ
 » ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ
 » Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. »

Τὸ ἅγιον Μύρον φαίνεται εἰς τὸ α. τῆς β'. πρὸς Κορινθ. « Ὁ
 » βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστὸν καὶ χρίσας ἡμᾶς Θεός, ὁ
 » καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύ-
 » ματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. » Καὶ εἰς τὸ ἡ. τῶν Πράξεων, ἐνθα,
 ἂν καὶ εἰς τὴν Σαμάρειαν ἐβαπτίσθησαν πολλοὶ διὰ τῶν Ἀποστόλων,
 ὅμως, ὅσον διὰ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Μύρου, ἀκόμη δὲν εἶχον λάβει
 τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπειδὴ καὶ αὕτη ἡ χάρις ἐστὶ διάφορος τοῦ
 Βαπτίσματος· « Ἀκούσαρτες, γράφει ὁ ἱερός Λουκάς, οἱ ἐν Ἱερο-
 » σολύμοις Ἀπόστολοι, ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ
 » Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς Βαρνάβαν καὶ Ἰωάννην, οἵτινες
 » καταβάντες προσηύχοντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσι Πνεῦμα ἁ-
 » γιον· οὐπω γὰρ ἦν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιπεπωκός· μόνον γὰρ
 » βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ » (1).

(1) Πράξ. 8. 14. ἔπει ἀναγινώσκεται τὸν Πέτρον ἀντὶ τοῦ Βαρνάβαν,
 ἔπει κατὰ παραδρομὴν ἔγραψεν ὁ συγγραφεὺς. Τὴν χάριν τοῦ μυστηρίου τούτου εἰ

Τὸ Μυστήριον τῆς Μετανοίας φαίνεται εἰς τὸ κή. τοῦ Ματθαίου, ἔνθα πρὸς ὄλους τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἀδιαφόρως ἔλεγεν ὁ Χριστός·
 « Ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. »

Ἀπόστολοι μετίδιδον διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν· « Τότε ἐπιθέου τὰς χεῖρας » ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐλάμβανον Πνεῦμα ἅγιον » (Πράξ. κ. 17. πρὸλ. καὶ κβ'. 6). Εἰς δὲ τοὺς κατὰ πόλιν ἐπισκόπους, εὖς κατέστησαν, παρέδωκαν νὰ τελῆται διὰ τῆς χρίσεως τοῦ μύρου, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου. (Περὶ ἐκκλ. ἱεραρχ. δ'). Σημειωτέον δὲ, ὅτι οἱ δυτικοὶ δύο τιμὰ ἐκαινοτόμησαν περὶ τὸ μυστήριον τοῦτο τοῦ ἁγίου Μύρου· ὅτι δὲν χρίουσιν ἀμέσως τοὺς βαπτιζομένους, καὶ ὅτι δὲν ἀποδέχονται τὴν ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων χρίσιν, διατεινόμενοι ὅτι ἀνέκαθεν ὑπὸ μόνων τῶν ἐπισκόπων ἔταλετο. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ πρῶτον, ὁ Ἀρεοπαγίτης τρανῶς μαρτυρεῖ ὅτι οἱ βαπτιζόμενοι ἔξιοῦντο ἀμέσως τοῦ θείου Χρίσματος καὶ τῆς ἁγίας Εὐχαριστίας (Περὶ ἐκκλ. ἱεραρχ. β'. καὶ δ'). Καὶ ἡ ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος (καν. μη.) διατάττει· « Ὅτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους, μετὰ τὸ βάπτισμα, χρίσθαι χρίσματι ἐπουρανίῳ, καὶ μετόχους εἶναι τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. » Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου, χωρὶς νὰ ἐπαναλάβωμεν ἕσα ἔγραψεν ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Φώτιος πρῶτος, καὶ ἄλλοι τῶν ἡμετέρων μετ' αὐτῶν, ἀρνούμεθα νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ Χρυσοστόμου οἱ πρεσβύτεροι ἐσφράγιζον διὰ τοῦ μύρου τὰ βαπτιζόμενα νήπια. Διότι ὁ θεὸς οὗτος Πατήρ, καταπερόμενος κατὰ τῆς δαισιδαίμονιας τινῶν γυναικῶν, αἰτίνες ἤλειπον τὰ βρέφη μὲ πηλὸν εἰς τὸ μέτωπον ὡς προφυλακτικὸν τῆς βασκανίας, λέγει·
 « Ὁ Θεὸς σε μύρω ἐτίμησε πνευματικῶ, καὶ σὺ βορβόρω μολύνεις τὸ παιδίον; . .
 « Πῶς γὰρ αὐτὸ προσάγεις ταῖς χερσὶ τοῦ ἱερέως, εἶπέ μοι; πῶς ἀξιοῖς ἐπὶ τοῦ μετώπου
 « σφραγίδα ἐπιθεθῆναι παρὰ τῆς τοῦ πρεσβυτέρου χειρὸς, ἔνθα τὸν βορβόρον ἐπέχρισας; (Λόγ. κβ'. εἰς τὴν πρὸς Κορ. Α. πρὸς τῷ τέλει). Οἱ δὲ Διαμαρτυρούμενοι ἀθετοῦσι τὸ μυστήριον τοῦ ἁγίου Μύρου καὶ τὰ λοιπὰ, δύο μόνον θέλοντες μυστήρια, τὸ Βάπτισμα, καὶ τὴν Εὐχαριστίαν, ἂν καὶ περὶ ταύτης οὐχὶ ὀρθῶς φρονοῦσι· διότι οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν, οἱ Λουθηρανοὶ, δεξιάζουσιν οὐχὶ μεταβολῆν τοῦ ἄρτου εἰς σῶμα Χριστοῦ, καὶ τοῦ ποτηρίου εἰς αἷμα, ἀλλ' ἐνωσιν τοῦ ἄρτου μετὰ τοῦ σώματος, καὶ τοῦ οἴνου μετὰ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου· οἱ δὲ λοιποὶ ἀρνοῦνται δυσσεβῶς τὴν πραγματικὴν παρουσίαν τοῦ Κυριακοῦ σώματος καὶ αἵματος ἐν τῷ μυστηρίῳ ἐνῶ ἡ ἀκαλήθεια εἶπε· Τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμά μου. Καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμα μου Καὶ πάλιν· Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου διαλαμβάνει ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Περὶ δὲ τῶν πέντε μυστηρίων, ἐὰν τὸ λαμβάνειν δι' ὀρατῶν σημείων Πνεῦμα ἅγιον, ἢ ἀφεσιν ἁμαρτιῶν, ἢ Θεῖαν χάριν, δὲν συνιστᾷ μυστήριον κατὰ τοὺς Διαμαρτυρούμενους, λοιπὸν οὐδὲ τὸ Βάπτισμα θελεῖ εἶσθαι μυστήριον.

Καὶ « ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα » (Ἐ. Καθολ. Ἰακώβου) (1).

Ἡ ἁγία Εὐχαριστία φίνεται εἰς πολλοὺς τρόπους τῆς Θείας Γραφῆς. « Καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας, ἐκλασε (ἤγουν ἔκοψε) » καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων. Τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμα μου. Ὡσαύτως » καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι καὶ τὰ ἐξῆς.. (κβ'. κατὰ Λουκᾶν.). Καὶ εἰς τὸ ἕκτον τοῦ Ἰωάννου. « Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν Σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ Αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. »

Τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης φαίνεται εἰς τὸ κή. τοῦ Ἰωάννου. « Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον. » Καὶ εἰς τὸ κβ'. τοῦ Λουκᾶ. « Τοῦτο » ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, καὶ τὰ ἐξῆς. »

Τὸ Εὐχέλαιον φαίνεται εἰς τὸ ς'. τοῦ Μάρκου. « Καὶ ἤλειπον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους καὶ ἐθεράπευον. » Καὶ εἰς τὸ ε. τοῦ Ἰακώβου. « Ἀσθεεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ, καὶ ἡ εὐχὴ τῆς Πίστεως σώσει τὸν κά- »

(1) Ἦκουσα Διαμαρτυρούμενον λέγοντα, ὅτι ἡ ἐξουσία τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν εἰς μόνους τοὺς Ἀποστόλους ἐδόθη. Ἀλλ' οὕτω λέγοντες στρεβλοῦσι προφανέστατα τὴν νοῦν τῆς Θείας Γραφῆς. Διότι ὁ Κύριος, εἰπὼν πρότερον περὶ τοῦ ἁμαρτήσαντος ἀδελφοῦ· « εἰν δὲ καὶ τῆς Ἐκκλησίας παρακώσθη, ἔστω σοι ὡσπερ ἐθνικός καὶ ὁ τέλειωνος, » ἀμέσως ἐπέφερον· « Ἀμὴν λέγω ἡμῖν, ἕσα εἰν δέσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ » καὶ ἕσα εἰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ » (Ματθ. κβ. 17. 18), ὥστε πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας ἀπετείνετο ταῦτα λέγων. (Ἰδε Εὐθύμιον αὐτ.). Ὅτι δὲ δὲν δύνανται νὰ δέσωσιν ἢ νὰ λύσωσιν, εἰν δὲν γνωρίζωσι τὰς ἁμαρτίας, φανερόν. Τὸ δὲ, ἔλων του τῶν μαθητῶν ἀδιαφόρως, ἔγραψε προφανῶς ὁ συγγραφεὺς κατὰ τῆς Παπικῆς μοναρχίας. Καὶ ἀπορίας ἄξιον, πῶς οἱ Παπισταὶ, ἐνῶ καὶ αὐτοὶ τὸ, ἕσα εἰν δέσητε κτλ. ἐννοοῦσι περὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀρῖναι καὶ κρατεῖν τὰς ἁμαρτίας, δεθείσης πρὸς πάντας τοὺς ποιμένας, ἔπειτα τὸ πρὸς τὴν Πίστιν ἀπαραλλάκτως φηθῆναι ἕσα εἰν δέσητε κτλ. ἐκλαμβάνουσιν ἀντὶ ἰδιαίτερου καὶ ἐξόχου προνομίου, καὶ ἀντὶ ὑπεράτης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀρχῆς. Ὄντως· « ταυφλωκιν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς. καὶ πεπώρωκιν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι ταῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ κούρωσι τὴν καρδίαν.

» μνοντα, και ἐγερει αὐτὸν ὁ Κύριος· καὶ ἁμαρτίας, ἢ πεποιη-
» κώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ (1).

Ὁ Γάμος φαίνεται εἰς τὸ 19. τοῦ Ματθαίου. « Καὶ ἕσονται οἱ
» δύο εἰς Σάρκα μίαν, ὥστε οὐκ εἰσι δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία·
» ὁ οὐδ' ὁ Θεὸς ἔκλεξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. » Καὶ εἰ. πρὸς
Ἐφεσ. « Τὸ Μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν. »

ΕΞ. Καὶ διατί ἑπτὰ μόνον μυστήρια ἐνομοθέτησεν ὁ Χριστὸς,
καὶ ὄχι περισσότερα ἢ ὀλιγώτερα;

ΥΠ. Διότι τόσα εἰσὶν ἀρκετὰ πρὸς ψυχικὴν σωτηρίαν. Καὶ καθὼς
τοῦτο τὸ φθαρτὸν ἡμῶν σῶμα πρῶτον γεννᾶται εἰς τοῦτον τὸν κόσμον,
οὕτως ἡ ψυχὴ ἀναγεννᾶται διὰ τοῦ Βαπτίσματος, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ
ἐκπλύνει τὴν προπαινορικὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἀποκαθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ἀ-
πὸ υἱὸν κατάρως, καὶ τοῦ θανάτου υἱὸν ζωῆς, καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ
καθὼς τὸ φθαρτὸν ἡμῶν σῶμα, ἀφ' οὗ γεννηθῆ, φυσικῶς αὐξάνει, οὕτως
ἡ ψυχὴ κατὰ χάριν λέγεται αὐξάνουσα διὰ τοῦ ἁγίου Μύρου. Ἐ-
πειδὴ καὶ αὐτὸ τῇ δίδει χάριν, καὶ δύνανται μερικὴν πνευματικῆς
δωρεᾶς καὶ εὐλογίας. Καὶ καθὼς τὸ σῶμα, ἵνα ζῆ ἔχει χρεῖαν νὰ
τρέφηται, οὕτω τρέφει πνευματικῶς τὴν ψυχὴν τὸ Ἰπέρθεον τῆς
Θείας Κοινωνίας Μυστήριον. Καὶ καθὼς τὸ σῶμα ὅταν ἀσθενῇ διὰ
τῶν ἱατρικῶν θεραπεύεται, οὕτω τὸ Μυστήριον τῆς Μετανοίας καὶ
Ἐξομολογήσεως ἱατρεύει τὴν ψυχὴν, συνεχῶς ἀφρώστοῦσεν ἐκ τῶν
ἁμαρτιῶν. Καὶ καθὼς τὸ σῶμα, καὶ ἂν ἱατρευθῇ ἔχει χρεῖαν νὰ κα-
θαρισθῇ ἀπὸ τινῶν λειψάνων, τὰ ὁποῖα μένουσι συνήθως μετὰ τὴν
ἀσθένειαν, οὕτω καὶ μετὰ τὸ Μυστήριον τοῦ Εὐαγγελίου τὰ λειψάνα,
εἴτε κατακαθίσματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ ὁποῖα μένουσι μετὰ τὴν Ἐξα-
μολόγησιν, ἐξαλείφονται. Καὶ καθὼς ὁ ἄνθρωπος ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ

(1) Μετὰ τὸ, ἀ λ ε ἰ ψ α ν τ α ς α ὐ τ ὸ ν ε λ α ἰ ῶ, προσθέτει ὁ ἀδελφότης, ἐ ν
α φ ὀ ν ὀ μ α τ ι τ ο ὗ Κ υ ρ ῖ ο ὗ, ἔπερ παρελευσεν ὁ συγγραφεὺς, ἵσως διότι ἀπὸ
μνήμης ἔγραψε τὸ χωρίον. Τὸ Εὐαγγέλιον εἰ Δουτικοὶ δίδουσι μόνον εἰς τοὺς ψυχολο-
γοῦντας, καὶ μετὰ μίαν ἔχοντας ἐλπίδα ζωῆς. Καὶ ἔμοις ὁ ἱερεὺς συγγραφεὺς δὲν
εἶπε, ψ υ χ ο ῤ ῥ α γ ε ἰ τ ι ς ἐ ν ὀ μ ῶ ν; ἀ λ λ' ἀ σ θ ε ν ε ἰ, σωματικῶς δηλαδὴ,
ἢ καὶ ψυχικῶς, ὡς γίνεται φανερόν ἐκ τοῦ ἰπαγομένου, κ α ἱ ἁ μ α ρ τ ῖ α ς ἢ π ε -
π ο ι η κ ὴ ς, ἀ φ ε θ ῆ σ ε τ α ι α ὐ τ ῷ.

δὲν δύναται νὰ ζῆσθαι χωρὶς πολιτικῆς κυβερνήσεως, οὕτως ἐδόθη εἰς
τὴν ψυχὴν τὸ Μυστήριον τῆς ἱερωσύνης ἵνα κυβερνᾶται πνευματικῶς
ὑπὸ Ἐπισκόπων καὶ ἱερέων. Καὶ τέλος, καθὼς διὰ τῆς σαρκοτικῆς ἐνώ-
σεως πολλαπλασιάζονται τὰ ἄτομα εἰς διηνεκὴ φύλαξιν τοῦ ἀνθρω-
πίου γένους, οὕτως ἐδόθη εἰς τὴν ψυχὴν τὸ Μυστήριον τοῦ Γάμου εἰς
πολλαπλασιασμὸν ἁγίου, καὶ παιδῶν ἀγωγὴν θεοσεβῆ καὶ εὐάρεστον.

ΕΞ. Εἶπέ ἤδη, πόσα εἰσὶ τὰ αἰτια τὰ ὁποῖα συντελοῦσι πρὸς
τὴν τελείωσιν τῶν ἁγίων ἑπτὰ Μυστηρίων;

ΥΠ. Ἐκ τῶν πολλῶν, τέσσαρα μάλιστα εἰσὶ τὰ ἀναγκαῖα ἢ
ὕλη δηλαδὴ τῶν Μυστηρίων, τὸ εἶδος, τὸ ποιητικὸν αἴτιον καὶ τὸ
τελικόν, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνάγεται καὶ ἡ γνώμη τοῦ ἱερέως (1).

ΕΞ. Αὐτὰ τὰ ὁποῖα λέγεις εἰσὶ σκοτεινὰ καὶ δυσνόητα. Ἐπεθύ-
μουν νὰ φέρῃς πρὸς σαφήνειαν αὐτῶν παράδειγμα τι κατάλληλον.

ΥΠ. Ἐκ τῶν τεχνητῶν πραγμάτων, ὅσα βλέπομεν ἐν τῷ κόσμῳ
δυνάμεθα νὰ καταλάβωμεν καὶ τὰ αἰτια, ὅσα συντρέχουσιν εἰς τὴν
τελείωσιν τῶν Μυστηρίων. Λόγου Χάριν. Βλέπομεν ἐν τῷ τεχνίτῳ

(1) Οἱ εἰς πάντα τὰ Μυστήρια ἐπιζητεῖται ὕλη καὶ εἶδος, εἶναι ἐπινοήματα τῶν
σχολαστικῶν Λατίνων Θεολόγων, οἵτινες, λέγει Εὐστράτιος ὁ Ἀργέντης ἐν τῷ κατὰ
ἐξέτασιν σαφωτάτῳ αὐτοῦ συντάγματι, « βουλόμενοι ἐξηγαῖν ὡς φυσικὰ πράγματα
» τὰ ὑπὲρ φύσιν μυστήρια, εἰσήγαγον ἐκ τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας ὕλην καὶ εἶδη,
ἐνοήματα καὶ πράγματα ἀνόηστα καὶ ἀγνώριστα εἰς τὴν Χριστιανικὴν Θεολογίαν. »
(τμ. Β'. προτ. Β'. προσθ. α. κεφ. 6'. Πρὸλ. καὶ προτ. Α. προσθ. α. ἐξαιρ. β.) Ἐ-
λέγει δὲ αὐτοὺς ὁ Ἀργέντης ὡς μὴ γνώσκοντας τί ἔστιν εἶδος, καὶ σημειοῖται τρία
μυστήρια μὴ ἔχοντα ὕλην, τὴν μετάνοιαν δηλαδὴ, τὴν χειροτονίαν, καὶ τὸν γάμον.
Τοὺς σχολαστικοὺς ἠκολούθησε καὶ ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς· διὸ καὶ ὅσα λέγει περὶ
μυστηρίων δὲν εἶναι πάντα ἀνεπίληπτα. Ἐν τούτοις ἔμοις σημειωτέον περὶ μὲν τοῦ
εἶδους, ὅτι καὶ οἱ Λατίνοι, καὶ ὅσοι τῶν ἡμετέρων μεταχειρίζονται τὴν λέξιν ταύ-
την, ἐκλαμβάνουσιν αὐτὴν ἔχει ὡς ἐν τῇ ἑξῆς φιλοσοφίᾳ, ἀλλ' ἀντὶ τῶν λόγων, δι-
ὼν τελεῖται τὸ μυστήριον. Τὴν δὲ ὕλην πολλοὶ τῶν σχολαστικῶν ἐννοοῦσι κυριο-
λεκτικῶς, μεθ' ὧν καὶ ὁ συγγραφεὺς, καὶ οὕτω ζητοῦντες αὐτὴν εἰς πάντα ἀνεξαι-
ρίτως τὰ μυστήρια, ἄγονται εἰς ἄτοπα, ὡς θέλομεν σημειώσαι ἐν οἰκισμῷ τῷ ἑξῆς.
Ἄλλοι δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν δοτικῶν ἐννοοῦσιν ὕλην τὸ ἑρατὸν σημεῖον· καὶ ἡ τοιαύτη ὕλη,
ὅτι καὶ εἰς ἕκαστον μυστήριον. Ἐκτός δὲ τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους ἀπαρασιτήτως
ζητεῖται καὶ τὸ νὰ τελωνται τὰ μυστήρια ὑπὸ ἱερέως νομίμως κατεχρητομένης, ἢ
ἐπισκόπου, πλὴν τοῦ βαπτίσματος ἐν καιρῷ ἀνάγκης. Ἐκείνο δὲ, τὸ ὅποιον λέγει ὁ

(ὡς ὑποθέσωμεν τὸν κτίστην), ὅστις, θέλων νὰ κτίσῃ τοῦτον τὸν οἶκον, πρῶτον ἐτοιμάζει τοὺς λίθους, τὸν ἄσβεστον καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ὅσα εἰσὶν ἢ ὕλη τοῦ οἴκου· ἔπειτα κτίζων αὐτὸν, τῷ δίδει τὸ εἶδος καὶ τὴν μορφήν, ποιῶν αὐτὸν τρίγωνον, ἢ τετράγωνον, χαμαίγειον ἢ παλάτιον, αὐτὸς δὲ ὁ κτίστης ἐστὶ τὸ ποιητικὸν αἷτιον καὶ τὸ τέλος, διὰ τὸ ὁποῖον τὸν ἐκτίσεν, ἵνα κατοικῶσι δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι, καὶ φυλάττωνται ἀπὸ τὰ καύματα τοῦ ἡλίου, βροχᾶς, καὶ τὰ ὅμοια. Οὕτω συμβαίνει καὶ εἰς ὅλα τὰ ποιήματα. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ τέσσαρα αἷτια συντρέχουσι καὶ εἰς τὴν τελείωσιν τῶν Μυστηρίων.

ΕΞ. Ἐξακρίβωσον ἤδη τὰ αἷτια τῶν Μυστηρίων. Ἐν πρῶτον, καὶ πρῶτον ποῖόν ἐστι τῶν Μυστηρίων τὸ ποιητικὸν αἷτιον;

ΥΠ. Ὅλα τὰ ἅγια Μυστήρια ἔχουσιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ποιητικὸν αἷτιον. Ἔστι δὲ αὐτὸς ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν· ἡγουν ἢ κοινὴ χάρις τῆς Ἁγίας Τριάδος, Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος· « *χάρις καὶ δόξα*» δώσει Κύριος, » ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν πγ'. ψαλμὸν προβλέπων τὸ πλῆθος τῆς χάριτος τῶν Ἁγίων Μυστηρίων. Καὶ ὁ Δεσπότης ἡμῶν Χριστὸς δι' αὐτῶν τῶν Μυστηρίων εἰς τὰ ὁποῖα ἔμελλεν ἢ θεῖα χάρις ἀενάως νὰ ἐνεργῇ, ὑπεσχέθη εἰς τοὺς Ἁγίους αὐτοῦ Μαθητὰς ὅτι θέλει εἶσθαι μετ' αὐτῶν καὶ μεθ' ὅλης τῆς ἁγίας του Ἐκκλησίας, ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ὁ Κόσμος. « *Καὶ ἰδοὺ » ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ » αἰῶνος. »* (Ματθ. Κεφ. κή.) « *Μὴ ἐπιλήσεται* (μεγαλοφωνεῖ » εἰς τὸ μθ'. Κεφ. ὁ Ἠσαΐας) *ἢ γυνὴ τοῦ παιδίου αὐτῆς, ἢ τοῦ μή*

συγγραφεὺς περὶ τῆς γνώμης τοῦ ἱερέως, δὲν εἶναι παρὰ πολὺ σαφές· φαίνεται ὅμως ὅτι αἰνίττεται τὴν δόξαν τῶν Σχολαστικῶν, ὅτι μυστήριον δὲν τελεῖται ἂν δὲν συνδράμῃ καὶ ὁ σκοπεὶς τοῦ ἱερουργούτου. (Id. P. Arcadii De Concord. lib. III. cap. XXXVII.) Ἀλλὰ τότε οὐδεμίαν οὐδέποτε βεβαιότητα ἔχομεν περὶ τῶν μυστηρίων, ἐπειδὴ τίς εἶδε τὸν σκοπὸν τοῦ λειτουργοῦ; Διὰ τοῦτο ὀρθῶς ὁ πολυμαθὴς συγγραφεὺς τῶν Παπιστικῶν ἐλέγχων (Τόμ. Α. σελ. 120 ὑποσημ.) θέτει τὴν δυνάμιν τῆς ἱερουργίας « *ἐν τῷ σκοπῷ τοῦ συστήματος τῶν πιστῶν, καὶ τοῦ πληρώματος τῆς ἐκκλησίας διὰ τοῦ κανονικῶς ταχθέντος ἱερουργοῦ, καὶ κανονικῶς τελούντος τὴν διατεταθεῖσαν διακονίαν. »*

» *ἐλεῆσαι τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς; εἰ δὲ καὶ ταῦτα ἐπιλάβοιτο » γυνή, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαι σου, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ. »*

Καὶ βέβαια ταῦτα τὰ ἑπτὰ Μυστήρια εἰσὶ τὰ ἑπτὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὰ ὁποῖα ἰσχυρῶς καταβάλλουσι καὶ καταθραύουσι τὰ ἑπτὰ κέρατα τοῦ θηρός, τὰς ἑπτὰ θανασίμους ἀμαρτίας· αὐτὰ εἰσὶν αἱ ἑπτὰ τοῦ Ἰησοῦ σάλπιγγες, αἷτινες, σαλπίζόμεναι ὑπὸ τῶν ἱερέων, κατεδαφίζουσι τὰ τείχη τῆς Ἰερικῶ, αὐτὰ τὰ ψυχοφθόρα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀμαρτήματα· αὐτὰ εἰσὶν οἱ ἑπτὰ λύχνοι, τοὺς ὁποῖους ἐν τῇ λυχνίᾳ, ἡγουν, ἐν τῇ ἁγίᾳ ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ, εἶδεν ὁ Ζαχαρίας μετὰ ἐλαίας, αὐτῆς δηλαδὴ τῆς θείας μακροθυμίας καὶ ἰλαρότητος· αὐτὰ εἰσὶν ὁ ἐπτάφωτος καὶ ἀπλανὴς Οὐρανὸς τοῦ καθολικοῦ στερεώματος τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

ΕΞ. Ποῖόν ἐστι τὸ τελικὸν αἷτιον τῶν Μυστηρίων;

ΥΠ. Τὸ τέλος γενικῶς ὄλων τῶν Μυστηρίων ἐστὶν ἡ ψυχικὴ σωτηρία καὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἡ διάλυσις· καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἑπτὰ λούσματα Νεσμῶν τοῦ Σύρου (Βασιλ. Δ'. Ε'.) ἦτο τύπος τῶν ἑπτὰ Ἁγίων Μυστηρίων, διὰ τῆς χάριτος τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ καθαρίζεται, καθὼς ἐκεῖνος μετὰ τὸ βαπτισθῆναι ἐπτάκις, ἐκαθάρισθη ὅλος καὶ ἐπέστρεψεν ἢ σὰρξ αὐτοῦ, ὡς παιδίου μικροῦ· τοῦτο δὲ ἐστὶ φανερὸν σύμβολον αὐτῆς τῆς διαλύσεως τῶν ἀμαρτιῶν.

Μερικῶς δὲ τὸ τέλος τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος ἐστὶ νὰ ἐξαλείφῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα τοῦ Ἀδάμ καὶ ὅσας ἄλλας προπατορικὰς ἀμαρτίας ἔχει ὁ βαπτιζόμενος προβεβηκῶς ὦν τῇ ἡλικίᾳ.

Τὸ τέλος τοῦ ἁγίου Μύρου ἐστὶ νὰ δίδῃ εἰς τὸν χριστιανὸν δύναμιν ἵνα ὁμολογῇ ἐλευθέρως τὸ ἔνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ μάλιστα τὸν τίμιον αὐτοῦ Σταυρὸν ὄντα· « *Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἑβραίοις δὲ μωρίαν, ἡμῖν δὲ τοῖς πιστοῖς Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφίαν. »* (Α. πρὸς Κορινθ.)

Τὸ τέλος τῆς ἱερωσύνης ἐστὶ νὰ ἐγχαράττῃ τὴν θεϊαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἱερέως ἢ καὶ Ἀρχιερέως, ὅπως δύνωνται νὰ ἱερουργῶσι τὰ Μυστήρια· διότι χωρὶς τῆς θείας χάριτος καὶ ἐξουσίας οὐδὲν κατορθοῦσι.

Τὸ τέλος τῆς Ἱερᾶς Λειτουργίας ἐστὶ νὰ θυσιάζηται ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου, τὸν ὅποιον ὁ μεταλαμβάνων καθαρῶς καὶ πιστῶς, ἐνοῦται μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ συνδιαλλάττεται καὶ τῷ γίνεται ἀρραβὼν τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.

Τὸ τέλος τῆς Μετανοίας ἐστὶ, νὰ καθαρῶς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐξαομολογούμενον πρὸς τὸν πνευματικόν του Πατέρα μετὰ στερεᾶς ἀποφάσεως τοῦ νὰ μὴν ἁμαρτήσῃ πλέον.

Τὸ τέλος τοῦ Εὐχελαίου ἐστὶ, νὰ ἐξαλείφῃ, καθὼς εἶπομεν, τὰ λείψανα ἧτοι κατακαθίσματα τῶν ἁμαρτιῶν, δίδον τὴν ὑγίαν εἰς τοὺς χρισμένους κατὰ τε ψυχὴν, καὶ κατὰ σῶμα.

Τὸ τέλος τοῦ Γάμου ἐστὶν ὁ πολλαπλασιασμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διὰ νομίμου ἐνώσεως τοῦ ἀνδρὸς, καθὼς ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἡ κατάπαυσις τῆς τυράννου ἡδονῆς. « *Διὰ* » γὰρ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ἐχέτω γυναῖκα » (Ἀ. πρὸς Κορινθ. ζ').

ΕΞ. Τί σημαίνει αὐτὴ ἡ νόμιμος ἐνωσις, τὴν ὁποίαν λέγει;

ΥΠ. Αὕτη ἡ ἐνωσις οὐκ ἐστὶ μόνον ἡ σαρκικὴ μίξις τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ συζυγία σαρκὸς καὶ ψυχῆς καθαρᾶ, καὶ ἀμίαντος· διὸ δεφείλουσιν ἀμφότεροι νὰ φυλάττωσι τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν κοίτην ἀμόλυντον. « *Γάμος ἐστὶν* (ὁ ὅρος εἶναι Ματθαίου Μοναχοῦ » εἰς τὸ ἦ.) *ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνάφεια, καὶ συγκλήρωσις τοῦ* » βίου πατρὸς, θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία. » Καὶ λέγεται νόμιμος πρὸς διαφορὰν τῶν παρανόμων γάμων.

ΕΞ. Ποιοὶ εἰσιν οἱ παράνομοι γάμοι;

ΥΠ. Ὅσους κωλύει ἡ ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία· καὶ πρῶτον κωλύεται ὁ μυστικὸς γάμος, καὶ ὁ Ἱερεὺς, ὁ εὐλογήσας μυστικῶς ἀνδρόγυνον, τιμωρεῖται ὡς παραβάτης τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Διατάξεων. Β'. κωλύεται, ἐὰν μὴ ἔχη τὸ ἀνδρόγυνον ἡλικίαν νόμιμον, ἐπειδὴ ἐστὶν ἀναγκασίον, « *τοὺς μὲν ἄρρενας ὑπερβιβηκέναι τὸ τεσσαρεσ-* » *καίδεκατον ἔτος, τὰς δὲ θηλείας μείζονας εἶναι τῶν δώδεκα* » *ἑνιαυτῶν* » (Τίτλ. τοῦ Ἀτταλειάτου κέ.). Ἄλλως ὁ γάμος ἐστὶ παράνομος καὶ ἀνυπόστατος, καὶ ὁ Ἱερεὺς κανονίζεται. Γ'. ἵνα γίνῃται ἀκριβὲς ἐξέτασις, τόσον τῆς σαρκικῆς, ὅσον καὶ τῆς πνευμα-

τικῆς συγγενείας, καὶ τῶν ἄλλων περιστάσεων, ὅσαι κωλύουσι τὸ συνοικέσιον, δὲν δύναται ὁ Ἱερεὺς νὰ εὐλογήσῃ ἀνδρόγυνον χωρὶς τῆς γνώμης τοῦ Ἀρχιερέως, πρὸς ἣν ἀνάγεται ἡ ἔρευνα.

ΕΞ. Καὶ τί ἐστὶν αὐτὴ ἡ συγγένεια, καὶ πότε κωλύεται;

ΥΠ. Περὶ συγγενείας πολλοὶ πολλὰ ἔγραψαν, καὶ τῶν βαθμῶν φαίνονται διάφορα διαγράμματα· ὁμοίως συντόμως ἡ Συγγένεια ἡ Σαρκικὴ ἐστὶν ἡ Πνευματικὴ. ἡ Σαρκικὴ, ἡ ἐξ αἵματος ἐστὶν ἡ ἐξ ἀγχιστίας, ἧτις λέγεται καὶ ἐξ ἐπιγαμίας, καὶ ἐστὶ τῶν Συμπεθέρων. Ἡ ἐξ ἀγχιστείας, ἡ ἐκ Διγενείας, ἡ ἐκ Τριγενείας. Ἡ ἐκ Διγενείας ἐστὶ δύο γενῶν, ὡς ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς γυναικὸς μου, καὶ τῆς αὐτοῦ γυναικὸς. Ἡ Πνευματικὴ Συγγένεια, ἡ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος ἐστὶν ἡ ἐξ υἱοθεσίας.

Ἡ ἐξ αἵματος, τόσον ἐκ μέρους τῶν ἀνιόντων, πατρὸς δηλαδὴ, μητρὸς, πάππου, προμητόρος, προπάππου καὶ τῶν ἀνωτέρων, ὅσον καὶ ἐκ μέρους τῶν κατιόντων, υἱοῦ, θυγατρὸς, ἐγγόνου, ἐγγόνης, δισεγγόνου, δισεγγόνης, καὶ τῶν κατωτέρων, κωλύονται ἐπάπειρον μάλιστα ἀν' ἑξῆς τὴν σήμερον καὶ αὐτὸς ὁ Ἀδάμ, ἀποφαίνονται οἱ Νόμοι ὅτι δὲν ἐδύνάτο νομίμως νὰ συζευχθῆ μετὰ καμμίαν γυναῖκα ἐπειδὴ κατὰγονται ὅλα ἐκ τοῦ αἵματος αὐτοῦ. « *Ἐκ μέρους τῶν* » *πλαγίων τῶν μῆτε ἡμᾶς δηλαδὴ γεγεννηκότων* » (ἑρμηνεύουσι οἱ βαθμολόγοι) « *μῆτε ἐξ ἡμῶν γεγεννηθέντων* » ὡς ἀδελφοῦ, ἀδελφῆς, θεοῦ, θείας, ἀνεψιοῦ, ἀνεψίας, ἐξαδέλφου, ἐξαδέλφης, καὶ τῶν ἐπιλοίπων, κωλύεται μόνον μέχρι τοῦ ἐβδόμου βαθμοῦ (κατὰ τὸ ἔθος τῆς Ἁγίας Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας) καὶ λύεται εἰς τὸν ὄγδοον.

Ἡ ἐξ ἀγχιστείας, εἰ μὲν ἢ ἐκ Διγενείας, κωλύεται εἰς τοὺς βαθμοὺς μόνον, ἐνθὰ γίνεται σύγχυσις τῶν ὀνομάτων. « *Ὅπου* » γὰρ τὰ τοῦ γένους συγχέονται ὀνόματα ἐν τούτοις ὁ Γάμος « *ἀθέμιτος* » κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον. Καὶ διὰ τοῦτο συγχωρεῖται ἐνίοτε εἰς τὸν ἕκτον, καὶ κωλύεται εἰς τὸν ἑβδόμον. Ἄν δὲ ἐκ Τριγενείας, λύεται ἀπὸ τοῦ τετάρτου βαθμοῦ καὶ ἐπέκεινα. Διὰ δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος συγγένειαν, ἔχομεν τὸν νῦν τῆς ἕκτης Συνόδου κανὸνα λέγοντα ὅτι « *Μείζων ἢ κατὰ πνεῦμα οἰκειότης,* » *τῆς τῶν σωμάτων συναφείας.* » Κωλύεται καὶ αὐτὴ ἐπὶ μόνων

τῶν κατιόντων ἕως τοῦ ἐβδόμου βαθμοῦ· ἐπειδὴ καὶ « τῶν ἐκ » τοῦ Ἀγίου καὶ Σωτηριώδους Βαπτίσματος παιδας ἀναδεχομένων, Θεοῦ μεσάζοντος, αἱ ψυχαὶ συνάπτονται. » Σχολιάζει Μιτθαῖος ὁ προβόρηθις Μοναχὸς εἰς τὸ περὶ τῆς ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀναδοχῆς. Τοιοῦτοτρόπος κωλύεται διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐξ υἱοθεσίας Συγγένεια, ὅταν συμβῆ γενέσθαι δι' εὐχῆς καὶ εὐλογίας ἱερέως.

ΕΞ. Ἄς ἐλθωμεν ἤδη εἰς τὴν ὕλην τῶν Μυστηρίων.

ΥΠ. Ἡ ὕλη τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος ἐστὶ τὸ ὕδωρ, ἂν καὶ εἰς τοὺς Ἁγίους Μάρτυρας, ἀβαπτίστους τυχόντας, χρησιμεύει ὡς ὕλη τὸ ἴδιον αὐτῶν αἷμα, καὶ ἡ πυρὰ εἰς τὴν ὁποίαν βληθῶσι ἵνα καῶσι, καὶ μόνον τὰ δάκρυα, κατὰ τὸν Ἁγιον Γερμανόν. (λόγος εἰς τὴν σφαγὴν τῶν Ἁγίων Νηπίων).

Ἡ ὕλη τοῦ Ἁγίου Μύρου, εἰσὶ τὰ ἀρώματα καὶ τὸ ἔλαιον ὁμοῦ, τὰ ὅποια εὐλογοῦνται διὰ τοῦ Ἀρχιερέως, καὶ συντελοῦσιν εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ αὐτοῦ Μύρου.

Ἡ ὕλη τῆς ἱερωσύνης ἐστὶν ὁ ἵποψήριος, εἴτε χειροτονούμενος, καθὼς ὑποκείμενος τῇ ἐπιθέσει τῶν χειρῶν τοῦ Ἀρχιερέως, καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται καὶ ἡ πράξις χειροτονία (ἀπὸ τοῦ τὴν χεῖρα τείνειν) διότι ἐκτείνει δηλαδή, τὴν χεῖρα ὁ Ἀρχιερεὺς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ χειροτονουμένου (1).

Ἡ ὕλη τῆς Θείας Εὐχαριστίας ἐστὶν ὁ Ἄρτος καὶ ὁ Οἶνος. Ὁ Ἄρτος δεῖ εἶναι καθάριος καὶ ἀπὸ σίτον καθαρὸν καὶ ὄχι μίμνιγμένον, ἄλλως δὲν γίνεται Μυστήριον. Ὁ Οἶνος μίγνεται μετ' ὀλίγου ὕδατος ἐπειδὴ καὶ πιστεύομεν ὅτι ἐκ τῆς πλευρῆς τοῦ Χριστοῦ ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ.

(1) Ἄν ἡ ὕλη τῆς χειροτονίας εἶναι ὁ χειροτονούμενος, διὰ τὸ ὅτι βαπτίζεται, καὶ ἂν εἶναι ὕλη τοῦ βαπτίσματος, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἑσάκτοις; Ὡστε ἡ πρῆξις εἶναι, ὅτι τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης δὲν ἔχει ὕλην, ἢ ἐκλαμβάνομένης τῆς ὕλης ὡς ἐν σημ. 6. ἐξηγήσαμεν, βεβαίως ὅτι ὕλη ἐστὶν ἡ ἐπιθέσις τῶν χειρῶν τοῦ χειροτονουμένου ἐπισκόπου. Οὕτως καὶ ἐκ τῶν Ἀγίων πολλοί, καὶ ὁ ἀποστόλος Πέτρος ὁ Ἀρχιερεὺς, ὅς ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθεν, ἀλλ' οὐκ ἔν ἐξ ἡμῶν. (De Concord. lib.VI).

Ἡ ὕλη τοῦ Γάμου ἐστὶ τὸ Ἄνδρόγυνον ἐπὶ τῷ σκοπῷ καὶ τῇ ἀποφάσει νὰ συζευθῶσι ἀμφοτέρω.

Ἡ ὕλη τοῦ Εὐχελαίου ἐστὶν αὐτὸ τὸ ἔλαιον, τὸ ὁποῖον ἀγιάζεται, κατὰ τὸν Ἀδελφότηον, ὑπὸ τῶν Πρεσβυτέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ὕλη τῆς Μετανοίας ἐστὶν ἡ ἔξομολόγησις τῶν ἁμαρτιῶν μετὰ συντριβῆς, ἢ ἐπιτριβῆς καρδίας, καὶ μετὰ τοῦ κανόνος τὸν ὁποῖον ἐπιβάλλει εἰς τὸν μετανοοῦντα Χριστιανὸν ὁ Πνευματικὸς Πατήρ.

Ἡ σημειωθείσα αὕτη ὕλη τῶν Μυστηρίων ἐστὶν ἡ προσεχῆς καὶ κυρίως ὕλη, ὄχι ἡ πόρρω καὶ ἀτελής· ἐπειδὴ πόρρω ὕλη εἰς τὰ Μυστήρια ἐστὶ τὸ ἀπλοῦν ὕδωρ, τὸ ἀπλοῦν ἔλαιον, ὁ ἀπλοῦς ἄρτος καὶ οἶνος, ἀπλῶς τὸ ἀνδρόγυνον καὶ τὰ ἐξῆς, χωρὶς εὐλογίας ἱερατικῆς καὶ χωρὶς ἄλλης διαθέσεως.

ΕΞ. Τί ἐστὶν ἡ συντριβή, τὴν ὁποίαν ἀνέφερες, καὶ τί ἡ ἐπιτριβή;

ΥΠ. Συντριβή μὲν ἐστὶν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος μετανοῇ διὰ τὰς ἁμαρτίας του, ὄχι διὰ φόβον κολάσεως, ἢ ἄλλων τιμωριῶν, μόνον διότι δὲν ἔκαμε τὸ θέλημα τοῦ Παναγίου Θεοῦ, τὸ ὁποῖον θεωρεῖ ὡς τὸ μέγιστον κακόν, ἐξ ὧν ἠδύνατο νὰ πάθῃ. Οὕτως ἔκλειεν ὁ Μανασσῆς πρὸς τὸν Θεόν. « Οὐκ ἐστὶ μοι ἄρεσις, διότι παρώργισα τὸν θυμὸν σου, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα, μὴ ποιήσας τὸ θέλημά σου, καὶ μὴ φυλίσας τὰ προστάγματα σου. »

Ἐπιτριβή δὲ, ὅταν ὁ ἄνθρωπος μετανοῇ διὰ τὰς ἁμαρτίας του, φοβούμενος μήπως δι' αὐτὰς κατακτεθῆ εἰς τὴν αἰώνιον κόλπον. Οὕτως ἀκούομεν τὴν Ἐκκλησίαν ψάλλουσαν ἐκ μέρους τοῦ ἁμαρτωλοῦ. « Τὰ πλήθη τῶν πεπραγμένων μοι δειρῶν ἐτροῶν ὁ τάλας » τρέμω τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς κρίσεως.

Ἡ Ἐπιτριβή ἄνευ τῆς ἔξομολογήσεως, οὐδὲν ὠφελεῖ. Ἡ τελεία συντριβή ἐστὶ δυσκολωτάτη, καὶ εὐρίσκεται εἰς ἐκείνους, περὶ τῶν ὁποίων ἐν τοῖς Εὐαγγέλοις ἔλεγεν ὁ Χριστός. « Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὑπάγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δός πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι » ἰθ'· κατὰ Ματθ.

ΕΞ. Τί είναι ὁ Κανών;

ΥΠ. Κανών ἐστὶν ἡ ποινὴ τὴν ὁποῖαν ἐπιβάλλει ὁ Πνευματικὸς Πατήρ, ὡς παρὰ Θεοῦ φωτισθεὶς πρὸς διόρθωσιν τοῦ μετανοούντος ἀμαρτωλοῦ. Αὕτη δὲ συνίσταται, ἢ εἰς νηστείας, ἢ ἐλεημοσύνην, ἢ προσευχὴν καὶ εἰς τὰς λεγομένους μετανοίας. Πικριόθεν ὁ Κανὼν διωρίζεται διὰ ποινῶν φοβερῶν καὶ δυσχεστάτων. Ἦδη ὅμως μεγάλη ἐστὶν ἡ εἰς τοῦτο συγκατάβασις τῶν Πνευματικῶν Πατέρων. « *Καὶ γὰρ ἐν κατὰ πλημμελίῃματι* (κατὰ τὸν Νόμον Γραγύριον, « εἰς τὸν θ'. Κανὼνα τῶν Ἐπιτιμίων τῶν παρὰ πεσόντων) *τῆ δια-* » *θίσει δεῖ τοῦ μετανοούντος, ἀλλὰ μὴ τῷ χρόνῳ προσέχειν.* »

ΕΞ. Εἰπέ καὶ εἰς ποῖα πρέπει νὰ ἐρωτᾷ τὸν ἐξομολογούμενον ὁ πνευματικὸς Πατήρ;

ΥΠ. Πρέπει νὰ τὸν ἐρωτᾷ α'. ἐπὶ τῶν ἁρθρῶν τῆς πίστεως· β'. ἐπὶ τῶν δέκα ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· γ'. ἐπὶ τῶν ἐντολῶν τῆς Ἐκκλησίας· δ'. ἐπὶ τῶν ἐπτὰ θανάσιμων ἀμαρτημάτων· ε'. ἐπὶ τῶν πταισμάτων τὰ ὁποῖα βροῶσιν ἐκδίκησιν παρὰ τοῦ Θεοῦ· ς'. ἐπὶ τῶν ἀμαρτημάτων ὅσα λέγονται ἐναντίον τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ζ'. ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς ἐλεημοσύνης. Ταῦτα δὲ πάντα ἀκολουθῶς θέλομεν ἐρμηνεύσει.

ΕΞ. Εἰπέ καὶ τὰς περιστάσεις τῶν ἀμαρτιῶν, καθ' ἃς ὁ Χριστιανὸς ὑπόσχηται καὶ ὀφείλει νὰ ἐξομολογηται.

ΥΠ. Ὀκτώ περιστάσεις πρέπει ἀναγκασίως νὰ φανερόνη ὁ ἐξομολογούμενος, εἰς πᾶσαν θανάσιμον ἀμαρτίαν, πρὸς τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ Πατέρα· ἐπειδὴ καὶ ὀκτὼ εἰσὶ τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα λίαν ἀλλάσσουν, καὶ βαρύνουσι τὴν ἀμαρτίαν· α'. ποῖαν ἀμαρτίαν ἐποίησε· β'. μετὰ ποίου προσώπου· γ'. διὰ ποίων μέσων· δ'. ποσάκις· ε'. εἰς ποῖον τόπον· ς'. δικτὶ· ζ'. πῶς· ἢ πότε.

Καὶ βέβαια οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῆ, ὅτι μία ἀμαρτία θανάσιμος γινόμενη ἐντὸς ἱεροῦ Ναοῦ, ἢ μετὰ προσώπου ἱερῆτικοῦ, ἢ δι' ἐκκλησιαστικοῦ μέσου, ἢ κατὰ τρόπον παρὰ φύσιν, ἢ μετ' ἀκορέστου, καὶ ἀκαταπάστου ἕξεως, ἢ εἰς ἡμέραν μεγάλης ἐβδομάδος, λόγου χάριν, βαρυτέρα ἐστὶ καὶ ἀσυγκρίτως ἀλλάσση εἶδος, ὡς λέ-

γουσι· καὶ πρέπει νὰ φανερωθῆ εἰς τὸν πνευματικὸν Πατέρα ἰδίως, καὶ κατ' αὐτὰς τὰς ὀκτὼ περιστάσεις.

ΕΞ. Σκρῆνιστον εἰς ἡμᾶς καὶ διὰ ποῖαν αἰτίαν διέταξεν ὁ Χριστὸς αὐτὴν τὴν ὕλην, τὴν ὁποῖαν ἀνέφερες, τῶν θείων καὶ ἱερῶν Μυστηρίων, καὶ ὄχι ἄλλην.

ΥΠ. Ἴνα φυλαχθῆ ἀνάλογια τις καὶ ὁμοιότης μετὰ τὰ κοσμικὰ πράγματα· ἐπειδὴ καθὼς καθαρίζεται τὸ σῶμα διὰ τοῦ ὕδατος, οὕτω καθαρίζει καὶ αὐτὸ τὸ ὕδωρ τὴν ψυχὴν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος. Καὶ καθὼς ὁ καθημερινὸς ἄρτος καὶ οἶνος τρέφουσι τὸν ἄνθρωπον, οὕτω τρέφεται ἡ ψυχὴ διὰ τῶν τιμίων δώρων, τοῦ ἄρτου αὐτοῦ, καὶ τοῦ οἴνου. Καὶ καθὼς τῆ εὐωδία τῶν ἀρωμάτων ὁ ἄνθρωπος φυσικῶς συνέρχεται καὶ ἐνδυναμοῦται, οὕτως ἐνδυναμοῦται ἡ ψυχὴ διὰ τῶν ἀρωμάτων τοῦ ἁγίου Νόμου. Καὶ καθὼς διὰ τοῦ ἐλαίου ἀλείφονται οἱ ἀθληταί, ἵνα ἀνισταθῶσιν εἰς τὴν πάλην, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἀνθίσταται κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν εἰς ὄρανον κινδύνου διὰ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου. Καὶ καθὼς διὰ τῶν χειρῶν δίδονται κοινῶς τὰ χαρίσματα, οὕτω χαρίζεται εἰς τὴν ψυχὴν ὁ χαρακτηρ τῆς ἱερωσύνης διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν. Καὶ καθὼς φυσικῶς συγχωροῦμεν ἐκείνους, οἵτινες μετὰ ταπεινώσεως ὁμολογοῦσι τὰ σφάλματά των, οὕτω διὰ τῆς συντριβῆς καὶ ἐξομολογήσεως, ἡ ψυχὴ ἢ ἀμαρτωλὸς συγχωρεῖται. Καὶ τέλος, καθὼς μετὰ τὸ ὁμόφωνον τῆς γνώμης ἐνοῦνται φυσικῶς τὰ ἀνδρόγυνα, οὕτω νομίμως ἐνοῦνται πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν διὰ τοῦ Μυστηρίου τοῦ Γάμου.

ΕΞ. Ποῖόν ἐστὶ τὸ εἶδος τῶν Μυστηρίων;

ΥΠ. Εἶδη τῶν Μυστηρίων λέγονται ὅτι εἰσὶν ἐκείνα τὰ βήτα, τὰ ὁποῖα εἰδοποιοῦσι, καὶ τελειοῦσι τὸ Μυστήριον.

Τὸ Βάπτισμα τελειοῦται καὶ εἰδοποιεῖται διὰ τῶν βητῶν, τὰ ὁποῖα μᾶς παρήγγειλεν αὐτὸς ὁ Δεσπότης Χριστός. « *Βαπτίζεται* » *ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ,* » *καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.* »

Καὶ σημειῶ ὅτι, ἅμα τύχη εἰς τὸν ἱερέα ἐν ὄρα κινδύνου παιδίον τι, πρέπει πρὸ πάντων νὰ τὸ βαπτίξῃ λέγων ταῦτα τὰ λόγια τὰ εἰδικά. « *βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ ἐξῆς* » ἐπειδὴ

αυτά ἀρκούσιν ἵνα ἀποκατασταθῇ τὸ Βάπτισμα τέλειον. Ἄν δὲ ἀκολούθως τὸ παιδίον ἐπιζήσῃ ὑποχρεοῦται ὁ Ἱερεὺς ν' ἀναγνώσῃ τὰς εὐχὰς, τὰς μετὰ τὸ Βάπτισμα, οὐχὶ δὲ τὰς πρὸ τοῦ Βαπτίσματος, Μάλιστα ἐν μεγάλη ἀνάγκῃ, Ἱερέως μὴ παρόντος, τελείως βεπτίζει καὶ λαϊκὸς ἄνθρωπος, καὶ μία γυνή, βρέχουσα δι' ὕδατος τὸ παιδίον, κατὰ τὴν διάταξιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ λέγουσα συγχρόνως. « Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ».

Τὸ Μυστήριον τοῦ ἁγίου Μύρου εἰδοποιεῖται, καὶ μεταδίδεται μὲ ἐκεῖνα τὰ λόγια, τὰ ὅποια λέγουσιν οἱ Ἱερεῖς, χρίοντας τοὺς βεπτιζομένους: « Σφραγίς δωρεῆς Πνεύματος ἁγίου Ἀμήν. »

Τὸ Μυστήριον τῆς Μετανοίας εἰδοποιεῖται καὶ τελειοῦται μὲ τινὰ συγχωρητικὴν Εὐχὴν, ἐξ ὧν ἔχομεν διαφόρους εἰς τὸ ἱερὸν Εὐχολόγιον, τιθεμελιωμένους ὅλας εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν ἐξουσίαν τοῦ, « ὅσα ἂν λύσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς » (1).

Ἡ Θεία Εὐχαριστία τελειοῦται καὶ εἰδοποιεῖται μὲ τὰ λόγια τὰ ὅποια φαίνονται εἰς τὴν ἱερὰν Λειτουργίαν ἅπερ προσφέρων ὁ Ἱερεὺς, ἀγιαζεῖ τὰ δῶρα, καὶ ἐν τῷ ἅμα μεταβάλλονται εἰς Σῶμα, καὶ αἷμα Χριστοῦ, ὡς θέλομεν ἰδεῖ παρακατιόν (2).

Καὶ ἂν εἴπῃς πῶς, σοὶ τὸ λέγει ὁ μέγας τῆς σχολαστικῆς Θεολογίας φωστὴρ, ὁ Δοκασκοῦ Ἰωάννης. « Πῶς ἔσται μοι τοῦτο; » φησὶν ἡ ἁγία Παρθένος, ἐπεὶ ἄνθρωπος οὐ γενώσκω; ἀποκρίνεται « Γαβριὴλ ὁ Ἀρχάγγελος. Πνεῦμα ἅγιον ἐπιλεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοί. Καὶ τὴν ἐρωτῆς πῶς ὁ ἄρτος γίνεται σῶμα Χριστοῦ, καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ ὕδωρ, αἷμα, λέγω σοὶ καὶ γὰρ Πνεῦμα ἅγιον ἐπιφοιτᾷ, καὶ ταῦτα ποιῶ τὰ ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν θεία Μυστήρια, σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ

(1) Κατὰ δὲ τὸν Φιλαδελφείας Γαβριὴλ (περὶ μυστ.) καὶ τὸν Νικηθεμον (ἐξεμολ. μέρ. Α. κεφ. ια.) διὰ τῶν λόγων τούτων, εὖς ὃ πνευματικῶς λέγει ἐπιθέτων τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ μετανοούντος. « Ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος διὰ τῆς ἐρῆς ἐλαχιστότατος ἔχει σε λελυμένον καὶ συγχωρημένον. »

(2) Ἀλλὰ μὲ τὰ φήματα τῆς ἐπικλήσεως, καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἱερέως, εὖς σαφηνίζεται εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ μέρους τούτου τῆς θείας Λειτουργίας.

« ὡσπερ γὰρ κάρτα, ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνεργείᾳ ἐποίησεν, οὕτω καὶ τὴν ἢ τοῦ Πνεύματος ἐνεργεία τὰ ὑπὲρ φύσιν ἐργάζεται » (περὶ ὀρθοδόξου πίστεως Δ'. κεφ. ς').

Τὸ Μυστήριον τοῦ Εὐχέλαιου εἰδοποιεῖται διὰ τῆς εὐχῆς, τὴν ὁποῖαν λέγει ὁ Ἀρχιερεὺς, ἢ ὁ πρῶτος τῶν Ἱερέων ἐπὶ τοῦ Ἐλαίου, ἔχουν « αὐτὸς Δέσποτα ἀγίασον τὸ Ἐλαιον τοῦτο, ὥστε γενέσθαι τοῖς χριστομένοις ἐξ αὐτοῦ καὶ τὰ ἐξῆς » (1).

Τὸ Μυστήριον τοῦ Γάμου τελειοῦται, καὶ εἰδοποιεῖται διὰ τῆς εὐχῆς, καὶ εὐλογίας τοῦ Ἱερέως, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ Εὐχολογίου (2).

Τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης τελειοῦται καὶ εἰδοποιεῖται μὲ τὰ ἐξῆς. « Ἡ θεία χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται (τὸν δεῖνα) εὐλαβέστατον Ὑποδιάκονον εἰς Διάκονον, ἢ Πρεσβύτερον, ἢ Ἐπίσκοπον, καὶ τὰ ἐξῆς. »

ΕΞ. Ἀκούω νὰ διαχωρίζῃς Ἐπίσκοπον, Πρεσβύτερον, Διάκονον, καὶ Ὑποδιάκονον. Πῶς; Ἄν εἶναι ἐν τούτῳ τὸ Μυστήριον;

ΥΠ. Τὸ Μυστήριον βέβαια τῆς Ἱερωσύνης ἐν ἑστὶ καὶ μόνον, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ἑπτὰ Μυστήρια, ὅμως ἔχει διαφόρους βαθμούς. Καὶ κατὰ τὸν Δοκασκοῦ Ἰωάννην εἰς τὸν διάλογον τὸν ὅποιον κατὰ Μανιχαίων ποιεῖ. « Ἀρχὴ, καὶ κατὰ τάξιν, ὡς πρῶτον τὸ τοῦ Ἀναγνώστου ἀξίωμα, εἶτα Ὑποδιάκονος, εἶτα Διάκονος, καὶ οὕτως Πρεσβύτερος καὶ οὕτως Ἐπίσκοπος. »

Εἰς τὴν τάξιν τῶν Ἀναγνωστῶν ἀνάγονται καὶ οἱ Πυλωροὶ διὰ

(1) Τοῦτο ἂν εἶναι ἱερὸν διότι δι' ἐκείνης τῆς εὐχῆς ἀγιαζεται μὲν τὸ ἔλαιον, ἀλλὰ δὲν τελειοῦται τὸ μυστήριον ἐπειδὴ πλὴν τῆς θείας εὐχαριστίας τὰ ἄλλα μυστήρια ἐν τῇ χρήσει μὲν συνίστανται. Ἐκ δὲ ἄλλων ἐκδόσεων, τὰς ὁποίας ἔχομεν ἀπὸ χεῖρας, ἢ μὲν, ἐπὶ τοῦ Βλαντῆ γεννημένη (1818), ἔχει ἀπαρallάκτως τὴν ἀπίκρυσιν ἢ δὲ ἐτέρη (1730). « Τὸ μυστήριον τοῦ ἁγίου Εὐχέλαιου εἰδοποιεῖται, καὶ μεταδίδεται διὰ τῆς εὐχῆς, ἐπεὶ λέγουσιν οἱ Ἱερεῖς χρίοντας τοὺς μετανοούντας ἡμᾶς ἅγι, « ἱατρὴ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, καὶ τὰ ἐξῆς. » Καὶ οὕτως ἔχει ἡ ἀλήθεια.

(2) Κύριος διὰ τῶν λόγων, Ἄρ μ ο σ σ ο ν τ ῆ ν δ ο ὦ λ ο ν σ ο υ τ ῆ ν δ ε, καὶ τ ῆ ν δ ο ὦ λ η ν σ ο υ τ ῆ ν δ ε.

τούς όποιους αναφέρει ο μέγας Διονύσιος εις την προς Αντιοχείας επιστολήν, και ο πολυμαθής Ευσέβιος.

Και σημειώ, ότι κυρίως ή χειροτονία ανήκει μόνον τῷ Διακόνῳ, Πρεσβυτέρῳ και Επισκόπῳ· επειδή και εις αυτούς λέγεται τὸ « ή Θεία Χάρις » και τὰ ἑξῆς, ὅπερ εἶπομεν εἶδος τοῦ Μυστηρίου· εις τοὺς ἄλλους δὲ βαθμοὺς τοῦτο οὐ λέγεται. « *Αναγνώστου, ἱερηνεύει εις τὸ περί Μυστηρίων Συμείων ο Θεσσαλονικής, ἐστὶ σφραγίς, Ὑποδιακόνου Χειροθεσία, Διακόνου και Πρεσβυτέρου Χειροτονία.* » Τὴν διαφορὰν τῆς χειροτονίας, και χειροθεσίας παρελάβομεν ὅτι ἐποίησε και Ταράσιος ὁ μέγας Πατριάρχης εις τὴν ἁγίαν και Οἰκουμενικὴν Ἐβδόμην Σύνοδον εις τὴν α. πράξιν. Καὶ χειροθεσίαι μὲν ἐστὶν εὐλογία ἀπλή, και ή ἐπίθεσις τῶν χειρῶν, ἣτις συνειθίζεται και εις τοὺς νοσοῦντας. Χειροτονία δὲ αὐτὸ τὸ Μυστήριον, και οὕτως ἐκεῖνοι λέγονται ὅτι χειροτονοῦνται εις τοὺς ὁποιους μετὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν προσφέρεται και τὸ εἶδος, τὸ « *Η Θεία χάρις κ.λ.* »

ΕΕ. Εἰπέ εις ἡμᾶς και τὸ ἔργον ἐκάστης ἱερικτικῆς τάξεως, ποῖόν ἐστι;

III. Τοῦ Ἀρχιερέως ἐστὶν ἴδιον νὰ χειροτονῆ και νὰ μεταδίδῃ τοὺς βαθμοὺς τῆς ἱεροσύνης, νὰ εὐλογῆ και ἀγιαζῆ τὸ Μυστήριον τοῦ Θεοῦ Μύρου, νὰ ἐγκαινιάζῃ τὰς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, νὰ καθιερώτ τὰ Ἀντιμύνησια, και νὰ διδάσκῃ. « *Λέγεται Ἐπίσκοπος ἀπὸ τοῦ ἐπισκοπεῖν ὡς ἐκ μετέωρον τὰ τοῦ λαοῦ* » ἐτυμολογεῖ Ματθαῖος ὁ Βλάσταρις εις τὸ δ. στοιχεῖον. Τῶν Ἀρχιεπισκόπων ή ἐτυμολογία, Μητροπολιτῶν και Πατριαρχῶν, δὲν ἔχει χρεῖαν ἐξηγήσεως. Χωρεπίσκοποι ἦσαν οἱ νῦν λεγόμενοι Ἐξάρχοι, εἴτε Πατριαρχοῦ, εἴτε Μητροπολίτου, ὡς ἀναγινώσκωμεν εις τὸ τέλος τῆς Θ. Ἐπιγραφῆς τοῦ α. Τμήματος τῆς Ἐπιτομῆς τῶν ἱερῶν Κανόνων. Καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ χειροτονήσωσιν ἀφ' ἑαυτῶν, εἰμὴ Ἀναγνώστας, Ὑποδιακόνους και Ἐξορκιστάς, καθὼς βλέπομεν εις τὸν εγ'. Κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου. Λέγονται Χωρεπίσκοποι, ὅχι διότι ἦσαν Ἐπίσκοποι, ἀλλ' ὡς ἔχοντες χωρὸν Ἐπισκόπου,

ἦγουν τόπον, ἀπλοὶ δηλαδὴ τοποτηρηταί, και οἱ κοινῶς λεγόμενοι Βικάριοι (1).

Εἰς τὸν Πρεσβύτερον ανήκει ή ὑπηρεσία τῶν ἄλλων πέντε Μυστηρίων, τὰ ὁποῖα ἐνεργεῖ ὅταν θέλῃ και ὁ Ἐπίσκοπος. Λέγεται Πρεσβύτερος, ὀχι τόσον διὰ τὸ Πρεσβυτικόν, και γηραλέον τῆς ἡλικίας, ὅσον διὰ τὸ πολὺν τῆς φρονήσεως, και ἀκηλίδωτον τοῦ βίου.

Τῷ διακόνῳ ανήκει ή ἀνάγνωσις τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, και ὅλη ή ὑπηρεσία, τὴν ὁποῖαν κάμνει συλλειτουργῶν μετὰ ἱερῶν, και Ἀρχιερέων, διὰ τὸ ὁποῖον λέγεται και, Διακονος, ἀπὸ τοῦ διακονέω, ὡ' ὅπερ σημαίνει ὑπηρετῶ.

Εἰς τὸν ὑποδιάκονον ανήκει νὰ ἐτοιμάζῃ, και διαφυλάττῃ τὰ ἱερά Σκεύη, και ὅλην τὴν ἱερικτικὴν Στολήν, διὰ τὸ ὁποῖον τὸ Σκευοφυλάκιον ὠνομάσθη και Διακονικόν, ὡς θέλωμεν ἰδεῖ ἐν τῷ οἰκίῳ τόπῳ. Εἰς τὸν ἀναγνώστην ανήκει κυρίως ή ἀνάγνωσις· ἀν και εις τὸ περί Μυστηρίων ο Θεσσαλονικής τῷ δίδει και ἄλλα βάρη. « *Εἰς τὸ βῆμα χωρῶν λέγει περί τοῦ ἀναγνώστου, ἀνάπτει ὄψα, και πῦρ προσάγει τῷ ἱερῷ και προπορεύεται λαμπροδηφῶν τῶν ἀγίων, και τὰς προσφορὰς, και τὸ ὕδωρ, και τὸ ζῖον φέρει αὐτῷ, και εὐχοσμεῖ τὰ τοῦ Ναοῦ, και τὰ ἄλλα ὑπηριεῖ, και τοὺς θεῖους προλέγει τοῖς ψάλλουσιν ὕμνους, και ἀπλῶς ὑπηριεῖς ἐστὶ τῶν Θεῶν ἐν τῷ Ναῷ.* »

Εἰς τοὺς Πυλωροὺς ανήκει ή φύλαξις τῶν θυρῶν εις ὧραν μάλιστα τῆς Λειτουργίας, ἀφ' οὗ διωχθῶσιν ἐξω τῆς Ἐκκλησίας οἱ Κεκτηχόμενοι καθὼς θέλωμεν ἰδεῖ περὶκατιόντως. Ὑπάρχον δὲ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ και Κηροφόροι και Ἐξορκισταί.

Και Κηροφόροι μὲν εἰσι, και λέγονται οἱ λαμπροδηφροῦντες ἐν ταῖς ἱεραῖς Ἀκολουθίαις· καλοῦνται δὲ ἐτι και Ἀκόλουθοι, ὡς προπορευόμενοι και ἀκολουθοῦντες μετὰ κηρῶν, και λαμπάδων τοὺς Διακόνους, και τοὺς ἱερεῖς εις τὰς χρεωδεις ὑπηρεσίας.

(1) Οἱ χωρεπίσκοποι δὲν ἦσαν οἱ πρεσβύτεροι, ἀλλὰ τινὲς εἶχον και βαθμὴν ἤτοι χειροτονίαν ἐπισκόπου, ὡς ἀποδεικνύει ὁ Νικαῖος ἐν τῷ Πεδάλῳ. (Ἦπερ 3 εις τὸν ε. καν. τῆς α. συν.).

Εἰς τὰς Ἐξορκιστάς δὲ ἀνήκεν ἡ Κατήχησις, δι' ἧς ὠνομάσθησαν καὶ Κατηχηταί. Οὕτως ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ ἁγία Σύνοδος εἰς τὸν ἱε. Κανόνα. « Ἐφορκιστάς δέ, ἦτοι Κατηχητάς χειροτονεῖτω » ὁμιλοῦσα περὶ τοῦ Χωρεπισκόπου. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ διδάσκαλοι, καὶ παιδαγωγοὶ τῶν Κατηχομένων.

Περιπλέον σημειῶ, ὅτι παλαιότερον ἡ Ἐκκλησία εἶχε καὶ τεσσαράκοντα γυναικας Διακονίσσας πρὸς κατήχησιν, καὶ ἑρμηνείαν τῶν Κατηχομένων γυναικῶν, ἐξ ὧν γινώσκωμεν ὅτι τεσσαράκοντα ὑπῆρτον ἀδιαλείπτως ἐν τῷ Ναῷ τῆς μεγαλοδόξου τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Καὶ ἀναγινώσκωμεν εἰς τὸ β'. Βιβλ. τῶν βασιλικῶν Νεαρῶν, ὅτι ἐθέσπισεν ἐκεῖ ὁ Ἡράκλειος. « Τὸν μὲν κατάλογον τῶν θειῶν φιλῶν Πρεσβυτέρων εἰς ὀγδοήκοντα, τῶν δὲ Διακόνων ἀρρέτων μὲν εἰς ἑκατὸν πενήκοντα, θηλείων δὲ Διακονισσῶν εἰς τεσσαράκοντα, καὶ τῶν ὑποδιακόνων εἰς ἑβδομήκοντα, καὶ τῶν ἀκατηχιστῶν εἰς ἑκατὸν ἐξήκοντα, Ἰεροψάλτων δὲ εἰς εἰκοσιπέντε » καὶ Ἰεροψάλτων εἰς ἑβδομήκοντα πέντε. » Αὕτη τῶν γυναικῶν ἡ διακονία ἐπαύθη ἐπὶ Θεοδώρου τοῦ Βαλααμῶνος, καθὼς αὐτὸς γράφει εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἱε. Κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου.

ΕΞ. Καὶ ἂν αἱ λέξεις τὰς ὁποίας ὠνόμασας εἶδος τῶν Μυστηρίων εἰδοποιῶσι καὶ τελειῶσι τὸ Μυστήριον, τίς ἢ χρεῖα ἄλλων εὐχῶν καὶ τοσοῦτων ἀκολουθιῶν;

ΥΠ. Αἱ λέξεις βέβαια αἱ εἰδικαί εἰσιν ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι διὰ τῆς ἀοράτου παρουσίας τοῦ παναγίου καὶ τελαρχικοῦ Πνεύματος, εἰδοποιῶσι καὶ τελειῶσι πᾶν Μυστήριον, καὶ καθὼς εἶπομεν, αὐταὶ δίδουσι τὸ εἶναι, καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ Μυστηρίου καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ κοινὴ γνώμη τῶν Θεολόγων τῆς Ἐκκλησίας ὅμως ἡ ἀκολουθία ἔλα, ὡς διέταξεν ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, ἐστὶ λίαν χρήσιμος καὶ ἀναγκαῖα διότι ἐκτὸς τῶν εἰδικῶν λογίων εἰσὶ καὶ ἄλλα τὰ ὁποῖα λέγονται Προλεγόμενα, ἐπειδὴ προφέρονται πρὸ τοῦ ἁγιασμοῦ, καὶ τῆς τελειώσεως τοῦ Μυστηρίου, διὰ τῶν ὁποίων παρακαλεῖ ὁ ἱερεὺς τὸν Θεόν, νὰ πέμψῃ τὴν ἁγίαν του χάριν, καὶ νὰ ποιήσῃ αὐτὸν ἄξιον ὑπῆρέτην, καὶ ἱεραργόν, διὰ νὰ τὸ τελειώσῃ. Προόμια ὀνομάζει τὰ προλεγόμενα ἢ ἐν Καρθαγένη ἁγία Σύνοδος. Ἄλλα δὲ τινὰ

λέγονται ἐπιλεγόμενα, ἐπειδὴ προφέρονται, ἀφοῦ ἁγιασθῶσι, καὶ τελειώσῃ τὰ Μυστήρια, διὰ τῶν ὁποίων παρακαλεῖ ὁ ἱερεὺς τὸν Θεόν, νὰ τὸν ἀξιώσῃ, ἂν μὲν λειτουργῇ ἵνα ἡ θεία λειτουργία ἢ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ ζωὴν αἰώνιον ἂν δὲ βαπτίσῃ τὸ ἅγιον Βάπτισμα νὰ φυλαχθῇ καθαρὸν καὶ ἀμόλυντον ἂν εὐλογῇ ἀνδρόγυνον ὁ Γάμος, νὰ δικτηρηθῇ τίμιος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, καὶ τὰ ἐξῆς. Τὰ ἐπιλεγόμενα λέγονται καὶ ὑποθέσεις. « Ἄς, ὡς ὑποτιθεμένας τοῖς ἕμμοις, καὶ μετ' αὐτοῦς λεγομένας, οὕτως ἐκάλεσαν » σημειῖται εἰς τὸν ριζ'. Κανόνα τῆς αὐτῆς Συνόδου ὁ Ζωναράς.

ΕΞ. Εἰς τοῦτο ἱκανῶς εὐχαρίστησας ἡμᾶς εἰπὲ ἤδη, μεταδίδονται εἰς τοὺς πιστοὺς ὅλα τὰ προβλεθέντα μυστήρια;

ΥΠ. Ἡ ἱερωσύνη, τὸ Βάπτισμα καὶ τὸ ἅγιον Μύρον οὐ δευτεροῦνται εἰς τοὺς Πιστοὺς καὶ Ὀρθοδόξους Χριστιανούς. Τὰ δὲ ἄλλα τέσσαρα, ἦγουν ἡ ἁγία Εὐχαριστία, ἡ Μετάνοια, ὁ Γάμος καὶ τὸ Εὐχέλαιον, πολλαπλασιάζονται ἀνεμποδίστως, διότι ταῦτα λέγονται ὅτι δὲν τυποῦσι χαρακτῆρα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Χριστιανοῦ (1).

(1) Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ 1750 καὶ τῇ τοῦ Βλαντὴ ἡ ἐρωταπέκρισις αὕτη εἶνε μεταβλημένη εἰς τὴν ἐξῆς ἔξοι. « Εἰς τὰς ἐξῆς εὐχαρίστησας. Εἰπὲ (ὁ βλ. ἐρωτῶ) τῶρα, τὰ λόγια, ὅπου εἶπαμεν εἰδικὰ καὶ τελειωτικά τῶν Μυστηρίων, » τυποῦνται ὅλα χαρακτῆρα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ἔχει; — Ἰπ. Δύο μὲν γὰρ μυστήρια καὶ λέγονται νὰ τυποῦνται χαρακτῆρα καὶ σφραγίδα ἀνεξάλειπτον, διὰ τὸ ὅποιον ἀκίμη δὲν δευτεροῦνται εἰς κανένα τρόπον καὶ εἶναι ἡ ἱερωσύνη, καὶ τὸ βάπτισμα. Τὸ ἅγιον μύρον ἀκίμη δὲν δευτεροῦνται εἰς τοὺς πιστοὺς, παρὰ ἂν ἤθελε τις ἀποστατήσῃ, καὶ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τοὺς κληρικούς τῆς ἐκκλησίας. Τὰ ἄλλα τέσσαρα μυστήρια, ἦγουν ἡ ἁγία λειτουργία, ἡ μετάνοια, ὁ γάμος καὶ τὸ εὐχέλαιον, δὲν ἀκίμησι χαρακτῆρα, καὶ διὰ τοῦτο πολλαπλασιάζονται ἀνεμποδίστως. » ἵνα γίνῃ σαφὲς τὸ αἴτιον τῆς μεταβολῆς ταύτης, σημειώθειν ὅτι οἱ σχολαστικοὶ ἀποφαινόμενοι, ὅτι τρία τῶν μυστηρίων, τὸ βάπτισμα, τὸ χρίσμα, καὶ ἡ ἱερωσύνη, τυποῦνται εἰς τὴν ψυχὴν χαρακτῆρα, καὶ ὅτι ὁ χαρακτῆρ εὗτος εἶναι ἀνεξάλειπτος διὰ τοῦτο, λέγουσιν, ἀπαξ μόνον δύναται τις νὰ λάβῃ αὐτά. Συμφωνεῖ δὲ ἡ θεωρία αὕτη πρὸς τὴν πράξιν τῶν παπιστῶν, οἵτινες οὐδέποτε δευτεροῦσι τὸ χρίσμα. Εἰς ἡμᾶς ὅμως τοὺς ὀρθοδόξους ἐστὶν ἀπαράδεκτος ἐπειδὴ ἡ καθ' ἡμᾶς ἁγία τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία διατάττει νὰ χρίωνται δευτερον διὰ τοῦ ἁγίου μύρου οἱ εἰς ἀνέστητος ἐπιστρέφοντες. (Ἰδ. Εὐχέλαιον καὶ Ὀρθόδ. ἐρωτ. μέρ. Α, ἐρωτ. ρε.) Ἐκ τούτου λοιπὸν φανερὸν, ὅτι ἡ ἐν τῇ κειμένῃ ἀπεκρίσει δὲν ἔχει καλῶς ἄλλ' ἴσως δύναται τις νὰ τὴν δικαιολογήσῃ λέγων, ὅτι ὁ Βούλγαρις διὰ τοῦ, δὲν δευτεροῦνται εἰς τοὺς πιστοὺς καὶ ὀρθοδόξους.

ΕΞ. Τί πράγμα ἐστὶν ὁ χαρακτήρ τὸν ὁποῖον λέγεις;

ΥΠ. Χαρακτήρ ἐστὶ κατὰ τοὺς Σχολαστικούς εἰς τὸ δ'. τῆς ἱερᾶς Θεολογίας, « ποιότης πραγματικὴ ἐνυπάρχουσα τῇ ψυχῇ, καὶ δόξαμις ὑπερφυῆς ἰκαροῦσα τὸν ἄνθρωπον, ἐν μὲν τῷ Βαπτίσματι » πρὸς τὰ δεχθῆναι τὰ λοιπὰ Μυστήρια πάντα. ἐν δὲ τῇ Ἱερῶσυνῃ, πρὸς τὸ ὑπηρετεῖν, καὶ ἐκτελεῖν τὰ Μυστήρια. Ἐν δὲ τῷ Χρίσματι, πρὸς τὸ δεχθῆναι τὰ ἄλλα Μυστήρια, καὶ πρὸς τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως. »

Χριστιανούς, ἐννοεῖ νὰ ἐξαιρέσῃ τοὺς ἀρνηθέντας τὴν πίστιν. Διὰ ταῦτα λοιπὴν ἤλλαξαν οἱ ἐκδίται τὴν ἀπόκρισιν, ἵνα συνῆδῃ πρὸς τὴν πράξιν τῆς Ἐκκλησίας. Περὶ δὲ τοῦ λόγου τῆς μὴ δευτερεύουσας τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς χειροτονίας ἄριστὰ διαλαμβάνει ὁ ἀειμνηστὸς Νικηδόμης ἐν τῇ ἀ. ὑποσημ. εἰς τὸ ζῆ. ἀποστ. καν. δεικνύων, ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ δευτέρως τούτων τῶν δύο μυστηρίων, οὐχὶ διὰ τὴν χαρακτῆρα ἐπειδὴ τὸ μέρος δευτεροῦται, καίτοι σφραγίς καλούμενον, καὶ σφραγίδα καὶ χαρακτῆρα ἐντυπῶν τῇ ψυχῇ (ἀ. Ιω. β'. 27 β'. Κορ. α. 22.) ἀλλὰ διὰ τὸ τὸν Χριστὸν ἀπαξ ἀποθανεῖν. Διότι τὸ μὲν βάπτισμα εἶναι τύπος τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ (Ρωμ. γ. 3 κ. εἰ.) ἡ δὲ Ἱερῶσυνη συνίσταται εἰς τὴν προσφορὰν τῆς ἀναίμακτου θυσίας, δι' ἧς καταγγέλλεται ὁ εἰς θάνατον τοῦ Κυρίου· ἐπὶ δὲ διότι ὁ ἱερεὺς εἶναι τύπος τοῦ πρώτου καὶ μεγάλου ἱερέως, ὃς εἰσῆλθεν ἐξ ἀπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰώνιαν λύτρωσιν ἐπράξατος, καὶ μένει εἰς τὸ διηνεκὲς ἀδιάκωτον ἔχων τὴν Ἱερῶσυνην. (Ἑβρ. θ'. 12 ζ. 24) Διὰ τὸν αὐτὸν αὐτὸν λόγον, προστίθεται ὁ Νικηδόμης, δὲν συγχωρεῖται νὰ χειροτονηθῶσι πολλοὶ διάκονοι, ἡ ἱερεῖς, ἡ ἀρχιερεῖς τὴν αὐτὴν λειτουργίαν, οὐδὲ νὰ γίνωνται δύο λειτουργοὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπὶ τῆς αὐτῆς τραπέζης, ὡς καὶ ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ συνέθετος κολοῦσι. Εἰς ταῦτα ἡ μᾶς συγχωρεθῆ νὰ προσβίωμεν καὶ ἡμεῖς τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις. Α. Ὅτι ὁ εἰς θάνατον τοῦ Κυρίου ἐστὶν τὸ ἀληθὲς αἷτιον τοῦ μὴ ἀναβαπτίζεσθαι τινὰ, κτανῶς διδάσκει ὁ ἀπίστατος. (Ἑβρ. γ'. 4-6) μᾶλλον δὲ τὸ πανάγιον Πνεῦμα, τὸ λαλήσαν δι' αὐτοῦ. « Ἀδύνατον γάρ, λέγει, τοὺς ἀπαξ φωτισθέντας, καὶ τὰ ἐξῆς εἶτα παραπεσόντας, « πάλιν ἀνακαινίζουσιν εἰς μετάνοιαν, (διὰ δευτέρου βαπτίσματος ἀγνοοῦντι πρὸς τὴν γ'. β.) ἀνασταυρωθέντας ἑαυτοὺς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, (διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ βαπτίσματος, ὅπερ ἐστὶν τύπος τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ), καὶ παραδειγματίζοντας « (καταπισχνόντας). β'. Καὶ ἄλλον λόγον ἀπλοῦστατον τοῦ μὴ δευτεροῦσθαι τὸ βάπτισμα διδάσκει τῆς: ὅτι τὸ βάπτισμα ἐστὶν γέννησις πνευματικὴ, ἅτερον δὲ τὸ νὰ γεννηθῆ τις δις ἢ πολλάκις τὴν αὐτὴν γέννησιν Γ'. Ἐπειδὴ « μὲν τὸ ἅγιον Μύρον » γινόμεθα μέτοχοι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, βεβαιωθέντες εἰς τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου, « καὶ ἀξάνοντες εἰς τὴν Θεῖαν χάριν ». (Ορθοδ. ἔμολ. μέρος Α. ἐρωτ. ρί.) φανερὸν ἐστὶ εἰς τοὺς ἀρνηθέντας τὴν πίστιν ἐκλείπει ὁ ὑπὲρ τοῦ μυστηρίου τούτου ἐντυπωσόμενος χαρακτήρ· ἔθεν ἀναγκασίως πρέπει εἰ τοιοῦτοι ἐπιστρέφοντες νὰ χρίωνται πάλιν.

Καὶ σημειῶ, ὅτι ἂν καὶ τὰ Μυστήρια ἐπὶ τῆς συναγωγῆς, οἷον ἡ Περιτομή, ἡ κατὰ Ἀκρῶν Ἱερῶσυνη, καὶ τὰ ὅμοια, προδιετύπων χαρακτῆρα τινὰ (« σφραγίσθησαν καὶ οἱ Ἰσραηλῖται, ἀλλὰ περιτομή » γράφει β'. Λόγω εἰς τὴν πρὸς Ἑβραῖ. ὁ Θεὸς Χρυσόστομος) ὅμως ὁ χαρακτήρ ἰκεῖνος, τύπος ἦτο τῶν Μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ ἀτελής, καὶ συμβολικὸς, καὶ δὲν ἔδιδε τὴν δικαιοσύνην χάριν, καὶ τὸν ἁγισμὸν, τὸν ὁποῖον ἀπολαύομεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ διὰ τῶν ἀχράντων Μυστηρίων τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

ΕΞ. Ἐπεθύμουν ἤδη νὰ μᾶς εἴπῃς καὶ τοὺς ὅρους τῶν Μυστηρίων ἕνα πρὸς ἕνα.

ΥΠ. Ἐξ ἐκείνων, ὅσα εἶπομεν μέχρι τούτου εὐκόλως δυνάμεθα νὰ κτανοησώμεν καὶ τοὺς ὅρους ὅλους, εἴτε ἐπιγραφὰς τῶν Μυστηρίων, καὶ πρώτον. Τὸ ἅγιον Βάπτισμα ὀρίζεται ὅτι ἐστὶν « ἀρχὴ καὶ ὁλοποίησις τῆς πρὸς τὸν Θεὸν οἰκειώσεως, καὶ τῆς ἐπουρανίου κληρονομίας, ἐν ὕδατι διὰ τῆς ἐπικλήσεως τῆς ὑπερουσίου Τριάδος πᾶσαν ἁμαρτίαν καθαῖρον. »

Τὸ Χρίσμα, εἴτε ἅγιον Μύρον ὀρίζεται ὅτι ἐστὶ « χάρισμα εὐσεβείας, εὐχῆς καὶ ἀγάπης, καὶ σωφροτισμοῦ, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν δι' ἐλαίου παρὰ τοῦ νομίμου Ἀρχιερέως κατασκευασμένου, τὴν σφραγίδα τὴν πρώτην ἐντιθέμενον τοῖς βαπτιζομένοις, καὶ τὸ κατ' εἰκόνα, ὅπερ ἀπωλέσαμεν διὰ τῆς παρακοῆς. »

Ἡ Θεῖα Εὐχαριστία ὀρίζεται ὅτι ἐστὶν « Μυστήριον, δι' οὗ τῆς Προθέσεως ἄρτος, οἶνος τε καὶ ὕδωρ, διὰ τῆς ἐπικλήσεως καὶ ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑπερφυῶς μεταποιῶνται εἰς τὸ Σῶμα Χριστοῦ, καὶ τὸ Αἷμα· καὶ γίνονται τοῖς πιστέσι ἀξίως μεταλαμβάνουσιν, εἰς ἀφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς φυλακτήριον ψυχῆς τε καὶ σώματος· τοῖς δὲ ἐν ἀπιστίᾳ ἀναξίως μετέχουσιν, εἰς κόλασιν καὶ τιμωρίαν. »

Ἡ Ἱερῶσυνη ὀρίζεται ὅτι ἐστὶ « Τάξις θεῖα Μυστηρίων αἰσθητοῦ, δύναμις ἔχουσα πνευματικὴν, καὶ ἰσχὴν ἐπουρανίων πραγμάτων, ἐπὶ ἀφῆκτων ἀνθρώπων ἐνεργουμένη, πρὸς τὴν σωτηρίαν ἀνθρώπων, καὶ ἁγιασμόν παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν παραβηδομένη. » Ἡ Μετάνοια ὀρίζεται ὅτι ἐστὶν « ἐπιστροφή ἐκδοσις ἀπὸ τῶν

» πταισμάτων ἐπὶ τὸ ἐναντίον ἀγαθόν, καὶ ἐκ τοῦ διαβόλου πρὸς
 » τὸν Θεὸν ἐπάροδος, χάριτι πάσαν τῆν τῶν νόμων νικῶσα ἀ-
 » κολουθίαν. »

Ὁ Γάμος ἐρίζεται ὅτι ἐστὶ « Μυστήριον δοθὲν πρὸς τεκνοποιίαν,
 » καὶ διαδοχὴν γένους, καὶ σύστασιν, καὶ ὅλως πρὸς ἀπαρτισμὸν
 » καὶ τελείωσιν τῆς πάλαι θείας ἐκείνης φωνῆς, καὶ δυνάμειως
 » ἀξάντοσε καὶ πληθύνεσθε, καὶ τὰ ἐξῆς. »

Καὶ τέλος τὸ Εὐχέλκιον ἐρίζεται ὅτι ἐστὶν « Ἐλαιον ἅγιον, ἱερὰ
 » τελειή, καὶ θείου ἔλλους τύπος, εἰς ἀπολύτρωσιν, καὶ ἁγιασμὸν
 » τοῖς ἀπὸ ἁμαρτίας ἐπιστρέφουσι χορηγοῦμενον, λύσιν ἁμαρτη-
 » μάτων παρήχορ, καὶ ἐξ ἁρρώστημάτων ἐγείρον, καὶ ἁγιασμοῦ
 » ἐμπικλάμενον. »

« Πολλὰκις δὲ ἡμῖν τελούμενον (σημιοῖ Ἰωβ ὁ Μοραχὸς ἐν
 » τῷ περὶ Μυστηρίων) διὰ τὸ τοῦ θανάτου ἄωρον. » Τὴν ἰδίαν
 αἰτίαν εἰσφέρει εἰς τὰς αὐτοῦ περὶ τῆς αἰτίας καὶ Γαβριὴλ ὁ Βλάσιος
 Μητροπολίτης Ἄρτης ὁ Κερκυραῖος.

ΕΞ. Εἶπε καὶ περὶ τοῦ ἱερέως ἢ καὶ Ἀρχιερέως, τοὺς ὁποίους ἄρτι
 ὠνόμασε ὑπερέτας τῶν ἁγίων Μυστηρίων, πῶς ὑπάρχουσιν εἰς τὴν
 τούτων ἱερουργίαν;

ΥΠ. Ὁ ἱερεὺς, καὶ Ἀρχιερεὺς εἰς τὴν ἱερουργίαν τῶν θείων Μυστη-
 ρίων, ὑπάρχουσι μόνον ὀργανικῶς, καὶ ὡς μέσα τῆς πρώτης αἰτίας,
 ἥτις ὡς εἰπομέν ἐστὶν αὐτὸς ὁ Θεός· οὕτω τὸ πριόνιον, λόγου χάριν,
 λέγεται ὅτι πριονίζει ὡς μέσον καὶ ὄργανον, ἐπειδὴ ἀφ' ἐκτουτοῦ δὲν
 δύναται νὰ κάμῃ τίποτε, ἀλλ' ἐκεῖνος ὅστις πριονίζει προηγουμένως,
 εἶναι ὁ τεχνίτης, ὅστις κινεῖ αὐτό· « Σχῆμα πληρῶν εἰστέκει ὁ
 » Ἱερεὺς, τὰ ρήματα φθεγγόμενος, ἢ δὲ δύναμις καὶ ἡ χάρις τοῦ
 » Θεοῦ ἐστίν. » ἔλεγε περὶ τῆς θείας Μυσταγωγίας εἰς τὴν προδο-
 σίαν τοῦ Ἰούδα ὁ μέγας Χρυσόστομος.

Καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, Α. πρὸς Κορινθ. « Τίς οὖν ἐστὶ Παῦλος;
 » τίς δὲ Ἄπολλος; ἀλλ' ἢ Διάκονος; ἐγὼ ἐφύτευσα; Ἄπολλος
 » ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἠύξανεν· ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστὶ τίς,
 » οὔτε ὁ θερίζων, ἀλλ' ὁ ἀξάνων Θεός. »

Ὁμοίως, ὡς ὑπερέται γνήσιοι ὄντες, ἔχουσι χρεὸς οἱ ἱερεῖς νὰ εὐ-

ρίσκωνται κατὰ πάντα ἔτοιμοι ἵνα ἱερουργῶσιν ἀξίως αὐτὰ τὰ θεῖα,
 καὶ σωτηριώδη Μυστήρια· ἐξαιρέτως δὲ τὴν Τελετὴν τῶν Τελετῶν,
 καὶ τὸ Μυστήριον τῶν Μυστηρίων, τὴν θεῖαν λέγω, καὶ ἱερὰν Λει-
 τουργίαν, τὴν ὁποίαν κατ' ἐξοχὴν οὕτω γινώσκουμεν ὅτι ὠνόμασεν
 εἰς τὸ περὶ τῶν ἐν τῇ Συνάξει τελουμένων, ὁ μέγας τῆς ἐκκλησια-
 στικῆς Ἱεραρχίας, Ἱερομύστης Διονύσιος ὁ ἱσαπόστολος.

Ο ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΤΗΣ

ΙΕΡΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ.

1. ΕΞ. **Κ**αὶ ποία ἐστὶν αὕτη ἡ ἐτοιμασία τὴν ὁποίαν ὑπόσχονται οἱ Ἱερεῖς, ἵνα ᾧσιν Ἱερουργοὶ ἄξιοι, καὶ ὑπηρεταί, ὡς λέγεις, τῶν Θεῶν καὶ ἱερῶν Μυστηρίων;

III. Ἐν πρώτοις ὁ Ἱερεὺς πρέπει νὰ ἐξομολογῆται συνεχῶς. Δεύτερον, πρέπει ν' ἀναγινώσκη ὅλην τοὺς τὴν ἀκολουθίαν. Τρίτον νὰ ἔχη ἑτοιμα τὰ ἱερά, ὅσα τῷ χρειάζονται. Τέταρτον, νὰ ἔχη γνώμην ὀρθοδόξον, καὶ πιστήν.

2. ΕΞ. Καὶ ἂν ὁ Ἱερεὺς δὲν ἐξομολογῆται ὡς χρεωστὴ, καὶ φαίνεται εἰς αὐτὴν τὴν διατάξιν τῆς Ἱεραῖς Λειτουργίας, τελεῖ Μυστήριον, ἢ ὄχι;

III. Βέβαια τελεῖ Μυστήριον, ἐπειδὴ ἔχει, καθὼς εἶπομεν, τὴν σφραγίδα τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης, καὶ τὸν χαρακτήρα ἀνεξάλειπτον, καὶ τὰ Μυστήρια γίνονται πάντα διὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος, καὶ τοῦ ἀπειροδυνάμου αἵματος τοῦ ἐκχυθέντος ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Χριστοῦ, διὰ τῆς ὑπερφυοῦς δυνάμεως δηλαδὴ, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Χριστὸς τῶν Μυστηρίων ἵνα γίνωνται καθ' ἑκάστην μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Καὶ τοῦτο Θεσπίζουσιν ὅλοι κοινῶς οἱ Θεολόγοι, λέγοντες ὅτι τὰ Μυστήρια νὰ μὴ γίνωνται ὡς ἐκ τοῦ τελούοντος, ἤγουν ὡς ἐκ τοῦ Ἱερέως, ὅστις ἱεουργεῖ αὐτὰ, ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ τελουμένου, τούτέστιν ὡς ἐκ τοῦ ἱεουργουμένου Μυστηρίου.

Ὁμως, ἂν ὁ Ἱερεὺς λειτουργήσῃ ἀνεξομολόγητος, καὶ μὲ θανάσιμον ἁμαρτίαν, προσθέτει ἁμαρτίαν εἰς ἁμαρτίαν, καὶ κολάζεται αἰωνίως· ἐπειδὴ, καθὼς εἶδομεν ἐξ ἀρχῆς, ἂν « ὁ ἐσθίωρ, καὶ πίνωρ ἀνα- » ξίως, κρίμα λαυτῶ ἐσθίει καὶ πίρει » κατὰ τὸν Ἀπόστολον· πολλῶ μᾶλλον ὁ ἀναξίως Ἱερουργῶν. Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης.

3. ΕΞ. Παρὰ τὴν Ἐξομολόγησιν, τί ἄλλο δεῖται νὰ κάμνη ὁ Ἱερεὺς, πρὶν ἀρχίσῃ τὴν Θεῖαν Μυσταγωγίαν;

ΥΠ. Εἶπομεν, ὅτι δεῖται ν' ἀναγινώσκῃ καὶ ὅλην τοὺς τὴν ἀκολουθίαν, ἂν καὶ ὅλοι οἱ Ἱερεῖς, ἀφοῦ λάβωσι τὸν χαρακτήρα τῆς Θεῖας Χειροτονίας, εἴτε λειτουργοῦσιν, εἴτε μὴ, ὑπόσχονται καὶ δεῖται ν' ἀναγινώσκωσι καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὴν ἀκολουθίαν ὅλην ἕως τέλους ζωῆς αὐτῶν, καὶ ἀμελοῦντες αὐτὴν ὑποπίπτουσιν εἰς ἁμαρτίαν θανάσιμον.

4. ΕΞ. Ποία ἐστὶν αὕτη ἡ Ἀκολουθία;

ΥΠ. Ὁ Ἑσπερινός, τὸ Ἀπόδειπνον, τὸ Μεσονυκτικόν, ὁ Ὁρθρος, ἡ Πρώτη ὥρα, ἡ Τρίτη ὥρα, ἡ Ἑκτη καὶ ἡ Ἐνάτη, τὸ ὅλον ἑπτάκις τῆς ἡμέρας « εὐχὰς ἐπιτελεῖτε, γράφει εἰς τὸ ἡ. τῶν Ἀπο- » στολικῶν Διατάξεων Κεφ. λδ'. ὁ Ἱερὸς Κλήμης, Ὁρθρον, καὶ » Τρίτη ὥρα, καὶ Ἑκτη, καὶ Ἐνάτη, καὶ Ἑσπέρα, καὶ Ἀλε- » κτοροφωρία », ἧτις ἐστὶ τὸ μεσονυκτικόν. Εἰς τὸν Ὁρθρον περι- κλείει καὶ τὴν Πρώτην ὥραν.

5. ΕΞ. Καὶ διατί ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ὑποχρεοῦται ὁ Ἱερεὺς νὰ προσεύχεται;

ΥΠ. Οἱ Ἱερεῖς εἰκονίζουσι τὰ ζῶα ἐκείνα τῆς Ἀποκλύψεως, τὰ ὁποῖα εἶδεν ὁ Ἰωάννης εἰς τὸ δ'. Κεφ. καὶ χωρὶς νὰ πύσωσι ποτὲ ἔκρας ἀνέναντος τὸ, Ἄγιος, Ἄγιος, Ἄγιος, Κύριος ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ· ὁμοίως διὰ τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως παρεδέχθη ἡ Ἐκκλησία συμφώνως μετὰ τοῦ Προφήτου τὸ, « ἑπτάκις τῆς ἡμέρας » ζήτησα σε ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου » καὶ διώρισεν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας νὰ δοξάζεται ὑπὸ τῶν Ἱερωμένων ὁ μέγας Θεός.

6. ΕΞ. Καὶ διατί ἐν τοιαύταις ὥραις καὶ ἔχει ἐν ἄλλαις, διώρισεν ἡ Ἐκκλησία τὴν ἀκολουθίαν τῶν Ἱερέων;

ΥΠ. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ κατὰ πάσαν ὥραν πρέπει νὰ δο-

ξάζεται ὁ Θεός. « Ἰσαριθμοὺς γὰρ τῆ ψάμμω φῶδας ἀν προσ- » φέρωμέν σοι Βασιλεῦ Ἄγιε, οὐδὲν τελούμεν ἄξιον, ὧρ δίδωκας » ἡμῖν » ὁμοίως μετὰ λόγου διώρισεν ἡ Ἐκκλησία τὴν Ἀκολουθίαν κατ' αὐτὰς τὰς ὥρας· ἐπειδὴ καὶ τὸ Μεσονυκτικόν σημαίνει τὴν νύκτα ἐκείνην καθ' ἣν μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων, καὶ ὄπλων συνέλαβον οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Δεσπότην Χριστόν.

Ὁ Ὁρθρος, τὴν αὐγὴν ἐκείνην, καθ' ἣν ἐφυβρίσθη καὶ τοσοῦτον ἐνεπείχθη.

Τὴν πρώτην ὥραν τῆς ἡμέρας, παρέδωκαν αὐτὸν εἰς τὰ Ἴθνη.

Περὶ τὴν τριτέκτην, ἀπεφασίσθη ὁ σταυρικὸς αὐτοῦ θάνατος καὶ ἰσταυρώθη.

Περὶ τὴν ἑνάτην ἐξέπνευσε.

Πρὸς τὴν ὥραν τοῦ Ἑσπερινοῦ κατεβίβισαν αὐτὸν ἐκ τοῦ Σταυροῦ.

Καὶ πρὸς τὸ ἑσπέρας, ὅτε ἐστὶν ἡ ὥρα τοῦ Ἀποδείπνου, τὸν ἐνεταφίασαν.

Φέρουσιν ἄλλοι καὶ ἄλλας αἰτίας· ἡ σειρά ὁμοίως τῶν αἰτιῶν, ἃς ἡμεῖς εἶπομεν, φαίνεται ὅτι ἐστὶ χριστιανικωτάτη καὶ ἀρμόδιος (1).

Οἱ Ψαλμοὶ, οἵτινες λέγονται κατὰ πάσαν ἀκολουθίαν εἶσι διάφοροι κατὰ τὴν ὥραν, καὶ τὸ προκείμενον τῆς προσευχῆς.

(1) Ἐν ταῖς Ἀποστολικαῖς διατ. (ἔνθα ἀνωτ.) ἐπιφέρονται αἱ ἑξῆς αἰτίαι· « Ὁρθρου μὲν, εὐχαριστοῦντες, ὅτι ἐρώτιον ἡμᾶς ὁ Κύριος παραγαγὼν ἡμῖν τὴν » νύκτα, καὶ ἀπαγαγὼν τὴν ἡμέραν· τρίτη δὲ, ὅτι ἀπέρασιν ἐν αὐτῇ ὑπὸ Πιλά- » του ἔλαβεν ὁ Κύριος· ἕκτη δὲ, ὅτι ἐν αὐτῇ ἰσταυρώθη· ἑνάτη δὲ, ὅτι πάντα » κενήθη, τοῦ Δεσπότης ἰσταυρωμένου, φρίττοντα τὴν τέλην τῶν δυσσεφῶν Ἰου- » δαίων, μὴ φέροντα τοῦ Κυρίου τὴν ὕβριν· ἑσπέρα δὲ, εὐχαριστοῦντες, ὅτι ἡμῖν » ἀνάπαυσιν ἔδωκε τῶν μεσημερινῶν κόπων τὴν νύκτα· ἀλεκτρούων δὲ κραυγῆ· » διὰ τὸ τὴν ὥραν εὐαγγελίζεσθαι τὴν παρουσίαν τῆς ἡμέρας εἰς ἐργασίαν τῶν » τοῦ φωτὸς ἔργων. » Καὶ αὗται εἶναι αἱ ἀληθεῖς αἰτίαι· μόνον ὅτι ἡ τῆς τρί- » τῆς ὥρας προσευχὴ γίνεται καὶ διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἀποστόλου ἐν τρίτῃ ὥρᾳ τῆς ἡ- » μέρας κάθοδον τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ ψαλ- » μῶν, εὐχῶν καὶ τροπαρίων. Περὶ ὧν, καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ λοιπῇ ἀκολουθίᾳ, ἴδ. Συμεὼν Θεσσαλονίκης, καὶ τὴν ἐξήγησιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀ- » κολουθίας τοῦ ἐν ἁγίοις Μάρκου τοῦ Ἐφέσου τὴν μετὰ τοῦ Θεσσαλονίκης ἐκ- » διδόμενην, πρὸς δὲ καὶ τὴν ὑπὸ τὴν ὄψιν τοῦ ἡμετέρου Ἐλεγγίου ἐξελληνισθεῖσαν Ἱεράν τελετουργίαν. »

Τὰ ἀναγνώσματα τῆς Θείας Γραφῆς εἰσι παλαιότατα, καὶ τὰ ἔ-
χομεν εἰς τὸ περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας τοῦ Διονυσίου.

Τὰ Συναξάρια εἰσι καὶ αὐτὰ παλαιά.

Τὰ Τροπάρια καὶ τοὺς Κανόνας παρέλαθεν ἡ Ἐκκλησία παρὰ με-
ταγενεστέρων ἁγίων, καὶ ἑλλων σοφῶν ἀνδρῶν, οἵτινες τούτουτον ἔ-
λάμπρυναν τὴν ἱερὰν Ὑμνωδίαν.

7. ΕΞ. Καὶ δύνασαι ἐν ἀναφέρῃς ὅλους κατ' ὄνομα;

ΥΠ. Μάλιστα καθ' ὅσον ἐγὼ ἐδυνάθην νὰ ἐρευνήσω εἰσὶν οὗτοι (2).

Ἀνατόλιος ὁ Πατριάρχης. Δωρόθεος Μοναχός.

Ἀθανάσιος. Ἐμμανουὴλ ὁ Παλαιολόγος.

Ἀνδρέας Πυρός. Εὐθύμιος Μοναχός.

Ἀνδρέας Κρήτης. Ἐφραίμ Καρίας.

Ἀνθίμος. Ζωναράς.

Ἀρσένιος Μοναχός. Θεόφιλος ὁ Αὐτοκράτωρ.

Βασίλειος Μοναχός. Θεοφάνης.

Βασίλειος Πηγοριώτης. Θεόδωρος ὁ Στουδίτης.

(2) Πληρύτερον κατάλογον τῶν ἱερῶν μαθητῶν εἶχει ὁ Φαβρίκιος, (Biblioth. Græc. t. k. p.) ὅστις ὁμοίως, ὡς ὁ σοφὸς Οὐλανόμος σημειοῖ (Περὶ τῶν Ο'. τὴμ. Δ'. σελ. 763. σμ.) περιττῶς διακρίνει τινες, παριστῶν ὡς ἄλλον Ἰωσήφ τὸν Στουδίτην καὶ ἄλλον τὸν Θεσσαλονικῆς, καὶ πάλιν ἄλλον Μάρκον μοναχὸν τὸν ποιητὴν τῶν πρώτων τεσσάρων ἀδῶν τοῦ κανόνος τοῦ μεγάλου Σαββάτου, καὶ ἄλλον Μάρκον τὸν ἱεροῦ-
τος. Εἰς τῶν ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου παραλειφθέντων, εἶναι ὁ Ἰωσήφ ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐπωνομασθεὶς Ἑμνογράφος, ὁ ποιήσας τοὺς πλείστους τῶν ἐν ταῖς Μηναίαις καὶ τῇ Παρακλητικῇ κανόνων, (ὅν καὶ ὁ Φαβρίκιος φαίνεται εἶναι τοῖς τῆς Παρακλητι-
κῆς εἰς ἄλλον Ἰωσήφ ἀπεδίδει), καὶ τὸν τοῖς πᾶσι γνωστὸν κανόνα τοῦ ἀκαθίστου. Σημειωτέον δὲ, εἰ ἀναγινώσκονται καὶ ἐν τῇ τοῦ Ἀλλατίου διατριβῇ. Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων ὡς τῶν Γραμμάτων (παρὰ Φαβρ. τὴμ. Ε.) τὰ αὐτὰ ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου ἀναφερόμενα ὀνόματα μὴ τὰ αὐτὰ γνω-
ρίσματα πλὴν ἐλίγων καὶ ἀσημάντων διαφορῶν, μὴ τὰ αὐτὰ λάθος εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Εὐχαΐτων Ἰωάννου (18. τὴν ἐπομένην σμ.) καὶ μὴ τὴν αὐτὴν παραλείψιν τοῦ Ἑμνογράφου, ἐκτὸς εἶναι παρ' Ἀλλατίου καὶ εἴητοι πάντα μαθηταὶ μνημονεύονται (εἰς τούτων, ὁ Αὐτοκράτωρ Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις ἡμαρτημένως ἀναγινώσκεται Θεοδόσιος). Διὰ τούτου, καὶ ἐπειδὴ ὁ Βούλγαρος φαίνεται ἐκ τοῦ Λατινικοῦ μεταφράσας τὸν ἴδιον κατάλογον (18. κατωτ. σμ. 6.) εἰκάσω εἶναι ἐκ τῆς βιβλίους τοῦ Ἀλλατίου διατριβῆς. ἔλαβε τὰ ἐνταῦθα ὀνόματα ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, κατατάξας αὐτὰ κατ' ἀνατάξιν, καὶ παραλείπων τὰ πάντα ἴσως ἐκ παραδρομῆς.

Βυζάντιος.

Γαβριήλ.

Γερμανός ὁ Πατριάρχης.

Γεώργιος Νικομηδείας.

Γεώργιος Σικελιώτης.

Γεώργιος Σκυλίτζης.

Δαυὶδ (1).

Δημήτριος.

Ἰωσήφ ὁ Στουδίτης.

Κασσιανή.

Κοσμάς.

Κλήμης.

Κυπριανός Μοναχός.

Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος.

Λέων ὁ Αὐτοκράτωρ.

Λέων ὁ Καθηγητής (2).

Λέων ὁ Πηγάνιος.

Μαυρολέων.

Μάρκος Μοναχός.

Μεθόδιος ὁ Πατριάρχης.

Θεόδωρος ὁ Συκεώτης (3).

Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός.

Ἰωάννης Εὐχαΐτης (4).

Ἰωάννης Ἀρχιεπίσκοπος.

Ἰωάννης Σταυράκιος.

Ἰγνάτιος.

Ἰερόθεος Μοναχός.

Ἰουστῖνος Δεκαδίων.

Ξανθόπουλος.

Παῦλος Ἀμμώνιος.

Προκόπιος ὁ Χαρτοφύλαξ.

Ρωμανός.

Σέργιος Ἀγιοπολίτης.

Στέφανος Ἀγιοπολίτης.

Στέφανος Σαββαΐτης.

Συμεὼν ὁ Λογοθέτης.

Συμεὼν ὁ Θουμαστορείτης.

Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων.

Τιμοκλής.

Φιλόθεος ὁ Πατριάρχης.

(1) Ὁ Δαυὶδ οὗτος ἐλλείπει ἐκ τοῦ παρὰ Φαβρίκιον καταλόγου. Ἐποίησα δὲ κα-
νίνα εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Γεώργιον, ψαλλόμενον τῇ κγ'. τοῦ Ἀπριλίου, οὗ ἡ
ἀκροστιχίς, Ἰ μ ν ω σ ε Γ ε ώ ρ γ ι ε Δ α υ ῖ δ ε ἰ κ π ὅ θ ε ο υ, δ ε ἰ γ ἄ ρ δ η.

(2) Διόρθου, Μ α ἰ σ τ ω ρ. Οὕτω δὲ ἐκαλεῖτο ὁ πρῶτος τῶν βητῶρων. 13. Δου-
κάγγιον λ. β ἡ τ ω ρ. Ἐκ τούτου συμπεραίνω, εἶναι ὁ Βούλγαρος ἐκ τοῦ Λατινικοῦ ἐξελ-
λήνισεν τὰ ἀνωτέρω ὀνόματα, καὶ κακῶς ἐκλαβὼν τὴν λέξιν Magister, μεταφράσας
κ α θ η γ η τ ἡ ς.

(3) Παρὰ Φαβρίκιον ἡμαρτημένως γράφεται Θε ο δ ὀ σ ι ο ς. Ἄγει δὲ μνήμην τούτου
τοῦ ἁγίου Θεοδώρου ἡ Ἐκκλησία τῇ κδ'. Ἀπριλίου.

(4) Οὕτω καὶ παρ' Ἀλλατίου, Joannes Euchaista. Διόρθου, Ἰωάννης Εὐχαΐτων,
μητροπολίτης Θεσ. ὁ καὶ Μ α υ ρ ὀ π ο υ ς ἐπωνομαζόμενος. Τούτου εἶναι καὶ ἡ ἀκο-
λουθία τῶν τριῶν ἱεραρχῶν, καὶ ἐν τῇ Ὁρολογίῳ κανὼν εἰς τὸν ἄγγελον τὸν φύλακα
ὡς δὲ ὑπολαμβάνω, καὶ ἐν τῇ Εὐαγγελίῳ κανὼν εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον ἐπὶ
προδικίῃ πολέμου.

Μεθόδιος ὁ Πατάρων (1).	Φίλιππος.
Μητροφάνης.	Φώτιος ὁ Πατριάρχης.
Μιχαήλ ὁ Ψελλός.	Φώτιος Μοναχός.
Νικήτας Ἡρακλείας.	Χριστόφορος Πρωτοασκηρῆτις.
Νικόλαος.	

Ἐδῶ βλέπομεν, καὶ πᾶς χριστιανὸς χαίρεται διὰ τοῦτο, ὅτι καὶ οἱ βασιλεῖς ἐκείνοι οἱ πανυπερσέβαστοι θεῖα ζήλω κινούμενοι Ἵμνους συνέθετον, καὶ Κανόνας εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ τῶν Ἁγίων παραλάβομεν μάλιστα ὅτι καὶ ὡς μελωδοὶ τῶν Τροπαρίων οἱ Θεοσεβεῖς ἡμῶν Αὐτοκράτορες Ἐψαλλον ἔτι ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Θεοῦ, ὡς ὅλοι οἱ ἄλλοι ψαλμῶδοι τῆς Ἱερᾶς ἁρμονίας. Καὶ γράφει εἰς τὴν Σύνοψιν τῶν ἱστοριῶν του περὶ τοῦ βασιλέως Θεοφίλου ὁ Κεδρηνός ὅτι « *Ἰμολο-
» τιμῆτο καὶ μελωδὸς εἶναι· διὸ καὶ Ἵμνους ποιῶν τιμᾶς, καὶ Στε-
» χηρὰ μελιζῶν, ἄδισθαι προετρέπετο· μεθ' ὧν καὶ τὸ τοῦ τετάρ-
» του ἤχου κατὰ τὴν ὁγδόην, Ἄκουε κόρη, μεθαρμοσάμενος, καὶ
» ρυθμὸν ἕτερον παρασχῶν, ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ εἰς ἐπή-
» κοσον ἄδισθαι διωρίσατο (2). Φέρεται δὲ καὶ τις λόγος, ὡς ἔ-
» ρωτι τοῦ μέλους βαλλόμενος κατὰ τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν ἐν
» γαῖδαῖς παρηγύρεσιν, οὐ παρητήσατο τὸ χειρονομῆν· καὶ τὸ
» Στιχηρὸν δὲ κατὰ τὴν Βαΐφόρον τὸ, Ἐξέλθετε ἰθνη, ἐξέλθετε
» καὶ λαοί, τῆς ἐκείνου φάσκουσιν εἶναι τόκον ψυχῆς. » Πόσην
εὐλάβειαν εἶχε πρὸς Θεὸν αἰρετικὸς ἄνθρωπος ὡς ὁ Θεόφιλος; ἄς κρίνη
ἐκ τούτου ἕκαστος τὸ ἄτοπον τὸ ὅποιον τρέχει εἰς τοὺς καιροὺς ἡμῶν.*

8. ΕΞ. Ἐπιθύμουν νὰ μᾶς εἴπῃς καὶ περὶ τῶν Τροπαρίων καὶ τῶν Κανόνων, πόθεν ὠνομάσθησαν οὕτως; καὶ διατί ἐννέκ μόνον αἱ ᾠδαί; διατί ἡ δευτέρα παραλιμπάνεται; τί τὸ Ἀπολυτίκιον; τί τὸ Κάθισμα;

(1) Ἐλλείπει ἐκ τοῦ Φαβρικίου. Ἀλλ' οὐδὲ βλέπω εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ ἱερομάρτυρος τοῦτο ἀναφερόμενα ἱερὰ μέλη.

(2) Ἐκ τούτου τοῦ χωρίου ὁπέλαβόν τινας, ὅτι ὁ Θεόφιλος ἐπέσει τὸ, Ἄκουε κόρη. Ἀλλ' ὁ Κεδρηνός δὲν λέγει τοῦτο, ἀλλ' ὅτι ὁ Θεόφιλος ἐμελίσειν αὐτὸ ἑλλως. Εἶναι δὲ τὸ, Ἄκουε κόρη, ὁ εἰρμὸς τῆς 4. ᾠδῆς τοῦ κανόνος τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ποίημα τοῦ ἐκ Σαρακῶν ἁγίου Ἰωάννου.

τί τὸ Κοντάκιον; τί ὁ Οἶκος; τί τὸ Ἐξαποστειλᾶριον; τί οἱ Αἶνοι; τί ἡ Ἵπακοή; καὶ τί ὁ Εἰρμός;

ΥΠ. Τῶν τροπαρίων διαφόρους ἔχομεν ἔτυμολογίας. Ἄλλοι θέλουσιν ὅτι λέγωνται οὕτως ἀπὸ τοῦ τρόπου, ὡς δηλοῦντα τοὺς τρόπους τῶν Ἁγίων, καὶ τὰς ἀρετάς· ἄλλοι ἀπὸ τοῦ τροπαίου, ἐπειδὴ ἄδονται δι' αὐτῶν τὰ ἄλλα, καὶ τὰ τρόπαια τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν Ἁγίων ἄλλοι, ἀπὸ τοῦ τρόπου, ἐπειδὴ κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν τροπαρίων, τρέπουσι καὶ τὰς αὐτῶν φωνὰς διαφόρως οἱ μελωδοί. ἄλλοι ἀπὸ τοῦ τρέπομαι, διὰ τὸ τρέπεσθαι τῶν Τροπαρίων ἀδομένων ὧδε κάκεισε τὸν Κανονάρχην, ἀπὸ ἐνὸς Χοροῦ εἰς ἄλλον δηλαδή· ἄλλοι, ὅτι πρὸς τὸν Εἰρμὸν τέτραπται, καὶ νένευκε, κάκεινον ἔχει οἶονεῖ παραδειγματικόν, καὶ τελειωτικόν.

Ὁ Κανὼν οὕτως ὠνομάσθη, ὅτι ὠρισμένον, καὶ τετυπωμένον ἔχει τὸ ἔμμετρον ἐννέκ ᾠδαῖς συντελούμενον. Ἡ ἔτυμολογία ἐστὶ τοῦ Ζωναρᾶ, εἰς τὴν ἐξήγησιν τὴν ὁποίαν ἔκαμε τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἵμνων, ὅστις ἐρμηνεύει προσέτι ὅτι « *ἐννέα εἰσὶν αἱ ᾠδαί
» ἐπεὶ τῆς ἐν Οὐρανοῖς Ἱεραρχίας, καὶ ὑμνωδίας εἰκότως εἰσὶ.
» Καὶ ἄλλως δὲ εἰσὶν ἐννέα ᾠδαί διὰ τὸ εἰς τύπον εἶναι τῆς
» ἁγίας Τριάδος συμβολικῶς, καὶ εἰς τιμὴν αὐτῆς ὀρισθῆναι· τρισά-
» κισ γὰρ τὰ τρία εἰπῶν, τὸν ἔννατον ἂν συνάξῃς ἀριθμὸν·
» ὡς γὰρ τριττὴν ἔχοντα Τριάδα τοῦτον τὸν ἀριθμὸν, καὶ
» δι' αὐτῆς συνιστάμενον, εἰς ὕμνον τῆς ἁγίας Τριάδος αὐτὸν
» ἀπέταξαν. »*

» Παραλιμπάνεται δὲ ἡ δευτέρα ᾠδὴ, ὅτι οὐχ ὕμνος ἐστὶ πρὸς
» θεὸν, ἀλλὰ προμαρτυρία πρὸς Ἰουδαίους, καὶ ἀπειλὴ καὶ
» ἔλεγχος τῆς πορνείας αὐτῶν, καὶ τῶν μελλόντων αὐτοὺς κατα-
» λήψεσθαι κακῶν προαγορεύσεις. Ὡδὴ δὲ λέγεται, ὡς προκήρυ-
» ξις τῶν ἐταχθησομένων κακῶν τοῖς Ἰσραηλιταῖς διὰ τὴν πο-
» ρνησίαν αὐτῶν, καὶ κακίαν, καὶ τῶν περιπαθῶν σφόδρα προα-
» γορεύσεις ἢ τραγωδίαν ποιῶσι. » Διὰ τὸ ὅποιον ἡ δευτέρα ᾠδὴ
στιχολογεῖται μόνον τῇ ἁγίᾳ, καὶ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ πρὸς ἀ-
πειλήν, καὶ διόρθωσιν τῶν ἀμαρτωλῶν.

Τὸ ἀπολυτίκιον οὕτως ὠνομάσθη ὡς ψαλλόμενον καθ' ἡν ἔρχην

πλησιάζει ἢ ἀπόλυσις τοῦ λαοῦ, καθὼς τὸ Κάθισμα, ἐπειδὴ τὴν ὥραν ὅπου ψάλλεται, ὅλοι κάθηνται πρὸς ὀλίγην ἀναψυχήν.

Τὸ Κοντάκιον οὕτως εἴρηται, ἐρμηνεύει Νικηφόρος ὁ Ξανθόπουλος εἰς τὴν ἐρώτησιν, ἣτις τῷ ἔγινε, πόθεν ὠνομάσθησαν οὕτω τὰ Ἐξαποστειλάρια; πόθεν ὁ Οἶκος; ἢ Ὑπακοή; καὶ τὰ ἑξῆς. « Ὅτι ὡς ἐν συντόμῳ » περιέχει τὸ πᾶν τῆς Ἑορτῆς, ἢ τοῦ Ἁγίου, εἴτε βίος εἴη, ἢ » ἀθλήσις, ἢ ἄλλος τις ἔπαιρος. » Καὶ ἀπλουστέρως Γεώργιος ὁ Κορέσιος. « Κοντάκιον ὠνομάσθη ἐπειδὴ μὲ ὀλίγα καὶ κοντὰ » λόγια περιλαμβάνει τοὺς ἔπαιρους τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν Ἁγίων. » Μάλιστα ἔχομεν παρὰ τοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου ἔτι, πρῶτον Κοντάκιον τὸ ὁποῖον ἔγεινεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐστὶ τὸ: « ἡ Παρθένος Σήμερον » καὶ πρῶτος τῶν Κοντακίων ἐφευρετῆς ὑπῆρξεν ὁ Ἱερὸς Ῥωμανός (1).

Τοῦ Οἴκου δύο ἐξηγήσεις μᾶς φέρει εἰς τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν. Πρώτη ἐστὶν ὅτι « ὡς περὶ ὁ Οἶκος περιέχει ἄρδην τὴν περιουσίαν τοῦ ἔ- » γοτος αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ Οἶκος περιέχει ἐν συντόμῳ, καὶ δεῦ- » κρυσι τὰ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ἁγίου, καὶ τῆς Ἑορτῆς. Δευτέρα. » Ἄλλοι δὲ λέγουσι διὰ τοὺς ἐν ἄστροις οἴκους· οἱ γὰρ περὶ ἐκεί- » των οἴκοι λέγονται, ἐν οἷς ἐστηρικμένοι, ἢ μένουσι, ἢ περιγέ- » ρονται, καὶ κινουῦνται, ἐν Ὀδρανῶ δὲ καὶ οἱ Ἅγιοι ἐπὶ δὲ » νοερὸν στερῶμα ἢ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, οἱ δὲ Ἅγιοι, ἀστέρεις » νομίζονται, χρεῶν αὐτοῦ ὡς ἐκείνους ἀναλόγως ἔχει καὶ οὐ- » χους, δι' ὧν στηρίζονται, καὶ κινούμενοι φαίνονται » (2).

(1) Λέγει ὁ μνημονευθεὶς Νικηφόρος, ὅτι ὁ ἅγιος Ῥωμανὸς εὐρισκόμενος ἐν τῇ ἀγροπνίᾳ τῶν Χριστουγέννων πλησίον τοῦ ἁμβωνος, ὑπνωσεν ὀλίγον, ἐνῶ ἐφάλλετο ἢ ἑστῆ. Ἐβάνη δὲ αὐτῷ κατ' ἕναρ ἡ Θεοτόκος, δίδουσα πρὸς αὐτὸν εἰλητάριον, ἔτοι βιβλίον, καὶ καλεούσα νὰ τὸ καταπίῃ. Καὶ ἀπὸ τοῦ καταπίεν, ἔξυπνος γενόμενος, ἀνίσθη ἐπὶ τοῦ ἁμβωνος (ἤτοι-δὲ διάκονος ὁ ἅγιος Ῥωμανός), καὶ ἔφαλεν, Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίπτει, καὶ τὰ ἑξῆς. (18. καὶ Συναξαρ. Οκτ. 4.) Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ εἰλητάριον λέγεται καὶ κωντὰ κωντὰ ἀπὸ τοῦ κωντῶ (κονταρίου), περὶ τῶν ὁποῖων ἐτυλίσσεται ἡ μεμβράνη, διὰ τοῦτο τὸ, Ἡ Παρθένος σήμερον, καὶ ἕσα ἄλλα ἐποιήθησαν κατὰ μίμησιν ἐκείνου εἰς τὰς λοιπὰς ἑορτὰς καὶ μνήμας ἁγίων, ὠνομάσθησαν κωντὰ κωντὰ. Οὕτως ἐξηγεῖ καὶ ὁ Ἱερὸς ἅγιος Μάρκος.

(2) Ὁ αὐτὸς Ἱερὸς Μάρκος λέγει, ὅτι οἱ οἴκοι ἐκλήθησαν οὕτω, διότι ὁ ἅγιος Ῥωμανὸς δοτις ἐστὶ καὶ τῶν οἴκων ὁ ποιητῆς, ἐφάλλεν αὐτοῦ εἰς ἐκείνους τοὺς ἁγίους οἴκους, καὶ εὖς εἶχε συνήθειαν νὰ ἀγροπνῇ.

« Τὰ δὲ Ἐξαποστειλάρια (γράφει) πρῶτος ὁ σοφὸς Αἰών ἠ- » ξαρτε, καὶ ἐπλάτυνεν· ἐκλήθησαν δὲ οὕτω, καὶ ἐν οἷς κείνται » τόποις ἐτάχθησαν, ὅτι πρὸ τοῦ ἐπινοηθῆναι καὶ ταῦτα, καὶ μετὰ » τὸ τὸν Κανόνα τελεσθῆναι ἤδη τῆς ἡμέρας ὑπαυγαζούσης τὰ λε- » γόμενα Φωταγωγικά ἐψάλλοντο· ἃ οὕτω λέγουσιν. Ἐξαπόστειλον » Κύριε τὸ φῶς σου, καὶ τὰ ἑξῆς. Ὑφελόμενοι οὖν ἐκείνα λέ- » γειν, ἐν τοῖς τόποις ἐκείνων ταῦτα κατέταξαν· ἵνα δὲ γνώριμον » εἴη, τῷ ὀνόματι ἐκείνων ταῦτα ὠνόμασαν· διὰ τὸ, Ἐξαπόστει- » λον, δηλαδή, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἄλλοι ἔχουσι γνώμην ὅτι τὰ Ἐξαπο- » στειλάρια οὕτως ὠνομάσθησαν διὰ τὸ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν τὸν Χριστὸν ἔξαποστεῖλαι τὰς Μυροφόρους πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, κά- » κείνους πάλιν εἰς τὰ ἔθνη· οὕτως ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος Ξανθόπουλος ὁ ὁποῖος γράφει καί:

Περὶ τῆς Ὑπακοῆς ὅτι ἐρμηνεύεται « ἀντὶ τῆς παρακοῆς τοῦ » Ἀδάμ, καὶ τῆς προμήτορος ἡμῶν, διὰ τὰς Μυροφόρους Μαρίας » ἐν τῷ τάφῳ παραγενομένης Χριστοῦ, μᾶλλον καὶ τὴν Θεομή- » τορα· ὡς γὰρ ἐκείνη παρεκοῦσα τῆς ἐντολῆς τοῦ Ἀδάμ, τοῦ » Παραδείσου καὶ ἡμᾶς συνεξέειωσεν· οὕτως ἐκείνη Χριστὸν ἰδοῦ- » σαι, καὶ ὑπακούσασαι αὐτοῦ, ἐν κήπῳ τὸν νέον Ἀδάμ, καὶ » μᾶλλον ἢ Θεοτόκος νῦν τε, καὶ πρότερον τὴν χαρὰν ἔλαβον » τὴν ἀντίφθογον τῆς ἀρᾶς, καὶ τὸ ὑστέρημα ἐκείνης ἐκ τῆς παρα- » κοῆς ἀνεπλήρωσαν. Ἡ καὶ διὰ τὴν ὑπακοὴν τοῦ νέου Ἀδάμ, » ἣτις καὶ τὸν πρῶτον εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα ἤγαγεν » (1).

Οἱ Αἶνοι οὕτως ἐκλήθησαν ἐπειδὴ τότε ψάλλονται μετὰ τῶν Τροπαρίων οἱ Στίχοι τῶν Ψαλμῶν ρμθ. καὶ ρν. οἵτινες ἀρχίζουσιν ἀπὸ τοῦ Αἰνεῖτε, βήματος.

Ὁ Εἰρμὸς περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Ζωναρά εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν ὕμνων τῆς Ἐκκλησίας « ὡς ἀκολουθίαν τινὰ μέλους, καὶ ἀρμο- » νίας διδοῦς τοῖς μεθ' αὐτὸν Τροπαρίοις· πρὸς γὰρ τὸ τῶν

(1) Ἡ ἱερὰ τελετουργία ἐξηγεῖ ἄλλως τὴν λέξιν. « Ἡ ὑπακοή σημαίνει τὴν » μετὰ προσυχῆς ἀπεισιτέρας ἀκράσειν· καὶ τὸ τροπάριον οὕτω καλεῖται, ὅτι ἐπὶ » τὸ ἀπερισπάστως ἀκράσεισθαι ἐπιβαλλόμενον διεγείρει τοὺς περιστώτας πρὸς τὴν » μετὰ τὰ ἀντίφωνα γεννηομένην ἐξῆς ἀνάγνωσιν ».

» *Εἰρμῶν μέλος κακείνα ρυθμίζονται, καὶ πρὸς ἐκείνον ἀναφε-*
 » *ρῶμενα ἀρμόζονται τε, καὶ ψάλλονται, καὶ τῇ ἀρμονίᾳ τοῦ με-*
 » *λωδήματος ἐκείνου ἀκολουθοῦσιν.* »

Εἰσὶ καὶ τὰ Ἐωθινὰ, καὶ τὰ Μεγαλυνάρια, καὶ ἡ Μεγάλη Δοξολογία, ἡ Λιτὴ, ὁ Πολυέλεος, καὶ ἡ Ἀρτοκλασία, τὰ ὅποια εἰσὶ φανερά. Περὶ δὲ τῶν Μεγαλυναρίων μόνον σημειῶ ὅτι ψάλλονται περὶ τὴν ἐνάτην ὥδην· διότι καθὼς αὕτη ἐστὶ τέλος, καὶ κορωνὶς τῶν Κανόνων, οὕτω πλήρωμα τοῦ Νόμου καὶ τῶν Πραφητῶν ὁ Χριστὸς ὅστις εἰς τοιαύτην ὥραν καθὼς καὶ ἡ Μήτηρ αὐτοῦ, καὶ Παρθένος, δοξάζεται διὰ τῶν Μεγαλυναρίων, καὶ μεγαλύνεται.

ΠΕΡΙ ΙΕΡΑΤΙΚΗΣ ΣΤΟΛΗΣ.

9. ΕΞ. Κάλλιστα ἄς ἐλθωμεν εἰς τὰ ἱερά. καὶ πρῶτον σὲ ἐρωτῶ, ἐστὶ παλαιὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ Ἱερατικὴ Στολή;

ΥΠ. Παλαιότατη μάλιστα ἀπὸ αὐτῶν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἄς λέγωσιν, ὅτι ἂν θέλωσιν οἱ ἐχθροὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν Ἱερατικῶν ἔνδυμα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ Γρηγόριος ὁ Διάλογος. Οὕτως ἱστορεῖ Ἰωάννης ὁ Διάκονος εἰς τὸ γ'. Βιβλ. Κεφ. 19. τῆς αὐτοῦ ζωῆς. Ἐν φαιδόνιον τοῦ ἁγίου Πέτρου εὗρέθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, γράφει ὁ Σύριος εἰς τὰς κθ'. τοῦ Ἀπριλίου. Καὶ πολλοὶ εἰκάζουσι περὶ τοῦ φαιδόνου τὸν ὅποιον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφει εἰς τὴν Β'. πρὸς Τιμόθ. Κεφ. δ'. ὅτι ἔφησεν εἰς τὴν Τριβάδα πρὸς Κάρπη ὅτι ἦτο τοῦτο τὸ φαιδόνιον, τὸ ὅποιον μέχρι σήμερον συνειθίζομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ βέβαια ἂν ἡ Συνάγωγὴ, καὶ αὐτὰ τὰ ἔθνη συνειθίζον ἐν ταῖς θυσίαις μερικὴν στολὴν, καὶ αἰδέσιμον, πῶς μᾶλλον οἱ Ἀπόστολοι, οἵτινες ἱερούργουν τὰ ὑπερφυῆ Μυστήρια τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ;

10. ΕΞ. Σαφηνισόν μας ἐν πρὸς ἐν αὐτὰ τὰ Ἱερατικὰ ἔνδymατα καὶ πρῶτον τὸ Στιχάριον.

11. Τὸ Στιχάριον λέγεται οὕτως ἀπὸ τοῦ Στίχου, τὸ ὅποιον σημαίνει περιπτῶ με τάξιν· ἐπειδὴ μέχρι τῶν ποδῶν ὄν μακρὸν κατὰ

τὸν Ποδῆρη, τοῦ Ἀκρῶν, κάμνει τοὺς Ἱερεῖς νὰ περιπατῶσιν εἰς τὴν ὥραν τῆς θείας Μυσταγωγίας, ὅχι ἀπλῶς ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ κατὰ τάξιν, καὶ στοιχηδὸν καὶ παριστῆ τέσσαρά τινα.

α'. Τὸ λαμπρόμορφον καὶ ἀκτινοειδὲς τῆς Θεότητος τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὅποιον καὶ εἰς τὴν λαμπροφόρον του Μεταμόρφωσιν ἐφανέρωσε, δείξας τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἤγουν τὰ φορέματά του, λευκὰ ὡς τὸ φῶς.
 « *Τὸ Στιχάριον λευκὸν ὄν, τῆς Θεότητος τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀγλήν*
 » *ἐμφαίνει* » (1) ἔλεγεν εἰς τὸ περὶ Μυστικῆς Θεωρίας ὁ μακάριος Γερμανός.

β'. Σημαίνει τὴν καθαριότητα ἣν ὀφείλουσιν οἱ Ἱερεῖς νὰ φυλάττωσι.
 « *Τὸ στιχάριον, τὸ καθαρὸν καὶ ἀμόλυτον εἰκονίζει*
 » *τῆς Ἱερατικῆς τάξεως.* » Οὕτως εἰς τὸ περὶ Ναοῦ Συμεῶν ὁ Θεσσαλονίκης.

γ'. Παριστῆ τὸ λευκὸν φῶριμα μετ' ὅποιον ἐπεμψεν ὁ Ἡρόδης τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν περιγελῶν πρὸς Πιλάτον· « *ἐμπαίξας δὲ αὐτὸν*
 » *ὁ Ἡρόδης, περιβαλὼν ἐσθῆτα λαμπράν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν εἰς*
 » *Πιλάτῳ* » (Λουκᾶ κγ').

δ'. Σημαίνει τὴν Ἀγγελικὴν λαμπρότητα, μετ' ἣν ὅποιαν, ὡς ἄγγελοι ὑπηρετοῦσιν οἱ Ἱερούργουντες τὸν Θεὸν εἰς τὸ ὑπεράγιον τοῦτο Θυσιαστήριον· διὰ τὰς ὁποίας αἰτίας τὸ Στιχάριον ἔπρεπε νὰ εἶναι πάντοτε λευκὸν καὶ μάλιστα τῶν Δικόνων. Οὕτως εἰς τὸ περὶ Ἀναστασίας ἐνόησον ὁ μέγας Γρηγόριος.

« *Οἱ δ' ἄρ' ὑποδρησῆτες ἐν εἵμασι παμφανόωσιν*

« *Ἔστασαν, Ἀγγελικῆς εἰκόνες ἀγλαίας* » (2).

(1) « Καὶ τοῦ ἱερέως τὴν λαμπρὰν πολιτείαν, προσθέτει ὁ ἅγιος Γερμανός, τὸ ὅποιον συνάδει πρὸς τὰς κατωτέρω ἐξηγήσεις. Β' καὶ Δ'.

(2) Καὶ ὁ Χρυσόστομος (Ὁμολ. πβ'. εἰς Ματθ. πρὸς τὴν τέλει) ἀναφέρει τὴν λευκὴν χιτωνίσκον τῶν διακόνων. Λέγει ἕκως ὁ Θεσσαλονίκης, ὅτι καὶ κόκκινα στιχάρια φοροῦσιν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Ἱερεῖς, μάλιστα ἐν καιρῷ τῶν νηστειῶν. Καὶ ὁ ἅγιος Γερμανός. « Ἡ στολὴ τοῦ ἱερέως ὑπάρχει κατὰ τὸν ποδῆρη Ἀκρῶν, τοῦτο ἐστὶν ἱερατικὸν ἔνδυμα, τὸ μέχρι τῶν ποδῶν τὸ τιμιώτατον ἐστὶν ὁ δὲ ποροειδὴς, κατὰ τὸν προφήτην, τὸν λέγοντα· Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτῶν πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῶρ φλέγον· καὶ πάλιν, Τίς εὗτος ὁ παραγενόμενος· εἰς ἔδωμ; Ἐδῶμ γὰρ ἱερικεύεται γένος, ἢ ἐλεκτὸς, ἢ κέκινος»

41. ΕΞ. Τί σημαίνει τὸ Ἐπιτραχήλιον;

III. Τὸ Ἐπιτραχήλιον, ἢ Περιτραχήλιον οὕτω λέγεται, διότι βάλλεται ἐπάνω ἢ τριγύρω εἰς τὸν τράχηλον καὶ σημαίνει.

α. Τὸν ἐλαφρὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ, ὑπὸ τὸν ὁποῖον βάλλων τὸν τράχηλόν του ὁ Ἰερεὺς, φαίνεται λέγων· χρηστὸς τοῦ Χριστοῦ ὁ ζυγὸς, καὶ ἐλαφρὸν τὸ φορτίον.

β. Σημαίνει, λέγει ὁ ἅγιος Γερμανὸς εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς Λειτουργίας « τὸ σχοινίον, (1) μεθ' οὗ ἐπιφέρετο ὑπὸ τοῦ Ἀρχιερέως » δεδεμένος, καὶ συνδεδεμένος ἐπὶ τὸ πρόσθεν ἐπὶ τῷ τραχήλῳ ὡς » Χριστὸς ἐν τῷ πάθει αὐτοῦ ἀπερχόμενος. »

γ. Εἰκονίζει τὴν ἄνωθεν κατερχομένην τοῦ Πνεύματος χάριν· οὕτως εἰς τὸ περὶ Ναοῦ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης, καὶ διὰ τοῦτο φορῶν αὐτὸ λέγει ὁ Ἰερεὺς· « Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ ἐκχέων τὴν χάριν ἐπὶ » τοὺς Ἰερεῖς αὐτοῦ, ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ τὰ ἐξῆς. »

δ. Σημαίνει καὶ τὸ σχοινίον, μετὰ τὸ ὁποῖον ὁ Πιλάτος διέταξε καὶ ἔδειραν οἱ στρατιῶται τὸν Ἰησοῦν. « Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος » τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐμαστίγωσεν. » (Ἰωάν. ιθ').

42. ΕΞ. Τί σημαίνει ἡ Ζώνη;

III. Ἡ Ζώνη, ἢ καὶ Ζωστήρ σημαίνει.

α. Κατὰ τὸν ἅγιον Γερμανὸν « τὴν εὐπρέπειαν, ἣν ὁ Χριστὸς » βασιλεύσας περιεζώσατο. » καθὼς γινώσκουμεν ὅτι ἐφάνη εἰς τὸ α. τῆς Ἀποκαλύψεως. « Καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἐπτά λυχνιῶν, λέγει ὁ Ἐθαγ- » γελιστῆς Ἰωάννης, εἶδον ὅμοιον νιφὶ ἀνθρώπου ἐνδεδυμένον πο- » δήρη, καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μασθοῖς Ζώνην χρυσοῦν. »

β. Σημαίνει τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὴν δικαιοσύνην, αἵτινες θεωροῦνται

« εἴτα ἐπάγει, Ἐρόθημα ἱματίων αὐτοῦ ἐξ ἀμπέλου Βεσοῦ· διὰ τί σου ἐροῦν τὰ » ἱμάτια, καὶ τὰ ἐνδύματά σου; ὡς ἀπὸ πανητοῦ ληνοῦ, ἐμφαίνοντες τὴν βαρυσίαν » τοῦ Χριστοῦ στολῆν τῆς σαρκὸς, ἐν αἵμασιν, ἐν τῷ ἀχράντῳ αὐτοῦ σταυρῷ· πάλιν δὲ, ὅτι καὶ κοκκίνην χλαμύδα ἐφόρεσεν ἐν τῷ πάθει ὁ Χριστὸς. » Οἱ δὲ λεγόμενοι ποταμοὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ στιχαρίου σημαίνουσι κατὰ τὸν Θεσσαλονικῆς τὰ χαρίσματα τῆς διδασκαλίας, κατὰ τὸ, « Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ποταμοὶ ἐκ τῆς » κοιλίας αὐτοῦ φύουσιν ὕδατος ζῶντος. » (Ἰωάν. ζ'. 38).

(1) Παρὰ τῷ ἁγίῳ Γερμανῷ, τὸ φ α κ ε ὡ λ ι ο ν.

ἀνγκαῖαι εἰς τὸν Ἰερέα, ὁ Ἠσάκις εἰς τὸ ια. « Καὶ ἔσται δικαιο- » σόνη ἐζωσμένος τὴν ὄσφυν αὐτοῦ. » καὶ ὁ Παῦλος πρὸς Ἐφεσ. ς'. » Στήθε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὄσφυν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ. »

γ. Σημαίνει τὴν δύναμιν τὴν ὁποῖαν ὁ Χριστὸς δίδει εἰς τὸν Ἰερέα, ἵνα καταβάλλῃ τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς, αἵτινες εἰσὶν εἰς τὴν ὄσφυν καὶ εἰς τοὺς νεφρούς· καθὼς εἰς τὸ μ'. τοῦ Ἰωβ ἔλεγεν ὁ Θεὸς περὶ τοῦ διαβόλου. « Ἴδου δὴ ἡ αὐτοῦ ἰσχὺς ἐπ' ὄσφύϊ, καὶ ἡ δύναμις » αὐτοῦ ἐπ' ὀμφαλοῦ γαστροῦ. » Διὰ τοῦτο ὁ Ἰερεὺς, ὅταν ζώννεται λέγει· « Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων με δύναμιν, καὶ ἔθετο » ἄμωμον τὴν ὄσφυν μου, καὶ τὰ ἐξῆς. »

δ. Κρατοῦσα ἡ Ζώνη δεδεμένον τριγύρω τὸ Στιχάριον, δὲν ἀφίνει τὸν Ἰερέα πατοῦντα αὐτὸ νὰ προσκόπη, τὸ ὁποῖον ἀλληγορεῖται, ὅτι ἡ ἄμεμπτος διαγωγὴ τοῦ Ἰερέως καταπατεῖ διὰ τῆς Ζώνης τοὺς πειρασμοὺς τῆς σαρκὸς· ἐπειδὴ ἡ Ζώνη ἐστὶ σύμβολον τῆς ἀγρυπνίας, καὶ πωφροσύνης, καθὼς εἶπεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸ ιβ'. τοῦ Λουκᾶ. « Ἐ- » στωσαν ὑμῶν αἱ ὄσφεις περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι. »

43. ΕΞ. Τί σημαίνουσι τὰ Ἰπομάνικα;

III. Τὰ Ἰπομάνικα, ἢ καὶ Ἐπιμάνικα λέγονται οὕτως ἀπὸ τῆς χειρὸς, καὶ τῆς προθέσεως ὑπὸ, ἢ ἐπί. Καὶ σημαίνουσι.

τὴν φροντίδα, τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ ἔχωσιν οἱ Ἰερεῖς εἰς τὸ ν' ἀγρυπνώσει κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ ιδ'. τοῦ Ματθαίου. « Ἀγρυπνεῖτε, ὅτι οὐκ οἴδατε ἐν ποίᾳ ὥρᾳ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου » ἔρχεται. » φεύγοντες τὴν ἀκηδίαν, τὴν ὁποῖαν διηγείται εἰς τὸν ριθ'. Παλμὸν ὁ Δαυὶδ. « Ἐνύσταξεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀκηδίας. » καὶ λέγοντες μετὰ τῆς Νύμφης εἰς τὸ ε. τῶν Ἀσματίων· « Ἐγὼ κα- » θεύδω, καὶ ἡ καρδία μου ἀγρυπνεῖ. »

β. Σημαίνουσι τὴν ἱερωσύνην τῶν ἀχράντων Μυστηρίων, ἣν ἰδίαις χερσὶν ἐποίησεν ὁ Χριστὸς. « Λαβὼν ἄρτον, λέγει εἰς τὴν ἀγίαν αὐτοῦ » Λειτουργίαν ὁ Ἀδελφόθεος, ἐπὶ τῶν ἀγίων, καὶ ἀχράντων, καὶ » ἀμώμων, καὶ ἀθανάτων αὐτοῦ χειρῶν. » διὰ τὸ ὁποῖον ἐσημείωσε καὶ ὁ Θεσσαλονικεὺς Συμεὼν, ὅτι τὰ Ἰπομάνικα εἰκονίζουσι « τὸ διὰ » τῶν ἰδίων χειρῶν τῆς ἱερωσύνης τοῦ Σώματος, καὶ Αἵματος » αὐτοῦ ἀποουργῆσαι τὸν Ἰησοῦν. »

γ'. Τὸ δέσιμον τῶν ἀχράντων αὐτοῦ χειρῶν. « *Καὶ θήσαρτες τὸν*
 » *Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν, καὶ παρέδωκαν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ.* » Μάρκος
 εἰ. Καὶ οὕτω τὰ Ὑπομάνικα, λέγει εἰς τὴν λζ'. Ἀπόκρισιν πρὸς Μάρκον
 Ἀλεξανδρείας ὁ Βαλσαμών « *τύπος εἰσὶ τῶν χειροπέδων τῶν ἐπι-*
 » *χθεισῶν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡ-*
 » *μῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτε πρὸς τὸ ἐκούσιον πάθος ἠπείγετο.* »
 Καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Συμεὼν εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς Λειτουργίας. « *Τὰ*
 » *ἐν χειρὶ δεσμά τοῦ Σωτῆρος, οἷς προσδεθεὶς ἠπείγετο πρὸς Πι-*
 » *λάτον, φασὶ τίνας τὰ Ὑπομάνικα ἐκτυποῦν.* »

δ'. Σημαίνουν τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἰδίαις χερσὶν
 ἐποίησε τὰ πάντα, διὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἱερεὺς λέγει, βάλλων αὐτά.
 « *Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με, καὶ ἐπλασάν με· ἡ δεξιὰ σου Κύριε*
 » *δεδοξάσται ἐν ἰσχύϊ· ἡ δεξιὰ σου Κύριε Ἰθρανασερ ἐχθροῦς.* »
 καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ ἴδιος Συμεὼν. « *Τὰ Ὑπομάνικα καὶ τὸ παρ-*
 » *τουργόν εἰκονίζουσι τοῦ Θεοῦ.* »

14. ΕΞ. Τί σημαίνει τὸ Φαιλόνιον;

ΓΠ. Τὸ Φαιλόνιον, τὸ ὁποῖον κοινῶς λέγομεν, κυρίως λέγεται Φαι-
 νόλιον διότι αὐτὸ μόνον ἀπὸ τὰ ἐνδύματα τοῦ ἱερέως φαίνεται ὅ-
 λον, καλύπτον τὰ ἄλλα ἱερά. Καὶ σημαίνει

α'. Τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, μετὰ τὸ ὁποῖον ἐνδύεται ἡ
 Ἐκκλησία αὐτὸν τὸν Δεσπότην Χριστόν. « *Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν*
 » *ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε.* » γ'. πρὸς Γαλάτας.

β'. Σημαίνει τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὴν ὁποίαν ἔλαβον
 οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα πιστοί, περὶ ἧς λέγει ὁ Ἰωάννης.
 Κεφ. α'. « *Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβο-*
 » *μεν.* » Καὶ τοῦτο ἦτο τὸ μῦρον ἐπὶ κεφαλῆς, τὸ ὁποῖον εἰς τὸν
 ρλβ'. Ψαλμὸν ἐν πνεύματι ὁ Δαυὶδ προσεῖδε « *τὸ καταβαῖνον ἐπὶ*
 » *πώγωνα, τὸν πώγωνα τὸν Ἀαρῶν, τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τὴν ὄαν*
 » *τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ (1).* »

(1) Κεφαλὴ δηλονότι ἐρμηνεύεται ὁ Χριστός, πώγων οἱ Ἀπόστολοι, ὡς δὲ οἱ
 λοιποὶ πιστοί· τὸ δὲ μῦρον, τὸ Πνεῦμα ὑπερὸ Χριστοῦ ἐξέχεεν ἐπὶ τοὺς Ἀποστό-
 λους, καὶ δι' αὐτῶν ἐπὶ πάντας τοὺς πιστοὺς.

γ'. Σημαίνει τὴν ἀγάπην, χωρὶς τῆς ὁποίας ὁ ἱερεὺς « *γένονε*
 » *χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον.* » Ἀ. πρὸς Κορινθ. Καὶ
 καθὼς ἡ ἀγάπη καλύπτει τὰ πλήθη τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ περιέχει
 τὰς ἐντολὰς ὅλας τοῦ Νόμου. « *πλήρωμα γὰρ νόμου ἡ ἀγάπη,*
 » *καὶ τὸ, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ φονεύσεις οὐ ψευδομαρ-*
 » *τυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴτις ἑτέρα ἐντολή, ἐν τούτῳ τῷ*
 » *λόγῳ ἰσχυροῦσθαι.* » πρὸς Ρώμ. ιγ'. οὕτω τὸ Φαιλόνιον
 σκεπάζει, καὶ περιέχει ὅλα τοῦ ἱερέως τὰ ἐνδύματα. Καὶ διὰ τοῦτο,
 ὅταν ἐνδύεται, λέγει ὁ ἱερεὺς « *οἱ Ἱερεῖς σου Κύριε ἐνδύσονται*
 » *δικαιοσύνην, καὶ τὰ ἐξῆς.* »

δ'. Καὶ τέλος τὸ Φαιλόνιον σημαίνει τὴν κοκκίνην ψευδοπορφύραν,
 τὴν ὁποίαν ἐνέδυσαν οἱ στρατιῶται τὸν Σωτῆρα Χριστόν. « *Ἐνδύ-*
 » *σαρτες αὐτὸν περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην.* » Ματθ. κζ'.

Διὰ τοῦτο οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ Ἐπίσκοποι, βάλλουσι τὸ Φαιλόνιον
 αὐτῶν γεμάτον ἀπὸ Σταυροῦς. Τοῦτο δὲ σαφῶς παριστᾷ, γράφει
 εἰς τὸ περὶ Ναοῦ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης, ὅτι « *τοῦ πάθους ἰστί*
 » *τοῦ Σωτῆρος δηλωτικόν, καὶ κείνον μιμεῖται τὸν διὰ παθῶν, καὶ*
 » *Σταυροῦ τὴν ἀληθῆ δικαιοσύνην τετελειότα.* » (1).

15. ΕΞ. Εἶναι ἄλλα ἱερατικά Ἐνδύματα;

ΓΠ. Εἶναι τὸ ἱράριον, τὸ ὁποῖον ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Διάκονον,
 καὶ τὸ Ἐπιγονάτιον, τὸ Ἠμοφόριον, καὶ ὁ Σάκκος ἴδια τῶν Ἀρχιε-
 ρέων (2) ἐπειδὴ, καθὼς εἰς τὸν κβ'. Κανόνα τῆς ἐν Λαοδικαίᾳ Συνό-
 δου σημειώνει ὁ Ζωναρᾶς « *ἐκάστῳ Ἱερῷ Τάγματι ἀπονεμίηται*
 » *καὶ στολὴ οἰκεία αὐτῷ, καὶ ὑπηρεσία.* »

16. Εἰπέ μες τί καὶ περὶ αὐτῶν, καὶ πρῶτον διὰ τὸ ἱράριον.

ΓΠ. Τὸ ἱράριον οὕτω λέγεται διότι σημαίνει τὴν ὄρκον, καὶ τὸν
 καιρὸν πάσης Λειτουργικῆς τάξεως· ἐπειδὴ καὶ κρητῶν αὐτὸ ὁ Διά-

(1) Ὁ φαλόνης, λέγει ὁ Χρυσόστομος, (Ὁμιλ. ιδ'. εἰς τὴν Β'. πρὸς Τιμόθ.) ση-
 μαίνει τὴν δικαιοσύνην, ἢ περισκελισμὸν τῶν ἱερέων διὸν προσέρχεσθαι, τὴν ἱε-
 ρουργίαν ἐπιτελέουστας.

(2) Κυρίως ἴδιον τοῦ Ἀρχιερέως εἶναι τὸ Ἠμοφόριον διότι τὸ μὲν Ἐπιγονάτιον γε-
 ρῶσι καὶ ἱερεῖς, τὸν δὲ Σάκκον συνέθεσαν καὶ φορῶσιν ἀντὶ τοῦ Φαιλοῦνιον πρῶτον
 οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἀρχιερέων, ὡς λέγει κατωτέρω ὁ συγγραφεὺς, ἀκολούθως δὲ καὶ
 πάντες ἀνεξαιρέτως.

κονος διὰ τριῶν δακτύλων, δεικνύει δι' αὐτοῦ, εἰς διαφόρους περιστάσεις τί πρέπει νὰ γίνηται. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Βαλσαμών εἰς τὴν Ἑρμηνείαν τοῦ Κανόνος, ἣν εἶπομεν, καὶ ὁ Βλάσταρις εἰς τὴν Σύνοψιν τῶν Κανόνων τὴν ὁποίαν ἔκαμε, ἐτυμολογοῦσιν αὐτὸ ὅτι λέγεται Ὠράριον ἀπὸ τοῦ ὄρω, καὶ ἐπιτηρῶ. Ἄν καὶ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης παράγει τὴν ἐτυμολογίαν ἀπὸ τοῦ ὠραίζειν τὸν Διάκονον, καὶ τὸ περιγράφει διὰ τῶν ἐξῆς « τὸ Ὠράριον ὡς πτερὰ ἐπεμφαίνει τὸ » ἄβλον καὶ νοιρὸν τῆς Ἀγγελικῆς τάξεως διὸ καὶ τὰ Χερουβίμ » ἐκμιμούμενος περιστελλόμενα τὰς δόξαις, καὶ αὐτὸς (ἦγουν ὁ Διάκονος) περιστέλλεται ἐν τῷ μέλει κοινωρεῖν, τοῦτο περιζω- » νόμιμος καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Ὠραρίῳ τὸ, Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος, » γεγραμμένον ἔχει » καὶ οὕτως οἱ Διάκονοι εἰς τὴν θείαν Μυσταγωγίαν εἰκονίζουσι τὴν ὑπηρεσίαν, καὶ διακονίαν τῶν Ἀγγελικῶν Τάξεων (1).

(1) Οὗτοι ἀπὸ τῆς ὠρας, οὗτοι ἀπὸ τοῦ ὄραν, ἢ τοῦ ὠραίζειν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Λατινικοῦ os oris τὸ στόμα, παράγεται τὸ ὠράριον, καὶ εἶναι Λατινικὴ λέξις δηλοῦσα ἰόνιον ἢ μανδηλίον διὰ σπύγγισμα τοῦ στόματος, ἢ καὶ τοῦ προσώπου, ὡς καὶ τὸ os oris. Οὕτως ὁ Ἀργέντης, (Κατὰ ἐξέμ. τμ. Γ'. κεφ. β'. ἀριθ. 4. ὅστις παραθέτει καὶ δύο χωρία τοῦ Ἁγίου Ἀμβροσίου, καὶ ἄλλο ἐκ τοῦ βίου τοῦ αὐτοῦ Ἀμβροσίου), καὶ ἐξ αὐτοῦ ὁ Νικόδημος (Γποσ. εἰς τὸν κβ'. καν. τῆς ἐν Λαοδικαίᾳ συν.) Κακῶς ἔμοις γράφουσιν ἀμφοτέρω ὠράριον διὰ τοῦ α, διότι τὸ os oris εἶναι μακρόν. Περὶ δὲ τῆς χρήσεως αὐτοῦ λέγει ὁ Ἀργέντης ὅτι « Ἐπὶ τὸ ἱερὸν ποτήριον τοῦ Τιμίου αἵματος τοῦ Χριστοῦ διεδίδετο τοῖς λαοῖς διὰ » χεῖρας τοῦ διακόνου, διὰ τοῦτο ὁ διάκονος ἐκράτει τὸ ὠράριον, ἵνα οἱ πίνοντες » ἐκ τοῦ ποτηρίου σπογγίσωσι. τὸ στόμα αὐτῶν ἐν ἐκσίῳ. » Καὶ μετ' ἑλίγα. » Εἶχε λοιπὸν ὁ διάκονος τὸ ὠράριον κρεμάμενον εἰς τὴν ὤμων αὐτοῦ τὴν ἀριστερῶν, » καὶ τὸ πλεῖον αὐτοῦ μέρος ἐκρέματο πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, τὸ ὅποιον ἐκράτει μετὰ » τρία δάκτυλα τῆς δεξιᾶς χεῖρας, καὶ μὲ τὰ ἄλλα δύο πρῶτα δάκτυλα ἐκράτει τὸ ἱερὸν » ποτήριον ἢ δὲ ἀριστερὰ αὐτοῦ χεῖρ συνεβοῦθη τῇ δεξιᾷ ἐν τῷ δίδοναι τοῖς λαοῖς πσιῶν » ἐκ τοῦ ποτηρίου, οἱ δὲ πίνοντες παρευθὺς ἀποσπύγγιζον τὸ στόμα αὐτῶν εἰς τὸ ὠρά- » ριον. » Ὅτι δὲ τὸ ὠράριον δὴν ἀποτελεῖ κυρίως μέρος τῆς τοῦ Διακόνου στολῆς, ἀλλ' ἐχρησίμειον εἰς τὴν εἰρημένην χρῆσιν, δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι ὁ διάκονος ἐπιτιθεὶς αὐτὸ τῷ ὤμῳ, οὐδὲν ψαλμικὸν ἢ προφητικὸν λέγει, ὡς γίνεται εἰς ἑλὰ τὰ ἱερατικά ἐνδύματα. Μετεχειρίζετο ἔμοις τὸ ὠράριον ὁ διάκονος καὶ διὰ νὰ δείξῃ τὴν καιρὸν τῆς προσευχῆς, ἢ τῆς ἐξόδου τῶν κατὰ τοὺς ἡμέρας, κτλ. Προσθέτομεν δὲ ἐνταῦθα ἑτέραν σημασίαν τοῦ ὠραρίου, ἐκ τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου (Βιβλ. Α.

47. ΕΞ. Τί σημαίνει τὸ Ἐπιγονάτιον;

ΓΠ. Τὸ ἐπιγονάτιον οὕτω καλεῖται, διότι βάλλεται ἐπὶ τὸ γόνυ, καὶ μολονότι εἶναι ἴδιον τοῦ Ἀρχιερέως, τὸ φοροῦσιν ὅμως, θελήσει αὐτοῦ, καὶ Ἱερεῖς ὅσοι ἔχουσιν ἀξίαν. Καὶ σημαίνει.

Τὴν μάχιρον τοῦ Πνεύματος, μετὰ τὴν ὁποίαν σφάζονται οἱ ἐχθροὶ τῆς Πίστεως ὄρατοι καὶ ἀόρατοι, καὶ κρεμώντες αὐτὸ ἀπὸ τὴν Ζώην λέγουσιν οἱ Ἱερουργοῦντες « Περίζωσαι τὴν φομφαίαν σου ἐπὶ » τὸν μηρὸν σου δυνατὲ, τῇ ὠραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου καὶ » ἐκτεινε καὶ κατευοδοῦ καὶ βασιλευε. » « Ἐν τῇ Ζώνῃ, ἐρημη- » νεύει εἰς τὸ περὶ Ναοῦ ὁ αὐτὸς Συμεὼν, τὸ λεγόμενον Ἐπιγο- » νάτιον ὁ Ἱεράρχης περιτίθεται ἐξαρτήσας, δὲ τὴν κατὰ τοῦ » θανάτου νίκην ἐμφαίνει, καὶ τὴν ἀσφαρίαν τῆς ἡμετέρας φύ- » σεως, καὶ τὸ μέγα τῆς τοῦ Θεοῦ ἰσχύος κατὰ τῆς τοῦ πόνηροῦ » τυραννίδος διὸ καὶ σχῆμα φομφαίας ἔχει, καὶ ἐπὶ τῆς ὀσφύος » ἐκκρέματα, ἐνθα τὸ δύνασθαι ἀνθρωποῦ εἶναι φασί. »

Ὁ Βαλσαμών φρονεῖ ὅτι τὸ Ἐπιγονάτιον εἶναι καὶ εἰς τύπον τοῦ Λεντίου « δὲ ὁ Κύριος ἐρεδύσατο καὶ ἐνύψε τοὺς πόδας τῶν » μαθητῶν. » Ἰωάν. ιγ'.

48. ΕΞ. Τί σημαίνει τὸ Ὠμοφόριον;

ΓΠ. Τὸ Ὠμοφόριον σημαίνει τὸ πλανώμενον πρόβατον, τὸ ὅποιον ἐξηλθε ζητῶν ὁ Χριστὸς, καὶ εὗρών αὐτὸ ἔφερε μετὰ τὴν χάριν εἰς τοὺς ὄμους του, καὶ τὸ ἦνωσε μετὰ τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα. « Τὸ Ὠ- » μοφόριον, γράφει εἰς τὸ περὶ μυστικῆς Θεωρίας ὁ Κωνσταντι- » νουπόλεως Γερμανός, δὲ περιβιβλῆται ὁ Ἐπίσκοπος, δηλοῖ τὴν » τοῦ προβάτου δορὰν, ὅπερ πλανώμενον εὐρών ὁ Κύριος » ἐπὶ τῶν ὄμων αὐτοῦ ἀρέλαβε, καὶ σὺν τοῖς μὴ πεπλανημένοις » ἠρίθμησε » (1).

Σημαίνει καὶ τὸν Σταυρὸν, ὃν ἐκράτει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν πρὸς τὸ πάθος ἐρχόμενος καὶ τὴν κακοπάθειαν εἴτε Σταυρὸν, τὸν ὅποιον ὁ-

ἔπις. βλ. γ'.) « Ἡ ἰδίον, μετὰ τῆς λειτουργοῦσιν ἐν τοῖς ἁγίοις οἱ Διάκονοι τὴν τοῦ Κυ- » ρίου ἀναμιμνήσκαι ταπεινώσειν, νίψαντες τοὺς πόδας, τῶν μαθητῶν καὶ ἐκμάξαντες.

(1) Διὰ τοῦτο τὰ Ὠμοφόρια οἱ παλαιοὶ κατασκεύαζον ἐξ ἑρῖου προβάτου, καὶ εὐχὴ ἐξ ἑτέρου ὀσφύματος (ἰδ. ἰσιδ. Πηλουσι. ἐνθα ἀνωτ. καὶ Σημ. Θεσσαλ.

φείλει νὰ φέρῃ ἐπὶ τῶν ὤμων του, ὅστις θέλει νὰ ἀκολουθῇ τὸν Χριστόν.
 « Ἐχει δὲ καὶ Σταυρὸς, ἑρμηνεύει περὶ τοῦ Ὁμομορφίου ὁ αὐτὸς Ἄ-
 » γιος, διὰ τὸ καὶ τὸν Χριστὸν ἐπὶ τοῦ ὤμου βαστάσαι τὸν Σταυρὸν
 » αὐτοῦ, ἔτι δὲ καὶ οἱ θέλοντες κατὰ Χριστὸν ζῆν, ἐπὶ τῶν ὤμων αἰ-
 » ρουσι τὸν Σταυρὸν αὐτοῦ, ὃ ἴστικ ἢ κακοπάθεια, σύμβολον γὰρ
 » κακοπάθειας ὁ Σταυρὸς. »

19. ΕΞ. Τί σημαίνει ὁ Σάκκος;

ΓΠ. Ὁ Σάκκος σημαίνει τὸν χιτῶνα τοῦ Χριστοῦ τὸν ἄνωθεν ὑ-
 φαντὸν, τὸν ὁποῖον δὲν ἐτόλμησαν νὰ σχίσωσιν οἱ στρατιῶται, καὶ
 εἰκονίζει τὴν Οὐράνιον διδασκαλίαν, τὴν ὁποῖαν ὕφανεν ἡ ἄνω σο-
 φία, ὃ Ἰησοῦς ἡμῶν Χριστὸς, δοὺς αὐτὴν εἰς τοὺς ἁγίους αὐτοῦ Ἀ-
 ποστόλους. « Πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρὸς μου, ἐγνώρισα
 » ὑμῖν. » Ἰωάν. ιε.

Καὶ φοροῦσι τὸν Σάκκον οἱ πρόκριτοι τῶν Ἀρχιερέων, Μητροπο-
 λιται δηλαδὴ, καὶ Πατριάρχαι, ὡς διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων, φυ-
 λάττοντες αὐτὸν σῶον καὶ ἀκέραιον εἰς αἰσχύνην, καὶ ἀποτροπὴν ἐ-
 κείνων, οἵτινες διὰ τῶν αἰρέσεων καὶ ἀποστασιῶν λέγονται ὅτι σχί-
 ζουσι τὸν χιτῶνα τοῦ Σωτῆρος, ἤγουν τὴν ἁγίαν του διδασκαλίαν
 καθὼς παρελάβομεν ὅτι εἶπε πρὸς τὸν μακάριον Πέτρον Ἀλεξανδρείας
 περὶ τοῦ Ἀρείου αὐτὸς ὁ Δεσπότης Χριστὸς, τὸν ὁποῖον εἶδεν ὁ Ἅγιος
 ἐν σχήματι παιδίου νεογνοῦ ὑπὲρ τὸν Ἥλιον ἀστράπτοντα περικεί-
 μενον χιτῶνα διβόρηγμένον ἀπὸ κεφαλῆς ἄχρι ποδῶν ὡς κηρύττει
 ἡ Ἐκκλησία.

Φέρει καὶ ἄλλην σημασίαν ὁ Θεσσαλονίκης Συμεὼν, οὕτω γράφων
 περὶ τοῦ Σάκκου. « Ἐξαιρέτως δὲ, ὃν ἐνεδύσατο ἐμπαιζόμενος ὁ
 » Σωτὴρ ἐξεικοτίζει Σάκκον, διὸ καὶ Σάκκου τύπον ἔχει· οὐδὲ γὰρ
 » ἔχει τοῦτο, ἃ καλοῦσι Μαρτίκια· ἀριδηλότερον δὲ τοῦτο παρίστησι
 » καὶ ὃ ἐνδύονται οἱ ἐκκριτοὶ τῶν Ἀρχιερέων, Σάκκος καὶ τοῦτο
 » καλούμενον. »

ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΝ ΣΚΕΥΩΝ.

20. ΕΞ. Εἶναι ἄλλα ἱερά, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἔχη ἕτοιμα ὁ Ἱερεὺς;

ΓΠ. Τὰ ἱερά Σκεῦη, τὸ Δισκάριον, καὶ τὸ Ποτήριον, τὰ Καλύμ-

μακτα, καὶ τὸ Εἰλητόν, τὴν Λόγχην, τὸν Σπόγγον, καὶ τὸν Ἀστερί-
 σκον· εὐτρεπισμένην ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐξαιρέτως τὴν Ἀγίαν
 Τράπεζαν καὶ τὴν Πρόθεσιν.

21. ΕΞ. Τί σημαίνει τὸ Δισκάριον;

ΓΠ. Τὸ Δισκάριον σημαίνει τὴν φάτνην, ὅπου ἐγεννήθη ὁ Δεσπότης
 Χριστὸς. Καὶ ἐκλαμβάνεται ἔτι ἀντὶ τῆς κλίνης « ἐν ἣ τὸ Σῶμα
 » τοῦ Κυρίου ὑπὸ τοῦ Ἱερέως, καὶ τοῦ Διακόνου κατασκευάζεται,
 » οἵτινες εἰσὶν Ἰωσήφ, καὶ Νικόδημος. » Οὕτως εἰς τὸ περὶ Μυ-
 στικῆς Θεωρίας ὁ μακάριος Γερμανὸς.

22. ΕΞ. Τί σημαίνει τὸ Ποτήριον;

ΓΠ. Τὸ Ποτήριον εἶναι ἀντὶ τοῦ Σκεύους, ὃ ἐδέξατο τὸ ἐκχυθὲν
 Αἷμα τῆς κεντηθείσης ἀχράντου πλευρᾶς, καὶ χειρῶν, καὶ ποδῶν τοῦ
 Χριστοῦ. Καὶ ἐκλαμβάνεται ἔτι ἀντὶ τοῦ κρατήρος ὃν ἡ σοφία, ὃ
 Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐκέρασε τὸ ἑαυτοῦ Αἷμα, ἀντὶ τοῦ οἴνου ἐκείνου, καὶ
 προστέθεικεν ἐν τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ Τραπέζῃ, λέγων τοῖς πᾶσι· πίστε ἐξ
 αὐτοῦ πάντες (1).

23. ΕΞ. Τί σημαίνει ὁ Ἀστερίσκος;

ΓΠ. Ὁ Ἀστερίσκος σημαίνει τὸν Ἀστέρα, ὃν εἶδον οἱ Μάγοι ἐν τῇ
 Ἀνατολῇ· καὶ ἔστη ἐπάνω, οὗ ἦν τὸ Παιδίον. Καὶ χρησιμεύει ὅπως
 ἴσταται πάντοτε εἰς τὸ μέσον ὁ τίμιος ἄρτος, καὶ μὴν σκορπίζονται
 εἰς τὸ Δισκάριον αἱ Μερίδες· ἐπειδὴ ἂν ἔλειπεν ὁ Ἀστερίσκος, τὸ δι-
 σκοκάλυμμα ἤγγιζε τὰ Ἅγια ἐξ ἀνάγκης, καὶ μετετόπιζεν αὐτά.
 Πολλοὶ φρονοῦσιν, ὅτι ὁ Ἀστερίσκος εἶναι ἐφεύρεμα Ἰωάννου τοῦ Χρυ-
 σοστόμου. Ὀνομάζεται καὶ Ἀστήρ.

(1) Ἐκ τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ ἐν τοῖς περὶ προσκομιδῆς. « Ποτήριον δὲ πάλιν
 » ἐστὶ κατὰ τὸν κρατῆρα, ὃν γράφει κυρίως ἦτοι ἡ σοφία καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
 » (γρ. ὃν γράφει κυρίως ἡ σοφία, ἦτοι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ,
 » ὡς κεῖται ἐν τοῖς περὶ τῆς μεγάλης εἰσόδου, ἵνα τὰ αὐτὰ σχεδὸν αὐτολελεῖ ἐ-
 » παναλαμβάνει ὁ ἅγιος Γερμανὸς, προσθέτων καὶ ἑρμηνείαν τῆς ἐκ τῶν Παροι-
 » μῶν περικοπῆς, (θ. 1 - 3 ἢν αἰνίσταται ἐνταῦθα) ἐκέρασε (ἰσ. προσθ. γὰρ)
 » τὸ ἑαυτοῦ αἷμα, ἀντὶ τοῦ οἴνου ἐκείνου, καὶ προσέθηκεν (γρ. προσέθηκεν) ἐν τῇ
 » ἁγίᾳ αὐτοῦ τραπέζῃ· λέγων τοῖς πᾶσι, Πίστε ἐξ αὐτοῦ πάντες, ἀντὶ τοῦ οἴνου
 » τοῦ κεντρασμένου, εἰς ἄρεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζυγὴν τῆς αἰώνου. »

24. ΕΞ. Τί σημαίνουν τα Καλύμματα τοῦ Δισκαρίου, καὶ τοῦ Ποτηρίου;

ΙΠ. Αὐτὰ εἶναι, ἀντὶ τοῦ Σουδαρίου τοῦ ὄντος ἐπὶ τοῦ προσώπου περικαλύπτοντος αὐτὸ ἐν τῷ Τάφῳ. Καὶ σημαίνουν ταῦτα τὰ δύο Καλύμματα ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Σουδάριον, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἅγιον Σῶμα καὶ τὸ τίμιον Αἷμα δὲν εἶναι δύο, ἀλλ' ἓν, καὶ τὸ αὐτό. « *Ὁ*
» τῆς Προθέσεως ἄρτος, οἶνός τε καὶ ὕδωρ, διὰ τῆς ἐκκλησιῶς
» καὶ ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑπερφυῶς μεταποιοῦνται
» εἰς τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ Αἷμα· καὶ οὐκ εἰσὶ δύο, ἀλλ'
» ἓν καὶ τὸ αὐτό. » Οὕτως ὁ μέγας Δαμασκηνὸς εἰς τὸν Λόγον, ὅτι ὁ ἱερουργούμενος Ἄρτος οὐκ ἔστι τύπος τοῦ Κυριακοῦ Σώματος.

25. ΕΞ. Τί σημαίνει ὁ Ἄηρ;

ΙΠ. Ὁ Ἄηρ ἐστὶ, καὶ λέγεται ἀντὶ τοῦ Λίθου, οὗ ἠσφαλίσατο τὸ μνημεῖον ὁ Ἰωσήφ, ὑπερ ἐσφράγισεν ἡ πλάξ τῆς κουστωδίας. « *Καὶ*
» λέγεται Ἄηρ, διὰ τὸ καὶ τὸν ἐπικαλυπτόμενον παρ' αὐτοῦ σκο-
» τεινὸν εἰκονίζεσθαι ἀέρα τῆς τυκτός, καθ' ἣν ἡ τοῦ Μαθητοῦ
» προδοσία, καὶ ἡ πρὸς Καϊάφαν ἐπαγωγὴ, καὶ ἡ πρὸς Ἄνναν
» παράστασις, καὶ αἱ ψευδομαρτυρίαι, καὶ μὴν καὶ οἱ ἐμπαιγμοί, καὶ
» κολαφισμοί, καθ' ἣν καὶ Πέτρος ὁ μέγας καὶ τὰ ἐξῆς » Γερμανός.

26. ΕΞ. Τί σημαίνει τὸ Εἰλητόν;

ΙΠ. Τὸ Εἰλητόν σημαίνει τὴν Σινδόνά, ἐν ᾗ ἐνεκλίχθη τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐκ τοῦ Σταυροῦ καταβάν, καὶ ἐν Μνημείῳ τεθέν. Καὶ λέγεται Εἰλητόν ἀπὸ τοῦ ἐλίττω, ὅπερ σημαίνει τυλίγω, ἐπειδὴ ἴσταται τυλιγμένον ἐπάνω εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν. Ὀνομάζεται καὶ Ἀντιμήνσιον, καὶ Καθιέρωσις, καὶ Θρόνος, καθὼς θέλομεν ἰδῆ παρακάτω.

Τοῦ Σπόγγου, καὶ τῆς Λόγχης ἡ σημασία, καὶ ἡ χρῆσις εἰσὶ φανεραί.

ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

27. ΕΞ. Σαφήνισον τί σημαίνει καὶ ἡ Ἐκκλησία;

ΙΠ. Ἐκκλησία λέγεται καὶ ὁ Ναὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ συνάθροισις τῶν Χριστιανῶν. Οὕτως ἔλεγεν εἰς τὸ Δευτερικὸν ὁ Αὐγουστίνος

Ἀπορίξ νζ'. « *Ἐκκλησία ἐστὶν ὁ τόπος, εἰς ὃν συνάγεται ἡ Ἐκ-*
» κλησία » ὡσεὶ ἔλεγεν, Ἐκκλησία ἐστὶν ὁ Ναὸς τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν ὅποιον συναθροίζεται ἡ Ἐκκλησία, ἡγουν οἱ Χριστιανοί.

Κατὰ τὸν πρῶτον σκοπὸν, ὁ μέγας τῶν Ἀντιοχείων Εὐδοκὸς πρῶτην ἔλεγεν Ἐκκλησίαν ὅτι ὑπῆρξεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, εἰς τὸν ἴδιον τόπον, ὅπου ἔκχμεν ὁ Χριστὸς τὸν Μυστικὸν δεῖπνον, καὶ ὅπου τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς κατέβη τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθὼς εἰς τὸ β'. Βιβλ. Κερ. γ'. ἱστορεῖ ὁ Νικηφόρος. Κατὰ δὲ τὸν δευτέρου σκοπὸν, ὅλοι πιστεύομεν εἰς μίαν ἁγίαν Ἐκκλησίαν τὴν ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς Οἰκουμένης, Ἀποστολικήν, καὶ Καθολικὴν, θεμελιωμένην ὅχι εἰς ἀπλοῦς, καὶ γηίνους λίθους, ἀλλ' εἰς τὴν Πνευματικὴν πέτραν τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως τοῦ Χριστοῦ.

28. ΕΞ. Ἐπειδὴ καὶ ἡ Ἐκκλησία σημαίνει, λέγεις, δύο πράγματα, τὴν συνάθροισιν τῶν Χριστιανῶν, καὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, περιγράψέ μας καὶ τὴν μίαν, καὶ τὴν ἄλλην χωριστά.

ΙΠ. Παρὰ τοῦ μακαρίου Γερμανοῦ θυμωσίως ἔχομεν καὶ τὰς δύο περιγεγραμμένας. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρῶτην σημασίαν

« *Ἐκκλησία ἐστὶ συνάθροισις λαοῦ, σῶμα Χριστοῦ, ὄνομα αὐτοῦ,*
» Νύμφη Χριστοῦ, τῷ ὕδατι τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος αὐτοῦ κα-
» θαρσιθεῖσα, καὶ τῷ Αἵματι αὐτοῦ ἐφάρτισμένη, καὶ τυμικῶς
» ἱστολισμένη, καὶ τῷ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος Μύρω σφραγιζο-
» μένη, ἐν ᾗ οἱ μαργαρίται, τὰ θεῖα δόγματα τῆς διδασκαλίας
» τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐν Πατριάρχειαι προτυ-
» πωθεῖσα, ἐν Προφήταις προκηρυχθεῖσα, ἐν Ἀποστόλοις θεμι-
» λιωθείσα, ἐν Ἱεράρχαις κατακοσμηθεῖσα, καὶ ἐν Μάρτυσι τελιω-
» θεῖσα, ἧς ἡ μεγάλη ὁ Χριστός. » Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν.

« *Ἐκκλησία ἐστὶ Ναὸς Θεοῦ, τίμιος ἅγιος, οἶκος προσευχῆς,*
» ἐπίγειος Ὄρθρος, ἐν ᾗ ὁ Ἐπουράνιος Θεὸς ἐνοικεῖ, καὶ ἐμπι-
» ριπατεῖ ἀντιτιποῦσα τὴν σταύρωσιν, καὶ τὴν Τραγῆν καὶ τὴν
» Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ· δεδοξασμένη ὑπὲρ τὴν σκηνὴν τοῦ
» μαρτυρίου τοῦ Μωσείως, ἐν ᾗ τὸ Ἰλαστήριον, καὶ τὰ Ἅγια τῶν
» Ἁγίων, Ἰθά ἡ Μυστικὴ ζωοθεσία, καὶ ἡ Τράπεζα ἡ ζωοτρό-
» γος, καὶ ζωοποιός· ἢ ἐν τοῖς τῶν Ἁγίων Μαρτύρων Λιγάνοις

» ἐνθροισθεῖσα, καὶ ἐκκαλουμένη πρὸς μετάνοιαν, καὶ προσευχὴν
» τοῦ λαοῦ. »

29. ΕΞ. Διὰ τίνος σημείου ἐκάλεσε παλαιότερον ἡ Ἐκκλησία εἰς προσευχὴν τοὺς λαοὺς;

ΓΠ. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος ἕκαστος τῶν Χριστιανῶν ἐπήγεινεν εἰς τὰς Συνάξεις αὐτόκλητος, καὶ χωρὶς ἄλλο σημεῖον ἐπειδὴ τόση ἦτον ἡ εὐλάβεια, ὥστε « τοῦ πλήθους τῶν πιστευόντων » ἦν ἡ καρδία, καὶ ἡ ψυχὴ μία. Καθ' ἡμέραν τε προσακαρτεροῦντες ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ Ἱερῷ. » Πράξεων γ' ἡ ὁποία συνήθεια ἐξηκολούθησεν ἔπειτα πολλοὺς χρόνους, καθὼς γράφει εἰς τὸ ε. Κεφ. τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Πραγμάτων ὁ Στράβων. Εἰς τὸν καιρὸν ἔπειτα τοῦ διωγμοῦ αἱ Συνάξεις ἐγένοντο ὅλαι ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ δὲν ὑπῆρχε δηλωτικόν τι σημεῖον τοῖς Χριστιανοῖς, ἀλλὰ κρυφίως ἐδηλοποιοῦν ἀλλήλους τὴν ὥραν καὶ τὸν τόπον τῆς Συνάξεως. Ἀφ' οὗ ὁμοῦ θεία προνοία ὁ Μέγας καὶ Ἰσχυρόστολος Κωνσταντῖνος ἐχάρισεν εἰς τὰς Ἐκκλησίας τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν εἰρήνην (μετὰ μεγάλης χάριτος γράφει τοῦτο εἰς τὸ δέκτον Βιβλίον τῆς αὐτοῦ ἱστορίας ὁ Εὐσέβειος) ἤρχισαν οἱ Χριστιανοὶ νὰ τελῶσιν ὅλα τὰ τῆς Πίστειος ἀνεμπόδιτως.

Ὁ Ἅγιος Πιχώμιος ἐκάλεσε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοὺς Μοναχοὺς διὰ σάλπιγγος καθὼς εἶχε παραγγεῖλαι καὶ ὁ Θεὸς εἰς τὸ ε. τῶν Ἀριθμῶν τοῦ Μωϋσέως. Οὕτως ἀναγινώσκωμεν εἰς τὸ γ'. Κεφ. τῶν Διατάξεων τὰς ὁποίας ἔκαμεν. Ἄλλοι διὰ πλήκτρον συνήθως ἔκρουον τὰς θύρας τῶν Χριστιανῶν, ἵνα πορεύωνται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ μάλιστα τῶν Μοναχῶν. οὕτως εἰς τὸ δ'. Βιβλ. Κεφ. ιβ'. ὁ Κασσιανός. Ὁ Ἱερώνυμος εἶδεν εἰς τὴν Βηθλεὲμ ὅτι ἐκάλουν τὰς Καλογραίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, λέγοντες εἰς τὸ Κελλίον αὐτῶν τὸ, Ἄλληλοῦτα οὕτω γράφει εἰς τὴν κζ'. Ἐπιστολήν. Τὰ Σημαντήρια τὰ ὁποία ἐτι συνειθίζετο ἡ Ἐκκλησία, εἶναι παλαιότατα, καὶ φαίνονται εἰς τὴν δ'. Πράξιν τῆς ἐν Νικαίᾳ τῷ β'. Οἰκουμανικῆς Ἁγίας Συνόδου.

Οἱ δὲ Κώδωνες εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μόλις περὶ τὸ 865 Μ. Κ. ὅτε καὶ δώδεκα ἐστειλε δῶρον πρὸς τὸν Βασιλέα ἡμῶν Μιχαὴλ ἢ Γαληνοτάτην Αὐθεντία τῶν Βενετῶν καὶ τὰς

ἔστησεν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν καὶ οὕτως ἔκτοτε εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν συνεστήθη καὶ ἐπολλαπλασιάσθη τοιαύτη μεγαλοπρεπὴς καὶ ἐνδοξος συνήθεια. Οἱ ἡμέτεροι ἐνόμισαν τοὺς Κώδωνας, Συνκατηρίους Κώδωνας. οὕτως Γεώργιος ὁ Παχυμέρης, καὶ Κώδωνας Ἱεροῦ. « Ἐξεγερεῖ γὰρ σε μέσης νυκτός ὁ Κώδων ὁ Ἱεροῦ. Ἐγγραφὴ Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν Μονομάχον. 30. ΕΞ. Ἀς ἔλθωμεν εἰς τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν.

ΓΠ. Ἡ Ἁγία Τράπεζα εἶναι τὸ πλέον ἐξαιρετικὸν μέρος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ τοῦτο ἵσταται εἰς τὸ μέσον τοῦ Ἁγίου Βήματος, ὅπου εἶναι τὸ Θυσιαστήριον, ἢ καὶ Ἰλαστήριον, αὐτὰ τὰ Ἁγία τῶν Ἁγίων. Καὶ σημαίνει τὴν Τράπεζαν, καθ' ἣν καὶ ἐν τῷ Μυστικῷ αὐτοῦ Δείπνῳ ἐν μέσῳ τῶν Ἀποστόλων αὐτοῦ καθίσας ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ λαβὼν ἄρτον, καὶ οἶνον, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ « Λάβετε » φάγετε, καὶ πίετε ἐξ αὐτοῦ. »

Σημαίνει καὶ τὸ μνημα, εἰς τὸ ὅποιον ἐθαψαν τὸν Χριστόν. « Ἡ » Ἁγία Τράπεζα ἐστὶν ἀντὶ τοῦ τόπου τῆς ταφῆς, ἐν ᾧ ἐτάθη ὁ Χριστός, ἐν ᾧ πρόκειται ὁ Οὐράνιος Ἄρτος, ἢ μυστικὴ, καὶ ἀναίμακτος Θυσία εἰς βρώσιν, καὶ πόσιν ζωῆς αἰώνιον. »

Ἐξηγεῖται ἡ Ἁγία Τράπεζα ὅτι εἶναι « καὶ ὁ Χερουδικὸς Θρόνος τοῦ Μεγάλου Βασιλέως, ἐν ᾧ ὁ Ἐπουράνιος Θεός, ὁ ἐπὶ τῶν Χερουβιμ ἐποχούμενος σωματωθεὶς ἐπαρτεπαύσατο. » Οὕτως εἰς τὸ περὶ Μυστικῆς Θεωρίας ὁ ἅγιος Γερμανός. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον τὸ ὅποιον ἵσταται πάντοτε εἰς τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν, φανερώσει τὸν Χριστόν καθήμενον ὡς Βασιλέα εἰς τὸν Θρόνον του.

31. ΕΞ. Καὶ πῶς; εἰς καὶ ὁ αὐτὸς τόπος σημαίνει καὶ τὸ Μνημεῖον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν Τράπεζαν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, καὶ τὸν Θρόνον, ὡς εἶπες;

ΓΠ. Βέβαια, διότι καθὼς γράφει ὁ αὐτὸς ἅγιος, μὴ δυνάμενοι οἱ Πατέρες νὰ πολλαπλασιάσωσι τόσους τόπους, καὶ τόσας ὑπερσείας μετέχουσιν εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα, καὶ φεύγοντες τὴν στενοχωρίαν, πολλαπλάκι μᾶλλον εἰκονίζουσι δι' ἑνὸς καὶ μόνου τόπου καὶ διὰ μιᾶς ὑπερσείας. « Ἰνα μὴ, λέγει, τοῦ καθ' ἕναστον τῶν τότε γενομένων τὴν ὥραν καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὸν τόπον ἀγορεύοντες οἱ ἅγιοι Πατέρες, εἴ

» και μεταθέσεως ἐξέρων, και Θυσιαστηρίων κλειόνων δευθῶσι,
 » και τούτων μωμητόν τὸ τῆς Ἐκκλησίας κατασιτῆ μυστήριον. »
 Καὶ καθὼς πολυσήμενον εἶπομεν καὶ τὴν Ἱερατικὴν Στολὴν, τὸ ἐν
 τῶν νῦν τυπομένων ἐπὶ δυσὶ, καὶ τρισὶ τῶν τότε, τελείται, καὶ
 ἀναφέρεται.

32. ΕΞ. Τί ἐστὶ ἡ Ἁγία Πρόθεσις, καὶ τί σημαίνει;

ΓΠ. Ἡ Ἁγία Πρόθεσις ἐστὶν ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον προτίθενται,
 ἔχουν βάλλονται πρότερον τὰ Τίμια Δῶρα. Καὶ ἐρμηνεύει αὐτὸς ὁ
 Κωνσταντινουπόλεως Γερμανὸς ὅτι σημαίνει τὸ Σπήλαιον, ὅπου ἐ-
 γεννήθη ὁ Χριστός· τὴν ἐν Ναζαρέτ, καὶ Καπερναοὺμ διατριβὴν· καὶ
 τὸ ὄρος τὸ Γολγοθᾶ. « Ἀφίεται, λέγει, τὸ Θεῖον Σῶμα ἐν τῇ
 » προθέσει ὡσπερ ἐν Βηθλεὲμ, ὅπου γενένηται ὁ Χριστός. ὁμοῦ
 » δὲ καὶ ὡς ἐν τῇ Ναζαρέτ· πρὸς δὲ καὶ τῆς ἐν Καπερναοὺμ δια-
 » τριβῆς τὸν τύπον (1) ἡ Πρόθεσις ἐκπληροῖ, καὶ τὸν ἐν Γολγοθᾶ
 τόπον » διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ἡ Τράπεζά ἐστὶ πάντοτε πλησίον τῆς
 Προθέσεως· ἐπειδὴ « ἐγγὺς ἦν τὸ Μνημεῖον, ὅπου ὁ Ἰησοῦς ἐ-
 » σταυρώθη. » Ἰωάνν. ιθ'. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποῖαν
 ἐπάνω τῆς ἁγίας Προθέσεως γίνεται ἡ ἀνάμνησις τῆς γεννήσεως τοῦ
 Χριστοῦ, καὶ τῆς Σταυρώσεως εἰς τὸν καιρὸν τῆς Προσκομιδῆς,
 ἥτις ἐστὶ, τὸ

(1) Εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ ἀναγινώσκεται, τ ὁ π ο ν. Ἀλλ' ἡ τοῦ
 ἡμετέρου συγγραφέως ἀνάγνωσις προτιμητέα.

ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΡΟΣ

ΤΗΣ

ΙΕΡΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΚΟΜΙΔΗΣ.

33. ΕΞ. Πόσα μέρη ἔχει ἡ Θεία καὶ Ἱερά Λειτουργία;

ΓΠ. Ἡ Ἁγία Λειτουργία ἔχει μέρη τρία· τὸ πρῶτον ἐστὶν ἡ Προσ-
 κομιδὴ, λεγομένη (1)· τὸ δεύτερον, ἡ Λειτουργία ἢ λεγομένη τῶν Κα-
 τηχομένων· ἐπειδὴ εἰς τοῦτο τὸ μέρος ἴστανται εἰς τὴν Λειτουργίαν
 καὶ οἱ Κατηχούμενοι· τὸ τρίτον λέγεται Λειτουργία τῶν πιστῶν
 ἐπειδὴ κατὰ τοῦτο ἴστανται εἰς τὴν Λειτουργίαν μόνον οἱ Πιστοί,
 οἱ δὲ ἄλλοι ἀποβάλλονται ὅλοι ἐξω τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς θέλομεν
 ἰδεῖ ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

(1) Οἱ ἀρχαῖοι Χριστιανοὶ συναγόμενοι τὴν Κυριακὴν ἡμέραν εἰς τὴν ἐκκλησίαν
 προσέφερον, ὡς εἶδοντο ἕκαστος, ἄρτον καὶ οἶνον, τὰ ἑποῖα λαμβάνοντες οἱ διάκονοι
 ἀπέθετον εἰς τὴν πρόθεσιν. Μετὰ δὲ τὴν ἐξοδὸν τῶν κατηχομένων, καὶ τὴν κλείσιν
 τῶν θυρῶν, ψαλλομένου τοῦ Χερουβικοῦ, προσκομιζέτο ἐκ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου τὸ
 ἄρκεον εἰς ματάληψιν τῶν πιστῶν. Τὰ δὲ περισσύοντα διένειμον οἱ διάκονοι τῷ
 κλήρῳ μετὰ τὴν λειτουργίαν. (ἰδ. Ἀποστολ. διατ. βιβλ. Η. κεφ. ιδ'. καὶ λέ. Ἰου-
 στίν. Ἀπολογ. Διονύσ. Περὶ τῆς ἐκκλ. ἱερ. γ'. Φαθίαν. Ρώμ. ἐπιστ. γ'. πρὸς Ἰλίρ.
 ἐπισκ. παρ' Ἀργάντη Κατὰ εἰζῶμ. τμ. Α. κεφ. κβ.) Εἴνεται δὲ ἐν καιρῷ τοῦ Χερου-
 βικοῦ ἢ προσκομιδῆς, διότι τότε εἶναι κυρίως ἀναγκαῖα, ὅτε μέλλουσι νὰ προσαχθῶσι τὰ
 τίμια δῶρα εἰς τὸ θυσιαστήριον πρὸς δὲ τούτοις, διότι ἕνεκα τοῦ διωγμοῦ καὶ τοῦ
 ὀλίγου ἀριθμοῦ τῶν ἐκκλησιῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φθάσωσι ὅλοι οἱ πιστοὶ πρὸ τῆς
 ἐνάρξεως τῆς Θεῆς λειτουργίας· καὶ ἔτι, ὡς νομίζω, διότι ἐὰν προσκομιζόντο τὰ δῶρα
 πρὸ τοῦ Χερουβικοῦ, ἐν ᾧ ἦσαν ἀνεργεῖν αἱ θύραι, ἦτο κίνδυνος νὰ πάθωσι ὕβριν
 ὑπὸ τῶν ἰθνηκῶν, ἐὰν οὗτοι, ὡς ἐνίοτε συνέβη, ἀπερχόμενοι ἐνεπέδιζον τὴν Ἱεραρχίαν.
 Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν παύσιν τῶν διωγμῶν δὲν ἴσχυον πλέον οἱ λόγοι οὗτοι, οἱ ἅγιοι
 πατέρες Βασιλεῖς καὶ Χρυσόστομος ἐπιταμόντες διὰ τὸ βέβητον τῶν ἀνθρώπων τὴν
 Ἱερὰν λειτουργίαν, μετέθεσαν τὴν προσκομιδὴν εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ οὕτως ἔγινε πρῶ-
 τόν τῆς λειτουργίας μέρος.

34. ΕΞ. Ἐρμήνευσέ μας ἐν πρὸς ἐν ταῦτα τὰ τρία μέρη, τὰ ὁποῖα λέγεις, τῆς Θείας καὶ Ἱερᾶς Λειτουργίας καὶ πρῶτον εἶπέ τὰ ὀνόματα, ὅσα ἔχει ἡ Λειτουργία;

ΓΠ. Ἡ Ἁγία Λειτουργία εἶναι πολυώνυμος, καὶ ἂν τὰ ὀνόματα, ὅσα τῇ ἐδόθησαν, φαίνονται ὅτι εἰσὶ γενικὰ, ὅμως κατ' ἐξοχὴν, καὶ ἀντωνομασίαν, ὡς λέγουσιν, εἰσὶν ἴδια τούτου τοῦ μυστηρίου καὶ εἰσὶ ταῦτα. Λειτουργία. Μυσταγωγία. Τελετή. Συναξίς Ἱερᾶ. Ἱεουργία. Ἀναφορά. Οἰκονομία. Προσφορά. Λατρεία. Δείπνον. Θυσία. Δωρεά. Εὐλογία Κοινωνία. καὶ Εὐχαριστία.

Ὁ Μέγας Διονύσιος, θέλων νὰ φανερώσῃ τὸ ἀσύγκριτον τοῦ Μυστηρίου καὶ τὰ ὑπερφυῆ τῆς Ἱερᾶς Λειτουργίας χαρίσματα, πολλὰ ἐπίθετα, καὶ ὅλα ἐξείσια, μᾶς ἄφησεν εἰς τὸ περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας, λέγων αὐτὴν.

Εὐπρεπὴ τοῦ Φωταγωγούντος Ἰησοῦ Θεωρίαν. Θειοτάτην, καὶ Ἱερὰν τελετήν. Ἀληθῆ ἐπὶ τὰ Θεία προσέλευσιν. Ἀγιωτάτης Τελετῆς Θεωρίαν. Μακαριότητα Θεαρχικὴν. Θεοειδῆ τῶν ἀρχετύπων ἀλήθειαν. Ἐνθεον, καὶ Ἱεραρχικὴν Ἐπιστήμην. Πραγματεῖαν Ἱεροτελεστικὴν. Παντελεῆ τῆς φθοροποιου κακίας ἀποκάθαρσιν. Καθολικὴν Ἱμνολογίαν. Θεοπαράδοτον δωρεάν. Πρὸς τὸ ἐν κοινωνίαν, καὶ ἑνωσιν. Μετάδασιν εἰρηνικίαν, καὶ Θειοτάτην. Εὐχὴν Ἱερὰν. Θεομίμητον Ἱεουργίαν. Ἐξὶν Θεοειδῆ. Λειτουργικὴν διακόσμησιν. Εἰκονογραφίαν Ἱεραρχικὴν. Ζωῆς ἐναρέτου Διδασκαλίαν. Θείαν τῆς Συνάξεως τελετήν. Θεαρχικὴν πρὸς Θεὸν Κοινωνίαν. Τῆς Θεολογίας συγκεφαλαίωσιν. Ἐνιαίαν τῆς Ἱεραρχίας Ἐπιστήμην. Ἀγιοπρεπῆ Τελετήν. Περιχτικὴν τῶν Πανιέρων Ἱμνολογίαν. Θρησκείας Σύμβολον. Ἐνοειδῆ, καὶ μίαν σύμπνοιαν, ὡς ὑφ' ἑνὸς τοῦ Θεαρχικοῦ Πνεύματος κεκνημένην. Ἐναρμόδιον τῶν Θείων μέθεξιν. Πρὸς τὰ Φωτοειδῆ, καὶ Τελεσιουργικὰ Κοινωνίαν. Πρὸς τὰ Θεία, καὶ ἑαυτοῦς, καὶ ἀλλήλους, ὁμοφροσύνην. Πραγματεῖαν τῶν Θεουργιῶν ἀπασῶν Ἱερᾶς Δικαιοσύνης ἀνάπλευσιν. Τῶν Ἱερωτάτων Ματούσιων Τελεστηρίων. Ἱερογραφίαν τῶν Θείων ὡδῶν. Ὑπερκόσμιον τῶν Θείων Ἱεουργίαν. Θεοειδῆ σύμπτυξιν. Εὐχαριστίαν Ἱεραρχικὴν. Εὐχαριστίαν Ἱερωτάτην. Κάλλος τῶν ἀρχετύπων μακάριον. Θειότατα τῶν ἀδύτων προσπό-

λαίκα. Ἱερὰν τοῦ Ἀρχισυμβόλου ἐκείνου Δείπνου, καὶ Θεοειδῆ μνήμων, καὶ ἄλλα πάμπολλα (1).

35. ΕΞ. Εἶπέ ὅσα προνόμοια θέλεις, καὶ ὅσα ἐπίθετα, ποτὲ δὲν δύνασαι κατ' ἀξίαν νὰ μεγαλύνῃς τὸ βάθος τῶν χαρισμάτων, καὶ τὸ ἀπειροδύναμον τῶν δωρεῶν, τὸ ὁποῖον περιέχει ὑπερβαλλόντως τὸ μέγα τοῦτο, καὶ Θεοειδέστατον Μυστήριον. Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν Ἁγίαν Προσκομιδὴν.

ΓΠ. Ἡ Ἁγία Προσκομιδὴ λέγεται οὕτως ἀπὸ τοῦ, προσκομίζω· ἐπειδὴ καὶ εἰς αὐτὴν προσκομίζεται, ἤγουν προσφέρεται Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὁ ἄρτος, καὶ ὁ οἶνος εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Χριστοῦ, ὅστις «*θυ-*»
«*σίαν ἑαυτοῦ προσήγαγε τῷ Θεῷ, καὶ Πατρὶ διὰ τῆς προσφορᾶς*»
«*τοῦ Σώματος αὐτοῦ, ὡς Ἄμωτος θυόμενος, καὶ ὡς Ἀρχιερεὺς,*»
«*καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου, προσφέρων, καὶ προσφερόμενος, ἅμα δὲ*»
«*Ἱεροθυτούμενος*» καὶ κατὰ τὸν Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίαν. Καθὼς ἀνέκειτο ἐξ ἀρχῆς τῷ Θεῷ Ἰησοῦς ὁ σεσαρκωμένος «*καὶ δῶρον ἦν αὐτῷ τίμιον*» εὐθὺς ἅμα συνελήφθη εἰς τὴν ὑπέραγνον μήτραν τῆς Ἀειπαρθένου, καὶ Θεοτόκου· οὕτω καὶ νῦν εὐθὺς ἅμα ἄρχεται τοῦ Μυστηρίου ἡ τάξις, προσφέρεται διὰ τῶν Τιμίων Δώρων τῷ Θεῷ τῷ Ἰψίστῳ Θυσία ἁμωμος.

(1) Τὰ ὀνόματα ταῦτα εὐρίσκονται μὲν παρὰ τῷ ἁγίῳ Διονυσίῳ, πλὴν ἴσως δύο ἢ τριῶν, ἀλλὰ δὲν σημαίνουσιν ὅλα τὴν Θεϊαν λειτουργίαν. Οἷον, τὸ Θεαρχικὴ Μακαριότης ἀπαντᾷ ἐν τῷ α. καὶ γ'. κεφ. τῆς ἐκκλησι. Ἱεραρχ. ἀλλὰ σημαίνει τὴν Θεϊαν φύσιν. Πάλιν, ὁ θρησκείας σύμβολον ἢ ὁμνολογία καθολικὴν, ἢ Ἱεραρχικὴν εὐχαριστίαν καλεῖ ὁ πατὴρ αὐτὸ τὸ τῆς πίστεως σύμβολον διότι εἶχεν καὶ τότε σύμβολον τι πίστεως, ὡς σημεῖοι ἔεν ἁγίους Μάξιμος. Ὁσαύτως λειτουργικὴν διακόσμησιν ἔνευσε ὁ ἅγιος Διονύσιος τὴν τάξιν τῶν λειτουργῶν, τούτοις τῶν διακόνων. Κόχην Ἱερὰν ὀνομάζει οὐχὶ τὴν λειτουργίαν, ἀλλ' οὐχὴν τινα ἐν ἀρχῇ τῆς λειτουργίας. Τῆς Θεολογίας συγκεφαλαίωσιν λέγει τὴν Θεουργίαν, τούτοις τὴν ἐνσαρκίαν οἰκονομικὴν Ἱερογραφίαν τῶν Θείων ὡδῶν καλεῖ τὸ ψαλτήριον. Ἄλλα παραλείπομεν, ἵνα μὴ μακρολογῶμεν ὑπὲρ τὸ δεῖον. Καὶ ὑπολαμβάνω, ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὐχὶ ἐκ τοῦ Ἀρεπαγίτου ἔλαβε τὰ ἐπίθετα ταῦτα, διότι δὲν ἔθελεν ὑποπέσει εἰς τσακούτας παρανοήσεις, ἀλλ' ἐκ τινος ἄλλου παραδέχθη ἀπὸ ἀδασκνίστου. Σημειοῦται δὲ ὅτι οὐδὲ ὅλα τὰ παρὰ τῷ ἁγίῳ Διονυσίῳ ὀνόματα τοῦ Θεοῦ τούτου μυστηρίου εὐρίσκονται ἐν ταῖς ἀνωτέρω, διότι πρὸς τοὺς ἄλλους λαίπει τὸ Τελετῆ τελετή, κείμενον ἐν ἀρχῇ τοῦ γ'. κεφ.

36. ΕΞ. Καὶ διατί προσφέρεται εἰς τὴν Θυσίαν ἄρτος καὶ οἶνος, καὶ ὄχι ἄλλο;

ΥΠ. Οὕτως ἐνομοθέτησεν αὐτὸς ὁ Δεσπότης Χριστὸς, καὶ καθὼς ἐκεῖνος ἔκαμιν εἰς τὸν Μυστικὸν αὐτοῦ Δείπνον, οὕτως εἶπε νὰ κάμνωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς ἰδικὴν του ἀνάμνησιν. Καὶ ἔστι γνώμη τῶν Θεολόγων κοινὴ, ὅτι ἡ ἄπειρος Σοφία ὠκονόμησεν οὕτως, ἐπειδὴ καθὼς ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος ζωογονοῦσι τὸν ἄνθρωπον, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ ἄρτος τῆς Εὐχαριστίας, καὶ τὸ Ποτήριον τῆς Εὐλογίας ζωογονοῦσι μυστικῶς τὴν ψυχὴν τοῦ Χριστιανοῦ, χαρίζοντα εἰς αὐτὴν ζωὴν αἰώνιον.

Καὶ καθὼς ἀπὸ πολλῶν κόκκων σίτου γίνεται εἰς ἄρτος, καὶ ἐκ πολλῶν σταφυλίων ὁ οἶνος οὕτως ἐκ πολλῶν Πιστῶν συγκροτεῖται καὶ σύκειται ἐν σῶμα τῆς Καθολικῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας, ἠνωμένον μετ' αὐτοῦ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ, ὅστις ἔστι κεφαλὴ αὐτῆς. « *Εἰς ἄρτος, καὶ ἐν σῶμα πάντες ἐσμέν ἐν Χριστῷ* » σημειώνει ὁ Ἱερὸς Λύγουστινος, ἀκολουθῶν τὸν μακάριον Παῦλον, πρώτῃ πρὸς Κορινθ. « *Εἰς ἄρτος καὶ ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμέν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἔνδος ἄρτου μετέχομεν. Λόγους τῶν Τελουμένων ἐνοιδεῖς* » ἔλεγε διὰ τοῦτο τὴν Ἱερὰν Λειτουργίαν καὶ ὁ μέγας Διονύσιος εἰς τὸ περὶ τῶν ἐν τῇ Συνάξει τελουμένων (1).

Τούτου τοῦ ὑπερφυοῦς Μυστηρίου ἦτο τύπος καὶ τοῦ Μελχισεδεκ ἡ Θυσία, ὅς ἦν Ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰψίστου, καὶ ἄλλο δὲν ἐπρόσφερον εἰς τὰς Θυσίας του εἰμὴ ἄρτον καὶ οἶνον. Γενέσ. ιδ'. Καὶ σημειώνω ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἁγία Ἐκκλησία πάντοτε μετεχειρίσθη εἰς τὴν Θείαν, καὶ Ἱερὰν Λειτουργίαν Ἄρτους Ἐνζύμους. Ἄς λέγη ὅ,τι καὶ ἂν θέλῃ ὁ Μάκεδος, ὅστις τόσα ἔγραψε τώρα νεωστὶ ἐναντίον τοῦ Σοφωτάτου Καρδινάλιου Ἰωάννου τοῦ Βῶνα, διότι ἔδογματισαν

(1) Καὶ ἐνταῦθα παρενόησεν ὁ συγγραφεὺς τὴν τοῦ ἁγίου ῥῆσιν, ἧτις ἔχει οὕτως. « Ἄλλ' αὖθις, ὡς ἀπόλυτος (ὁ ἱεράρχης), καὶ τοῖς ἡγετοῖσιν ἀκατάσχετος, εἰς τὴν εἰσεὶαν ἀρχὴν ἀμειώτως ἀποκαθίσταται, καὶ τὴν εἰς τὸ ἐν ἑαυτοῦ νεορὰν ποιησάμενος εἰσοδόν, ὁρᾷ καθαρῶς τοὺς τῶν τελουμένων ἐνοιδεῖς λόγους, τῆς ἐπὶ τὰ δευτέρα φιλανθρώπου προΐδου τὸ πέρας, τὴν εἰς τὰ πρῶτα Θειοτέρην ἐπιστροφὴν ποιούμενος. » Περὶ ἐκκλ. ἱεραρ. γ'. θεωρ. ἐν τῷ τῆς ἐξηγήσεως τῆς πρὸς τὸ τυχεῖσαι ἐξέδου καὶ εἰσίδου τοῦ ἱεράρχου.

εἰς τὸ περὶ τῶν Λειτουργικῶν Πραγμάτων Βιβλ. ἀ. Κεφ. κγ'. ὅτι ὅλη κοινῶς ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία Ἀνατολική, καὶ Δυτικὴ ἐπρόσφερον ὁμοδόξως ἐπὶ χιλίους, καὶ περισσοτέρους χρόνους Ἄρτους εἰς τὴν Θυσίαν Ἐνζύμους. μάλιστα ἀπορεῖ καὶ παραξενίζεται οὗτος ὁ μεγαλοπρεπέστατος Καρδινάλιος ὅσους ἐρμήνευσαν ὡς Ἄζυμον τὴν πολυθρύλλητον ἐκείνην ζύμην, ὅπου ὁ Συρίκιος, ὁ Μελχιάδης, καὶ ὁ Ἰννοκέντιος, οἱ ἐξαιρετοὶ τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης μέγιστοι Ἀρχιερεῖς συνήθως ἔστελλον κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς, ὄχι πρὸς Εὐλογίαν ἀπλῆν, ἀλλ' εἰς Κοινωνίαν τὴν ἐν τῷ Σώματι τοῦ Χριστοῦ, τῶν τότε Ἐκκλησιῶν. Καὶ τὸ ἀδόμενον περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ πρώτου ὅτι ἐστάθη πρῶτος εἰς τὴν Δύσιν τῶν Ἄζύμων ἐφευρετῆς, ἐκεῖνος νομίζει ὡς μυθολογίαν ἀναμφίβολον.

Τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου Ἐπιφάνιου, κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων (Βασιλείου, Χρυσοστόμου, Γρηγορίου, Κυρίλλου, Ἀθανασίου, καὶ τῶν ἐπιλοίπων,) ἐν ᾧ φαίνεται ἐμπερικλείων πολλὰ ὁ Μάκεδος, Θαυμασίως τὸ ἀπορρίπτει αὐτὸς ὁ Πανκιδεσιμώτατος Βῶνας, ἐπειδὴ οἱ Ἐθιωνίται, λέγει, προσέφερον ὄχι οἶνον, ἀλλ' ὕδωρ μόνον, καὶ Ἄρτον Ἄζυμον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (ὄχι Ecclesiae) καὶ οὕτω τὸ, κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων ὑπερ γράφει ὁ Ἐπιφάνιος, οὐκ ἔστι τρόπος τοῦ πίπτειν εἰς τὴν ὕλην τοῦ Μυστηρίου, ἀλλ' εἰς τὸν τόπον, εἰς αὐτὴν δηλαδὴ τὴν Ἐκκλησίαν ἐπειδὴ δὲν ἐλειτούργουν εἰς τοὺς οἴκους των καὶ μετὰ τὸν δεῖπνον, ὡς ἔκαμνον ἄλλοι αἰρετικοί. Τὰ λόγια τοῦ ἁγίου ἀ. κατὰ αἴρεσ. αἴρ. λ'. εἶναι ταῦτα « *Μυστήρια δὲ δῆθεν τελοῦσι κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ ἐνιαυτοῦ εἰς ἐνιαυτόν, διὰ Ἄζύμων, καὶ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ Μυστηρίου δι' ὕδατος μόρου* » (1)· τόσον περισσώτερον, ἐπειδὴ καὶ συμφώνως μετὰ τοῦ

(1) Οἱ παπισταὶ πολλὰ ἐκαινοτόμησαν περὶ τὸ μυστήριον τῆς Θείας εὐχαριστίας. Α'. Ὅτι προσφέρουσιν ἄζυμα. Β'. Ὅτι οὐδὲ ἄρτον ἄζυμον, ταυτίσσι φόραμα ἄζυμον ἔχον σύστασιν ἄρτου, ἀλλὰ φαθουρά τινα λεπτά ὡς τὰ χρησιμεύοντα πρὸς σφράγισην τῶν ἐπιστολῶν. Γ'. Ὅτι ἀφῆραν τῆς λειτουργίας τὸ εὐσημειώτατον μέρος, τὴν ἐπίκλησιν τοῦ παναγίου Πνεύματος, δοξάζοντες κακῶς, ὅτι διὰ τῶν ῥημάτων τοῦ Κυρίου, διηχηματικῶς ὑπὸ τοῦ ἱερέως λεγομένων, *Τὸ ὅτι ἐστὶ τὸ σῶμα μου, καὶ τὸ ὅτι ἐστὶ τὸ αἷμα μου*, μεταβάλλονται τὰ τίμια δῶρα εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ· καὶ οὕτω δὲν ἱεουργοῦσι. Δ'. Ὅτι δὲν μεταδίδουσιν

Ακινάτου οί Σχολαστικοί δ' τῶν Γνωμῶν, Δικαιρ. ιά. Ἀριθ. β'. ζητ. γ'. δοξάζουσιν ὅλοι κοινῶς, ὅτι εἰς ἀντίρρῃσιν αὐτοῦ τοῦ αἰρεσιάρχου Ἐβιωνος ἄφησεν ἐπὶ πολλοὺς χρόνους ἡ Ἐκκλησία τὰ Ἄζυμα, καὶ πάλιν ἐπανέλαθεν αὐτὰ Λέων ὁ Πάπας. Καί τοι τίς ἦτον ὁ Λέων οὗτος, σημειώνει Τόμω γ'. εἰς τὸ γ'. μέρος Διαλ. μδ'. Τμημ. γ'. ὁ σοφὸς Σουάριος, μήτε ὁ Ἀκινάτης τὸ γράφει, μήτε αὐτὸς ἠδυνήθη ποτὲ νὰ τὸν εὔρη. (1)

εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἐκ τοῦ ποτηρίου, ἀλλὰ μόνον ἐκ τοῦ ἀζύμου ψαθυρίου, καὶ οὐδὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ἐξ οὗ μεταλαμβάνει ὁ ἱερεὺς, ἀλλ' ἐξ ἄλλων ὁμοῦ δῆθεν ἱερουργουμένων. Ε'. Ὅτι στεροῦσι τοῦ μυστηρίου τούτου τὰ ἄκακα βράφη. Κατὰ τῶν καινοτομιῶν τούτων πολλοὶ ἔγραψαν τῶν ἡμετέρων, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπραγματεύθη τὸ περὶ τούτων ζήτημα πληρέστερον ἢ ἐμυθριώστερον τοῦ ἀοιδίμου Εὐστρατίου τοῦ Ἀργέντη ἐν τῷ Κ α τ ἄ Ἀ ζ ὺ μ ω ν συντάγματι. Πρὸς κατάληψιν δὲ τῶν ὑπὸ τοῦ Βουλγάρεως λεγομένων περὶ τῆς ῥήσεως τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου ἰστέον, ὅτι τὴν ῥῆσιν ταύτην προβάλλουσι τινες τῶν δυτικῶν πρὸς ἀπόδειξιν τάχα, ὅτι ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία προσέφερεν ἄζυμα. Διότι, λέγουσιν, ἀρ' οὐ κατὰ τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον οἱ Ἐβιωναῖοι αἰρετικοὶ ἐτέλουν τὰ μυστήρια κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων, τούτεστι τῶν ὀρθοδόξων, δι' ἀζύμων, ἀρὰ εἰ ὀρθόδοξοι δι' ἀζύμων ἱερουργοῦν. Ἀλλὰ τίς δὲν βλέπει τὸ σαθρὸν τοῦ συλλογισμοῦ, μᾶλλον δὲ τοῦ παραλογισμοῦ τούτου; Διότι, ἂν ἦτον ὀρθὸν τὸ συμπέρασμα, ἔπρεπε νὰ συμπεράνωμεν ἐπίσης, ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι δι' ὕδατος μόνον ἱερουργοῦν, καὶ ἐπὶ ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνον ἑπὶ ψευδῆς. Εἰς τοῦτο λοιπὸν τὸ ἐπιχείρημα ἀπαντῶν ὁ Καρδινάλιος Βιόνας, ὅστις, ἂν καὶ δυτικὸς, δὲν ὠκνησε νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ ἀρχαία ἐκκλησία τῆς δόσεως ἐνζυμον ἄρτον προσέφερε, λέγει ἐπὶ τῷ, κ α τ ἄ μ ῖ μ η σ ι ν τ ῶ ν ἁ γ ῖ ω ν, ἀναφέρεται εἰς τὸ προσεχὲς κείμενον, ἐν τῷ Ἐ κ κ λ η σ ῖ α' ὅτι δηλαδὴ ὁ Ἐπιφάνιος κατὰ τοῦτο καὶ μόνον λέγει τοὺς Ἐβιωναίους μιμουμένους τοὺς ὀρθοδόξους, καθ' ὅσον ἐτέλουν τὰ παρ' αὐτοῖς μυστήρια ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, κατὰ δὲ τὸν καιρὸν καὶ τὴν ὕλην διέφερον. Ταύτην τὴν ἐξηγήσιν τῶν λόγων τοῦ Ἐπιφανίου ἐγκρίνουσι καὶ ἄλλοι τῶν ἡμετέρων, καὶ ὁ Βουλγάρις ἀνωτέρω, ὅστις προσθέτει καὶ ὀνόματά τινος πατέρων ὡς ἐπιξηγήσιν τοῦ, ἁ γ ῖ ω ν. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι κακῶς ἐξηγοῦσι· διότι παρὰ τῷ Ἐπιφάνιῳ τὸ μὲν, ἁ γ ῖ ω ν, εἶναι γένους εὐδατέρου, τὸ δὲ, κ α τ ἄ μ ῖ μ η σ ι ν, ἐπὶ κακοῦ ἐκλαμβάνεται· καὶ εἶναι ὁ νοῦς οὗτος· ὅτι οἱ Ἐβιωναῖοι μυστήρια τ ἄ χ α τελοῦσι, ψευδῆ δηλονότι, κ α τ ἄ μ ῖ μ η σ ι ν τ ῶ ν ἁ γ ῖ ω ν, ἧτοι ἀληθινῶν μυστηρίων τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τελομένων· τελοῦσι δὲ αὐτὰ ἀπὸ ἐνιαυτοῦ εἰς ἐνιαυτὸν, καὶ τὰ ἐξηγ. Ὅτι δὲ οὗτος ὁ νοῦς, ἀναντηρήτως ἀποδεικνύεται ἐξ ἑτέρου χωρίου παραλλήλου τοῦ αὐτοῦ ἁγίου, (ἀερ. μζ'.) σημειωθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀργέντη (τμ. Α. κεφ. κθ'. σελ.). « Τὰ παρὰ τοῖς Ἐγκρατίταις μυστήρια δι' ὕδατος μόνον γίνονται, καὶ οὐτε μυστήρια ὄντα, ἀλλὰ κ α τ ἄ μ ῖ μ η σ ι ν τ ῶ ν ἁ λ η θ ι ν ῶ ν τὰ ψευδῆ γινόμενα. »

(3) Ὁ πάπας Λέων ὁ εἰσαγαγὼν εἰς τὴν δόσιν τὰ ἄζυμα οὐχὶ πάλιν, ὡς ψευ-

37. ΕΞ. Περιγράψέ μας ἤδη τὴν ὑπηρεσίαν ὄλην τῆς Θείας Προσκομιδῆς.

ΥΠ. Ποιήσας ὁ ἱερεὺς Εὐλογητὸν, προσκυνεῖ πρῶτον μετὰ τοῦ Διακόνου τὰς Δεσποτικὰς Ἀγίας Εἰκόνας, δεικνύων διὰ τούτου ἑαυτὸν κατὰ πάντα ὀρθόδοξον, καὶ τῶν Συνοδικῶν Διατάξεων ὁπαδόν. Εἰσέρχεται εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα, καὶ ποιῶν προσκυνήματα τρία κατὰ Ἀνατολὰς εἰς λατρείαν τοῦ ἐν Τριάδι ὑμνουμένου Θεοῦ τῶν ἀπάντων, ἐνδύεται τὴν ἱερατικὴν Στολὴν, καθὼς εἶπομεν, καὶ ἀπερχόμενος ἔμπροσθεν τῆς Προθέσεως, νίπτει πρὸ πάντων τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας « *δηλῶν τὸ καθαρὸν αὐτοῦ περὶ τὴν Ἱερουργίαν, καὶ ἀληπτον,* » ἔρμηνεύει Συμεῶν ὁ Θεσσαλονίκης, « *καὶ ὅτι δίχα ῥύπου πατὸς τῷ* » *καθαρῶ προσέρχεται χρῆ, ὡς δυνατὸν ἀνθρώπῳ.* » Καὶ ὁ μακάριος Γερμανός. « *Καθ' ἡμᾶς δὲ τοὺς Ἱερεῖς, δηλοῖ τῶν χειρῶν* » *ἢ κίψις, ἵνα καθαρευοῦντες τὸ συνειδὸς, τοῦν, καὶ διάνοιαν, ἀ-* » *τινα εἰσι χεῖρες τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, μετὰ φόβου Θεοῦ προσίω-* » *μεν τῇ Ἁγίᾳ Τραπέζῃ* » (1).

δονται οἱ σχολαστικοί, ἀλλὰ πρῶτος εἶναι Λέων ὁ Θ'. παρῴσας τῷ φμθ'. ὁ καὶ διὰ ταύτην καὶ τὰς ἄλλας παπικὰς αἰρέσεις ἀφορισθεὶς ὑπὸ τῶν ἀνατολικῶν ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου. (Ἰδ. Ἀργ. Κατὰ ἀζύμ. τμ. Α'. κεφ. λ'. ἐπεισοδ.).

(1) Κατὰ τὴν ἀρχαίαν διατάξιν ἡ νίψις τῶν χειρῶν τῶν ἱερέων ἐγένετο πρὸ τῆς ἱερουργίας τῶν τιμίων δώρων, καὶ μετὰ τὴν προσκομιδὴν. Αἱ Ἀποστολικαὶ διατάγαι (Βιβλ. Η'. κεφ. ιά.) τάττουσιν αὐτὴν μετὰ τὸν ἀσπασμὸν. Ὁ Ἀρεοπαγίτης (Περὶ τῆς ἐκκλ. ἱερ. κεφ. γ'.) μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν διπτύχων, ἧτις ἐν τῇ περιγραφῇ λειτουργίᾳ ἐγένετο μετὰ τὸν ἀσπασμὸν, καὶ πρὸ τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν δώρων. Ὁ Ἱεροσολύμων Κυρίλλος ἐξηγῶν τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν (Καταχ. μυσταγ. ε.) ἀρχεται ἀπὸ τῆς νίψεως τῶν χειρῶν τὴν ὁποίαν ἐξηγεῖ λέγων, ὅτι. « *Ἐπειδὴ αἱ* » *χειρὲς σύμβολον πράξεως, νίψασθαι ταύτας, τὸ καθαρὸν δηλονότι καὶ ἀμωμένον τῶν* » *πράξεων ἀνιπτόμεθα* » ἵνα ἀναφέρει τὸν ἀσπασμὸν, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς λειτουργίας. Τελευταῖον ὁ ἅγιος Γερμανός (Μυσ. Θεωρ.) τὴν νίψιν τῶν χειρῶν μνημονεύει καὶ ἐξηγεῖ μετὰ τὴν μεγάλην εἴσοδον· καὶ τοῦτο εἶναι μάλιστα αξιοσημείωτον, διότι ὁ ἅγιος οὗτος ἐξηγεῖ τὴν λειτουργίαν τοῦ Χρυσοστόμου (ἠκμαζε δὲ περὶ τὸ 715). Καὶ ἀπορῶ, πῶς ὁ Ἀργέντης ἐκθέτων ἐν τῷ κατὰ Ἄζύμων (τμ. Γ'. κεφ. β'.) τὴν ἀρχαίαν τάξιν τῆς λειτουργίας, λέγει ὅτι οἱ ἱερεῖς ἐνίπτοντο τὰς χεῖρας πρὶν ἐνδοθῆαι τῆς ἱερατικῆς στολῆς (ἀρθ. ζ'. καὶ ζ'.) παράγων εἰς μαρτυρίαν τὰ ἀνωτέρω χωρία τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, τοῦ Διονυσίου, καὶ τοῦ Κυρίλλου. Σχ-

Λαμβάνει ἔπειτα τὴν λεγομένην Προσφορὰν, καὶ Σταυροειδῶς εὐλο-
γῶν τὴν Σφραγίδα, εἴτε Προσφορίδιον, λεγόμενον, προφέρει ἐκ τρί-
του τὸ, Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ· ἐπειδὴ οὕτως διέταξεν αὐτὸς ὁ Δεσπότης ἡμῶν, καὶ Θεός, νὰ
γίνεται ἡ Θεία Μυσταγωγία εἰς ἰδικὴν του ἀνάμνησιν. Καὶ ἐπειδὴ
« διὰ τοῦ Ἄρτου, καὶ τοῦ Ποτηρίου τῆς Εὐχαριστίας τὸν θάνατον
» τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καταγγέλλομεν ἄχρις οὗ ἔλθῃ » κατὰ τὸν
Ἀπόστολον ἁ. πρὸς Κορινθ. διὰ τοῦτο κόπτων μὲ τὴν Ἁγίαν Λόγχην
ὁ Ἱερεὺς τὰ τέσσαρα μέρη τῆς Σφραγίδος, προφέρει ὁμοῦ καὶ τὰ Προ-
φητικὰ ἐκεῖνα λόγια τοῦ Ἰσαίου Κεφ. νγ'. « Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφα-
» γῆν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἀκαχοῦ ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν
» ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ, » καὶ τὰ ἐξῆς.

Καὶ εὐθὺς ὁ Διάκονος, κατὰ τὸν Ἅγιον Γερμανὸν εἰς τὸ περὶ Ἐκκλη-
σιαστικῆς Ἱστορίας, τύπον ἐπέχων τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, ὅστις
εἶπε τὸ Χαῖρε πρὸς τὴν ἁγίαν Παρθένον, ἐκβάλλει τὴν Σφραγίδα ἀπὸ
τὸ μέσον τῆς προσφορᾶς, σημαίνων μὲ τοῦτο τὴν ἐν Βηθλεὲμ Γέν-
νησιν τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς ὑπεράγνου αὐτῆς κοιτίδος. « Ἡ προσφορὰ
» λέγει ὁ Ἅγιος, ἢ καὶ ἄρτος, ἐξ ἧς τὸ Κυριακὸν Σῶμα διατέ-
» μεται, εἰς τύπον τῆς Ἐπιπαρθένου, καὶ Θεοτόκου λαμβάνεται
» καὶ τὸ Κυριακὸν Σῶμα, ὡς ἐκ τινοῦ Κοιλίας, καὶ Σαρκοῦ τοῦ
» Παρθενικοῦ σώματος, τοῦ ὄλου ἄρτου φημι τῆς εὐλογίας, καὶ
» τῆς Προσφορᾶς, ὑπὸ τοῦ Διακόνου, ὡς ἡ μεγάλη Ἐκκλησία
» παρέλαβε, διατέμεται σιδήρῳ τιρὶ, ὑπερ καὶ Λόγχην λέγουσιν. »

Ἐδῶ παρατηρεῖς, ὅτι κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Μυ-
σταγωγοῦ, ὅλη ἡ Προσφορὰ εἰκονίζει τὴν Κοιλίαν τῆς Παρθένου· ἡ
Σφραγὶς τὸ Σῶμα αὐτὸ τοῦ Χριστοῦ· ὁ Ἱερεὺς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅ-
γιον τῆ Ἐπιπαρθένου ἐπισκιάσαν· (1) καὶ ὁ Διάκονος, τὸν παρά-

μύσαι δὲ, εἴτε καὶ οἱ λαϊκοὶ τὰ πάλαι ἐπίπτοντο τὰς χεῖρας εἰσερχόμενοι εἰς
τὴν ἐκκλησίαν, δι' ἣν αἰτίαν καὶ οἱ Ἱερεῖς. (Ἰδ. Χρυσόστ. Ομιλ.) σγ'. εἰς Ιω.)·
Ἐπαύσε δὲ τοῦτο τὸ εἶθος ὡς πιθανολογεῖ ὁ Ἀργέντης εἴτε ἐπινοήσεως τῆς λαβίδος
ἔπαυσαν οἱ λαϊκοὶ νὰ δέχωνται εἰς τὰς χεῖρας τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου.

(1) Ὅτι ὁ Ἱερεὺς εἰκονίζει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τοῦτο δὲν ἐξάγεται ἐκ τῶν ὑπὸ
τοῦ Ἱεροῦ Γερμανοῦ λεγομένων περὶ τῆς προσκομιδῆς.

νυμφον τοῦ Μυστηρίου, τὸν Ἀρχάγγελον Γαβριήλ. Καὶ μὴ θαυμά-
σης, ἀνίσως καὶ γίνεται εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ τοῦ Πάθους ὁ
τύπος, καὶ τῆς Συλλήψεως τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ καθὼς εἶπομεν τὸ
ἐν τῶν νῦν τυπουμένων ἐπὶ δυοῖ, καὶ τρισὶ τῶν τότε τελεῖται, καὶ
ἀναφέρεται. Ἐκτὸς τούτου, εὐθὺς ἅμα ὁ Χριστὸς συνελήφθη, εἶχε
μαθ' ἐαυτοῦ τοῦ Πάθους τὰ σύμβολα, καὶ τὰ στίγματα τοῦ Σταυροῦ.
« Καὶ ἐξ ἀρχῆς ἀρέκειτο τῷ Θεῷ Ἰησοῦς ὁ Σεσαρκωμένος, ἢ
» κοῦσαμεν ἀπὸ τῶν Κωσταταριουπόλεως Ἱερειῶν, καὶ δῶρον
» ἦν αὐτῷ τίμιον. » καθὼς καὶ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ διὰ Πνεύματος
αἰωνίου ἐαυτὸν προσήνεγκεν ἁμωμον τῷ Θεῷ.

38. ΕΞ. Μετὰ ταῦτα τί ἄλλο γίνεται εἰς τὴν ἁγίαν Προσκομιδὴν;

ΥΠ. Θύεται ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ ὁ αἶρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κό-
σμου, καὶ μὲ τὴν ἁγίαν Λόγχην ὁ Ἱερεὺς χαράσσει σταυροειδῶς ἀπὸ
τῆς ψίχας τὸ Προσφορίδιον· πρῶτον εἰς ἀνάμνησιν τῆς διὰ Σταυροῦ
Θυσίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. δευτέρον εἰς ἁγιασμόν, καὶ εὐλογίαν
τοῦ Τιμίου Ἄρτου. τρίτον, διότι οὕτως εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἁγίας
Κοινωνίας εὐκόλως μελίζεται εἰς τέσσαρα μέρη ὁ Μαργαρίτης. Ἐ-
πειτα νύττων μὲ τὴν ἰδίαν Λόγχην τὸ Προσφορίδιον εἰς τὸ μέρος
τῆς ψίχας τὸ δεξιὸν, ἐκεῖ δηλαδὴ ὅπου εἶναι γεγραμμένον ὑποκάτω
τοῦ, Χριστός, (1) λέγει. « Καὶ εἰς τῶν στρατιωτῶν Λόγχην αὐτοῦ

(1) Τὸ ἐνταῦθα λεγόμενον ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, εἴτε ὁ Ἱερεὺς νύττει τὸν ἄρτον
εἰς τὸ μέρος τῆς ψίχας τὸ δεξιὸν, εἶναι ἐναντίον εἰς τὴν Διά-
ταξιν τῆς Θείας λειτουργίας, ἐνθα ἀναγιγνώσκεται. « Καὶ θεὸς αὐτὸν, (τὸν ἅγιον
» ἄρτον) ὑπτιον ἐν τῷ ἁγίῳ δίσκῳ, εἰπόντος τοῦ Διακόνου, Θῦσον δέσποτα
» ὁ Ἱερεὺς θύει αὐτὸν σταυροειδῶς, λέγων, Θύεται καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ στρέφει
» τὸ ἕτερον μέρος ἐπάνω τὸ ἔχον τὸν σταυρὸν. νύττων δὲ αὐτὸ ἐν τῷ δεξιῷ μέρει
» μετὰ τῆς λόγχης ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, ἐπιλέγει· Εἰς τῶν στρατιω-
» τῶν καὶ τὰ ἐξῆς. « Καὶ ἐρῶς· διότι, κατὰ τὴν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ Συνομοῦν
» ἑρμηνείαν περὶ τοῦ τίνα τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ ἁγίου Ἄρτου
» κτλ. ὁ Κύριος ἡμῶν ὤπισθεν τοῦ παναγίου αὐτοῦ σώματος εἶχε τὸν Σταυρὸν· ὁ δὲ
» σταυρὸς εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ χαρακτηρισμένος, ἐπειδὴ ὁ κατὰ τὴν ἐπιφανείαν σταυ-
» ρὸς γίνεται μόνον εἰς τὴν τῆς ἁγιασθεσομένου ἄρτου, καὶ γίνεται ὑπὸ τῶν ἁρε-
» ποιῶν. Ἐκ τούτου λοιπὸν δὲλεον εἶναι κακῶς λέγει ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐν τῇ ἐξῆς ἀ-
» ποκρίσει, εἴτε « Τὸ μέρος τῆς ψίχας σημαίνει τὰ ἑμπροσθεν τοῦ Χριστοῦ καθὼς
» τὸ ἐπάνω μέρος, ὅπου εἶναι ὁ σταυρὸς, σημαίνει τὰ ὀπίσθεν. » Τὸ δὲ ἑμπροσ-

» τὴν πλευρὰν ἐρυξέ » καὶ θέτων εἰς τὸ μέσον τοῦ Δισκαρίου πρηνῆ τὸν Ἄμνον, ἤγουν μὲ τὰ γράμματα ἐπάνωθεν, ἐγχέει οἶνον καὶ ὕδωρ εἰς τὸ Ποτήριον, λέγων εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν· « Καὶ εὐθέως ἐξῆλ-
 » θεν Αἷμα, καὶ Ὑδωρ. » ἐπειδὴ κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον
 « τὸ ἐν τῷ Ποτηρίῳ ὄν ἐκεῖνο, ἰστί τὸ ἀπὸ τῆς Πλευρᾶς ρεῦσαι. » καὶ κατὰ τὸν Ἀδελφόθεον, εἰς τὸν Μυστικὸν ἐκεῖνον Δείπνον ἔκαμε τὸ Αἷμα τοῦ ὁ Χριστὸς κεράσας ἐξ οἴνου, καὶ ὕδατος.

Καὶ ἐπειδὴ ἡ Πανάγνος Παρθένος γινώσκουμεν, ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Πάθους Ἰστατο εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ ζωοποιοῦ Σταυροῦ, ἀποτέμενεται Μερὶς εἰς τιμὴν, καὶ μνήμην αὐτῆς, καὶ τίθεται ἐκ δεξιῶν τοῦ Τιμίου Ἄρτου, κατὰ τὸ γεγραμμένον· « Παρίστη ἡ Βασί-
 » σσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ, » καὶ τὰ ἐξῆς.

39. ΕΞ. Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν νύττεται ὁ Ἄμνος ἀπὸ τῆς ψίχας, καὶ ὄχι ἄλλοθεν;

ΓΠ. Διότι τὸ μέρος αὐτὸ τῆς ψίχας σημειώνει τὰ ἐμπροσθεν τοῦ Χριστοῦ, καθὼς τὸ ἐπάνω μέρος, ὅπου εἶναι ὁ Σταυρὸς, σημειώνει τὰ ὀπισθεν. « Ὁ γὰρ Σταυρὸς οὐκ ἐμπροσθεν, ἀλλ' ὀπισθεν τοῦ
 » Σώματος τοῦ Κυρίου ἐτίθη· ὅθεν ὁ Παράγιος Ἄρτος διατελεῖ
 » κεκτημένος τὸν Σταυρὸν ἄνω, καὶ τυγχάνει πρηνῆς, κατὰ μί-
 » μῃσιν τοῦ Ἄμνου· ὁ γὰρ Ἄμνος οὐχ ἕπιτιος, ἀλλὰ πρηνῆς βα-
 » δίζων μεράθηκεν. » Εὐρίσκειται λοιπὸν ὁ Τιμιος Ἄρτος εἰς τὸ Δισκάριον τεθειμένος ἐπίστομα· ἐπειδὴ φέρει ἐπάνω του τὸν Σταυρὸν βαδίζων, ὡς Ἄμνος ἄκκος.

Καὶ τοῦτο ἐστὶ τοῦ Σταυροῦ τὸ ἔυλον, τὸ ὁποῖον προβλέπων εἰς τὸν Τιμιὸν Ἄρτον ἔλεγεν ὁ Ἱερεμίας εἰς τὸ ια'. Κεφ. « Δεῦτε καὶ ἐμ-
 » βάλωμεν ἔυλον εἰς τὸν Ἄρτον αὐτοῦ. » Οὕτω καὶ τὸ πρὸς Θεὸν

μενον ἐστὶ· « Ὁ πανάγιος Ἄρτος διατελεῖ κεκτημένος τὸν σταυρὸν ἄνω, κατὰ μίμη-
 » σιν τοῦ Ἄμνου, » καὶ τὰ ἐξῆς (τὸ ὁποῖον ἐστὶ ἄλλοθεν ἔλαβεν ὁ συγγραφεὺς μαρ-
 » τυρεῖ τὸ ὕψος καὶ τὰ εἰσαγωγικά, ἀλλ' ἀγνοῶ πῶθεν)· τοῦτο, λέγομεν, εἶναι παν-
 » τάπαν ἀπαράδεικτον· διότι ὁ Χριστὸς εἶναι ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς οὐχὶ Ἄμνος
 » ἀλλ' ἄνθρωπος· Ἄμνος δὲ λέγεται μεταφορικῶς, διότι προσήγαγεν ἑαυτὸν ὑπὲρ
 » ἡμῶν θυσίαν ἁμῶν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Ὅθεν ὁ ἅγιος Ἄρτος εἰκονίζει ὄχι τὸν
 » Ἄμνον, διότι ἤθελεν εἶναι εἰκὼν μεταφορᾶς, ἢ τύπος τύπου, ὑπερ ἄτερον· ἀλλὰ τὴν
 » ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ.

εὐπρόσδεκτον τοῦ Ποτηρίου τῆς εὐχαριστίας γινώσκουμεν ὅτι τὸ προ-
 εἶπεν εἰς τὸ θ'. τῶν Κριτῶν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. « Ἀφεῖσα, λέγει ἡ
 » Γραφή, τὸν οἶνον μου, **ΛΑΛΑΣΙ ΝΖΛΙΟ ΙΝΙΛΙΟ** ἀμεισαμέαχ
 » ἐλωίμ βεαρασσίμ' » τὴν εὐφροσύνην τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ἀνθρώπων
 ἀναγινώσκουμεν εἰς τὸ Ἑβραϊκόν. « Οἶνος Θεοῦ, καὶ Θεοῦ εὐφροσύνη
 » τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ μέγα Ποτήριον. » ὁ Ἱερόνυμος τὸ μεθ-
 ερμηνεύει. Vinum, quod laetificat Deum, et homines: Οἶνον τὸν
 εὐφραίνοντα Θεὸν, καὶ ἀνθρώπους. Ἀλλ' εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ἑ-
 βδομήκοντα λείπει τὸ, Θεοῦ, δὲν ἠξέυρω πῶς (1).

40. ΕΞ. Ἐχεις νὰ μᾶς εἰπῆς τίποτε καὶ περὶ τοῦ Προσφοριδίου;

ΓΠ. Τὸ Προσφορίδιον ἔχομεν παρὰ τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου εἰς τὸν Ἀγκυρωτὸν ὅτι ἦτο δύο εἰδῶν, καὶ στρογγυλοειδῆς, καὶ τετράγωνον·
 « ἐκεῖνο μὲν τὸ δηνάριον, καὶ νόμισμα τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἐμ-
 » φαῖνον, τοῦτο δὲ τὸν τετραπέρατον Κόσμον. » « Δηνάριον παρέ-
 » χει, δι' οὗ ψυχὰς λυτροῦται » ψάλλει ἡ Ἐκκλησία. Τὸ, **ΙΗΣΟΥΣ·**
ΧΡΙΣΤΟΣ· ΝΙΚΑ, τὸ ὁποῖον βλέπομεν εἰς τὸ Προσφορίδιον εἶναι τὰ
 ἴδια λόγια, τὰ ὁποῖα γράφει εἰς τὸ ἡ. Βιβλ. Κεφ. λβ'. ὁ Νικηφόρος,
 πῶς εἶχεν ἐγείρει εἰς τὸ Βυζάντιον ὁ μέγας Κωνσταντῖνος γεγραμ-
 μένα εἰς τρεῖς Σταυρούς· εἰς τὸν πρῶτον τὸ, **ΙΗΣΟΥΣ·** εἰς τὸν δεύ-
 τερον τὸ, **ΧΡΙΣΤΟΣ·** εἰς τὸν τρίτον τὸ, **ΝΙΚΑ·** μάλιστα καθεὶς ἐξ
 αὐτῶν ὠνομάζετο, λέγει, μὲ τὴν λέξιν, τὴν ὁποῖαν εἶχε γραμμένην.

41. ΕΞ. Εἶπες ὅτι εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τῆς Σφραγίδος βάλλεται Μερὶς
 τῆς Παναχράντου Θεοτόκου· εἶπε ἤδη ποῖαι ἄλλαι Μερίδες ἐξάγον-
 ται, καὶ διατί;

ΓΠ. Ἐξάγονται Μερίδες ὄλων τῶν Ἁγίων, εἰς δόξαν αὐτῶν, καὶ
 τιμὴν, καὶ ἀγισμὸν περισσώτερον (2). Καὶ μετὰ ταῦτα Μερίδες τῶν
 ἐπιλοίπων Χριστιανῶν ζώντων, καὶ τεθνεώτων, καὶ χωριστὰ κατ'
 ὄνομα ἐκείνων, ὅσοι προσήνεγκαν αὐτὰ τὰ δῶρα, εἰς ἄφρασιν ἁμαρ-

(1) Ἴσως ἔλειπεν τὸ, Θεοῦ, ἐκ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑβδομήκοντα ἢν μεταχει-
 ρίζετο ὁ συγγραφεὺς. Ἀλλὰ τὸ Βατικανὸν χειρόγραφον ἔχει « Τὸν οἶνον μου
 » τὸν εὐφραίνοντα Θεὸν καὶ ἀνθρώπους » τὸ δὲ Ἀλεξανδρινόν. « Τὴν εὐφροσύνην
 » τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ἀνθρώπων. »

(2) Τοῦτο τὸ, ἀγισμὸν περισσώτερον, ὅπου ἔλαβεν ὁ συγγραφεὺς

τιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. « Δικαίως ποιούμεθα τὴν μνήμην, καὶ
 » ἀμαρτωλῶν, γράφει εἰς τὸ σέ. Κεφ. κατὰ αἱρέσεων ὁ Ἐπιφάνιος,
 » ὑπὲρ ἐκείνων Θεοῦ δεόμενοι ὑπὲρ δὲ δικαίων, καὶ Πατέρων, καὶ
 » Πατριαρχῶν, καὶ Προφητῶν, καὶ Ἀποστόλων, καὶ Εὐαγγελι-
 » στῶν, καὶ Μαρτύρων, καὶ Ὁμολογητῶν, Ἐπισκόπων τε, καὶ
 » Ἀναχωρητῶν, καὶ παντὸς τοῦ Τάγματος, ἵνα τὸν Κύριον Ἰη-
 » σοῦν Χριστὸν ἀφορίσωμεν, ἤγουν τὸν χωρίσωμεν, ὑπὸ τῆς τῶν
 » ἀνθρώπων τάξεως, διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν τιμῆς. »

ἐκ τοῦ Θεσσαλονίκης, (ὅρα τὸ τοῦτου χωρίον κατωτέρω ἐρ. 43.) δὲν εἶναι ὀρθόν·
 διότι οἱ ἅγιοι δὲν χρῆζουσιν τῆς παρ ἡμῶν βοηθείας, αὐτοὶ μᾶλλον βοηθοῦντες ἡμῖν
 διὰ τῶν προσευχῶν αὐτῶν. Προσκομίζει δὲ τὰς τῶν ἁγίων μερίδας ὁ ἱερεὺς, εὐχαρι-
 στῶν τῷ Θεῷ, ὅτι διὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας καὶ τῆς τῶν ἀχράντων μυστηρίων
 κοινωνίας ἐδέξατο αὐτοὺς, καὶ ἐποίησε συγκληρονόμους Χριστοῦ καὶ συμβασιλεύ-
 οντας, καὶ θεοὺς κατὰ μέθεξιν, ἅμα δὲ προβάλλων αὐτοὺς πρέσβεις ὑπὲρ ἡμῶν.
 Καὶ τοῦτο φανερὸν ἐξ ὧν λέγει ὁ ἱερεὺς αἶρων τὰς μερίδας· « Εἰς τιμὴν καὶ μνή-
 » μην τῆς ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ φαεικάρτου Μα-
 » ρίας· ἣς ταῖς προσευχαῖς πρόδοξαι Κύριε, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ πάντων τῶν ἁγίων·
 » ὧν ταῖς ἱκεσίαις ἐπίσκοποι ἡμᾶς ὁ Θεός. » (18. Νικίλ. Καθίσ. κεφ. ζ'. μθ.
 γ'. Γαβρ. Φιλαδ. Περὶ μερίδ.) Τὰς δὲ ὑπὲρ τῶν πιστῶν ζώντων καὶ κεκοιμημένων
 μερίδας προσκομίζει, ἱκετεύων ἵνα καὶ αὐταὶ τόχοι τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἐκ
 τοῦ αὐτοῦ δὲ ἄρτου ἐξάγονται, εἰς δὴλωσιν τοῦ ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐ-
 γίνετο ἐμοῦστος ἡμῖν διὰ τῆς σαρκώσεως, καὶ ὅτι εἰς ἄρτος, ἐν σῶμα
 οἱ πολλοὶ ἐσμέν. (Α. Κορ. ι. 17.) κεφαλὴν ἔχοντες τὸν Χριστόν. Ὅθεν
 ἀπορῶ διατὶ τινὲς τῶν ἱερέων προσκομίζουσι μερίδα τῶν ἀσωμάτων. Ἐν φ. Α. Ὅτε
 τὰ τετυπωμένα παλαιὰ Εὐαγγέλια ἔχουσι τοιαύτην μερίδα, οὔτε τὰ Σλαβονικὰ Λι-
 τουργικὰ, οὔτε ὁ Φιλαδελφίας Γαβριὴλ ἀναφέρει αὐτήν. Β'. Ἡ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ
 Σύντομος ἐρμηνεία περὶ τοῦ τίνα τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ
 ἁγίου ἄρτου, κτλ. λέγει περὶ τῶν μερίδων τῶν ἁγίων. « Ἀς οὐ πλείους,
 » οὐδ' ἐλάττους, ἀλλ' ἐννέα τεθέμεθα, κατὰ μέμνησιν τῶν οὐρανίων
 » ταγμάτων. Ὅσπερ γὰρ ἐκεῖσε, κατὰ τὸν πολὺν ἐν Θεολογίᾳ Διονύσιον
 » τὸν Ἀρεοπαγίτην, εἰς ἐννέα τάγματα πᾶσα τούτων στρατιὰ διέχεται· οὕτω καὶ ἐν-
 » ταῦθα θεοπρεπέστατα ὁ αὐτὸς γὰρ ἐν ἀμφοτέροις τυγ-
 » χάνων διατελεῖ Ἰησοῦς. » Ἐνθα προφανῶς διασιέλλονται τῶν ἀγγελικῶν ταγμά-
 των οἱ ἅγιοι, ὑπὲρ ὧν προσφέρονται μερίδες. Γ'. Οἱ προσκομίζοντες μερίδα τῶν
 ἀσωμάτων οὔτε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον διατάττουσι πάντες τὰς μερίδας οὔτε τὰ
 αὐτὰ λέγουσιν. Ἀλλ' οἱ μὲν ποιοῦσι πρώτην μερίδα τῶν ἀσωμάτων, δευτέραν δὲ
 τοῦ προδρόμου καὶ τῶν προφητῶν· οἱ δὲ, πρώτην τῶν ἀσωμάτων καὶ τοῦ προδρό-
 μου, δευτέραν τῶν προφητῶν. Πάλιν αἶροντες τὴν μερίδα τῶν ἀσωμάτων οἱ μὲν
 λέγουσι, Προστασίαις τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν κτλ.

Καὶ βέβαια πρέπον ἦτον ἵνα ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης μὴ στέκη μό-
 νος εἰς τοῦτο τὸ μεγαλοπρεπὲς Θουσιαστήριον, ἀλλ' ἵνα παρῶνσιάζη-
 ται, καὶ μεγαλύνηται διὰ τῆς πικρουσίας τῶν ἁγίων, οἵτινες ὡς ὑπη-
 ρέται παρίστανται εἰς τύπον τῶν Ἀγγελικῶν ἐννέα ταγμάτων· καὶ
 αἱ Μερίδες τῶν ἐπιλοίπων Χριστιανῶν, ὡς ἀμαρτωλῶν, καὶ ἀναξίων,

οἱ δὲ, εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῶν παμμεγίστων ταξιαρ-
 χῶν, κτλ. οἱ δὲ, τῶν παμμεγίστων Ταξιαρχῶν κτλ. Ἐκ τῆς
 τοσαύτης λοιπὸν διαφωνίας καὶ ποικιλίας, ἣτις εἰς τοῦτο μόνον τὸ μέρος τῆς προσ-
 κομιδῆς ἔχει χώραν, δυνάμεθα εὐλόγως, νομίζω, νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ μερίς
 αὕτη δὲν ἦτον ἀπ' ἀρχῆς διατεταγμένη, ἀλλὰ τινὲς τῶν ἱερέων, παρατηρήσαντες ὅτι
 εἰς τὰς λιτὰς καὶ τὰς ἀπολύσεις ἢ ἐκκλησία ἐπικαλεῖται τὴν προστασίαν τῶν ἀ-
 σωμάτων, ἀνόμισαν δέον εὐλαβεῖς φερόμενοι νὰ προσθέσωσι καὶ ἐν τῇ προσκομιδῇ
 μερίδα ὑπὲρ αὐτῶν, ὅπερ καὶ ἐποίησαν, ἐπιλέγοντες, ὡς ἐν ταῖς λιταῖς, Προσ-
 σίαις κτλ. Τοῦτο δὲ ἄλλοι λογιωτέρως, ὡς ἀτόπως ἔχον, διώρθωσαν, ἄλλοι
 τρέψαντες τὸ, προστασίαις, εἰς τὸ, εἰς τιμὴν καὶ μνήμην,
 ἄλλοι δὲ, ἀφαιρέσαντες διόλου τὸ, προστασίαις, καὶ ἐκλαμβάνοντες ἀπὸ κοινοῦ
 τὸ ἐπὶ τῆς μερίδος τῆς Θεοτόκου ῥηθὲν, εἰς τιμὴν καὶ μνήμην. Ἡ δὲ εἰκασία αὕτη,
 ὅτι ἐκ τῆς λιτῆς ἢ ἐκ τῆς ἀπολύσεως ἔγινεν ἡ προσθήκη, ἀνισχύεται ἐξ ἐνός παρά
 Γεάρφ χειρογράφου Εὐαγγελίου, ἐν ᾧ μετὰ τὴν μερίδα τῆς Θεοτόκου ἀναγινώσκεται·
 Δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ, προστασίαις·
 κτλ. Δ'. εἰς ἕλας τὰς λειτουργίας, τοῦ Ἰακώβου, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Χρυσοστόμου,
 τοῦ Κλήμεντος, μετὰ τὸν ἁγιασμὸν τῶν θείων δώρων μνημονεύει πάλιν ὁ ἱερεὺς τῶν
 ἁγίων καὶ λοιπῶν ἐρθευδῶν ζώντων καὶ τεθνεώτων, τουτέστι πάντων ὧν ἐμνημό-
 νυσεν ἐν τῇ προσκομιδῇ. Μνημονεύων δὲ τῶν ἁγίων ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λει-
 τουργίᾳ λέγει· Ἐπιπροσφερόμεν σοὶ τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ὑπὲρ τῶν ἐν
 » πίστει ἀναπαυσμένων προπατέρων, πατέρων, καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ παντὸς πνεύμα-
 » τος δικαίου ἐν πίστει τεταλαιωμένου· ἐξικρέτως τῆς παναγίας κτλ. Παρό-
 μοια δὲ ἔχουσι καὶ αἱ ἄλλαι λειτουργίαι. Φαίνεται ἄρα, ὅτι οἱ πατέρες οὗτοι δὲν
 προσκομίζον μερίδα τῶν ἀγγέλων, ἐπειδὴ ἤθελον τοὺς μνημονεύει καὶ μετὰ τὸν
 ἁγιασμὸν, ἢ τουλάχιστον δὲν ἤθελον τοὺς ἀποκλείει, ὡς ποιοῦσι λέγοντες, ὑπὲρ
 τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσμένων, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ἡ καὶ τελευ-
 ταῖον. Ὁ λόγος, δὲ ἐν προσφέρονται αἱ μερίδες, δὲν ἀρμόζει εἰς τοὺς ἀγγέλους.
 Διότι οὔτε τὴν φύσιν τῶν ἀγγέλων προσέλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὴν ἀνθρω-
 πίνην, (Ἐβρ. β'. 16.) οὔτε ὑπὲρ τῶν ἀγγέλων ἐσαρκώθη, καὶ ἔπαθε, καὶ διέταξε
 τὸ μυστήριον τῆς Θεῆς εὐχαριστίας, τοῦ ὁποίου οἱ ἀγγελοὶ δὲν δύνανται νὰ μετέ-
 χωσι, μὴ δυνάμενοι ἐσθίειν καὶ πίνειν, οὔτε λέγει ἡ Γραφή τοὺς ἀγγέλους σῶμα
 Χριστοῦ, ἢ συγκληρονόμοι, ἢ συμβασιλεύοντες. (Πρδλ. Ἀκμασκ. περὶ τῶν ἁγίων
 εἰκόνων λόγ. γ').

νά μὴ στέκωνται πλησίον αὐτοῦ ἀμέσως, ἀλλὰ διὰ τῆς μεσιτείας τῶν ἁγίων λαμβάνωσι παρὰ τοῦ Μαργαρίτου τὸν ἁγιασμόν, καὶ τὴν ἄφεσιν.

Τὴν συνήθειαν τῶν Μερίδων, καὶ μάλιστα τῶν ἁγίων, ἔχομεν παλαιάν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὴν περιγράφει ὁ ἅγιος Διονύσιος εἰς τὸ γ'. τῆς Ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ Ἱεραρχίας. « *Ἐπιτεθέτων, λέγει,*
» *τῷ Θεῷ Θυσιαστηρίῳ τῶν σεβασμίων συμβόλων, δι' ὧν ὁ Χριστός*
» *σημαίνεται, καὶ μετέχεται, πάρεστιν ἀδιαστάτως ἢ τῶν ἁγίων*
» *ἀπογραφῆ, τὸ συνεζευγμένον αὐτῶν ἀδιαιρέτως ἐμφαίνουσα*
» *τῆς πρὸς αὐτὸν ὑπερκοσμίου, καὶ Ἱεράς ἐρώσεως,* » καὶ τὰ ἐξῆς (1).

42. ΕΞ. Μὲν ἀνέφερες πολλάκις τὸν Μαργαρίτην· τί ὀνομάζεις Μαργαρίτην;

ΓΠ. Μαργαρίτης λέγεται ὁ τίμιος Ἄρτος, καὶ ὅλα τὰ μέρη, εἰς τὰ ὅποια μελιζέται. Οὕτως εἰς τὸ τέλος τῆς Ἱεράς Λειτουργίας ὁ Θεὸς Χρυσόστομος. « *Καὶ ἀποπλύνει ὁ Ἱερεὺς τὸ Ἅγιον Ποτήριον*
» *τρὶς, καὶ ὁρᾷ μὴ μέλη τὸ λεγόμενον Μαργαρίτης.* » Καὶ Γρηγόριος ὁ Νύσσης εἰς τὴν πρὸς Λητίον Ἐπιστολήν. « *Ὡσπερ γὰρ*
» *τὸ τοῖς χοίροις πίπτει τὸν Μαργαρίτην ἀπείργεται, οὕτω τὸ ἀποστρεφῆναι τοῦ Τιμίου Μαργαρίτου τὸν ἤδη ἄνθρωπον διὰ τῆς ἀπαθείας*
» *τε, καὶ καθαρότητος γενόμενον, τῶν ἀτόπων ἐστί.* » Μάλιστα ὅχι μόνον ὁ τίμιος Ἄρτος, αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ τὸ Αἷμα αὐτοῦ τὸ τίμιον, Μαργαρίτην ὀνόμασεν εἰς τὴν Ἑρμηνείαν, τὴν ὅποιον κάμνει ὁ Βαλσαμών. « *Ὡς γὰρ οὐ δεῖ, φησὶ τοὺς*
» *Μαργαρίτας πίπτειν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων, τοῦτο δὴ τὸ Ἐδάγηλιχόν,*
» *Μαργαρίτας μὲν καλῶν τὸ Ἅγιον Σῶμα τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ τίμιον Αἷμα,*
» *χοίρους δὲ τοὺς ἐμπροσθεν ζῶντας, καὶ τῷ βορῶ τῶν ἁμαρτιῶν ἐγκυλιουμένους.* » Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρείας (2)

(1) Τὸ χωρίον τοῦτο δὲν φαίνεται κατάλληλον πρὸς ἀπόδειξιν τῶν μερίδων, διότι ὁ Θεὸς πατὴρ διὰ τῆς ἀπογραφῆς ἐνεσιένταυθα, ὡς παραφράζει καὶ ὁ Παχυμέρης, τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ἁγίων διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Διατόχων, γινόμενῃν μετὰ τὴν προσκομιδὴν.

(2) Διορθωτικόν, Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρείας.

Βιβλ. β'. Παιδαγ. κεφ. ιβ'. Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης Βιβλ. α'. Ἐπισ. ρπβ. καὶ Ἐφραίμ ὁ Σύρος Λόγῳ περὶ Μαργαρίτου, Μαργαρίτην ὀνομάζουσι αὐτὸν τὸν Δεσπότην Χριστόν.

43. ΕΞ. Εἶπε καὶ τὴν διαφορὰν, ἣτις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν ἄλλων Μερίδων, καὶ αὐτοῦ τοῦ Τιμίου Ἄρτου.

ΓΠ. Μεγάλη· ἐπειδὴ καὶ εἰς πᾶσαν Θυσίαν τρία εἶναι τὰ τέλη, τὰ θεωρούμενα· τὸ Λατρευτικόν, τὸ Ἰλαστικόν, καὶ τὸ Εὐχαριστικόν. Τὸ μὲν Λατρευτικόν ἀνήκει εἰς τὸν ἅγιον Ἄρτον, ἐπειδὴ αὐτὸς μόνος προσφέρεται εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ λατρείαν. Τὸ Ἰλαστικόν δὲ, ἀνήκει εἰς τὰς Μερίδας τῶν ἁμαρτωλῶν, ἐπειδὴ καὶ δι' αὐτῶν ἰλεοῦται, καὶ ἡμερόνεται ὁ μέγας Θεός, ὅστις ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ὀργίζεται. Τὸ Εὐχαριστικόν ἀρμόζει εἰς τὰς Μερίδας τῶν ἁγίων, ἐπειδὴ εὐχαριστεῖται δι' αὐτῶν ὁ Θεός, καὶ δοξάζεται διὰ τὰς τοσαύτας εὐεργεσίας τὰς ὅποιας ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξάριτον εἶναι τὸ μεσιτεύειν πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.

Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης εἰς τὸ περὶ Ναοῦ φέρει καὶ τὴν διαφορὰν, τὴν ὅποιαν ἔχουσιν αἱ Μερίδες πρὸς ἀλλήλας. « *Αἱ μὲν γὰρ ὑπὲρ*
» *τῶν ἁγίων προσαγόμεναι εἰς δόξαν αὐτῶν εἰσι, καὶ τιμὴν, καὶ ἀνάβασιν τῆς ἀξίας, καὶ τοῦ Θεοῦ φωτισμοῦ παραδοχὴν μείζονα.*
» *Αἱ δὲ ὑπὲρ τῶν πιστῶν, κεκοιμημένων μὲν, εἰς λύτρωσιν ἁμαρτιῶν, καὶ θείας χάριτος ἐρωσιν, ζῶντων δὲ, εἰς δεινῶν ἀπαλλαγὴν, εἰς ἁμαρτημάτων ἄφεσιν, εἰς ζωῆς αἰωνίου ἐλπίδα· ἀρτὶ γὰρ τῶν προσώπων εἰσιν, ὑπὲρ ὧν προσάγονται καὶ Θυσία ἐστίν, ὑπὲρ αὐτῶν προσαγομένη Θεῷ, καὶ ἴσθι λόγος παρὰ τῶν Πατέρων εἰς ἡμᾶς ἦκων, ὡς αἱ προσαγόμεναι Μερίδες πολλὰν ποιῶσι τὴν λυσιτέλειαν,* » ὠφελοῦσι κατὰ πολλὰ.

Σημειώνει ὁμοίως « *ὅτι ὅσα τὸ ἔργον ἐπωφελεῖς προσφερόμενον ὑπὲρ τῶν ἀξίων, τοσοῦτον ἐπικίνδυνον, καὶ ἐπιβλαβὲς ὑπὲρ τῶν μὴ ἱκανῶς ἐχόντων, ὡς δυνατὸν ἀνθρώποις, γινόμενον· ἡ Μερὶς γὰρ ἢ ὑπὲρ τινος ἐγγὸς τοῦ Θεοῦ Ἄρτου κειμένη, ἐν τῷ ἐκείνῳ ἱεροργηθῆναι, καὶ σῶμα γενέσθαι Χριστοῦ, εὐθὺς ἁγιασμοῦ αὐτὴ μετέχει, εἰσκομισθεῖσα δὲ καὶ τῷ Ποτηρίῳ, ἰεροῦται τῷ*

» Αίματι, διὸ καὶ τῇ ψυχῇ, ὑπὲρ ἧς προσήχθη, παραπέμπει τὴν
 » χάριν· γίνεταί οὖν Κοινωνία νοητῆ· καὶ εἰ μὲν τις τῶν εὐλα-
 » θείας μεταποιουμένων ἐστίν, ἢ τῶν ἡμαρτηκώτων μὲν, μετανοη-
 » σάντων δὲ, τὴν Κοινωνίαν τοῦ Πνεύματος ἀοράτως ὁ ἄνθρωπος
 » τῇ ψυχῇ δέχεται, πο.λλὰκις δὲγε καὶ σωματικὴν εὐρίσκει, ὡς ἐ-
 » μάθομεν, τὴν ὠφέλειαν· εἰδὲ τις ἁμαρτίαν διετηγῶν εἶη, καὶ
 » ταύτης μηδὲ ἀφιστάμενος, ἀνεπιτηδείως ἔχων πρὸς τὴν Κοινο-
 » νίαν, εἰς κατάκριμα ἑαυτῷ ἔσται καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτοῦ Θυσία. Ὁ-
 » θεὸν προσεκτείνον ἐστὶ, μὴ λαμβάνειν τὸν Ἱερεῖα Προσφορὰν, μηδὲ
 » προσφέρειν ὑπὲρ τοιούτων, οἳ τὴν ἁμαρτίαν ἀναίδην (ἤγουν μὲ
 » φανερόν σκάνδαλον) διετηγούσι, μὴ ποτε καὶ αὐτὸς αὐτοῖς συγ-
 » κατακριθῆ. » Καὶ καθὼς ἔχομεν εἰς τὸ ζ'. Κεφ. τοῦ δ'. Βιβλ.
 τῶν Ἀποστολικῶν διατάξεων. « Οἱ ἐν ἁμαρτίαις γενόμενοι, καὶ μὴ
 » μεταγνότες, οὐ μόνον οὐκ εἰσακουσθήσονται προσευχόμενοι,
 » ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν παροξυνούσιν, ὑπομιμησκόρτες αὐτῶν τῆς
 » ἑαυτῶν μοχθηρίας· περιστασθε οὖν τὰς τοιαύτας διακορίας, ὡς
 » ἀλλαγμὰ κυνὸς, καὶ μίσθωμα πόρνης· ἐκάτερα γὰρ τοῖς νόμοις
 » ἀπηγόρευται· οὔτε γὰρ Ἑλισσαῖος τὰ παρὰ τοῦ Ἀζαήλ κομι-
 » σθέντα ἰδέξατο, οὔτε Ἀχίας τὰ παρὰ τοῦ Ἱεροβοάμ. »

Ἄς κρίνωσιν ἐκ τούτου τὴν κατάστασιν τῶν οἱ Ἱερεῖς, καὶ τὰ κρύ-
 φια τῆς ἰδίης τῶν συνειδήσεως. Ἄν καὶ οἱ ἐν ἁμαρτίαις γινόμενοι
 λαϊκοί, μὴ μετανοοῦντες, ἀποβάλλονται ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτοὶ
 καὶ τὸ δῶρόν των, ὡς ἀλλαγμὰ κυνὸς, καὶ μίσθωμα πόρνης· πόσω
 μᾶλλον οἱ Ἱερεῖς; « Οὐδεὶς ἄξιός τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς
 » ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς προσέρχεσθαι, ἢ προσεγγίζειν, ἢ λειτουρ-
 » γεῖν σοι Βασιλεῦ τῆς δόξης· τὸ γὰρ διακορεῖται σοὶ μέγα, καὶ φο-
 » βερὸν καὶ αὐταῖς ταῖς Ἐπουρανίαις Δυνάμεισι » μεγαλοφρονού-
 σιν, ἂν καὶ μυστικῶς, οἱ μεγάλοι φωστῆρες τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Βασι-
 λειος, καὶ ὁ Χρυσόστομος. Περὶ δὲ ἐκείνων, οἵτινες ἀναίδην, οὕτως
 ἀναφανδὸν δὲν παύουν κατεργαζόμενοι τὴν ἀσέλγειαν, καὶ πᾶσαν
 ἄλλην θανάσιμον ἁμαρτίαν, ἔχομεν Ὅρον Συνοδικόν, ὅστις μᾶς προ-
 στάσσει, καὶ εἰς τὰς Λειτουργίας των νὰ μὴ συμπρευρισκόμεθα ἀ-
 χροῦμενοι.

44. ΕΕ. Εἰπέ καὶ περὶ τοῦ λοιποῦ τῆς Προσφορᾶς, ἀφ' οὗ ἐξαγάγη
 ὁ Ἱερεὺς τὰς Μερίδας τὰς ὁποίας εἶπες, τί γίνεται;

ΥΠ. Ἡ Προσφορὰ πικριόθεν προσεκομίζετο, καὶ ἡγιαζέτο ὅλη,
 μάλιστα καὶ δύο καὶ περισσότεραι, κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ· διότι
 τότε ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἰς πᾶσαν Λειτουργίαν μετελάμβανον τῶν
 Ἀχράντων Μυστηρίων, τόσον Ἐκκλησιαστικοί, ὅσον καὶ λαϊκοί, παι-
 δία, καὶ γυναῖκες· οὕτως ἀναγινώσκομεν εἰς τὴν Διάταξιν τῆς Ἱερᾶς
 Λειτουργίας τοῦ Θεοῦ Κλήμεντος.

Καὶ μετὰ τοῦτο, λέγει ἡ ἑρμηνεία, « μεταλαμβάνετω ὁ Ἐπίσκο-
 » πος, ἔπειτα οἱ Πρεσβύτεροι, καὶ οἱ Διάκονοι, Ἵποδιάκονοι, καὶ
 » οἱ Ἀναγκῶσται, καὶ οἱ Ὑπόλται, καὶ οἱ Ἀσκηταί, καὶ ἐν ταῖς
 » γυναίξιν αἱ Διάκονοι, καὶ αἱ παρθένοι, καὶ αἱ χῆραι, εἶτα τὰ
 » παιδία, καὶ τότε πᾶς ὁ λαὸς μετὰ αἰδοῦς, καὶ εὐλαθείας, ἄνευ
 » βορῦβου. » Καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος εἰς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ Λει-
 τουργίαν. « Κατάπεμψον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τοὺς ἄρτους τούτους,
 » καὶ ἐπὶ τὰ Ποτήρια ταῦτα τὸ Πνεῦμά σου τὸ Παράγιον, ἵνα
 » αὐτὰ ἁγιάσῃ, καὶ τελειώσῃ, ὡς παρτοδύναμος Θεός· » ἐπειδὴ εἰς
 ἐκείνους τοὺς καιροὺς προσέφερεν ὁ Ἱερεὺς τόσους ἄρτους, καὶ τόσα
 Ποτήρια, ὅσα ἤρκουν πρὸς μετάδοσιν τοῦ Κλήρου, καὶ τοῦ λαοῦ (1).

Μάλιστα, ὅστις δὲν μετελάμβανεν εἰς τὴν ὥραν τῆς Θείας, καὶ
 Ἱερᾶς Λειτουργίας, ἐθεωρεῖτο ὡσπερ ὁ Ἐθνικός, καὶ ὁ Τελώνης, οἱ
 Ἱερωμένοι ἐξαιρέτως. περὶ τῶν ὁποίων ἔχομεν καὶ τὸν Ἀποστολικὸν
 Κανόνα. « Εἴτις ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Καταλόγου Προσφορᾶς γινομένης μὴ
 » μεταλάβῃ, τὴν αἰτίαν εἰπάτω. » Ἄλλ' εἰς τοὺς καιροὺς ἡμῶν δὲν
 ἐπικρατεῖ τοιαύτη ἁγία συνήθεια, καὶ διὰ τοῦτο προσφέρεται, καθὼς
 εἶδομεν, μία, καὶ μόνη Σφοκίς, καὶ ἀπὸ τὸ ἐπίλοιπον τῆς Προσφο-
 ρᾶς γίνεται τὸ Ἀντίδωρον, τὸ ὁποῖον μοιράζεται εἰς τὸ τέλος τῆς

(1) Ὅτι πολλοὶ δίσκοι καὶ πολλὰ ποτήρια προσέφέροντο, ἀποδεικνύεται πρὸς τοὺς
 ἄλλοις καὶ ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ἐνθα ἀναγινώσκομεν « Καὶ εἰαν
 » διδῶν μερίδα ἀπλῆν εἰς ἕκαστον κρατῆρα. » Καὶ πάλιν « Ὅτε δὲ ἐπαίρουσιν οἱ
 » διάκονοι τοὺς δίσκους καὶ τοὺς κρατῆρας εἰς τὸ μεταδοῦναι τῷ λαῷ καὶ τὰ ἕξ. »
 Ὅτι ἕκαστος, ὡς λέγει ἀνωτέρω ὁ συγγραφεὺς, προσεκομίζοντο ἐλόκληροι προσφοραί,
 ἡδηλαθὲ ἐλόκληροι ἄρτοι, καὶ ἔχι τμήματα, τοῦτο εὐδαμῶν ἐξάγεται, εἶναι δὲ
 καὶ ἀπίθανον ἐπειδὴ ἤθελον ἀπαιτεῖ δίσκους ὑπερμεγέθεις.

Λειτουργίας ἀντὶ τῶν Δώρων τῆς Θείας Κοινωνίας, ἀν καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστῆς διὰ τὰς Λειτουργίας, αἵτινες λέγονται τῶν Προηγιασμένων, ἀγιαζέται πλέον παρὰ ἐν Προσφορίδιον, κατὰ τὴν χρείαν, ὅταν τύχη.

Τὸ Ἀντίδωρον ὀνομάζεται καὶ Κατακλαστόν, καὶ Μερισμὸς τῆς Εὐλογίας, Κλάσμα Ἴεροῦ Ἄρτου, καὶ Εὐλογία Πνευματικῆ. Ἐπενοήθη δὲ ἡ αὐτοῦ μετάδοσις, ἐρμηνεύει εἰς τὸν β'. Κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου ὁ Βασιλευσίων, « ὥστε πᾶσαν ἀνάγκην ἔχειν καὶ αὐ-
 » τοὺς τοὺς μὴ δυναμένους μεταλαβεῖν τῶν Ἁγίων, καὶ ζωοποιῶν
 » Μυστηρίων, προσκαρτερεῖν μέχρι τέλους τῆς Θείας Ἱεροτελεστίας
 » καὶ ἐκ χειρὸς Ἱερατικῆς λαμβάνειν αὐτὸ εἰς ἀγιασμόν. » Διὰ
 τὸ ὁποῖον πολλὰ σφάλλουσι βέβαια, ὅσοι δὲν μένουσι ἕως τέλους εἰς
 τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ ἵνα λάβωσι τοῦ Ἀντιδώρου τὸν Ἀγιασμόν, καὶ
 τὴν χάριν, καθὼς διέταξεν ἡ Ἐκκλησία τὸσον περισσότερον, ὥστε ὁ
 ἅγιος Γερμανὸς εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς Ἱερᾶς Λειτουργίας ὁ εἰπὼν τύ-
 πον τῆς Κοιλίας τῆς Παρθένου τὴν Προσφορὰν, τὸν αὐτοῦ τοῦ
 Παρθενικοῦ Σώματος συμπερικίνει καὶ τὸ Ἀντίδωρον. « Καὶ ἀπὸ μὲν
 » τῆς μεταλήψεως, λέγει, τοῦ Ἀχράντου Σώματος τοῦ ἐξ αὐτῆς
 » τεχθέντος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τοῦ Τιμίου Αἱματος, ὁ ἀγιασμός,
 » καὶ νίθεσις τοῖς πιστοῖς παραγίνεται, ἡ δὲ Πνευματικῆ Εὐ-
 » λογία, καὶ ἡ ἄλλη τῶν ἀγαθῶν χορηγία τῷ τῶν Χριστιανῶν
 » γένει ἐκ τῆς διανομῆς τοῦ ἄρτου (ὅπερ ἐστὶ τὸ Ἀντίδωρον) τοῦ
 » σώματος τῆς Θεοτόκου γίνεταί, καὶ πιστεύεται. »

Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποῖαν Παναγία καλεῖται καὶ
 ἡ Εὐλογία, εἴτε ἄρτου κλάσμα, τὸ ὁποῖον συνηθίζεται ἕως τὴν σή-
 μερον εἰς τὰ Ἁγιομνήσια. Ἀγάπας τὰ ὀνομάζουσιν ἡ Σύνοδος ἡ ἐν
 Γάγγρᾳ εἰς τὸν ια'. Κανόνα, καὶ ἡ ἐν Λαοδικείᾳ εἰς τὸν κζ'. Τὴν
 ὁποῖαν Εὐλογίαν, θέλει ὁ Θεσσαλονίκης ὅτι ἔλαβε πατροπαραδύτως
 ἡ Ἐκκλησία ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Ἱεροῦ Ἀποστόλου, οὕτω γράφων εἰς
 τὸ περὶ τοῦ ὑψουμένου Ἄρτου τῆς Παναγίας· τί δηλοῖ τρίγωνος ὢν ;
 καὶ πῶς ὑψοῦται ; καὶ τί δηλοῦσι τὰ ἐν αὐτῷ λεγόμενα ; « Οὗτος
 » λέγει, δόναται εἰς βοήθειαν ἡμῶν, τὴν Τριάδα, καὶ τὸ ἐνιαῖον
 » αὐτῆς παταχόθεν τυπῶν. Τριμερὴς διὰ πάντων ἐξάγεται ἄρτος

» καὶ ταῖς γωνίαις μὲν, καὶ τοῖς μέρεσι τὸ τρισσόν· τῷ ἄνω δὲ ἐν
 » κέντρῳ τὸ ἐνιαῖον εἰκονίζει· διὸ καὶ ὅθεν ἄν τοῦτο τρέψῃς τὸν
 » ἄρτον, τρεῖς ἔχει μὲν γωνίας, εἰς ὅξ' δὲ, καὶ ἐν καταλήγει τὸ
 » κέντρον. Τοῦτο οὖν τὸ τμήμα τοῦ ἄρτου Ἀποστολικῆ παραδόσει
 » ἐκ τῶν Πατέρων ἀρχήθεν ἀγράφως παρεδόθη, ὡς καθ' ἐκάστην
 » κατ' ἔθος γινόμενον, τῷ ἐν Τριάδι μόνῳ Θεῷ ἡμῶν, ἐκ ὀνό-
 » ματι τῆς Θεοτόκου προσαγόμενον, ἐπεὶ διὰ τοῦ Θείου Τόκου
 » αὐτῆς τὴν Τριάδα ἐγνώκαμεν· καὶ τὸ μὲν ἀνυψῶσαι, τὸ τῷ
 » Θεῷ ἀναφέρειν δηλοῖ. τὸ δὲ εἰπεῖν, Μέγα τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας
 » Τριάδος, τὴν ὁμολογίαν κηρύττει τοῦ τῶν ὁλῶν Θεοῦ καὶ
 » τούτῳ προσφέρει τὸν ἄρτον, καὶ μεγαλύνει τούτον τὸ ὄνομα· τὸ
 » δὲ εἰπεῖν, Παναγία Θεοτόκε βοήθει ἡμῖν, καὶ τὴν Σάρκωσιν
 » κηρύττει τοῦ Λόγου· τοῦτο γὰρ σημαίνει ἡ Θεοτόκος φωνή· καὶ
 » πιστεύομεν, ὡς πάρεστιν ἐτοίμη πρὸς βοήθειαν οὕσα ὁ ἄρτος
 » δὲ αὐτῇ ὡς δῶρον κομίζεται· μᾶλλον δὲ τῷ δι' αὐτῆς σαρκω-
 » θέντι, καὶ δι' ἡμᾶς Σταυρὸν ἐκουσίως ὑπομείναντι· ὅπερ καὶ
 » διὰ Σταυροῦ ὁ ἀνυψῶν ἐκτυποῖ. »

45. ΕΞ. Ποῖαι εἶναι αἱ Λειτουργίαι τῶν Προηγιασμένων, λεγόμεναι,
 καὶ τίς ἡ χρεία νὰ προσφέρηται εἰς τὴν Θυσίαν πλέον παρὰ ἐν
 Προσφορίδιον ;

ΥΠ. Προηγιασμένους λέγομεν τὰς λειτουργίας, αἵτινες δὲν δέχον-
 ται ἄλλην Μετουσίωσιν τῶν Θείων Δώρων, ἀλλὰ προσφέρονται πάλιν
 τὰ ἴδια Ἅγια, τὰ ὁποῖα ἡγιασμένα ἀπὸ ἄλλης Λειτουργίας φυ-
 λάττει ὁ Ἱερεὺς εἰς Θεοῦ λατρείαν, εἰς κοινωνίαν τὴν ἑαυτοῦ, καὶ
 τῶν ἐν πίστει προσερχομένων· καὶ λέγονται εἰς ὄραν μόνον Ἐσπερι-
 νοῦ, καὶ νηστιμον τῆς Τεσσαρακονθήμερου ἡμέραν· εἶπα νηστιμον,
 ἐπειδὴ Σαββάτῳ, καὶ Κυριακῇ Προηγιασμένη Λειτουργία δὲν γίνεται·
 μάλιστα ἐν αὐταῖς ταῖς δύο ἡμέραις προαγιάζει ὁ Ἱερεὺς τόσα
 Προσφορίδια ὅσας ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος ἔχει χρείαν νὰ λειτουρ-
 γήσῃ. Οὕτως ἔχομεν εἰς τὸν νβ'. Κανόνα τῆς Ἀγίας, καὶ Οἰκουμε-
 νικῆς Ἑκτῆς Συνόδου. « Ἐν πάσαις ταῖς τῆς Ἁγίας τεσσαρακοστῆς ἡ-
 » μέραις, παρεκτός Σαββάτου, καὶ Κυριακῆς, καὶ τῆς ἀγίας τοῦ Εὐαγ-
 » γελισμοῦ ἡμέρας, γινέσθω ἡ τῶν Προηγιασμένων Λειτουργία. »

Καί τοι ἐν Τετράδι, καὶ Παρασκευῇ ἐπειδὴ εἶναι ἡμέραι πάθους, συνειθίζει περισσώτερον ἢ Ἐκκλησία, ὡς πένθους σημαντικὴν (διὰ τὸ ὅποιον ἀκόμη λέγεται εἰς καιρὸν νηστείας) τῶν Προηγιασμένων τὴν Ἀκολουθίαν. Τοῦτο φαίνεται ὅτι ἀνάγει ἰδίως εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ ἀπὸ τοὺς καιροὺς τοῦ εἰς τὸ ἔ. τῶν Ἱστοριῶν ὁ Σωκράτης. « *Ἀυθις δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, λέγει, τῇ Τετράδι, καὶ τῇ λεγομένῃ Παρασκευῇ Γραφαὶ τε ἀναγινώσκονται, καὶ οἱ διδάσκαλοι ταῦτα ἑρμηνεύουσι πάντα δὲ τὰ τῆς Συνάξεως γίνεται διχα τῆς τῶν Μυστηρίων τελετῆς.* » Ἑρμηνεῖα τῶν διδασκάλων ἦτον ὁ λόγος τῆς διδασχῆς, ἥτις ἐν τοιαύταις ἀγίαις ἡμέραις ποτὲ δὲν ἔλειπε (1).

Τὸ, Σοφία ὀρθή, φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσιν, ὅπου ἐκφωνεῖ εἰς τὸ μέσον ὁ Ἱερεὺς, εἰς τὴν θύραν δηλαδὴ, ὅπου ἀναγινώσκεται ἐν ταῖς Ἱεραῖς Λειτουργίαις τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, κρατῶν μετὰ τοῦ Θυμακτηρίου, καὶ μίαν λαμπάδα ἀναμμένην, λέγεται εἰς τύπον τοῦ ἀληθινοῦ φωτός, καὶ τῆς Πνευματικῆς τῶν Ἱερῶν Εὐαγγελίων εὐωδίας, τὰ ὅποια ὡς χαρᾶς εὐαγγέλια εἰς τὴν Λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων χώραν δὲν ἔχουσιν.

Τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Πέμπτῃ προχιάζονται πολλὰ Προσφορίδια κατὰ τὴν χρείαν, τὴν ὁποίαν ἔχουσιν οἱ Ἐφημέριοι, νὰ μεταδίδωσιν εἰς τοὺς ἀρρώστους ἐφ' ὅλον τὸν χρόνον εἰς πᾶσαν ὥραν, καὶ ἀναζητήσιν, χρίοντες μετὰ τοῦ Δεσποτικοῦ Αἵματος, κατὰ τὴν Ἑρμηνείαν διὰ τῆς Λαβίδος τὸν Τιμίον Ἄρτον, διὰ νὰ γίνεταί πάντοτε ἡ μετάδοσις δι' ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν τοῦ Σώματος, καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸ εἰρημένον. « *Ὁ τρώγων μου τὴν Σάρκα, καὶ*

(1) Ἡ διδασχὴ δὲν ἐγένετο μόνον εἰς τὰς προηγιασμένας Λειτουργίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς τελείας πάντοτε μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν, τὸ ὅποιον τώρα δυστοχῶς ἐξέλιπε. « *Εἶτα παυσμένου τοῦ ἀναγινώσκοντος, λέγει ὁ ἅγιος Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς Ἀπολογ. Α'. ὁ προσετός διὰ λόγου τὴν νοθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται.* » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ἐν τῇ Λειτουργίᾳ. « *Εἶτα ἀναγινώσκονται διεξοδικώτατα τὰ ἱερά λόγια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῶν Προφητῶν, καὶ ἀποδείκνυται ἡ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησις, τὰ τε πάθη, καὶ ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις, ἡ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνοδος, καὶ πάλιν ἡ δευτέρα αὐτοῦ μετὰ δόξης παρουσία καὶ τοῦτο γίνεται καθ' ἑκάστην ἐν τῇ ἱερῇ καὶ Θεῆς Ἱερουργίᾳ μετὰ δὲ τὸ ἀναγνώσασθαι καὶ διδάξασθαι, καὶ τὰ εἴης.* »

« *πίνων μου τὸ Αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ* » Ἰωάν. 5'. (1).

Διὰ τὸ ὅποιον σημειῶνω, ὅτι καθὼς ἐν μέσῳ τῶν Ἐθνῶν, ἐν οἷς οἱ Ἱερεῖς παρρησιάζεσθαι οὐ δύνανται, μὴ ποτε καὶ ἀτιμία τις γένηται τοῖς Ἄγλοις, στενοχωρούμενοι οἱ Ἐφημέριοι τῶν Ἐκκλησιῶν, συνήθως λαμβάνουσι τὸν Μαργαρίτην εἰς τὸν κόλπον των χωρὶς προπομπῆς λαμπάδων καὶ Στολῆς Ἱερατικῆς πρὸς μετάδοσιν τῶν ἀσθενούντων ἀδελφῶν, καὶ ἐν Χριστῷ ἀποδημούντων οὕτως εἰς τοὺς τόπους, ὅπου πολιτεύεται ὁ Χριστιανισμὸς, καὶ θριαμβεύει ἡ Ἐκκλησία, τοιαύτη συνήθεια τῶν ἀτόπων ἐστὶ, φρίκης, καὶ καταδίκης ἀξία. Τὰ λόγια εἰσι Συμεῶνος τοῦ Θεσσαλονικέως. Καὶ βέβαια, ἂν ἐν ταῖς Λιταῖς, αἵτινες γίνονται μετὰ τῶν Ἁγίων τοῦ Σταυροῦ Ἐύλων, μετὰ τῶν Εἰκόνων τῆς Θεομήτορος, καὶ μετὰ Ἁγίων Λειψάνων, βλέπωμεν τὴν λαοῦ συνδρομὴν, καὶ εὐλάβειαν ἀξιέπικινον. « *Λιτανεία ἐστὶ, γράφει εἰς τὸ περὶ νυχθημεριῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν Κεφ. 10'. αὐτὸς ὁ Θεσσαλονικῆς, παράκλησις πρὸς Θεὸν καὶ ἰκεσία κοινῇ, Ἀρχιερέων, Ἱερέων, Ἱερομοιῶν, Διακόνων, καὶ Μοναχῶν, πατρὸς τοῦ Λαοῦ (πλὴν ἐκείνων, οἵτινες δὲν πιστεύουσιν εἰς Θεόν)*

(1) Οἱ δυτικοὶ καὶ λατινῶφρονες, διὰ νὰ δικαιοῦσιν τάχα τὴν παπικὴν ἐκκλησίαν, ἐπιμένοντα νὰ δείξωσιν ὅτι καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν ἦτον ἀδιάφορος ἡ ὑπὲρ τὸ ἐν ἡ τὰ δύο εἶδη κοινωνία, καὶ ὅτι καὶ ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία μεταδίδει ἐνίοτε τοῦ ἐνὸς μόνον εἶδους. Α'. Ὅτι εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν οἱ διάκονοι ἐκόμιζον εἰς τοὺς ἀσθενεῖς τὴν ἁγίαν εὐχαριστίαν ὑπὸ τὸ εἶδος τοῦ ἄρτου, καὶ πολλοὶ τῶν Χριστιανῶν ἐκ τοῦ ἁγίου ἄρτου, ἐν ἐλάμβανον εἰς χεῖρας παρὰ τοῦ ἱερέως, ἐφόκτων μέρος, ἵνα κοινωνήσιν καὶ τὰς ἄλλας ἡμέρας, καθ' ἃς δὲν ἐτελεῖτο λειτουργία. Β'. Ὅτι εἰς τὰς παρ' ἡμῶν προηγιασμένας λειτουργίας ἡ μετάληψις γίνεται ὑπὸ μόνον τὸ εἶδος τοῦ ἄρτου· διότι, λέγουσι, τὸ νὰ χρίηται διὰ τοῦ Δεσποτικοῦ αἵματος ὁ ἅγιος ἄρτος εἶναι νεωτερισμὸς τῶν Γραικῶν· ἀλλὰ καὶ ἂν γίνῃ τοῦτο, ἔθραινομένου τοῦ ὕγρου, ἐκλείπει τὸ εἶδος τοῦ οἴνου, καὶ μένει μόνον τὸ εἶδος τοῦ ἄρτου. Γ'. Ὅτι οἱ Μανιχαῖται, οἵτινες κατ' ἀρχὰς ἐκρυπτον τὰ δυσσεβῆ αὐτῶν δόγματα, καὶ ἐπιγίνοντο εἰς τὰς ἐκκλησίας μετὰ τῶν Χριστιανῶν, ἐλάβανον τοὺς ὀρθοδόξους, ἂν καὶ ἐκ τοῦ ἄρτου μόνου μεταλαμβάνοντες, διότι ἐδάλοσσαν τὸ ποτήριον, καὶ μέλις μετὰ πολλοῦ χρόνου παρέλασαν ἐγνωρίσθησαν ἐκ τοῦ συστηματικῶς ἀπέχεσθαι τοῦ ποτηρίου· ἀποδείξας ὅτι καὶ οἱ ὀρθόδοξοι κατ' ἀρίστην μετελάμβανον ἢ μὴ τοῦ τιμίου αἵματος. Δ'. Ὅτι καὶ οἱ ἀνατολικοὶ Ἱερεῖς εἰς τὰ ἑρῆμια μόνον τοῦ τιμίου αἵματος μεταδίδουσιν. (Bossuet *Traité de la Communion sous les deux espèces, καὶ Hist. des Variat. liv. XI Petri*

» καὶ τοῦ Κ. λίρου καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως. » « Ἀνάγκη ἱστορεῖ
 » εἰς τὸ περὶ τῶν τῆς Κωνσταντινου Ὀφθαλμίων ὁ Κωδινός, γινέ-
 » σθαι ὡς ἔθος Λιτῆν· ἐν δὲ τῇ Λιτῇ περιπατήσαι τὸν Βασιλέα »
 πῶσω μᾶλλον ἐν ταῖς ὥραις ὅτε περιφέρεται ὁ Βασιλεὺς τῶν Βασι-
 λευόντων, ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ Θεός, τὸ Σῶμα αὐτοῦ τὸ πανάχραν-
 τον, πρέπει νὰ συντρέχωμεν ὅλοι κοινῶς, καὶ οἱ ἱερεῖς νὰ προχω-
 ρῶσι μετὰ πάσης παρρησίας, μετὰ Στολῆς Ἱερατικῆς, μετὰ προπομ-
 πῆς λαμπάδων, καὶ φώτων; Ὅστις πράττει τὸ ἐναντίον, πράττει
 πρᾶγμα βέβηκον φρίκης ἄξιον, ὡς εἶπομεν, καὶ καταδίκης.

Argentii De Concord. liv. III. cap. L. LVI.). Ἄλλ' ἢ πρὸς ταῦτα τὰ ἐπιχειρήματα
 ἀπάντησις δὲν εἶναι δύσκολος. Α'. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν διάταξιν ὁ ἅγιος ἄρτος μετὰ τὸ
 ὑψωθῆναι ἐδάπτετο τῷ τιμίῳ αἵματι. Οὕτως ἀναγινώσκωμεν ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ ἀ-
 δελοφθίου. « Εἶτα κλῆ τὸν ἄρτον ὁ ἱερεὺς, καὶ κρατεῖ τῇ δεξιᾷ τὸ ἥμισυ, καὶ τῇ ἀ-
 » ριστερῇ τὸ ἥμισυ, καὶ βάπτει τὸ τῆς δεξιᾶς ἐν τῷ κρατῆρι λέγων, Ἐνωσις, καὶ
 » τὰ εἴης. Καὶ σφραγίζει τὸ τῆς ἀριστερᾶς· εἶτα τούτῳ τῷ σφραγισμένῳ, τὸ ἄλλο
 » ἥμισυ· καὶ εὐθέως ἀρχεται μελίξιν, καὶ πρὸ πάντων δίδοναι εἰς ἕκαστον κρατῆρα
 » ἀπλήν, λέγων, καὶ τὰ εἴης. » Ὅστε ὁ φυλαττόμενος ἅγιος ἄρτος ἦτο ἐξ ἁπαντος
 δεδαμμένος. Β'. Ἐκ τῶν ἤδη εἰρημένων γίνεται σαφές, ὅτι ἡ βαρὴ τοῦ φυλαττομένου
 ἁγίου ἄρτου εἶναι ἔχι νεωτερισμός, ἀλλὰ πᾶν τούναντιον ἀρχαιοτάτη καὶ ἀποστο-
 λικὴ τάξις, ἐπειδὴ ἐδάπτετο καὶ ὁ μὴ φυλαττόμενος. Ὅπερ δὲ λέγουσιν, ὅτι ξηραι-
 νομένου τοῦ ὄρου ἐκλείπει τὸ εἶδος τοῦ οἴνου, εἶναι προφανὲς λῆρος· διότι τὸ χρῶμα
 τὸ εὐθρόν, τὸ ἴσκιον διαμένει, εἶναι συμβεβηκός ἐχθὲρ τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ τοῦ οἴνου.
 Γ'. Ἐάν, ὡς φλοκαρῶσιν, οἱ ὀρθόδοξοι μεταλαμβάνον ἀδιαφόρως τῶν δύο εἰδῶν, ἢ τοῦ
 ἑνὸς μόνου, εὐθέως ἤθελον γνωρισθῆ οἱ Μανιχαῖοι ἐκ τῆς τοῦ ποτηρίου ἀποχῆς.
 Ὅστε τὸ τῶν Μανιχαίων μάλιστα ἀποδεικνύει, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Χριστιανοὶ ἐθεώρουν ἀ-
 ναγκαίαν τὴν ὑπὸ τὰ δύο εἶδη κοινωνίαν. Ὅτι δὲ ἐπὶ πολλῶν χρόνων ἔλαθον τοὺς ὀρ-
 θόδοξους οἱ Μανιχαῖοι τοῦ ἁγίου σώματος μόνου μεταλαμβάνοντες, αἰτία τούτου εἶναι
 τὸ πλῆθος τῶν κοινωνούντων, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἦτο ἀδύνατον οἱ διάκονοι οἱ ἐκ τοῦ πο-
 τηρίου μεταδίδοντες νὰ καταλάβωσιν ἐάν πάντες οἱ παρόντες προσήρχοντο. Δ'. Εἰς
 τὰ βρέφη, τὰ μὴ δυνάμενα φαγεῖν, ἢ ἐκκλησία ἐξ ἀνάγκης μεταδίδει μόνου τοῦ ἱεροῦ
 ποτηρίου. Ἀλλὰ τούτο δὲν ἀναρρεῖ τὴν ὑποχρέωσιν τῶν δυναμένων φαγεῖν καὶ πιεῖν,
 ἵνα μεταλαμβάνωσιν ὑπὸ τὰ δύο εἶδη, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου· Ἀθήτετε
 φάγετε, καὶ πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, καὶ πάλιν, Ἐάν μὴ φά-
 γητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐ-
 τοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. (Ἰωάν. γ'. 53). Τῶν
 δὲ ἄλλων παπιστικῶν ἐπιχειρημάτων ὑπὲρ τῆς ὑπὸ τὸ ἑν εἶδος κοινωνίας βλάβη τὴν
 ἀναγκαίαν παρὰ τῇ Ἀρχαίᾳ. (Τόμ. Γ'. κεφ. 4.)

46. ΕΞ. Τελείωσε μας τὴν Προσκομιδὴν.

ΥΠ. Εἰς τύπον τῶν ἀρωμάτων, τὰ ὁποῖα ἔφερον αἱ Μυροφόροι
 εἰς τὸ Μνημεῖον, διὰ νὰ ἀλείψωσι τὸ Σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, θυμιᾷ ὁ
 Διάκονος, ἢ καὶ ὁ ἱερεὺς τὰ Τίμια Δῶρα, καὶ τὰ Καλύμματα,
 μετὰ τὰ ὁποῖα σκεπάζει τὸ ἅγιον Δισκάριον, καὶ τὸ Ποτήριον· ἐπειδὴ,
 καθὼς ἐρμηνεύει αὐτὸς ὁ Θεσσαλονίκης Συμεὼν, « οὐ τοῖς πᾶσιν ἐξ ἀρ-
 » χῆς ἐγνωσμένος ἦν ὁ Ἰησοῦς, καὶ σωματωθεὶς οὐδ' οὕτω τοῦ κρυ-
 » φίου τῆς αὐτοῦ Θεότητος, καὶ τῆς προνοίας ἐξέστη, ἀλλ' ἀκατά-
 » ληπτός ἐστι καὶ ἄπειρος αἰε' » καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁ-
 ποίαν τὰ καλύμματα οὕτως ἐκλήθησαν ἀπὸ τοῦ καλύπτω, ὅπερ σημαίνει
 σκεπάζω. Εἶναι ἀκόμη γνώμη ὅτι τὸ θυμίαμα τοῦτο τῆς Προθέσεως
 χαρακτηρίζει καὶ τὴν Σμύρναν τῶν Μάγων, καὶ τὸν Λίβανον, ἐπειδὴ ση-
 μαίνει ὡς εἶπομεν ἡ Πρόθεσις καὶ τὸ Σπήλαιον, ὅπου ὁ Ἰησοῦς ἐγεννήθη.

Καὶ σημειώνω τὴν συνήθειαν τοῦ θυμιάματος ὅτι τὴν ἔχει ἡ Ἐκ-
 κλησία ἀπὸ αὐτῶν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καθὼς φαίνεται εἰς τὰς
 αὐτῶν ἀγίας Διακτῆρας, τὰς ὁποίας διώρισαν· « Μὴ ἐξὸν προ-
 » σάγεσθαι ἑτερόν τι εἰς τὸ Θυσιαστήριον, ἢ ἔλαιον εἰς τὴν Λυχρίαν
 » καὶ θυμίαμα τῷ καιρῷ τῆς Ἁγίας Ἀναφορᾶς » οὕτως εἰς τὸν
 γ'. Κανόνα. (1). Ὁ ἱερός Ἰππόλυτος ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀκαταστα-
 σίας τοῦ Ἀντιχρίστου· « μεγάλην, λέγει, τῶν Ἐκκλησιῶν ἀβύνην
 » τοῦ Θυμιάματος τὴν στέρησιν· περθοῦσι δὲ καὶ αἱ Ἐκκλησίαι
 » πένθος μέγα· διότι οὔτε Προσφορὰ, οὔτε Θυμίαμα ἐκτελεῖται. »
 47. ΕΞ. Μ' ἐνθύμισες τὸ ἔλαιον. Ἐρωτῶ σε, διατί εἰς τὴν Ἐκκλησίαν
 ἀνάπτομεν κωνδύλια, καὶ λαμπάδας, τὴν ἡμέραν μάλιστα, ὅτε ἄλλο
 φῶς δὲν χρειάζεται;

ΥΠ. Αὕτη ἡ τάξις ἐστὶ παλαιὰ καὶ εἰς τοὺς Ἑβραίους καὶ εἰς τὰ

(1) « Καὶ εὐθέως ὁ θυμιατὴρ ὑποδεικνύει τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ· τὸ πῦρ,
 » τὴν Θεότητα· καὶ ὁ εὐώδης καπνὸς μνησθεῖ τὴν εὐωδίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος προ-
 » πορευομένην· ὁ γὰρ θυμιατὴρ ἐρμηνεύεται εὐωδιστάτη εὐφροσύνη. Τὸ δὲ θυμίαμα
 » πύργον ἀντὶ τῶν ἀρωμάτων, ἃ προσέφερον εἰς τὴν ἐνταρτισμὸν τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ
 » σμύρνα καὶ ὁ λίβανος τῶν μάγων· ἢ καθαρὰ προσευχὴ τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἐξ ὧν
 » ἡ εὐωδία ἔρχεται, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, Χριστοῦ εὐωδία ἰσμεν. » Γερμ. Μυσ-
 θεωρ. Τὸ δὲ θυμιατὴρ τὸ τε θυσιαστήριον καὶ τὸν ναβὸν ὅλον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς λειτουργ-
 γίας εἶναι ἔθος ἀρχαιοτάτων. 18. Διονύσι. Περὶ τῆς ἐκκλ. ἱερ. κεφ. γ'. καὶ Δαστ. ἱερ.

Ἔθνη· καὶ τὴν ἐδέχθησαν οἱ Ἀπόστολοι εἰς δόξαν, καὶ μεγαλοπρέπειαν τοῦ πρώτου φωτός, τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων, τοῦ ὁποῦ τὰ Μυστήρια ἱερουργουμέν, καὶ χωρὶς τοῦ ὁποῦ μηδὲ τὸ μεσημέριον δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι βλέπομεν· ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν Κόσμον, μακρὰν τοῦ ὁποῦ πᾶς ἄνθρωπος περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ, προσκόπτει. Οὕτως ὁ μακάριος Παῦλος, ἐν ᾧ διελέγετο εἰς μίαν σύναξιν τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων, ἐξημερονοῦσης Κυριακῆς « ἦσαν λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερώῳ, (ἀναγινώσκουμεν εἰς τὸ κ'. τῶν Πράξεων) συν- » ηγμένων τῶν Μαθητῶν τοῦ κλάσαι ἄρτον· » ὁποῦ ἦτον τὸ Μυστήριον τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας.

Ἐξακολουθεῖ ἔπειτα ὁ ἱερουργῶν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θυμιάματος, καὶ λέγων εἰς ἕνα καιρὸν τὸ Θεοπαράδοτον ἐκεῖνο Τροπάριον, τὸ ὁποῖον δι' Ἀγγέλου Θεοῦ ἔχομεν εἰς τὸν βίβλον τοῦ ἁγίου Κοσμά τοῦ Μελωδοῦ, ὅτι ἔλαβεν Οὐρανόθεν ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης, τὸ « Ἐν Τάφῳ σωματικῶς, ἐν ἕδρῳ δὲ μετὰ ψυχῆς ὡς Θεός, ἐν » Παραδείσῳ δὲ μετὰ ληστοῦ, καὶ ἐν Θρόνῳ ὑπῆρχες Χριστέ μετὰ » Πατρὸς, καὶ Πνεύματος· » θυμιᾷ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, καὶ τὸν Ναὸν ὅλον εἰς τύπον τοῦ διφυοῦς ἄνθρακος, τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ, καὶ δύο φύσεων. Ἡ τέφρα τοῦ θυμιάτηριου, χαρακτηρίζει τὸ Σῶμα αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ. Ἐν Τάφῳ σωματικῶς. Ὁ ἄνθραξ, τοῦ Χριστοῦ τὴν ψυχὴν· ἐν ἕδρῳ δὲ μετὰ ψυχῆς. Τὸ πῦρ, τὴν Θεότητα· ἐν Παραδείσῳ δὲ μετὰ ληστοῦ, καὶ ἐν Θρόνῳ ὑπῆρχες Χριστέ. « Ὁ Θυματήρ, ἑρμηνεύει Γερμανὸς ὁ Ἀγιώτατος, ὑποδεικνύει τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ τὸ πῦρ τὴν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ. » Διφυῆ ἄνθρακα καὶ ὁ Ἀδελφόςθεος ἔλεγε διὰ τοῦτο αὐτὸν τὸν Δεσπότην Χριστόν, εἰς τὴν εὐχὴν τοῦ Θυμιάματος τῆς Εἰσόδου τῆς Ἐνάρξεως (1).

(1) Αἰνίσσεται ὁ ἀδελφόςθεος τὴν ἑπτασίαν τοῦ προφήτου Ἠσαίου· (σ'. 6, 7). « Καὶ » ἀποστάλη πρὸς με ἐν τῶν Σαραμ, καὶ ἐν τῇ χειρὶ εἶχεν ἄνθρακα, ἐν τῇ λαβίδι » ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστήριου· καὶ ἔψατο τοῦ στόματός μου, καὶ εἶπεν. Ἴδού ἔψατο » τοῦτο τῶν χειλέων σου, καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου, καὶ τὰς ἁμαρτίας σου περι- » καθαριεῖ. » Λίγεται δὲ διφυῆς ὁ ἄνθραξ διὰ τὰς δύο φύσεις, τοῦ ὅλου καὶ τοῦ πῦρος, καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι τύπος τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ.

48. ΕΞ. Τί ἄλλο ἀκολουθεῖ;

ΓΠ. Ἀφοῦ τελειώσῃ τὴν εὐχὴν τῆς Προθέσεως ὁ ἱερεὺς, τὸ « Ὁ » Θεός ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ τὸν Οὐράνιον Ἄρτον, τὴν τροφήν τοῦ » παντός κόσμου, τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν » ἐξαποστείλας Σωτήρα, καὶ λυτρωτὴν, καὶ ἐνεργέτην, εὐλογοῦντα » καὶ ἁγιάζοντα ἡμᾶς· αὐτὸς εὐλόγησον τὴν Πρόθεσιν ταύτην, καὶ » πρόσδεξαι αὐτὴν εἰς τὸ Ὑπερουράνιον σου θυσιαστήριον. Μη- » νόνευσον, ὡς ἀγαθός, καὶ φιλόανθρωπος, τῶν προσεεγκάκτων, » καὶ δι' οὗτος προσήγαγον, καὶ τὰ ἐξῆς. » Τελειώσῃ δὲ καὶ τὴν ὑπηρεσίαν, τοῦ Θυμιάματος ὁ Διάκονος, ἔρχονται καὶ οἱ δύο ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης, καὶ τοῦ Παναγίου, καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος τοὺς ἀπειροδυνάμους ἐπικαλούμενοι θησαυροὺς, καὶ τὴν παντοκρατορικὴν παρουσίαν· ὁ μὲν τὴν Τράπεζαν, ὁ δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἀσπαζόμενος, διὰ τὸ διάφορον τῆς ἀξίας, καὶ λέγοντες καθ' ἑαυτοῦς, Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ, καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ τρεῖς προσκυνοῦντες, παρακαλοῦσιν ἀμφοτέρω τὸν ἐν Τριάδι Θεὸν, νὰ τοὺς ἀνοίξῃ τὰ χεῖλη, ἵνα ἱεουργήσωσιν ἀξίως, καὶ θεαρέστως τὸ Μυστήριον, καὶ παρρησίᾳ ἔλθωσιν εἰς τὴν Ἐκφώνησιν τοῦ δευτέρου μέρους, ὅπερ εἶπομεν, τῆς ἱερᾶς ταύτης Θυσίας.

ΠΕΡΙ ΝΑΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΥΤΟΥ ΜΕΡΩΝ.

49. ΕΞ. Μᾶς ἀνέφερες ἄρκυ καὶ δις τὸν Θεῖον Ναόν· καὶ ἐνθυμούμαι ὅτι μετὰ τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ μᾶς περιέγραψες καὶ γενικῶς τὴν Ἐκκλησίαν, τί σημαίνει· ἀλλ' ἐπεθύμουν πρὶν νὰ ἔλθωμεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τούτου τοῦ δευτέρου μέρους, τὸ ὁποῖον λέγεις, τῆς ἁγίας Λειτουργίας, νὰ μᾶς περιγράψῃς λεπτομερῶς ὅλα τοῦ Ναοῦ τὰ μέρη, καὶ εἰς τί χρησιμεύει ἕκαστον αὐτῶν.

ΓΠ. Πολυσχήμετος οἱ παλαιοὶ ἐσυνείθιζον νὰ οἰκοδομῶσι τοὺς Ναοὺς τοῦ Θεοῦ, κτίζοντες αὐτοὺς πότε Δρομικοὺς, πότε Σταυροειδεῖς, πότε Κυλινδρωτοὺς, πότε Θελωτοὺς, καὶ πότε Τετρακαμάρου· ἂν καὶ, καθὼς περιγράφει εἰς τὸ ιβ'. Κεφ. ὁ Φωκᾶς γινώσκουμεν, ὅτι

καὶ Ναοὶ μετεῖχον διαφόρων σχημάτων. * Ὁ δὲ τοιοῦτος Ναός,
 * ἱστορεῖ, ἐστὶν ὁ πᾶς θολωτός, ἐπιμήκης, κυλινδρωτός, καὶ μέ-
 * σορ αὐτοῦ ἐν σχήματι τετρακαμάρω. » Εἰς τοὺς καιροὺς ἡμῶν ὅλοι
 σχεδὸν οἱ Θεοὶ Ναοὶ γίνονται ἐπιμήκεις καὶ δρομικοὶ, τετράγωνοι
 δηλονότι καὶ πάντα

Κατὰ Ἀνατολάς· ἐπειδὴ, καθὼς γράφει ὁ Θεουπόλεως Βαλσαμών
 εἰς τὴν ἐρμηνείαν τὴν ὁποίαν κάμνει τοῦ μεγάλου Βασιλείου περὶ
 τοῦ πρὸς Ἀνατολάς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχὴν·

« Τὸ κατὰ Ἀνατολάς ὄραϊν ἐν ταῖς Προσευχαῖς, τὸ ζητεῖν ἡμᾶς
 * τὴν ἀρχαίαν ἐστὶ πατρίδα, τὸν Παράδεισον δηλαδὴ, ὃν ἐφύ-
 * τευσεν ὁ Θεὸς κατὰ Ἀνατολάς. Τοῦτο δὲ (θεολογεῖ εἰς τὸ
 * περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ὁ Κωνσταντινουπόλεως Γερμανός)
 * παραδεδομένον ἐστὶν ἐξ αὐτῶν τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων, διὰ τὸ
 * τὸν νοητὸν Ἥλιον τῆς Δικαιοσύνης Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν
 * ἐπὶ γῆς γενῆσαι ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ἀνατολῆς τοῦ αἰσθητοῦ
 * Ἥλιου, κατὰ τὸν Προφήτην τὸν λέγοντα Ἀνατολή ὄρομα αὐ-
 * * τῷ καὶ πάλιν Προσκυρήσατε τῷ Κυρίῳ τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ
 * τὸν Οὐρανὸν τοῦ Οὐρανοῦ κατὰ Ἀνατολάς. » (1).

(1) Πολλοὺς λόγους ἀναφέρει ὁ ἐκ Δαμασκοῦ ἅγιος Ἰωάννης, δι' οὗς προσκυ-
 νουῦμεν πρὸς ἀνατολάς. « Ἐπεὶ ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶ νοητὸν, καὶ ἥλιος δικαιοσύνης καὶ
 * ἀνατολή ἐν ταῖς Γραφαῖς ὠνόμασται ὁ Χριστὸς, ἀναθετὸν αὐτῷ τὴν ἀνατολὴν εἰς
 * προσκύνησιν· πᾶν γὰρ καλὸν τῷ Θεῷ ἀναθετὸν, ἐξ οὗ πᾶν ἀγαθὸν ἀγαθόνεται.
 * Φησὶ δὲ καὶ ὁ θεὸς Δαυὶδ. Αἱ βασιλείαι τῆς γῆς ἔσκατε τῷ Θεῷ, φάλατε τῷ Κυ-
 * ρίῳ, τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς. Ἐπι δὲ καὶ
 * φησὶν ἡ Γραφή· Ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδέμ κατὰ ἀνατολάς, ἐνθα τὸν
 * * ἀνθρώπον, ὃν ἔπλασεν, ἔθετο ἐν παραβάτῃ ἐξώρισεν, ἀπέναντί τε τοῦ παραδείσου
 * τῆς τρυφῆς κατέκτισεν, ἐκ δυσμῶν δηλαδὴ. Τὴν οὖν ἀρχαίαν πατρίδα ἐπιζητοῦ-
 * * τες, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀπενίζοντες, τῷ Θεῷ προσκυνουῦμεν. Καὶ ἡ σκηνὴ δὲ ἡ Μω-
 * * σαϊκὴ κατὰ ἀνατολάς εἶχε τὸ καταπέτασμα, καὶ τὸ ἱλαστήριον. Καὶ ἡ φυλὴ τοῦ
 * * Ἰούδα, ὡς τιμιωτέρα, ἐξ ἀνατολῶν παρενέβαλε. Καὶ ἐν τῷ περιωνύμῳ δὲ τοῦ Σο-
 * * λωμῶντος κατὰ τὸν Κυρίου πόλη κατὰ ἀνατολάς δέκετο. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ Κύ-
 * * ριος σταυρούμενος ἐπὶ δυσμᾶς ἑώρα, καὶ οὕτω προσκυνουῦμεν, πρὸς αὐτὸν ἀπενί-
 * * ζοντες. Καὶ ἀναλαμβάνόμενος, πρὸς ἀνατολάς ἀνεφέρετο, καὶ οὕτως αὐτῷ οἱ ἀπό-
 * * στολοι προσκύνουσαν. Καὶ οὕτως ἐλευσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσαντο αὐτὸν περιού-
 * * μενον εἰς τὸν οὐρανὸν ὡς αὐτὸς ὁ Κύριος ἔφησιν. Ὡσπερ ἡ ἀστραπή ἐξέρχεται ἀπὸ
 * * ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἐστὶ καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἁ-

Τὰ μέρη τῶν Θεῶν Ναῶν πάντα ἦσαν τρία· ἐπειδὴ τρία εἶναι
 καὶ τὰ γένη τῶν Χριστιανῶν, διὰ προσευχὴν, καὶ σύναξιν τῶν ὁ-
 ποίων ἐξαίρετως οἰκοδομοῦνται· καὶ καθὼς τρεῖς γινώσκομεν ὅτι εἰσὶ
 τῶν Ἐπουρανίων Δυνάμεων αἱ Ἱεραρχίαι, τρεῖς εἰσὶν αἱ τάξεις καὶ
 τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς, καὶ τρία τοῦ Ναοῦ τὰ μέρη.
 Ἐννέα ἔχομεν τὰ Τάγματα τῶν Ἀσωμάτων, καὶ τρία εἰς πᾶσαν Ἱε-
 ραρχίαν Οὐράνιον. Ἐννέα εἰσὶ καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας τὰ
 Τάγματα, καὶ τρία εἰς πᾶσαν τάξιν. Τῶν Τελειωτικῶν ἐστὶν ἡ πρώτη
 τάξις· ἡ δευτέρα τῶν Τελειουμένων· τῶν Καθαυρομένων ἡ τρίτη.
 Ἄλλοι τὰς λέγουσιν, Ἱεραρχίαν Τελειωτικὴν, Ἱεραρχίαν Φωτιστικὴν,
 καὶ Ἱεραρχίαν Καθαυρομένην.

Εἰς μὲν τοὺς τελειωτικοὺς τὸ Ἅγιον ἀνήκει Βῆμα, εἰς δὲ τοὺς Τε-
 λειουμένους ὁ κυρίως Ναός, εἰς δὲ τοὺς Καθαυρομένους ὁ Νάρθηξ. Τε-
 λειωτικοὶ εἰσὶν οἱ Ἱερωμένοι· Τελειούμενοι οἱ καθαροὶ, καὶ Πιστοί·
 Καθαυρόμενοι, οἱ Κατηχούμενοι, οἱ Ἐνεργούμενοι, καὶ οἱ ἐν μετα-
 νοίᾳ ὄντες. Τελειωτικὴ λέγεται ἡ πρώτη τάξις, ἐπειδὴ αὐτὴ ἐστὶ, ἥτις
 διὰ τῆς τῶν Ἱερῶν Μυστηρίων μεταδόσεως, δίδει εἰς τοὺς καθαρὸς
 καὶ πιστοὺς τὸν ἀγισμὸν, καὶ τὴν τελείωσιν, ἐξ οὗ καὶ ὠνομάσθη-
 σαν οἱ Τελειούμενοι, καθὼς εἰς τοὺς Κατηχουμένους, ἐνεργουμένους,
 καὶ μετανοοῦντας δίδει τὸν φωτισμὸν, καὶ τὴν κάθαρσιν, διὰ τὸ ὁ-
 ποῖον ἐκλήθησαν καθαιρόμενοι.

Τῶν Ταγμάτων τῆς μὲν πρώτης τάξεως, τῶν τελειωτικῶν δηλαδὴ
 πρώτοι μὲν εἰσὶν οἱ Ἱεράρχαι, δεύτεροι δὲ οἱ Πρεσβύτεροι καὶ τρίτοι
 οἱ Διάκονοι. Τῆς δὲ δευτέρας, ἥτοι τῶν Τελειουμένων, πρώτοι μὲν
 οἱ Μοναχοί, δεύτεροι δὲ οἱ Καθαροί, καὶ Πιστοί· καὶ τρίτοι οἱ Συν-
 εστώτες, οἱ ὅποιοι συμπαρίσταντο μετὰ τῶν πιστῶν. Τῆς δὲ τρίτης
 τάξεως, ἥτις ἐστὶ τῶν Καθαυρομένων, πρώτοι μὲν οἱ Κατηχούμενοι,
 δεύτεροι δὲ οἱ Ἐνεργούμενοι καὶ τρίτοι οἱ ἐν μετανοίᾳ ὄντες. Πρώτης
 τάξεως, * οἱ τῆς λειτουργικῆς διακοσμῆσιως ἔκκριται, σὺν τοῖς Ἱε-
 * ρεῦσιν ἐπὶ τοῦ Θυσιαστηρίου ἱστάμενοι. » Δευτέρας, * οἱ τῆς

* ὁρόπου· αὐτὴν οὖν ἰδεχόμενοι ἐπὶ ἀνατολάς προσκυνουῦμεν. Ἄγραφος δὲ ἐστὶν ἡ
 * παράδοσις αὐτῆ τῶν ἀποστόλων· πολλὰ γὰρ ἀγγράφως ἡμῖν παρέδωκαν. * Ὁρθοδ.
 πίστι. κερ. π. Πρὸλ. καὶ Μ, Βασιλ. Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύμ. κερ. κζ.

» τῶν θείων ἐποφίας, καὶ κοινωρίας ἄξιοι, καὶ μέροντες μέχρι
 » τέλους ἐν τῷ Ναῷ. » Τρίτης, « οἱ μετὰ τὴν τῶν Ἀγιογράφων
 » Δέλιων Ἀράγνωσην ἔξω τοῦ Ναοῦ γινόμενοι. » Διονύσιος Ἐκ-
 κλησιαστικῆς Ἱεραρχίας γ'.

Ἐδῶ πρέπει νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι πρῶτοι λέγονται οἱ Κατηχού-
 μενοι, καὶ ὕστεροι οἱ ἐν μετανοίᾳ ὄντες, ἀρχόμενοι ἀπὸ τὸ κάτω
 μέρος τοῦ Νάρθηκος, καὶ κατὰ τὴν τάξιν, ὅτ' ἐξήρχοντο ἐκ τῆς Ἐκ-
 κλησίας, εἰς τὸ ὅποιον πρῶτοι ἦσαν οἱ Κατηχούμενοι· ἐπειδὴ κατὰ
 τὴν τάξιν τῆς αὐτῶν στάσεως, γινομένης ἀρχῆς ἀπὸ τὸ ἄνω μέρος
 πλησίον τοῦ Ναοῦ, πρῶτοι ἦσαν οἱ μετανοοῦντες, ὕστεροι δὲ πάν-
 των οἱ Κατηχούμενοι. Καὶ φέρει τὴν αἰτίαν εἰς τὸ ζ'. Κεφ. ὁ Διο-
 νύσιος. « Τοῖς Κατηχουμένοις, λέγει, ἡ ἐσχάτη ἀπονεύματα τά-
 » ξις· εἰσὶ γὰρ ἀμέθεκτοι, καὶ ἀμύητοι παντὸς Ἱερατικοῦ τελε-
 » στηρίου· αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν Καθαυρομένων τάξεις, ἐν μνήσει μὲν
 » ἤδη γεγονόσιν ἱερᾶς παραδόσεως, καὶ ἀποήτως δὲ πρὸς τὰ χεῖρα
 » παλιδρομήσασαι, δεῖον ἐπὶ τὰ πρόσω τὴν οἰκίαν ἀναγωγὴν
 » ἀποτελειῶσαι. » Κατὰ τοῦτον λοιπὸν τὸν σκοπὸν πρῶτοι εἰς
 τὴν τρίτην τάξιν εἰσὶν οἱ ἐν μετανοίᾳ ὄντες· δεῦτεροι οἱ Ἐνεργού-
 μενοι· ἐσχάτοι δὲ πάντων οἱ Κατηχούμενοι.

Κατηχούμενοι ὠνομάσθησαν ἀπὸ τοῦ κατηχέω, ὡς τὸ ὅποιον ση-
 μαίνει τὸ νὰ διδάσκη τις ἀρχαίους· ἐπειδὴ αὐτοὶ εἰσὶν οἱ λεγόμενοι
 Προσήλυτοι, οἵτινες ἀφίνοντες τὴν ἀπάτην, καὶ πατροπαράδοτον αὐ-
 τῶν θρησκείαν, ἔρχονται εἰς τοὺς κόλπους τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας,
 διὰ νὰ λάβωσι τὸ φῶτισμα τῆς Πίστεως. Οὗτοι δὲ εἰς δύο τάξεις
 διηροῦντο· ἡ μὲν τῶν γόνυ κλιόντων, ἡ τελειοτέρα· ἡ δὲ τῶν
 ἀκροωμένων, ἡ ἀτελεστέρα· κατὰ τὸν Σχολικιστὴν τοῦ Ἀρμενοπού-
 λου εἰς τὴν Ἐπιτομὴν τῶν Κανόνων, Τμήμ. ε'. Ἐπιγρ. γ'. Καὶ ὁ
 Βλάσταρις. « Οἱ Κατηχούμενοι εἰς δύο τάξεις πάλαι τετήρητο·
 » εἰς τε τοὺς ἤδη τελειοτέρους, τῆς πίστιν εἰσδιξαμένους, ὑπερτι-
 » θεμένους δὲ τὸ Βάπτισμα, οἱ καὶ μέχρι τῆς τῶν Κατηχουμένων
 » Εὐχῆς ἐν τῷ Κυριακῷ (1) παρίμενον, καὶ ταύτης μυστικῶς

(1) Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δηλαδὴ, ἣτις λέγεται καὶ Κυριακὴν. (Ἐπακ. ἕρμα ἢ ἕρμενος).

» λεγομένης τὸ γόνυ ἐκκλιον· ἐκφωνηθέντος δὲ τοῦ, Ὅσοι Κατηχού-
 » μενοι προέλθετε, ἐξήρχοντο· εἰς τε τοὺς ἄρτι προσελθόντας, οἱ
 » καὶ ἀτελεστοτεροι μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν θείων Εὐαγγελίων
 » ἐξήρχοντο.

Οἱ Ἐνεργούμενοι διηροῦντο καὶ αὐτοὶ εἰς δύο τάξεις, οἱ διαιμονιζό-
 μενοι, τοὺς ὁποίους εἰς ὄραν μόνον ἀναπαύσεως ἐδέχετο εἰς Προσευ-
 χὴν ἢ Ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν Κατηχουμένων καὶ μετανοούντων· καὶ οἱ
 ἐμπαθῶς ζῶντες· « ὅσοι δηλαδὴ τῆς Θεοειδοῦς ἀποστάτες ζωῆς
 » ὁμόφρονές τε, καὶ ὁμότροποι τοῖς ὀλεθρίοις γίνονται δαίμοσι. »
 Διονύσιος. Τοὺς πρώτους Ἀλέξιος ὁ Ἀριστένης, εἰς τὰ Σχόλια τῶν
 Κανόνων τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου τοὺς ἀποκλεῖ Χειμαζομένους·
 τοὺς δευτέρους Ἀλογευσμένους, αὐτὴ ἢ ἐν Ἀγκύρᾳ Ἁγία Σύνοδος.
 Καὶ εἶναι « οἱ τοῖς σωματικοῖς θελκτηρίοις ἀμετανοήτως ἐπιμέτρον-
 » τες ὄλον, οἱ πόρνοι, οἱ γυλοθεάμονες, καὶ τὰ παραπλήσια με-
 » τίστες, οὗς ἐξονομάζων ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐπιφέρει, Τῷ τοιού-
 » τῳ μηδὲ συνεσθίειν. » Αἱ λέξεις εἰσὶ τοῦ Ἁγίου Μαζέριου εἰς τὰ
 Σχόλια τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας τοῦ Διονυσίου.

Οἱ ἐν Μετανοίᾳ ὄντες ἦσαν τεσσάρων εἰδῶν. « Εἰς τέσσαρας Τά-
 » ξεις οἱ μετανοοῦντες διήρηνται· εἰς τοὺς προσκλαίοντας, τοὺς
 » ἀκροωμένους, τοὺς ὑποπίπτοντας, καὶ τοὺς συνισταμένους. » ὁ
 Βλάσταρις. Οὕτως, ὅλας τὰς περιγράφει εἰς τὸν νς'. Κανὼνα ὁ μέ-
 γας Βασίλειος, « Ἐν τέσσαρσιν ἔτεσι (λέγει διὰ τὸν φονεύσαντα
 » ἔκουσίως) προσκλαίειν ὀφείλει ἔξω τῆς θύρας ἐστῶς τοῦ Εὐκτη-
 » ρίου Οἴκου, καὶ τῶν εἰσιόντων Πιστῶν δεόμενος εὐχὴν ὑπὲρ
 » αὐτοῦ ποιῆσθαι, ἐξαγορεύων τὴν ἰδίαν παρανομίαν· μετὰ δὲ
 » τέσσαρα ἔτη εἰς τοὺς ἀκροωμένους δεχθήσεται· ἐν πέντε ἔτεσι
 » μετ' αὐτῶν ἐξελεύσεται· ἐν δὲ ἐπτὰ ἔτεσι μετὰ τῶν ἐν ὑποπίπ-
 » σι προσειχόμενος ἐξελεύσεται· ἐν τέσσαρσι συστήσεται μόνον
 » τοῖς Πιστοῖς, προσφορᾶς δὲ οὐ μεταλήψεται· πληρωθέντων δὲ
 » τούτων (εἴκοσι συμποσυνμένων ἔτων) μεθίξει τῶν ἁγιασμάτων. »

Ἐδῶ φανερὰ βλέπομεν τὴν Πρόσκlausιν, τὴν Ἀκρόασιν, τὴν ὑπό-
 πτωσιν, καὶ τὴν Σύστασιν, αἵτινες εἰσὶν οἱ τέσσαρες βαθμοὶ τῶν
 μετανοούντων. « Ἡ Πρόσκlausis ἔξω τῆς πύλης τοῦ Εὐκτηρίου

» ἐστίν, ἔνθα ἐπιτώτα τὸν ἁμαρτάνοντα χρῆ τῶν εἰσιόντων δεῖσθαι
 » Πιστῶν ὑπὲρ αὐτοῦ εἶχεσθαι. Ἡ ἀκρόασις ἐνδοθι τῆς πόλης
 » ἐν τῷ Νάρθηκι, ἔνθα ἐσάται χρῆ τὸν ἡμαρτηκότα ἕως τῶν
 » Κατηχομένων, καὶ ἐντεῦθεν ἐξέρχεσθαι. Ἡ δὲ Ὑπόπτωσις, ἵνα
 » ἔσθωθεν τῆς πόλης τοῦ Ναοῦ ἐσάμερος, μετὰ τῶν Κατηχομέ-
 » νων ἐξέρχεται. Ἡ Σύστασις, ἵνα συνίσταται τοῖς Πιστοῖς, καὶ
 » μὴ ἐξέρχεται μετὰ τῶν Κατηχομένων. » Διὰ τὸ ὁποῖον συνα-
 ριθμίζεται καθὼς ἴδαμεν, μετὰ τῶν ταγμάτων τῆς δευτέρας Ἱεραρ-
 χίας. Γρηγόριος ὁ Θαυματουργός. Κανόν. ια.

50. ΕΞ. Εξἠκολούθησον ἤδη τὴν ἐξήγησιν τῶν μερῶν καθὼς ἤρχι-
 σαις τῆς Ἐκκλησίας.

ΓΙΙ. Πρῶτοι εἶναι οἱ Νάρθηκες, ἧτοι τῶν Ναῶν ἀρχαὶ (ἔτυμολο-
 γοῦσι εἰς τὸ κατὰ αἰρέσεων Συμῶν ὁ Θεσσαλονίκης) καὶ τὰ κατώ-
 τερα τοῦ Ναοῦ, καὶ Κατηχομένεαι, ἧτοι τῶν Κατηχομένων οἶκος.
 (1) εἰ καὶ καθὼς γινώσκωμεν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἁγίου Μαξίμου,
 « ἡ ἀκρίβεια αὐτῆ τῆς τῶν τοιούτων διαστολῆς τε, καὶ διαστάσεως
 » οὐ γίνεται » τὸ γράφει εἰς τὸ γ'. Κεφ. τῶν Σχολίων τοῦ Διο-
 νυσίου καὶ εἰς τὸν ιθ'. Κανὼνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου ὁ Ζωναράς.
 « Ἀλλὰ γὰρ τὰ τῶν ἐν μετανοίᾳ οὐ γίνεται, οὐκ οὐδ' ὅπως σχο-
 » λασταῖ » φέρει τὴν αἰτίαν εἰς τὸ κατὰ αἰρέσεων αὐτὸς ὁ Θεσ-
 σαλονίκης καὶ θέλει, ὅτι οἱ Ἅγιοι Πατέρες εἰς τοὺς καιροὺς ἡμῶν
 νὰ ἐξαρκοῦνται, ἔτι γίνεται ἡ ἱκανοποίησις, καὶ ἡ μετάνοια ἀπὸ
 τοῦ Χριστιανοῦ μερικώτερον, καὶ καθὼς φανῆ εὐλογον εἰς τοὺς
 Πνευματικῶν Πατέρας, καὶ ὄχι πλέον εἰς τὸν Ναόν, ἐκτὸς ἐκείνων
 οἵτινες ἠρνήθησαν τὴν Πίστιν, ἢ ὑπέπεσαν εἰς φάνον, καὶ ἐκτὸς τῶν
 Κατηχομένων. « Νῦν δέ, λέγει, διὰ τοὺς διωγμοὺς, καὶ συνεχεῖς
 » περιστάσεις, οὕτω τῶν Πατέρων καλὸν εἶναι λογισαμένων, Κα-
 » τηχομένοι μὲν, καὶ ἀρνησάμενοι, καὶ φορέουσας ἐξωθεῖναι

(1) Κατὰ δὲ τὸν ἔτυμολ. ὀνομάσθη οὕτως ὁ νάρθηξ π α ρ ἂ τ ὁ ν ἔ ν (κα-
 τῶθεν) εἶναι τοῦ ν α ο ὕ. (Καὶ ἴσως τοῦτο αἰνίσσεται ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς λέ-
 γων, τὰ κατώτερα τοῦ ν α ο ὕ). Κατ' ἄλλους δέ, διότι ὁμοιάζει μὲ τὸν νάρ-
 θηκα τὸ φυτόν. Ἡ δὲ ἀνωτέρω τοῦ Θεσσαλονίκης ἔτυμολογία εὐρίσκειται οὐχὲ εἰς τὸ
 Κατὰ αἰρέσεων, ἀλλ' εἰς τὸ Περὶ τοῦ Θεοῦ ναοῦ κεφ. κζ'.

» οἱ δὲ λοιποὶ Βάπτισμα μόνον κεκτημένοι ἀφίεταί, ἰδίᾳ τῆς με-
 » τανοίας αὐτῶν παρὰ τῶν Πνευματικῶν Πατέρων ἐνεργουμένης,
 » καὶ τὰ ἐξῆς. » Νάρθηκα Γαβριήλ ὁ Κορίνθιος ὀνομάζει καὶ

« Τὸν Γυναικωνίτην. Ὅπου γὰρ αἱ γυναῖκες ἐν τῷ Ἱερῷ ἵ-
 » στανται, τοῦτο λέγεται Νάρθηξ. » μάλιστα εἰς τὸν τόπον τῶν
 Κατηχομένων, ἔνθα διωρίσαμεν αὐτὸν τὸν Νάρθηκα, ἔστησε τὸν Γυ-
 ναικίτην καὶ Βασίλειος ὁ Οὐρανοφάντωρ ὁ νομοθέτης αὐτοῦ, καὶ
 πρῶτος ἐφευρετής. « Βῆλα ἐκέλευσε, (γράφει εἰς τὸν βίον τοῦ Ἀ-
 » γίου ὁ Ἀμφιλόχιος,) κρεμασθῆναι ἐν τοῖς κατηχομένοις, δια-
 » στείλλόμενος ταῖς γυναῖκιν, ὡς, εἴτις ὄσθη ἐξω τῶν βήλων δια-
 » κύπτουσα τῆς Θείας Λειτουργίας γινουμένης, ἐξωθεῖσθαι τῆς Ἐκ-
 » κλησίας, καὶ ἀκουώρητον μένειν. » Εἰς τοὺς καιροὺς ἡμῶν οἰ-
 κοδομοῦνται τὰ Γυναικεία καὶ ἐπάνω τοῦ Νάρθηκος καὶ οὕτω φαί-
 νεται σημαίνων ὁ Νάρθηξ μόνον τὸ πρόθυρον τοῦ Ναοῦ, ὅπου ἦτον

Ὁ Πρόναος, εἴτε Προτεμένισμα τῶν παλαιῶν τόπος καὶ αὐτὸς ἄ-
 γιος, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Βαλσαμῶνος εἰς τὸν β'. Κανὼνα τοῦ
 Ἀλεξανδρείας Διονυσίου. « Οὐ γὰρ εἶσι, λέγει, κοιτοὶ οἱ Πρόναοι,
 » ὡς τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν προαύλια. » Πρόναον δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ
 ὀνομάσωμεν τὸν Ἐξωνάρθηκα, καθὼς Ἐσωνάρθηκα κυρίως τὸν Νάρ-
 θηκα τῶν παλαιῶν.

Ἐμβολοὶ εἰσιν οἱ Νάρθηκες (οὕτω τανῦν τοὺς λέγομεν) οἵτινες πε-
 ρικυκλοῦσι τὰ μέρη τῆς Ἐκκλησίας τὰ πλάγια ἂν καὶ κατὰ κυριο-
 λεξίαν οὐδεποσῶς δύναται ὁ Νάρθηξ νὰ ὀνομασθῆ Ἐμβολος, ἐπειδὴ
 εἰσι δύο τόποι τῆς Ἐκκλησίας διάφοροι καὶ τοὶ πλησίον ἀλλήλων.
 Οὕτως ἱστορεῖ μεταξὺ τῶν ἄλλων εἰς τὸ περὶ ἀρχῶν ὁ Κωδινός,
 περιγράφων τὸ συμβεβηκὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συνέβη τῇ Βασιλείσῃ
 Θεοδώρᾳ (τῆς ὁποίας τὸ Ἅγιον Λεῖψανον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ. ἔχει καὶ
 ἀπολαύει ἡ Πατρὶς ἡμῶν δῶρον Μάρκου τοῦ Καλοχαιρέτου ἀδελφοῦ
 Φιλίππου τοῦ καὶ ἡμῶν Προγεννήτορος) ὅτε ἐφιππος ἐπορεύετο εἰς
 τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τοῦ Ἐμβόλου τῶν Βλαχερνῶν. « Θεοδώρα ἡ Ἀν-
 » γαῖστα ἡ τοῦ Θεοφίλου, λέγει, ἀπερχομένη διὰ τοῦ Ἐμβόλου
 » εἰς Βλαχέρνας, καὶ τοῦ ἵππου αὐτῆς ὀλισθήσαντος ἐν τῷ αὐτῷ
 » τόπῳ ἐμπροσθεν τοῦ Νάρθηκος τοῦ Ναοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς. » Ἄλλος

λοιπόν ἐστὶν ὁ Ἐμβολος, καὶ ἄλλος ὁ Νάρθηξ. Ἐμβολοὶ ὠνομάσθησαν ἀπὸ τοῦ ἐμβάλλω, ἐπειδὴ εἰς αὐτοὺς πρῶτον ἐμβάλλουσι τὸν πόδα οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Αἱ Πύλαι, αἵτινες εἰσὶν ἀναμέσον τοῦ ἔσω, καὶ ἔξω Νάρθηκος καλοῦνται Πύλαι Ἱραταί, καὶ Πύλαι Βασιλικαί. Θεόδωρος ὁ Πετρῶν τὰς ὠνόμασεν Ἀγγελικὰς· διὰ τὰς ὁποίας σημειώνει Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης εἰς τὸ περὶ Ναοῦ, καὶ Λειτουργίας, ὅτι κλείονται ἐν τισὶν Ἀκολουθίαις, καὶ πάλιν ἀνοίγονται· ἐπειδὴ « ὅτε πρὸ τοῦ Ναοῦ τὰς » εὐχὰς ποιούμεθα, Οὐρανοῦ τάξιν φαιμέν καὶ τοῦ ἐν Ἐδῆμ Πα- » ραδείσου τὸν θεῖον ἔχειν Ναόν· διὸ καὶ καταπετάσμασι τισὶν ἐν » ταῖς Ἱεραῖς Μοραῖς ἐν τῷ ἔξωθεν ψάλλειν διαφράττουσι τὸν » Ναόν, ἔλκουσι δὲ ταῦτα ἐν τῷ εἰσέρχασθαι, τοῦ τοιοῦτου δει- » κνύοντος, ὅτι Χριστὸς κατήλθε μέχρις ἡμῶν, καὶ τὸ μεσό- » τοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, καὶ εἰρήνην δέδωκεν, καὶ εἰς Οὐ- » ρανὸς ἡμᾶς ἀνήγαγεν. » Αὐτὸ χαρακτηρίζει καὶ τὸ, Ἄρατε πύ- » λας, τῆς λαμπροφύρου Ἀναστάσεως τοῦ πύλας χαλκᾶς συντρίψαντος, καὶ μοχλοῦς σιδηροῦς συνθλάσαντος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. τοῦ Ναοῦ τὸ κέντρον, ἤγουν

Τὸν Ὀμφαλὸν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστὶ συνήθειαν κρεμάται τὸ πολυκάνδηλον, ὁ Βαλσαμῶν τὸν ὠνόμασε Μεσόμφαλον, ἄλλοι Μεσόμφαλον καὶ τὸ Μεσαίτατον τοῦ Ναοῦ.

Τὸ Πολυκάνδηλον λέγεται καὶ Πολυκήριον, καὶ Πολυέλαιον μετὰ αἰ (μετὰ ε. ἐστὶν ὁ κοινῶς ἐν ταῖς ἑορταῖς ψαλλόμενος) καὶ Πολυλύχιον (1). Ὁ Κωδινὸς τὸ ὠνόμασε Λυχνίαν πολύφωτον, Πολυκάνδηλα ὁ Κεδρηνὸς, Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης Πολύφωτα. Ὅλην ὁμοῦ

τὴν Ἐκκλησίαν, Ἱερατεῖον ὠνόμασεν ὁ Διονύσιος, καὶ Θείαν Περι- οχήν, καὶ Ἱεροὺς Χώρους. Οἶκον εὐκτήριον, Βασιλείας ὁ Οὐρανοφάν- τωρ. Θείους περιβόλους ὁ Βαλσαμῶν. Περιβόλαιον ὁ Ἀριστένης. Ἱεροὺς περιβόλους ὁ Ζωναράς. Ναοῦ περιοχήν, ὁ Παχυμέρης. Τοῦ

(1) Πολυέλαιος γραπτὸν διὰ τοῦ ε, οὐχὶ δὲ διὰ τῆς α, διότι πολλάκις κηρεὺς μόνον ἔχει ἀνευ λαμπάδων. Λέγεται δὲ οὕτως, νομίζω, διότι ἀνάπτεται καθ' ἑξ ἑορτὰς ψάλλεται ὁ πολυέλαιος, ἔστις πάλιν οὕτως ἐκλήθη διὰ τὸ πολλάκις ἐν ἐνὶ τῶν Βαλσαμῶν αὐτοῦ (τῷ ρλέ). ἐπαναλαμβάνομενον, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα αὐτὸ ἐλεγεσθαι ἔτι οὐδ.

Ναοῦ τὸ ὅλον θέλει Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης· ὅτι χαρακτηρίζει καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ, καὶ τὰ ἐν Οὐρανῷ, καὶ τὰ ὑπεράνω τῶν Οὐρανῶν· καὶ » Νάρθηκος μὲν, τὰ ἐν τῇ γῆ· Ναὸν δὲ εἶναι τὸν Οὐρανόν· τὰ δὲ » Ὑπερουράνια, τὸ Ἀγιώτατον Βῆμα. »

Ναὸς κυρίως λέγεται τοῦ Ναοῦ τὸ μέσον· ἐπειδὴ καὶ τὸ Βῆμα τὸ Ἅγιον, καὶ ὁ Νάρθηξ φαίνονται ὅτι εἰσὶ μέρη τοῦ Ναοῦ χωρι- στά, δι' ἅπερ ἔχουσι κάγκελα. Τοῦ Ναοῦ ὁ τόπος, καθὼς εἶδομεν, ἐστὶν ἴδιος τῶν τριῶν Ταγμάτων τῆς δευτέρας τάξεως, Μοναχῶν δηλαδὴ, Πιστῶν, καὶ Συνεστῶτων. « Οἱ Μοναχοὶ καὶ αὐτοὶ μετὰ » τοῦ λαοῦ ἔξωθεν ἵστανται, » γράφει ὁ Παχυμέρης· εἰς τὰ μέρη τὰ ἀνώτερα, περιέχει ὁ Ναὸς τοὺς δύο Χοροὺς, τὸν Σωλέαν, καὶ τὸν Ἄμβωνα.

Σωλέαν ὠνόμασεν τὸ διάστημα, τὸ ὁποῖον ἐστὶ μετὰ τῶν δύο Χορῶν, τόπος ἴδιος τῶν Ἀναγνωστῶν, καὶ τῶν Ἰποδιακόνων. « Ἰ- » ποδιακόνους καὶ Ἀναγνώστας, ἐρμηνεύει ὁ Θεσσαλονίκης, κα- » θῆσθαι χρὴ ἔξωθεν τοῦ Βήματος περὶ τὸν Σωλέαν, ὅς δὴ καὶ » Βῆμα καλεῖται Ἀναγνωστῶν. » Οὕτως εἰς τὸ περὶ Μυστη- ρίων. Εἰς τὸν Σωλέαν γίνονται καὶ αἱ Εἰσοδοὶ, γράφει ὁ αὐτὸς εἰς τὸ κατὰ αἰρέσεων. « Γίνεται δὲ εἰσοδος εἰς τὸν Σωλέαν ἐκ τοῦ » Βήματος, Διακόνου, καὶ Ἱερέως δίχα φώτων, καὶ Θυματοῦ » τῆρ πρὸς τὸν Σταυρὸν ἀπαγωγῆν δηλοῦντων Κυρίου κατὰ τῆρ » ἕκτην ὥραν γεγενημένην. » Ὁ Σωλέας λέγεται καὶ Σωλεῖον ὑπερ- σημάζειν Θρόνος (1).

Περὶ τοῦ Ἄμβωνος γράφει ὁ αὐτὸς Συμεὼν, εἰς τὸ περὶ Μυστη- ρίων « ὅτι πρὸ τῆς Θύρας τοῦ Βήματος ἵστανται, τὸν κυλισθέντα » λίθον ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ Μημείου δείκνυς, καὶ τὸ ὑψηλὸν » ἔχει, διὰ τὸ τοῦ Κηρύγματος ὑψηλόν, καὶ τὸ ἐπάνω καθῆσθαι » τὸν Ἄγγελον, ἔνθα καὶ Ἀγγελικὸν σώζοντες τύπον Διάκονοι τε καὶ Πρεσβύτεροι τὸ Θεῖον κηρύττουσιν Εὐαγγέλιον. » Εἰς τοὺς καιροὺς ἡμῶν ὁ Ἄμβων οἰκοδομεῖται, ὅχι πλέον εἰς τὸ μέσον ἀλλ'

(1) Ἀπτινικὴ ἢ λέξις αὕτη ὡς καὶ ἕλλαί τελλαὶ ἐκκλησιαστικαί, εἶεν ὡρὰ ριόν, βῆλα, κίμπλον, κτλ.

εἰς τὸ τεῖχος τοῦ Ναοῦ τὸ ἀριστερόν, πρὸς εὐηκοίαν τῶν ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι προεδρευόντων, τοῦ Ἀρχιερέως ἐξαιρέτως ὅστις ἐστὶ ὁ ἐξουσιαστὴς τοῦ Ἀμβωνος, ἐπειδὴ χωρὶς τὴν εὐλογίαν, καὶ τὸ θέλημα τοῦ αὐτοῦ Ποιμένου οὐδεὶς δύναται νὰ διδάξῃ ἐπάνω τοῦ Ἀμβωνός· μάλιστα πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἑκκλησιαστικὸς ἄνθρωπος, ὅχι ποτὲ λαϊκός. Οὕτως ἔχομεν εἰς τὸν λγ'. Κανὼνα τῆς Ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Ἑκτῆς Συνόδου. « Ἀλλὰ μηδέ τινα τῶν ἀπάντων συχωρεῖν ἐκ' Ἀμβωνος κατὰ τὴν τῶν ἐν Κλήρω καταλεγόμενων Τάξιν τοὺς θεῖους τῷ Λαῷ λόγους ἀποφωρεῖν· εἰ μὴτι ἂν Ἱερατικῆ κορυφῇ χρῆσται ὁ τοιοῦτος, καὶ τὴν εὐλογίαν ὑπὸ τοῦ οἰκείου Ποιμένου ὑποδέξηται. » Ἀμβων ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ ἀναβαίνω.

Τὰ Στασίδια εἰσὶ παλαιότατα· καὶ ἔχομεν ὅτι συνέστησεν αὐτὰ ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ ἁγίου Σάββα· μάλιστα καὶ ἔτι ἀρχαιότερον ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Θεοκτίστου καὶ Χαρίτωνος τοῦ Ὁμολογητοῦ. Ὁ Εὐσέβιος εἰς τὸ ε' τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Κεφ. δ', ἐκτὸς τῶν Ὁρόνων, τοὺς ὁποίους ἔστησεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας εἰς τὴν τῶν Προέδρων τιμὴν, γράφει ὅτι ἔκαμε καὶ (ὅπερ ἦσαν τὰ Στασίδια) τοῖς καθ' ἕλου, δι' ἕλους κοινῶς τοὺς Χριστιανούς. « Ἀλλὰ καὶ ὡς καὶ τὸν Νεῶν ἐπιτελέσας, Ὁρόνοις τε τοῖς ἀνωτάτω εἰς τὴν τῶν Προέδρων, καὶ προσέτι Βάθροις ἐν τάξει τοῖς καθόλου κατὰ τὸ πρόπον κοσμήσας καὶ τὰ ἐξῆς. » Βάθρον ὁ τόπος ἐστίν, ἐφ' οὗ κάθηται. Ἀναγινώσκουμεν εἰς τὸν Θεσσαυρόν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ ὁ Λουκιανός. « Σὺ μὲν διατίθει τὰ βάθρα, καὶ παρασκευάζει τὸν τόπον τοῖς ἀφικνουμένοις. » Τόποι καλοῦνται καὶ τὰ Στασίδια. « Καὶ καθέζονται, λέγει ὁ Τόπος, εἰς τοὺς ἑαυτῶν Τόπους » εἰς τὰ στασίδια δηλαδὴ. Τὸ Στασίδιον τοῦ Ἀρχιερέως, Ἰγνάτιος ὁ Διάκονος εἰς τὸν βίον τοῦ ἱεροῦ Νικηφόρου Πατριάρχου, τὸ ὀνομάζει, Ἱεράν τοῦ Ὁρόνου περιωπήν, καὶ σκοπιὰν ὑπερτάτην· ἐπειδὴ· « ὡς ἐκ μετεώρου ἐπισκοπεῖ ὁ Ἐπίσκοπος τὰ τοῦ Λαοῦ. » Καθὼς εἶδομεν εἰς τὸν Βλάσταριν. « Τῆς οὖν Ἱεραῆς Τελετῆς (τὰ λόγια εἶναι αὐτοῦ τοῦ Ἰγνατίου) ἐπιπρόβα θεία τὴν περαιοῦσιν εὐληθῶς, ὁ Λαὸς τὴν Ἀξίος ἐπὶ τῷ ἀξίῳ κατ' ἀξίαν φωνὴν τρισσῶς ἀπεκρίνατο· ἔρθεν ἐπὶ τὴν

» Ἱεράν τοῦ Ὁρόνου περιωπήν, ὡς ἐπὶ τινα σκοπιὰν ὑπερτάτην
» ἦν καὶ θείαν φυλακὴν ὁ θαυμάσιος Ἀββακοῦμ ροερώς ὑπεμή-
» νεν, ἀναβάς, καὶ τῷ Λαῷ παρτὶ τὸ τῆς εἰρήνης ἐπιφθεγξάμε-
» ρος ἀγαθόν, καὶ τὰ ἐξῆς. »

Ἡ Στάσις τοῦ Ἀρχιερέως μετὰ τῶν αὐτοῦ Συνεπισκόπων, καὶ Ἱερέων ἔνθεν κἀκεῖθεν συγκαθημένων λέγεται Σύνθρονον, καὶ Σύνθρονον Ἱερόν· Μέρος τοῦ Ναοῦ τρίτον, ἂν καὶ πρῶτον κατὰ τὴν ἀξίαν ἐστί.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ.

Τὸ Βῆμα τὸ Ἅγιον, τὸ κυρίως Ἱερατεῖον, τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων. Θεῖον ἄδυτον ὀνόμασεν ὁ Βαλσαμών· ὁ Κεδρηνὸς ἄδυτα· Ἅγια ὁ Κατακουζηνός. Ἱερά Ταμεια, Ἰγνάτιος ὁ Διάκονος· « Τοῦτο, οὐ
» πάντα τοῖς πᾶσι, ἔχει βατὰ, κατὰ τὸν Θεσσαλονικέα· ἀλλὰ τοῖς
» Ἱερωμένοις ἀφώρισται » σχολιάζει ὁ Ζωναράς. Καὶ Κύριλλος
» ὁ Ἀλεξανδρείας. « Πρεσβυτέροις πεπίατευται τὸ Θυσιαστήριον,
» καὶ τὰ ἔσω τοῦ Καταπέτασματος. » Καὶ μόνοις ἐξόν τοῖς Ἱε-
» ρατικοῖς κατὰ τοὺς Ὁρούς τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου, εἰς τὸ
» Θυσιαστήριον εἰσεύραι » τὰ ὁποῖα εἰσὶ τὰ τρία Τάγματα τῆς
» πρώτης τῶν Ἐκκλησιῶν Ἱεραρχίας, ὅπερ εἶπομεν, οἱ Ἱεράρχαι, οἱ
» Πρεσβύτεροι, καὶ οἱ Διάκονοι. Μάλιστα, « ὡς ἂν εἴη τοῖς πολλοῖς
» τὸ Θυσιαστήριον ἄβατον (ἱστορεῖ διὰ τὸν Κωνσταντῖνον Βίβλ.
» ε' Κεφ. δ'. ὁ Εὐσέβιος) τοῖς ἀπὸ ξύλου περιέγραψε δικτύοις εἰς
» ἄκρον ἐντέχνου λεπτοουργίας ἐξησκημένοις, ὡς θαυμάσιον τοῖς
» ὀρώσι παρέχειν τὴν θέαν. » Δίκτυα ἀπὸ ξύλου ἐννοεῖ τοῦ Ναοῦ.
Τὸ Καταπέτασμα. Κάγκελα τὰ ὀνόμασε Κύριλλος ὁ Σκυθοπόλεως. Κιγκλίδας ὁ Νικηφόρος· ὁ Σωζόμενος Δρύφακτα. Διαστολάς, Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης. Κιόνια καὶ Στήθια ὁ μακάριος Γερμανός. « Κιόνια,
» ἦτοι Στήθια, γράφει εἰς τὸ περὶ μυστικῆς Θεωρίας, διαχωρί-
» ζοντα τὸ Βῆμα ἀπὸ τοῦ λοιποῦ Ναοῦ, καὶ Κάγκελά εἰσι τῆς
» Προσευχῆς τόποι δηλοῦντα, ἐν οἷς σημαίνει, τὴν μὲν ἔσωθεν
» τοῦ Λαοῦ εἴσοδον, τὴν δὲ ἔσωθεν τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων ὑπάρ-

» χουσαν, και μόνοις ούσαν τοίς Ισραεῦσιν ἐπίβατον. » Μόνος δ Βασιλεὺς, ἐκ τῶν λαϊκῶν εἶχεν ἄδειαν νὰ ἐμβαίνειν εἰς τὸ Θυσιαστήριον, ὄχι πάντοτε, ἀλλ' ἐνόητε καὶ εἰς κειρὸν λειτουργίας. Οὕτως ἔχομεν εἰς τὸν ξθ'. Κανὼν τῆς Ἑκτῆς Συνόδου. « Μὴ ἐξίστω τιτὶ » τῶν ἀπάντων ἐν Λαϊκοῖς τελούντι ἔργον τοῦ Ἱεροῦ εἰσιέναι » Θυσιαστηρίου, μηδαμῶς ἐπὶ τοῦτο τῆς Βασιλικῆς εἰργουμένης » ἐξουσίας, καὶ Ἀδθερτείας, ἠνίκα ἂν βουλευθεῖν προσάξαι δῶρα » τῷ Πλάσαντι κατὰ τινα ἀρχαίαν παράδοσιν. » Ὅθεν καὶ ἰσκανδάλιζετο ὁ Βαλααμὼν διὰ τὸ ἄτοπον, τὸ ὁποῖον μὲ μεγάλην ἁμαρτίαν γίνεται καὶ εἰς τοὺς καιροὺς ἡμῶν, βλέπων εἰς τὴν Χάλκην (Νῆσον κειμένην πλησίον τῆς Ρόδου,) ὅτι ἐμβαίνουσιν ἀδιαφόρως εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα οἱ Λαϊκοί. « Ὅπως οὖν, γράφει εἰς τὴν ἐρμηνείαν » αὐτοῦ τοῦ Συνοδικοῦ Κανόνος, εἰς τὸ Θεῖον Ἄδυτον τοῦ παριωνύμου Ναοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ ἐν τῇ Χάλκῃ » κη ἀκωλύτως εἰσέρχεται ὁ βουλόμενος, ἀγνώ. »

« Προκάθηται δὲ ὁ Παμβασιλεὺς Χριστὸς μετὰ τῶν αὐτοῦ Ἀποστόλων, ὡς λέγει πρὸς αὐτοὺς, ὅτι Καθήσασθε ἐπὶ δώδεκα » Θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ· ἐκεῖ ἐκάθησαν Θρόνοι εἰς κρίσιν, Θρόνοι ἐπὶ οἶκον Δαυὶδ. » Γερμανός. Καὶ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης. « Μέσος μὲν ἔστι τῶν Ἱερῶν Εἰκόνων » ὁ Σωτὴρ, ἐκατέρωθεν δὲ ἡ Μήτηρ τε, καὶ ὁ Βαπτιστής, Ἄγγελοι τε, καὶ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἁγίων, διὰ τὸ » ἐν Οὐρανοῖς τὸν Χριστὸν οὕτως εἶναι μετὰ τῶν Ἁγίων αὐτοῦ, » καὶ μεθ' ἡμῶν εἶναι καὶ γῆν, καὶ ἐρχεσθαι μέλλειν. » Καὶ οὕτω

Τὸ Τρίμορφον, ὑπερ λέγομεν, σημαίνει τὸν ἐπὶ νεφελῶν τοῦ Οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης ἐρχόμενον Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, « ἐκ δεξιῶν » μὲν ἔχοντα τὴν Θεόνημον αὐτοῦ Μητέρα, καὶ Θεοτόκον· ἐξ » ἀριστερῶν δὲ τὸν Βαπτιστήν, καὶ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζονα· οἷς ἠτοιμάσται παρὰ τοῦ Πατρὸς. » Ματθ. κ'. Καὶ καθὼς τότε φησίνεται τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ Οὐρανῷ. Ματθ. κδ'. Οὕτως ὑψοῦται ἐπάνω τοῦ Κατακπετάσματος αὐτοῦ, ὁ φύλαξ πάσης τῆς Οἰκουμένης, αὐτὴ τῆς Ἐκκλησίας ἡ ὠραιότης, τῶν Ὀρθοδόξων τὸ κάχημα, ὁ τίμιος, καὶ ζωοποιὸς Σταυρὸς.

Αἱ Θύραι τοῦ Ἁγίου Βήματος καλοῦνται καὶ Θύραι Ἅγια, καὶ Ἅγια Θύραι. Καγκελοθυρίδες, τὰς ὠνόμασαν ὁ Κωδινός· ὁ Μιλλιχός, πύλας τοῦ Θεοῦ Βήματος. Καὶ εἶναι τρεῖς· ἡ κυρίως Βασιλική, ἡ εἰς τὸ μέσον· καὶ δύο πλάγιαι· ἡ ἀριστερά, ἥτις λέγεται διὰ τοῦ Βορείου κλίτους, εἴτε μέρους· καὶ ἡ διὰ τοῦ Νοτίου, ἥτις ἔστιν ἡ δεξιὰ.

Τὰ Βῆλα τῶν Θυρῶν, καὶ Βημόθυρα, καὶ Βηλόθυρα, τὰ ὅποια ἔχομεν εἰς τὸ Εὐχολόγιον, ὅτι οὐδέποτε ἀνοίγονται, εἰμὴ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μεγάλου Ἑσπερινοῦ, ὅτε θυμιᾷ ὁ Ἱερεὺς, εἰς τὰς Εἰσόδους πάσας, ἔχουν Ἑσπερινοῦ, καὶ λειτουργίας· ὡσαύτως ἀνοίγεται καὶ ἀπὸ τοῦ Προσέλθετε, μέχρι συμπληρώσεως τῆς Ἱερᾶς λειτουργίας. Καὶ βέβαιον ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τῆς τάξεως διωρισμένων ὡρῶν, « ὡς ἂν εἴη τοῖς » πολλοῖς τὸ Θυσιαστήριον ἄβατον. » καθὼς ἴδομεν εἰς τὸν Εὐσέβιον, καὶ καθὼς ἐθέσπισε κανονικῶς ἡ Ἅγια, καὶ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ὡς εἶπομεν, πρέπον εἶναι τὸ ἅγιον Βῆμα νὰ κρητῆται πάντοτε κλεισμένον.

Μέσα εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα περικλείεται τὸ Ἀρτοφόριον, ἡ Πρόθεσις, ἡ Τράπεζα, τὸ Θαλασσίδιον, καὶ Διακονικόν.

Διακονικὸν ἦτον παλαιότερον τὸ λεγόμενον Μισατώριον, ἡ καὶ Μισατώριον, καὶ Μισακτώριον, καθὼς ἱστορεῖ Θεόδωρος ὁ Ἀναγνώστης, Γεώργιος ὁ Κεδρηνός, καὶ φαίνεται εἰς τὸ Εὐχολόγιον· οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ Σκευοφυλάκιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἠτοιμάζον οἱ Διάκονοι τὰ Ἱερά Σκεύη, πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν Ἀρχιερέων, καὶ Πρεσβυτέρων· ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη καὶ Διακονικόν, καὶ Σκευοφυλάκιον. « Μισατώριον ἐτυμολογήθη ἀπὸ τοῦ Μίσσου, καθ' Ἑλληνικὰς τὸ κακοῦν » δηλοῦντος, » τὸ ὁποῖον ἡμεῖς λέγομεν κἀνίστρον· οὕτως ὁ Κίτρος Ἰωάννης εἰς τὰς αὐτοῦ Ἀποκρίσεις. Τοῦτο ἦτον ὡς ἄλλη μία Πρόθεσις εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ Βήματος· ἐπειδὴ, καθὼς γράφει Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης εἰς τὸ περὶ Μυστηρίων. « Τοῦ Ἱερωτάτου » Βήματος κατὰ Ἀνατολὰς ὀριθιέντος, καὶ τῆς μὲν Προθέσεως ἐκ » δεξιῶν (κατὰ διάφορον σχέσιν λέγονται τὰ δεξιά ἀριστερά) ἐξ ἀριστερῶν δὲ τοῦ διακονικοῦ τεταγμένου, καὶ τὰ ἐξῆς. » Τὴν σήμερον τὸ Σκευοφυλάκιον ἔστι πλησίον τῆς Προθέσεως· καὶ εἰς τὸν τόπον, ὅπου παλαιότερον ἦτο τὸ Διακονικόν, εἰς πολλοὺς Ἁγίους Νεκρούς· ἐστὶ τὸ

Προσκύνημα, λεγόμενον τῆς Ἐκκλησίας, πάντοτε διὰ τινος μεσοτοίχου, ὅπως τανῶν ἔχομεν, λόγου χάριν, τὸ Σεβάσμιον Λείψανον τοῦ Θυματουργικωτάτου Σπυρίδωνος.

Θαλασσίδιον, καὶ Θάλασσα τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς παλαιότερον ὠνομάζετο τὸ Χωνευτήριον, κατὰ μίμησιν ἰσως τῆς Παλαιᾶς Ἁγίας Γραφῆς. « Καὶ διεπορεύετο τὸ ὕδωρ κύκλῳ τοῦ Θυσιαστηρίου, καὶ » τὴν θάλασσαν ἐκλήσειν ὕδατος. » Γ'. τῶν Βασιλειῶν. Θάλασσαν ὠνόμασε τὸ Χωνευτήριον καὶ ὁ Κωδινὸς εἰς τὸ περὶ Ναοῦ τῆς Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Οὕτως ὠνομάσθη, ἐπειδὴ « θάλασσα πάντα κλύζει » κατ' Εὐριπίδην· καὶ εἰς αὐτὸ χωνεύεται τὸ ὕδωρ, μὲ τὸ ὁποῖον πλύουσι οἱ Ἱερουργοῦντες τὰς χεῖρας, καθὼς ἀκόμη καὶ τὸ Ἀγίασμα τοῦ Βαπτίσματος.

Τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς τὰ σημαίνόμενα, καὶ τῆς Προθέσεως ἰδομεν ἀνωτέρω εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν· προσθέτω μόνον ἀπὸ τὸν Ἅγιον Γερμανὸν εἰς τὸ περὶ τῶν Ἱερουργουμένων, « ὅτι οἱ Ἅγιοι Πατέρες, ὡς » οὐρανὸν, μὲν, τὸ ἐπάνωθεν τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς ὀρθοῖον ἀπαρ- » τίξουσιν, ὡς ὄλην δὲ γῆν, ὀρίζονται τὸ ὑπὸ τεσσάρων κυρίων » τοῦ εἰρημένου Κιβωρίου συγκλειόμενον, ἢ περιγραφόμενον ἑτα- » γος· ἐν ᾧ πληροῦται καὶ ὁ Προφητικὸς λόγος, ὁ λέγων· εἰργά- » σατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς ὁ Θεός. » Τὸ ἐπάνω τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς καλεῖται καὶ Κιβώριον, καὶ Κόγχη τοῦ Θυσιαστηρίου. Τὰ κιδόνια, σημεῖα, καὶ πύργοι. Ἡ Τράπεζα, Καθέδρα Θεοῦ, καὶ ἀνά- » παυσις, καὶ τοῦ μεγάλου Θύματος ἐργαστήριον, καὶ Μνήμα Χριστοῦ, καὶ τόπος Θεοῦ, καὶ σκηνώμα τῆς αὐτοῦ δόξης.

« Τέσσαρα δὲ μέρη ὑδάσματος ταῖς τέσσαρσιν ἔχει γωνίαις ἢ » Ἱερὰ Τράπεζα, ἐρμηνεύει Συμεὼν ὁ Θεσσαλονικὴς εἰς τὸ περὶ » Ναοῦ καὶ Λειτουργίας, ὅτι ἐκ τῶν περάτων συνεξυγάχθη τῆς » Ἐκκλησίας τὸ πλήρωμα· καὶ τὰ ὀνόματα δὲ τῶν τεσσάρων ἐν » τοῖς τέσσαρσιν Εὐαγγελιστῶν, ὅτι δι' αὐτῶν συνίστη ἡ Ἐκκλη- » σία, καὶ πάντα τὸν Κόσμον τὸ Εὐαγγέλιον περιέδραμε. »

Θυσιαστήριον Μονογενὲς ὠνόμασε τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν συμφώνως μετὰ τοῦ Τοπίου Ρήτορος εἰς τὸ ἰ. τῶν Ἱστοριῶν ὁ Εὐσέβιος· ἐπειδὴ καὶ διὰ τὸ ἐνιαχὸν τῆς Θυσίας μίαν μόνην Τράπεζαν συνειθίζει ἢ

Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία εἰς πάντα Ναὸν, καὶ μίαν μόνην Λειτουργίαν εἰς πᾶσαν ἡμέραν. « Οὐκ ἔξεστι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ δύο ἐπὶ τῆς αὐ- » τῆς Τραπεζῆς ἐπιτελεῖν Λειτουργίας. » Ἀναγινώσκομεν εἰς τὸν δέκατον Κανόνα τῆς Ἀντισιοδωρικῆς Ἁγίας Συνόδου, ἣτις ἔγεινε πρὸ χιλίων ἤδη ἐτῶν, καὶ περισσότερον, αὐτοκρατοροῦντος τοῦ Ἡρακλείου. Αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ εἰς τὰ Μοναστήρια οἱ Πατέρες ἡμῶν διὰ νὰ δύνανται νὰ ἔχωσιν πλέον παρὰ μίαν Λειτουργίαν τὴν ἡμέραν, τὰ Παρεκκλήσια λεγόμενα πάντοτε τὰ χωρίζουσιν ἀπὸ τοῦ πρώτου Ναοῦ διὰ τινος μεσοτοίχου, καὶ τὰ περισσότερα ἔχουσιν εἴσοδον μερικὴν, καὶ διάφορον ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα φυλάττηται κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἡ ἀρχαία παράδοσις.

Τὸ Ἄρτοφόριον ἐστὶ καὶ αὐτὸ πολυώνυμον, καὶ λέγεται Κουστωδία, Πυξίς Ἱερὰ, καὶ Πυξίον, καὶ Πυξόμηλον, καὶ Κιβωτός· ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ φυλάττεται ὁ Ἄρτος τῆς ζωῆς· « ὅς καὶ ἐν τῇ νομικῇ » προετυπώθη Τράπεζη, ἐνθα ἦν τὸ Μάρνα, ὅ ἐστι Χριστός » ὁ ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ καταβάς. » Καὶ καθὼς γινώσκομεν εἰς τὸν παλαιὸν Νόμον, ὅτι ἐκαίετο « ἄλγος διὰ παντός ἐπὶ τῇ σκηνῇ » τοῦ μαρτυρίου ἐξωθεν τοῦ Καταπετάσματος τοῦ ἐπὶ τῆς Διαθή- » κης ἀφ' ἐσπέρας ἕως πρωῆ ἐναντίον Κυρίου. » Ἐξόδ. κζ'. οὕτως ἐδῶ καίεται ἀενάως ἐμπροσθεν τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς.

Κανδήλα ἀκοίμητος τρανῶς μαρτυροῦσα τὸν ζῶντα ἔσω τῆς Ἱερᾶς Πυξίδος Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν φωτισμὸν τῆς κρυφιομύστιδος ἐνθέου αὐτοῦ Οἰκονομίας καταυγαζούσης ἡμῶν τὰς ψυχὰς, καὶ πρὸς τὰ παμφεγγῆ, καὶ αἰώνια φωταγωγούσης. Κανδήλαν ἄσβεστον τὴν ἔλεγε διὰ τοῦτο ὁ Ἀναστάσιος, Φῶς ἀκοίμητον ὁ Παχυμέρης.

Καὶ τοσαῦτα μὲν μοι φαίνεται ὅτι ἀρκοῦσιν· κατὰ παρέκβασιν εἰς σκιαγραφίαν τοῦ Θεοῦ Ναοῦ, καὶ πάντων τῶν αὐτοῦ μερῶν, καὶ χρήσεως αὐτῶν. Ἐρχομαι δὲ εἰς τὸ

Ο ΑΓ. ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΜΕΡΟΣ

ΤΗΣ

ΙΕΡΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΑΡΧΗΣ.

Ἐκφώνως ὁ Ἱερεύς.

Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Ἐδῶ ἀπορεῖ ὁ μακάριος Γερμανός. « Πρὸ πάσης Εὐχῆς, καὶ ἱερολογίας ὁ Ἱερεὺς δοξολογεῖ τὸν Θεόν καὶ πρώτην ἔχει τὰς χεῖρας πρὸς Θεόν ἐνταύξειον ἢ Δοξολογία τὴν οὖν τὸ τρισσὸν ἐπισημίζει τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐ τὸ ἐνιαῖον; οὐ γὰρ, Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ἢ, Εὐλογημένη ἡ τοῦ Θεοῦ Βασιλεία ἀλλὰ τοῖς προσώποις διηρημένοις, Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία, γησί, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. » Καὶ δίδει τὴν ἀπόκρισιν αὐτὸς ὁ μέγας Πατήρ. « Ὅτι διὰ τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου πρώτως ἔμαθον οἱ ἄνθρωποι ὡς εἶη τρία πρόσωπα ὁ Θεός. Ταύτης δὲ τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου μυσταγωγία ἐστὶ τὰ τελούμενα ὅθεν ἐν τοῖς προοιμίοις αὐτῶν ἔδει προλαμβάνειν, καὶ κηρύττεσθαι τὴν Τριάδα. »

Παλαιότερον ἡ λειτουργία γινώσκομεν, ὅτι ἤρχιζεν οὕτω. « Δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, τῷ Τριαδικῷ, καὶ Ἐνιαίῳ Φωτὶ τῆς Θεότητος, τῆς ἐν Τριάδι μοναδικῶς ὑπαρ-

MEGANO
SISMANOGLIO

» χούσης, καὶ διαιρουμένης ἀδιαίρετως. Τριὰς γὰρ εἰς Θεὸς Πα-
 » τοκράτωρ, οὐ τὴν δόξαν οἱ Οὐρανοὶ διηγούονται, ἢ δὲ γῆ τὴν
 » αὐτοῦ Δεσποτεῖαν, καὶ ἡ Θάλασσα τὸ αὐτοῦ κράτος, καὶ πᾶσα
 » αἰσθητὴ, καὶ νοητὴ κτίσις τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα κηρύττει
 » πάντοτε. Ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, κράτος, μεγαλω-
 » σύνη τε, καὶ μεγαλοπρέπεια, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
 » τῶν αἰῶνων » (1).

Καὶ ὁ Λαὸς, Ἀμὴν ἤγουν ἀληθῶς. Ἀμὴν, σημαίνει ἔτι, Γένοιτο,
 οὕτως ἔσται. Τοῦ Ἀμὴν τὴν συνήθειαν εἰς τὴν Ἱερὰν Λειτουργίαν ἀνα-
 φέρει ὁ μακάριος Παῦλος Α. πρὸς Κορινθ. ιδ'. « Ἐπεὶ ἐὰν εὐλογη-
 » σης, λέγει, τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου
 » πῶς ἐρεῖ τὸ Ἀμὴν ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; » ἥτις ἐστὶν ἡ Ἱερὰ
 Λειτουργία.

51. ΕΞ. Καὶ πῶς; ὁ Λαὸς ἀποκρίνεται εἰς τὸν Ἱερέα κατὰ τὴν
 Λειτουργίαν;

ΤΠ. Παλαιότερον ἀπεκρίνετο ὁ Λαὸς ὅλος· καὶ ἔχομεν ὅτι ἐση-
 μείωσεν εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας ὁ Ἱερώνυμος, ὁ καὶ μαθητὴς Γρηγο-
 ρίου τοῦ Θεολόγου, ὅτι ἤκούετο πολλάκις ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ὡσάν
 μία βροντὴ, ὅτε ὁ λαὸς ἔλεγε τὸ, Ἀμὴν, ἢ τὸ, Κύριε ἐλέησον, εἰς
 τὴν Λειτουργίαν. Οὕτως ὁ μέγας Κυπριανὸς Βιβλ. περὶ προσευχῆς.
 Ἐκφωνεῖ, λέγει, ὁ Ἱερεὺς τὸ, Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας· καὶ τῷ
 ἀποκρίνεται ὁ λαὸς. ἔχομεν πρὸς τὸν Κύριον ἀναφέροντες ὅλοι ἐν
 τοιαύταις ἀγίαις ὥραις καὶ νοῦν καὶ καρδίαν πρὸς τὸν Θεόν· ὅμως
 διὰ τὸ δύσχηον τῶν τόσων φωνῶν διώρισαν οἱ Πατέρες τοὺς δύο
 χοροὺς, ἀρκουμένου τοῦ λαοῦ νὰ ἀλοῦν μόνον, καὶ νὰ προσέχη ἂν
 καὶ κατόπιν κατέστη συνήθεια νὰ ἀποκρίνεται εἰς τὴν Λειτουργίαν
 εἰς καὶ μόνος. Καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν ἐφευρετὴς αὐτῆς τῆς ἀμοι-
 βαδῶν μελωδίας, καὶ ἐπαλλήλου ψαλμωδίας τῶν Χορῶν, ὑπῆρξεν
 κατὰ Σωκράτην Βιβλ. ζ'. Κεφ. η'. ὁ μέγας τῶν Ἀντισχέων Ἰγνά-
 τιος. (2) Καὶ εἰς τὴν Δύσιν κατὰ τὸν Αὐγουστίνον Βιβλ. περὶ Ἐ-
 ξομολογήσεως Κεφ. ζ'. ὁ μέγας Ἀμβρόσιος.

(1) Οὕτως ἀρχεται δηλαδὴ ἡ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου Λειτουργία.

(2) ἰδὲ περὶ τούτου κατωτέρω ἔρωτ. 54.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν μεγάλων φωστῆρων τῆς Καθολικῆς ἡμῶν
 Ἀγίας Ἐκκλησίας, Βασιλείου, καὶ Χρυσοστόμου, οἵτινες καθὼς λέγει
 ὁ Μακάριος Πρόκλος εἰς τὸ περὶ παρχδόσεως τῆς Ἱερᾶς Λειτουργίας,
 ἠθέλησαν θεῖα ἐμπνεύσει νὰ συνθέσωσι εἰς βραχυλογίαν τὴν Θεῖαν,
 καὶ Ἱερὰν Λειτουργίαν, («διὰ τὸ βράθυμον, καὶ κατωφερὲς τῶν ἀνθρώ-
 πων τὸ τῆς Λειτουργίας μῆκος ὀκνοῦντων») ἀρχίζει καθὼς προεῖπα·
 καὶ οὕτως ἐξέπεσεν ἀπὸ τότε ἡ χρῆσις τῶν Λειτουργιῶν Ἰακώβου,
 Μάρκου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, καὶ τοῦ Ἱεροῦ Κλήμεντος διὰ τὰς ὁποίας
 μαρτυρεῖ εἰς τὴν ἀ. ἀπόκρισιν πρὸς Μάρκον Ἀλεξανδρείας ὁ Θεου-
 πόλεως Βαλσαμών. « ὅτι οὐ πᾶσαι δεχταὶ εἰσι τῇ Ἀγίᾳ, καὶ Κα-
 » θολικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ κἄν ἐγένοντο, παρτελοῦς ἀπραξίας κατε-
 » ψηφίσθησαν. »

Λέγει, οὐ πᾶσαι, ἐπειδὴ τοῦ Ἰακώβου τὴν Λειτουργίαν ἡ Ἐκκλη-
 σία πάντοτε ἔχομεν ὅτι ἐθεώρησεν ἀναμφίβολον, καὶ ἄς λέγωσιν ὅτι θέ-
 λωσιν οἱ μισολειτουργοὶ καὶ ἀντίπαλοι τῆς ἀληθείας. Ἡ Ἐκτη Σύνο-
 δος εἰς τὸν λβ'. Κανόνα τὴν προσφέρει ὡς Κανονικὴν. Ἐμμανουὴλ ὁ
 Μαλαξῶς εἰς τὸ σκ'. Κεφ. τοῦ Νομοκάνονος ἱστορεῖ ὅτι τὴν μετε-
 χειρίσθη ἡ Ἐκκλησία ἕως τοὺς καιροὺς τοῦ Οὐρανοφάνταρος Βασι-
 λείου. Τὰ αὐτὰ καὶ Πρόκλος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, καθὼς εἶπομεν,
 καὶ Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων. Τὸ, Ὁμοούσιον τὸ ὅποιον τινὰς ἐσύγ-
 χυσε, δὲν ἤρχισεν ἀπὸ τὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον, ἐπειδὴ καὶ πρότερον
 τὸ εἶχομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· καθὼς Βιβλ. ἀ. τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
 ἱστοριῶν Κεφ. ιγ'. ἐσημείωσεν ὁ Θεοδώρητος, καὶ τὸ ὡμολόγησεν ὁ
 αὐτὸς Εὐσέβιος, ἂν καὶ Ἀρειανός· καθὼς ἱστορεῖ Βιβλ. ἀ. Κεφ. ε'. ὁ
 Σωκράτης. Τὸ, Θεοτόκος, καὶ αὐτὸ δὲν ὑπῆρξεν ἐφεύρεμα τῶν Πα-
 τέρων τῆς ἐν Ἐφέσῳ Συνόδου· ἀλλὰ τὸ εἶχε καὶ πρότερον ἡ Ἐκ-
 κλησία· καθὼς δ'. τῶν αἵρετικῶν μυθολογιῶν Κεφ. ιβ'. ἐσημείωσεν
 ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος, καὶ ὁ Εὐάγγελιος εἰς τὸ ἀ. τῶν ἱστοριῶν Κεφ.
 ε'. Ἄν προσέθηκαν καὶ κανένα λόγον, ἢ Τροπάριον οἱ μετὰ ταῦτα,
 δὲν ἔχει διὰ τοῦτο νὰ κινδυνεύσῃ ἡ ἀρχαία Παράδοσις, καὶ τῶν Πα-
 τέρων ἡ κοινὴ γνώμη (1).

(1) Περὶ τῆς γνησιότητος τῆς λειτουργίας τοῦ Ἰακώβου πολλοὶ ἀμφισβόλλουσι, καὶ
 μάλιστα αἵρετικοὶ ἄνθρωποι, οἵτινες δὲν στέργουσι νὰ παραδειχθῶσιν ὡς ἀποστολικὴν

Ἄδεται καὶ ἡ Λειτουργία τῶν Αἰθίοπων, τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου δηλαδή· ἄλλη Βαρνάβα τοῦ Ἀποστόλου, τὴν ὁποίαν γινώσκουμεν, ὅτι ἐπρόσφερον εἰς τὸν βίον τοῦ Ἀλέξανδρος ὁ Μοναχὸς, καὶ φέρεται εἰς τὸν Μεταφραστὴν. Εὐρέθη δὲ τῶρα ἐσχάτως εἰς τὴν

συγγραφὴν περιέχουσαν ἐπίκλησιν ἁγίων, καὶ δεήσεις ὑπὲρ τῶν κειομένων. Διὰ τὴν ἀποδείξιν λοιπὸν ψευδεπίγραφον προβάλλουσι διάφορα ἐπιχειρήματα· οἷον ὅτι ἔχει τροπάρια, ἅτινα ὁμολογουμένως εἶναι πολὺ μεταγενέστερα· ὅτι ἀπαντῶνται ἐν αὐτῇ αἱ λέξεις, ὁ μ ο ο ὄ σ ι ο ν, καὶ, Θε ο τ ὀ κ ο ς, μεταγενέστεραι καὶ αὐταὶ οὐσαί· ὅτι ἕως τῶν χρόνων τοῦλάχιστον τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος Ἰουστίνου δὲν ὑπῆρχε τύπος λειτουργίας παραδεδομένος· ἐπειδὴ ὁ ἅγιος οὗτος λέγει ἐν τῇ Ἀπολογία περὶ τῆς λειτουργίας, ὅτι « Παιουμένων ἡμῶν τῆς εὐχῆς, ἄρτος προσφέρεται » καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ, καὶ ὁ προστόως εὐχὰς ὁμοίως καὶ εὐχαριστίας ὁ σ η ὄ ο ν α μ ι ς α ὗ τ ῳ ἀναπέμψαι. » Εἰς ταῦτα τὰ ἐπιχειρήματα ὁ Φαβρίκιος προσθεῖται καὶ ἄλλο, ὡς νομίζει, ἀκαταμάχητον· ὅτι ἐάν ἡ περὶ τῆς λειτουργίας ἡτο ποίημα Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου καὶ ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων, δὲν εἶδοντο νὰ ἦναι ἄγνωστος εἰς τὸν Ἱεροσολύμων Κύριλλον· καὶ ὅμως ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου ἐν Κατηχ. μυσταγωγ. ἢ ἐρμηνευομένη λειτουργία πολὺ διαφέρει (multum est diversa) τῆς τοῦ Ἰακώβου. (Ἑλλ. βιβλ. τὸμ. Ε. ὑπόσημ. εἰς τὴν Ἀλλ. διατρ. περὶ τῶν ἐκκλησ. βιβλ. τῶν Γρακ. σ. 11) Ἀλλ' εἰς ἡμᾶς τοὺς ὀρθοδόξους ἀρκεῖ ἀντι πάντων ἡ μαρτυρία τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμένης ἐκτῆς συνόδου, ἥτις ἐν κανόνι 16^ο ὡς γενεοὶαν ἀπεδεχομένη τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τὴν λειτουργίαν, ἐξ αὐτῆς καὶ ἐκ τῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἀποδεικνύει τὴν χρῆσιν τοῦ ὕδατος μετὰ τοῦ οἴνου ἐν τῷ ἱερῷ ποτηρίῳ κατὰ Ἀρμενίων, οἵτινες οἶνον ἄκρατον προσέφερον, ὡς καὶ ἐπι προσφέρουσιν. Ἐπειτα, ὡς ἄριστα κἀπατηρεῖ ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, ἐάν τὰ ἐν ταύτῃ ἀναγινωσκόμενα τροπάρια τῶ, Ἀ ξ ι ὄ ν ε ἰ σ τ ι ν ὡ ς ἄ λ η θ ῶ ς, καὶ τῶ, Ἐ π ῖ σ ο ῖ χ α ῖ ρ ε κ ε χ α ρ ι τ ῶ μ ἔ ν η, εἶναι πολὺ μεταγενέστερα τῶν ἀποστολικῶν χρόνων, τούτο δὲν ἀποδεικνύει καὶ τὰ λοιπὰ τῆς λειτουργίας νόθα· καθὼς παραδείγματος χάριν δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν νόθον τὴν τοῦ Χρυσόστομου λειτουργίαν, διότι ἀναφέρονται ἐν αὐτῇ τροπάρια καὶ κοντάκια καὶ κανόνες, μεταγενέστερα ὄντα τοῦ Χρυσόστομου. Τὸ αὐτὸ φητέον καὶ περ τῶν λέξεων ὁ μ ο ο ὄ σ ι ο ν, καὶ Θε ο τ ὀ κ ο ς, ἐάν ἦναι καὶ αὐταὶ μεταγενέστεραι. Καὶ ὅμως οὗτοι οἱ ἕνακον μιᾶς λέξεως ἢ ἑνὸς τροπαρίου ἀκρίτως ἀποβάλλοντες ἐλόκληρον βιβλίον λέγονται κρητικῶν. Σημειώτεον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὴν λειτουργίαν ταύτην τοῦ Ἰακώβου δὲν μεταχειρίζοντο ἔλασι αἱ ἐκκλησίαι· διότι ὁ Χρυσόστομος (Ὁμιλ. β'. εἰς τὴν πρὸς Καρ Β'.) ἀναφέρει ἐκ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐν χρῆσιν λειτουργίας αἰτήσεις ὑπὲρ τῶν κατηχομένων διεδοικῶς, ἐν ᾧ ἡ τοῦ Ἰακώβου εὐδὲν τοιοῦτον ἔχει· ὁμοιάσουσι δὲ αὐταὶ αἱ παρὰ τῷ Χρυσόστομῳ αἰτήσεις μὲ τὰς ἐν τῇ τοῦ Κλήμεντος λειτουργίᾳ. Οὐδὲν λοιπὸν ἄπορον, ἐν ᾧ μὲν ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου ἐν τῇ λειτουργίᾳ αὐτοῦ ἔγραψε τὸ, ὁ μ ο ο ὄ σ ι ο ν, ἐν δὲ Ἀλεξανδρείᾳ, ἔπου δὲν ἐγένετο χρῆσις αὐτῆς, ὁ Ἄρειος ἐπέλατο κατὰ τοῦ δόγματος τοῦ Ἰουστινίου.

Ἰακυγίαν καὶ μία λειτουργία τοῦ ἁγίου Πέτρου, ψευδεπίγραφος· ἐπειδὴ δὲν ἔχουσι κανὸν θεμέλιον. Τοῦ Ἀρεοπαγίτου ἡ λειτουργία, τὴν ὁποίαν μετὰ τοσαύτης μεγαλοπρεποῦς, καὶ ὑψηλῆς φράσεως περιγράφει εἰς τὸ γ'. τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας, ἐν καὶ ἐκρίθη κατὰ τοὺς πεντακοσίους τριάκοντα δύο χρόνους ἀπὸ Γεννήσεως Χριστοῦ ἐν τῷ Παλατίῳ τοῦ Βασιλείου ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων ὡς Ἀπόκρυφος, εἰς τὴν διάλεξιν, ἥτις ἐγένετο κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Σεβήρου, τῶν λεγομένων Ἀκεφάλων· ὅμως οἱ μεταγενέστεροι τὴν ἐδέχθησαν, καθὼς ὅλα τὰ

Περὶ δὲ τοῦ, Θε ο τ ὀ κ ο ς, ὀνόματος παρατηροῦμεν, ὅτι ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ ἀδελφοθέου ἀπαντᾶται πάντοτε εἰς γενικὴν πτώσιν, καὶ ἐκ τούτου ἴσως ἔλαθεν ἀφορμὴν ὁ ἀνθρωπολάτρης Νεστόριος νὰ βλασημῆ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ λέγεται ἡ παρθένος Μαρία Θε ο τ ὀ κ ο ς, ἀλλὰ Θεότοκος ἢτοι παρὰ Θεοῦ γεννηθεῖσα πνευματικῶς· διότι τοῦ Θε ο τ ὀ κ ο ς καὶ τοῦ Θε ο τ ὀ κ ο ς ἡ γενικὴ εἶναι ἡ αὐτή. Ἐπειτα οἱ αἰρετικοί, οἵτινες τὰς σαφαιτέρας φήσεις τῶν Θείων Γραφῶν στρεβλοῦσιν κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, τί παράδοξον, ἐν καταπέροντο μανιωδῶς κατὰ ὀνομάτων κειμένων οὐχὶ φητῶς ἐν ταῖς Γραφαῖς, ἀλλ' ἐν τινι λειτουργίᾳ, ἥτις, ὡς εἶπομεν, δὲν ἦτο παρὰ πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις ἐν χρῆσιν; (Περὶ τῶν ὀνομάτων τούτων ἰδ. καὶ Πηδάλ. ὑπόσημ. εἰς τὰ περὶ τῆς α. καὶ περὶ τῆς γ'. συνόδου προλεγόμενα.) Περὶ δὲ τοῦ σοφοῦ Φαβρικίου τί νὰ εἶπω; ὅτι δὲν ἀνέγνωσε τὸν Κύριλλον, ἢ ὅτι ψευδεῖται ἐν γνώσει; Μόνος διαφορὰς μεταξὺ Κυρίλλου καὶ Ἰακώβου εὐρίσκομεν ταύτας. Α'. Πὲρ παρὰ τῷ Κυρίλλῳ νίψις τῶν χειρῶν δὲν ἀναγινώσκειται εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ Ἰακώβου. Ἀλλὰ πολλοὶ ἄλλοι ἐρμηνεύει λείπουσιν ἐν ταύτῃ, τὰς ὁποίας γνωρίζοντες οἱ ἱερεῖς δὲν εἶχον ἀνάγκην νὰ τὰς ἔχωσι γεγραμμένας ἐν τῷ βιβλίῳ Β'. Παρὰ Κυρίλλῳ, εἰπόντος τοῦ ἱερέως, Ἀ ν ω τ ἄ ς κ α ρ δ ῖ α ς, ἀποκρίνεται ὁ λαός, Ἐ χ ο μ ε ν π ρ ὸ ς τ ὸ ν Κ ῦ ρ ι ο ν. εἶτα ὁ ἱερεὺς λέγει, Ε ὕ χ α ρ ῖ σ τ ῆ σ ω μ ε ν τ ῳ Κ υ ρ ῖ ω, καὶ ὁ λαός, Ἀ ξ ι ο ν κ α ῖ δ ῖ κ α ι ο ν. Ἐν δὲ τῇ τοῦ Ἰακώβου λειτουργίᾳ κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις ἐστὶ 1560 ἔκδοσιν μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν ἱερεῖα, Ἀ ν ω σ χ ῶ μ ε ν τ ὸ ν ν ο ὦ ν κ α ῖ τ ἄ ς κ α ρ δ ῖ α ς, ἀποκρίνεται ὁ λαός, Ἀ ξ ι ο ν κ α ῖ δ ῖ κ α ι ο ν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι παραδρμὴ προφανῆς τοῦ ἀντιγραφῆος ἢ τοῦ τυπογράφου· καὶ δῆλον ἐκ τῆς ἀκολουθεύσης εὐχῆς, Ὡ ς ἄ λ η θ ῶ ς ἄ ξ ι ὄ ν ε ἰ σ τ ῖ κ α ῖ δ ῖ κ α ι ο ν. . . σοῖ τ ὸ χ α ρ ι σ τ ε ῖ ν. Γ'. Λέγει ὁ Κύριλλος, ὅτι μετὰ τὸ ἀπαρτισθῆναι τὴν πνευματικὴν θουσίαν. . . παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν ὀπὲρ κοινῆς τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνης, ὀπὲρ τῆς τοῦ κόσμου εὐσταθείας, ὀπὲρ βασιλείων, ὀπὲρ στρατιωτῶν, καὶ συμμάχων, καὶ τὰ ἑξῆς. Παρὰ δὲ τῷ Ἰακώβῳ λείπει ἡ ὑπὲρ βασιλείων καὶ στρατιωτῶν καὶ συμμάχων μνήμη. Ἀλλὰ φανερὸν ὅτι ἐπὶ Κυρίλλῳ, Χριστιανῶν ὄντων τῶν βασιλείων καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἐγράφοντο τὰ τούτων ὀνόματα εἰς τὰ δίπτυχα, καὶ οὕτως ἐμνημονεύοντο. Ὡστε ἐκ τῶν φαινομένων τούτων διαφορῶν οὐδὲν συμπεριέπεται. Ἀπ' ἐναντίας, ἐάν τις μετὰ προσοχῆς ἀναγνώσῃ ὅσα λέγει ὁ ἅγιος Κύριλλος περὶ τῆς

συγγράμματα τοῦ Διονυσίου, ὡς γνήσια, καὶ ἀναμφίβολα· καθὼς φαί-
νεται εἰς τὸ ζ'. Βιβλ. τῶν ἀναγωγικῶν θεωριῶν Ἀναστασίου τοῦ
Συναΐτου εἰς τὴν Ἑξαήμερον, εἰς τὸ β'. Βιβλ. τὸ κατὰ Νεστορίου,
καὶ Εὐτυχῶς τοῦ Λεοντίου, εἰς τὴν λδ'. Ὁμιλίαν τοῦ Διαλόγου
καὶ εἰς ἄλλους (1).

μετὰ τὸ, Ἄξιον καὶ δίκαιον, εὐχῆς καὶ περὶ τῆς μετὰ τὸν ἀγιασμόν,
τῶν Θείων δώρων γινεμένης μνήμης ζώντων πρῶτον, ἔπειτα ἀγίων, ἔπειτα κεκοιμη-
μένων, καὶ παραβάλλη ταῦτα πρὸς τὰ ἀντίστοιχα μέρη τῆς τοῦ Ἰακώβου λειτουργίας.
Θέλει πεισθῆ, ὅτι οὐχὶ ἄλλην, ἀλλὰ ταύτην ἐτέλει καὶ ἠρμήνευεν ὁ Κύριλλος. Καὶ
ἀλλαγθῆν δὲ φαίνεται ὁ Κύριλλος ὅτι ἐγνώριζε τὴν Ἰακώβου λειτουργίαν· ἐξ ὧν
δηλαδὴ λέγει ἐν Κατ. δ'. φωτισμ. περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· « Τὸ ἐρευνῶν τὰ
» πάντα, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ· τὸ ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν εἰδὶ περι-
» στερᾶς κατελθόν· » καὶ μετ' ὀλίγα· « Τὸ ἐν νόμῳ καὶ προφήταις, Παλαιᾷ τε καὶ
» Καινῇ Διαθήκῃ λαλήσαν· » ἅτινα ἔλαβεν ἐκ τοῦ Ἰακώβου. (Σελ. 23 καὶ 25.)
Πρὸς δὲ τὸ ἐκ τοῦ ἁγίου Ἰουστίνου ἐπιχείρημα, περιττὸν κρίνομεν καὶ νὰ ἀπαντή-
σωμεν ὡς ἴδιον ἄθλιον,

(1) Τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου ἡ γνησιότης μαρ-
τυρεῖται ὑπὸ πολλῶν συνέδων. (18. Πηδάλ., ὑπόσημ. εἰς τὸν β'. καν. τῆς ζ'. συνόδ.)
Οἱ δὲ προβαλλόμενοι λόγοι ὑπὸ τῶν νοθεύοντων αὐτὰ, ψυχροί. Βλέπε τὴν τούτων
ἀνασκευὴν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ ἐν τῇ Προοίμῳ εἰς τὰ τοῦ ἁγίου
Διονυσίου. Βλέπε καὶ τὰς διατριβὰς τριῶν Ἰησοῦιτών, Ἀλλοιξίου (Holloix,) Δελρίου, καὶ
Λανσελλίου, ἐκδομένας ὑπὸ τοῦ Κορδερίου μετὰ τῶν Ἀρεοπαγιτικῶν. Ἡ δὲ παρὰ τῶν
Διονυσίω λειτουργία εἶναι αὐτὴ, νομίζω, ἡ τοῦ ἀδελφοῦ. Ἐξάγω δὲ τοῦτο πρὸς
ταῖς ἄλλοις ἐκ τῆς ἐπικλήσεως, ἣν ποιεῖ ὁ Ἀρεοπαγίτης ἀρχόμενος τῆς θεωρίας τῶν
ἐν τῇ συνάξει τελουμένων. « Ἄλλ' ὡς θεοτάτη καὶ ἱερὰ τελετὴ τὰ προκείμενά σοι
» συμβολικῶς ἀμφιέσματα τῶν αἰνιγμάτων ἀποκαλυφθέντα, τηλαυγῶς ἡμῖν ἀναδεί-
» χθητι, καὶ τὰς νοεράς ἡμῶν ὄψεις ἐνιαίου καὶ ἀπερικαλύπτου φωτὸς ἀποπλήρω-
» σον. » ἔλαβε δὲ ταῦτα ἐκ τῆς παρ' Ἰακώβου εὐχῆς. « Καὶ τὰ περιεείμενα τῇ ἱερᾷ
» ταύτῃ τελετῇ συμβολικῶς ἀμφιέσματα τῶν αἰνιγμάτων ἀνακαλύψας, τηλαυγῶς
ἡμῖν ἀνάδειξον, καὶ τὰς νοεράς ἡμῶν ὄψεις τοῦ ἀπερικαλύπτου φωτὸς πλήρωσον, » καὶ
τὰ ἑξῆς, (Σελ. 21.)

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΑΠΤΗΣ.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ἐξακολουθεῖ ἔπειτα τὴν Θεῖαν Ἱεουργίαν ὁ Διάκονος, ἢ καὶ ὁ
Ἱερεὺς, καὶ πρὸ πάντων προτρέπει ὅλους κοινῶς μὲ εἰρήνην νὰ δέων-
ται τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ προσεύχωνται· ἐπειδὴ αὐτὴ ἐστὶ τὸ σημεῖον,
τὸ ὁποῖον ζητεῖ παρά πάντων ἡμῶν ὁ Χριστός. « Ἐν τούτῳ γνώ-
» σονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ Μαθηταὶ ἐστέ, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν
» ἀλλήλοις. » Ἰωάν. ιγ'. Μάλιστα, ἂν τις Χριστιανὸς ἐνθυμηθῆ εἰς
τὴν ὥραν τῆς Θείας, καὶ Ἱερᾶς Λειτουργίας ὅτι ἔχει ἔχθραν πρὸς
τινα ἄλλον, ὀφείλει, ἀφίνων πᾶσαν ὑπόθεσιν, νὰ ὑπάγη παρευθὺς νὰ
τὸν εὔρη καὶ νὰ συνδικλαχθῆ, καὶ νὰ εἰρηνεύσῃ· ἄλλως ἡ Λειτουρ-
γία δὲν τὸν ὠφελεῖ τίποτε. « Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ
» τὸ Θυσιαστήριον, κακεὶ μνησθῆς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχη τι κατὰ
» σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ Θυσιαστηρίου, καὶ
» ὑπάγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἔλθων πρός·
» φερε τὸ δῶρόν σου. » Τὰ λόγια εἶναι τοῦ Χριστοῦ. Ματθ. 5.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Εἰρήνην Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης Βιβλ. α. τῶν Ἐπιστ. νοεῖ ὅχι
μόνον ἐκείνην τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, ἀλ-
λὰ καὶ τὴν ἀχώριστον ἔνωσιν μὲ αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Δεσπό-
την. « Εἰρήνην μὲν ἡμῖν παρέσχες Κύριε τὴν ἐν ἀλλήλοις ὁμό-
» ροιαν, εἰρήνην δὲ δὸς ἡμῖν τὴν πρὸς σὲ ἀδιαίρετον ἔνωσιν, ἵνα
» τῷ Πνεύματί σου εἰρηνεύοιτες, ἀχώριστοι τῆς σῆς ἀγάπης τυγ-
» χάνωμεν· » καὶ τοῦτο εἶναι τὸ, ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, τὸν
ὁποῖον εὐθὺς ἐπιφέρει ὁ Διάκονος. « Ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ
» ἐστίν. » Ἰωάν. Κεθολ. Α. Κεφ. δ'. « καὶ ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν,
» ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. » ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ
Θεοῦ φιλάνθρωπίας· ἀναγινώσκωμεν εἰς τὸν Ἀδελφόνθεον.

Αὕτη ἡ δέησις λέγεται μεγάλη Συναπτὴ, καὶ ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τοῦ συνάπτω, τὸ ὅποιον σημαίνει ἐνόμω ὁμοῦ πολλά· ἐπειδὴ εἰς αὐτὴν παρακαλεῖ ὁ Ἱερουργῶν διὰ ὅλον τὸν κόσμον, διὰ τὰς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, διὰ τὸν Ἀρχιερέα, καὶ ὅλον τὸν Κλήρον, διὰ τὸν Βασιλέα, καὶ τὸ Στρατόπεδον, διὰ τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, διὰ τοῦ αἴρος τὴν εὐκрасίαν, διὰ τὴν ὑγίαν τῶν ἀρρώστων, διὰ τὴν προφύλαξιν τῶν πλεόντων, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν αἰχμαλώτων καὶ τὰ ἕξῃς.

Τοῦτο στοχαζόμενος εἶπε περὶ Ἱερωσύνης ὁ Χρυσορρήμων· « Τὸν » ὑπὲρ ὕλης, ἔλεγε, τῆς Πόλεως, καὶ τί λέγω Πόλεως; πάσης μὲν » οὐκ Οἰκονομίας πρεσβεύοντα, καὶ δεόμενον ταῖς ἀπάντων ἁμαρ- » τίας ἕλεων γενέσθαι τὸν Θεόν, ὁποῖόν τινα χρεῖ;

Εἶπον μεγάλην Συναπτὴν πρὸς διαφορὰν τῆς μικρᾶς, ἣτις ἐστὶ τὸ, ἔστι, καὶ ἔστι ἐν εἰρήνῃ. Αἱ Συναπτὴ καλοῦνται καὶ Εἰρηνικὰ, ἐπειδὴ ἀρχίζουν ἀπὸ τῆς εἰρήνης, καὶ Διακονικὰ, ἐπειδὴ εἰσὶν ἴδια τῶν Διακόνων, καὶ Δεήσεις, ἐπειδὴ τελευτῶσιν εἰς τὸ ῥῆμα, Δεηθῶμεν σημαίνον, ἃς παρακαλέσωμεν. Καὶ ὁ Λαὸς ἐπιλέγει· Κύριε ἐλέησον.

Ἄντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύ- λαξον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῇ σῆ χάριτι.

Ταῦτα τὰ τρία λόγια, ἐπειδὴ τὰ μεταχειρίζεται ἡ Ἐκκλησία συχνότατα, τόσον εἰς τὴν Λειτουργίαν, ὅσον εἰς πᾶσαν ἄλλην Ἀκολουθίαν, φαίνονται ἀπαιτοῦντα καὶ τινὰ ἑρμηνείαν· καὶ καθόσον μάλιστα, ὡς ἀποβλέποντα φανερώς εἰς τὴν μεγαλόδωρον ἐκείνην χάριν, ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῆς ὁποίας τοὺς ἀνεξαντλήτους καὶ ἀντιλαμβανόμεθα, ἤγουν βοηθούμεθα, καὶ σωζόμεθα, καὶ ἐλεούμεθα, καὶ διαφυλαττόμεθα διὰ τὰ ὅποια δέεται τοῦ Θεοῦ ἡ Ἐκκλησία, Ἀντιλαβοῦ, ἐκφώνουσα, σῶσον, ἐλέησον, διαφύλαξον.

Τὸ μὲν, Ἀντιλαβοῦ, ἀρμόζει εἰς τὴν χάριν, ἣτις κοινῶς καλεῖται Προσκαλοῦσα· τὸ δὲ, Σῶσον, εἰς τὴν χάριν, ἣτις λέγεται Δικαιοῦσα· τὸ δὲ, Διαφύλαξον, εἰς τὴν χάριν ἣτις ἐστὶν ἡ Ἐπακολουθοῦσα. Ἀν-

τιλαβοῦ, εἰς τὴν χάριν ἣτις λέγεται Προφθάνουσα. Σῶσον, εἰς τὴν χάριν ἣτις ὀνομάζεται Δραστική. Διαφύλαξον, εἰς τὴν χάριν ἣτις λέγεται Δοξάζουσα. Ὅσους προσκαλεῖς, καὶ προφθάνεις, τοὺς βοηθεῖς. Ἀντιλαβοῦ. Ὅσους δυναμόνεις, καὶ δικαιοῦνεις τοὺς σώζεις. Σῶσον. Ὅσους ἐξακολουθεῖς, καὶ δοξάζεις, δὲν τοὺς ἀποδιώκεις, ἀλλὰ τοὺς διαφυλάττεις. Διαφύλαξον.

Λέγει λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία· σὺ Θεὸς τῶν ἀπάντων, ὅστις διὰ τῆς κοινοτάτης σου χάριτος, ἢ θέλεις πάντα σωθῆναι, προσκαλῶν ἡμᾶς, καὶ προφθάνων ἡμᾶς, μᾶς βοηθεῖς. Σὺ ὅστις δυναμόνων ἡμᾶς, καὶ δικαιοῦνων, μᾶς σώζεις. Σὺ ὅστις ἐξακολουθῶν τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, καὶ δοξάζων ἡμᾶς, δὲν μᾶς ἀποδιώκεις, μάλιστα αἰωνίως μᾶς διαφυλάττεις. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, διαφύλαξον· τὸ, Ἐλέησον, εἶναι ἐξηγηματικὸν τοῦ, Σῶσον· ἐπειδὴ καὶ ἡ σωτηρία ἡμῶν ὅλη ἀπὸ τοῦ ἄπειρον ἔλεος κατάγεται τοῦ Θεοῦ. « Καὶ οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν » δικαιοσύνῃ ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτοῦ ἔλεος ἐ- » σωσεν ἡμᾶς· » γ'. πρὸς Τιτον.

52. ΕΞ. Ἀκούω νὰ μοὶ ἀναφέρῃς χάριτας τοῦ Θεοῦ διαφόρους· ἤθελα, πρὶν νὰ προβῶμεν, νὰ μὲ περιγράψῃς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τί πράγμα ἐστὶ, καὶ τὰ αὐτῆς εἶδη ἐν πρὸς ἓν.

III. Τί πράγμα ἐστὶ ἡ Θεία χάρις, καὶ ποσαπλάσιος, τὸ ἐξαγομένον ἀπὸ αὐτὴν τὴν Ἁγίαν Γραφήν, καὶ μάλιστα ἀπὸ ὅ,τι πρὸς φωτισμὸν ἡμῶν ἐθεολόγησεν ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν ὁ μέγας Παῦλος. Καὶ εἰς τὸ κοινὸν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστὶν ἄλλο, παρὰ « Ποιή- » τῆς ἡμῶν ἐκ Πνεύματος Ἁγίου πρὸς σωτηρίαν δεδομένη. » Μὲ ὀλίγα λόγια, καθὼς βλέπεις, ἐδῶ περικλείουσιν οἱ Διδάσκαλοι καὶ τὰ τέσσαρα αἰτία, τὰ ὅποια συντρέχουσι κοινῶς εἰς ὅλα τὰ πράγματα. Ποιητικὸν τῆς Θείας χάριτος αἰτιαν, ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, τὸ Ἰλικὸν· τὸ Εἰδικὸν, ἡ δεδομένη ποιότης ἡ σωτηρία, τὸ Τελικόν. Λέγεται δὲ χάρις πολλαχῶς.

Κοινοτάτη, καὶ πρώτη ἐστὶν ἡ χάρις ἡ Προσκαλοῦσα, ἡ ὁποία καλεῖται καὶ Προηγούμενη, καὶ Διεγείρουσα. « Ἐμπνευσις δηλαδὴ » τοῦ τῷ ἀνθρώπινῳ διεγρηγμένη, καθ' ἣν ὁ Θεὸς πρὸς ἑαυτὸν » ἔλκει τὸν ἄνθρωπον, καὶ πρὸς ἔργα κινεῖ τὰ σωτήρια· » καὶ

ἔστιν ἐκεῖνη, τὴν ὁποίαν Ἀ. πρὸς Τιμόθ. Κεφ. β'. οὕτω περιγράφει ὁ μέγας Παῦλος. « Κατὰ δύναμιν Θεοῦ τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος ἡμᾶς κλήσει ἁγία, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν, καὶ χάριν. »

Δευτέρα ἐστὶν ἡ χάρις ἡ Συναγωνιζομένη. « τὰ χαρίσματα δηλαδὴ, καθ' ἃ ὁ Θεὸς τὸν τῆ αὐτοῦ κλήσει συγκατατιθέμενον ἀρτιλαμβάνεται. » Παῦλος πρὸς Ῥωμ. γ'. « Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα συγκαταλαμβάνεται ταῖς ἀσθενεῖαις ἡμῶν· τὸ γὰρ τί προσευξώμεθα οὐκ οἶδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ὑπερεντυγῶν χάνει ὑπὲρ ἡμῶν. »

Τρίτη ἐστὶν ἡ χάρις ἡ Ἐνεργοῦσα· ἡ ὁποία περιγράφεται ὅτι ἐστὶν ἡ ἀποβλέπουσα πρὸς τὸ αἰτιατὸν, καθὼς ἀπὸ μόνου προέρχεται τοῦ Θεοῦ· « καθὼς ἡ Συνεργοῦσα, ἡ καὶ Συντρέχουσα, ἐστὶν ἡ χάρις, ἣτις ἀποβλέπει πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα, « καθὼς τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν ἐνεργοῦντος, καὶ ἡμεῖς συνεργοῦμεν. » ὁποία ἐστὶν ἡ

Τετάρτη. Καὶ τὴν μίαν, καὶ τὴν ἄλλην περικλείει συμφώνως μὲ τὸν μακάριον Παῦλον, εἰς τὸ περὶ αὐτεξουσίου καὶ χάριτος ὁ Αὐγουστίνος. « Αὐτὸς, ἵνα θέλωμεν, ἀρχόμενος ἐνεργεῖ, ὅς θέλουσι συνεργεῖν τελειουργῶν· διόπερ φησὶν ὁ Ἀπόστολος Πέποιθα, « ὅτι ὁ ἐταρξάμενος ἐν ἡμῖν ἔργον ἀγαθόν, ἐπιτελεῖται ἄχρις ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν' οὗν θέλωμεν, ἄρτεν ἡμῶν ἐνεργεῖ, ἐπὶ δὲ θέλωμεν, καὶ οὕτω θέλωμεν, ὥστε ἡμᾶς ἐργάζεσθαι, μεθ' ἡμῶν ἐνεργεῖ. »

Πέμπτη ἐστὶν ἡ χάρις ἡ Προφθάνουσα, « ἡ ἀποτελέσματος πρότερον ἐν ἡμῖν ἐνεργοῦσα. » Δαυὶδ Ψαλμ. νη'. « Σὺ ὁ Θεὸς ἀρτιλήπτωρ μου εἶ· ὁ Θεός μου, τὸ ἔλεος σου προφθάσει με. » Ἐξ ἐναντίας Ἐπακολουθοῦσα χάρις λέγεται ὅτι ἐστὶν « ἡ ἀποτελέσματος ἐν ἡμῖν ὑστερον ἐνεργοῦσα. » τὴν ὁποίαν Γεώργιος ὁ Μετοχίτης, εἰς τὴν μετάφρασιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν εἰς Ἑλληνικὴν διάλεκτον, τῶν Θεολογικῶν τοῦ Ἀκινάτου Βιβλίων, γινώσκουμεν, ὅτι τὴν ὀνόμασι Συγεπομένην· καὶ ἐστὶν ἡ

Ἑκτη. Δαυὶδ Ψαλμ. κβ'. « Καὶ τὸ ἔλεός σου καταδιώξει με πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. » Καὶ τὰς δύο εἰς τὸ περὶ φύσεως,

καὶ χάριτος οὕτω περιγράφει ὁ μέγας Αὐγουστίνος. « Ὁ Θεὸς προφθάσει μὲν, ἵνα σωζώμεθα· ἐπακολουθεῖ δὲ, ἵνα ἐν εὐσεβείᾳ ζώμεν· ἐπακολουθεῖ, ἵνα συζώμεν αὐτῷ εἰς τοὺς αἰῶνας. »

Ἐβδόμη ἐστὶν ἡ χάρις ἡ Ἀρκοῦσα· « καθ' ἣν ἔργοις ἀγαθοῖς ὁ ἄνθρωπος τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τυχεῖν δύναται. » Παῦλος Β'. πρὸς Κορινθ. Κεφ. ιβ'. « Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου. » Καὶ εἰς τὸ κγ'. Κεφ. ὁ Ματθαῖος. « Ποσάκις ἠθέλησα επισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὅν τρόπον επισυνάγει ὄρνις τὰ ροσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθέλησατε. »

Ὀγδόη, ἡ χάρις ἡ Δραστικὴ, « καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος καλῶς τῆ χάριτι χρώμενος τῇ Ἀρκοῦσῃ, τὴν σωτηρίαν ἀπολαμβάνει. » Αὐγουστίνος. « Ἀναμφιβολόν ἐστὶν ἐπὶ ἐργαζώμεθα, ἡμᾶς αὐτοὺς ἐργάζεσθαι· πλήν ἐκεῖνός ἐστὶν ὁ ποιῶν ἡμᾶς ἐργάζεσθαι, ἰσχυρὸν ἡμῖν δραστικωτάτην παρέχων. ὁ εἰπὼν· Κεφ. Ἰεζεκιήλ λς'. « Καὶ ποιήσω, ἵνα ἐν τοῖς δικαιώμασί μου πορευήσθε, καὶ τὰ κρίματά μου φυλάξητε, καὶ ποιήσητε. »

Ἐνάτη ἐστὶν ἡ χάρις ἡ Δικαιοῦσα· ἡ ὁποία εἶναι « χάρισμα δωρεὰν ἡμῖν δεδομένον, καθ' ὃ τῆς Μακαριότητος ἀξιούμεθα, καὶ μετὰ Θεοῦ ἐνοῦμεθα κατὰ τὸ δυνατόν ἐν τῷ παρόντι βίῳ. » Παῦλος γ'. πρὸς Ῥωμ. « Δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. » Καὶ πρὸς Ἐφεσ. α'. « Εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἡραπημένῳ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐπερίσσεισεν εἰς ἡμᾶς, « Καὶ τέλος

Δεκάτη ἐστὶν ἡ χάρις ἡ Δοξάζουσα, αὐτὸ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ὑστερον τέλος, « καθ' ἣν ἀξιούμεθα τῆς προσωπικῆς δόξσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν αἰώνιων ἀμεταπτώτως ἀπολαμβάνομεν ἀγαθῶν. » καὶ εἶναι ἡ Θεία Μακαριότης, αὐτὴ ἡ αἰώνιος τοῦ Θεοῦ θεωρία. « Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπίστευλας Ἰησοῦν Χριστόν. » « Ἀποτελεῖ κατὰ συνδρομὴν τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων κατάστασις, » περιγράφει τὴν Μακκρίστητα ὁ Βοηθός. Καὶ ὁ ἱερὸς Αὐγουστίνος. « Μακάριός

» ἐστὶν ὁ ἔχων πᾶν ὅτι ἀν βούληται, (κατὰ τὸ εἰρημένον. Χορ-
 » τασθήσομαι ἐν τῷ ὄρθῃ μοι τὴν δόξαν σου) καὶ τῶν κακῶν
 » οὐδὲν βούλεται.» ἰγ'. περὶ Τριάδος Κεφ. ή.

Τῆς Παναγίας Ἀχράντου.

Ἐξακολουθεῖ τὰ Διακονικὰ ὁ Διάκονος· καὶ πρῶτον μνημονεύει τῆς Ἵπεραγίας Θεοτόκου, καὶ Μαρίας τῆς Ἀειπαρθένου, καὶ τῶν ἁγίων ἀπάντων. Πρῶτον εἰς δόξαν αὐτῶν, καὶ τιμὴν· δεύτερον, διὰ νὰ μεσιτεύωσι πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἡμῶν· τρίτον, διὰ νὰ τοὺς μιμηθῶμεν, καὶ νὰ μεθεξώμεν τοῦ ἁγιασμοῦ αὐτῶν· καὶ τέλος μᾶς παρακινοῦν νὰ ἀποθέτωμεν ἑαυτοὺς, ἤγουν καθεὶς τὸν ἑαυτόν του, καὶ ἀλλήλους, ἤγουν εἰς τὸν ἄλλον (κατὰ τὴν ὑπὲρ ἀλλήλων προσεύχεσθαι ἐντολήν) καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν εἰς χεῖρας Κυρίου τοῦ Θεοῦ.

Ἐπειδὴ πρέπει εἰς αὐτὸν πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ πᾶσα προσκύνησις, τώρα, καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Τὰς Ἐκφωνήσεις, ὡς περιεχούσας τὸν ἕμνον, καὶ τὴν εὐφημίαν τῆς Ἵπερουσίου Τριάδος, τὰς λέγει πάντοτε καὶ μεγαλοφώνως, ὁ ἱερεὺς, ἢ ὁ ἱεράρχης.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΦΩΝΩΝ ΚΑΙ ΤΡΟΠΑΡΙΩΝ.

53. ΕΕ. Ἀκούω νὰ ψάλλωμεν ἔπειτα ἀντίφωνα τινὰ καὶ ψαλμοὺς. Τί σημαίνουν ταῦτα;

ΥΠ. Αὐτὰ σημαίνουν τὸ κήρυγμα τῶν Προφητῶν ἕως τοῦ Προδρόμου. « Τὰ Ἀντίφωνα εἰσὶ τῶν Προφητῶν αἱ προφρήσεις, προκαταγγέλλουσαι τὴν παρουσίαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν ἐκ Παρθένου ἐπὶ γῆς. » Οὕτως εἰς τὸ περὶ Ἱερουργουμένων ὁ Γερμανός. Καὶ ὁ Καβάσιλας Κεφ. ή. « Τὸν καιρὸν, λέγει, τὸν πρὸ τοῦ Προδρόμου Ἰωάννου σημαίνουν τὰ Προφητικὰ ἠθόμενα, ὅτι καὶ τὰ ἑτήμια Δῶρα, δι' ὧν ὁ Χριστὸς σημαίνεται, οὕτω εἰς μέσον ἀγεται, ἀλλ' ἰδίᾳ ἀπόκειται συγκεκριμένα. » Καὶ πάλιν « Τὰ ἀντίφωνα τὰς ἀρχὰς τῆς αὐτοῦ παρουσίας σημαίνουν· ὅτι

» παρεγένετο μὲν, οὕτω δὲ ἐφαίμετο τοῖς πολλοῖς· τότε γὰρ χρεῖα
 » ἦν αὐτῷ εἶναι τῶν Προφητικῶν λόγων. » Αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Φιλαρᾶς ἐσημείωσεν, ὅτι τὰ Τοπικὰ οὕτως ἐκλήθησαν, « ἐπεὶ τύπος εἰσὶ τοῦ κηρύγματος τῶν Προπατόρων καὶ Προφητῶν. » καὶ διὰ τοῦτο ὅλα τόσον Ἀντίφωνα, ὅσον καὶ Τοπικὰ, ἐλήφθησαν ἀπὸ τὴν Πηλκίαν Ἀγίαν Γραφήν· ἂν καὶ ἀνέμιζαν οἱ μεταγενέστεροι τοὺς Μακαρισμοὺς μὲ τινὰ Τροπάρια. « Ψαλμικὰ μὲν προλέγοντες, συνάπτοντες δὲ καὶ ἐκ τῆς χάριτος τοὺς ὕμνους, καὶ διὰ μὲν τῶν ψαλμικῶν προκηρυχθεῖσαν καὶ τοῖς πάλαι, οἷς καταγγέλλουσι τὴν τοῦ Θεοῦ Σάρκωσιν, καὶ διὰ τῶν ἐφθυμιῶν αὐτῆν παριστῶσι τὴν χάριν τετελειωμένην, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν Σαρκοθέντα τε, καὶ πάντα ὑπὲρ ἡμῶν ἐνεργήσαντα. » Συμπερὶν ὁ Θεσσαλονίκης ἐν τῷ περὶ Νικοῦ.

Καὶ σημειῶνω, ὅτι τὰ Τροπάρια, τὰ ὁποῖα ψάλλονται ὁμοῦ μὲ τοὺς Μακαρισμοὺς εἰσὶ τῆς τρίτης ὥρας, καὶ τῆς ἕκτης, καὶ ὄχι ἄλλης· ἐπειδὴ καὶ τὴν τρίτην ὥραν κατέβη εἰς τὸ ὑπερῶν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐπιφοίτησις ἐπικαλεῖται εἰς τὴν Λειτουργίαν, καὶ περὶ τὴν ἕκτην ἐσταυρώθη αὐτὸς ὁ προσφερόμενος Ἀμνὸς καὶ θυσιαζόμενος. Καὶ διὰ τοῦτο ἀκούομεν ἐκ παραδόσεως, ὅτι ἄλλοτε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπετελεῖτο συνήθως ἡ Θεία, καὶ ἱερὰ Λειτουργία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περὶ ὥραν τρίτην τῆς ἡμέρας. Καὶ ἐπάγει τὴν αἰτίαν Ματθαῖος ὁ Βλάσταρις. « Ὅτι ἐν τούτῳ τῆς ἡμέρας ὁ Παράκλητος ἐπαργῶς τοῖς Ἀποστόλοις ἐπιγοιτήσας, καὶ τὸ τρίτον ὥρῃς ἤδη, καὶ τέλειον τελείως τοῦτον μυσταγωγήσας, καὶ ἡμᾶς τῇ ἐπωνύμῳ τῆς Θεῆς Τριάδος ὄρα τὴν τελείαν καθιεροῦν Ἱεραουργίαν τῇ Τρισυποστάτῳ Θεότητι σαφῶς ἐδιδάξατο. » Μάλιστα εἰσὶν ἤδη χίλιοι χρόνοι, καὶ περισσότεροι, ἀφοῦ καὶ διὰ Συνοδου, ἔστω καὶ τοπικῆς, ἐδογματίσθη, ἵνα ἡ ἱερὰ Λειτουργία ἀρχηται περὶ τρίτην ὥραν. Καὶ γινώσκομεν ὅτι ἐσημείωσεν ὁ πολυμαθὴς Μόσκος εἰς τὸ κζ'. Κεφ. ὅτι χωρικοί τινες προσέτρεξαν μετ' ἐγκληματικῶν γράμματος πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον τοῦ τόπου, καὶ κατηγορήσαν τὸν Πρεσβύτερον αὐτῶν, διότι δὲν ἐφύλαττεν ἀκριβῶς, ὅτι ἐλειτούργει, τὸν ὅρον τοῦτον τῆς τρίτης ὥρας.

Αὐτὸ τοῦτο παρεκίνησε καὶ τὸν Πανκαϊδεσιμώτατον ἡμῶν Αὐθέντην, καὶ Πρόεδρον εἰς τὴν διανομὴν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε τῶν Ἐκκλησιῶν, ἵνα τελεῖται ἡ Θεία, καὶ Ἱερὰ Λειτουργία, ἐν ὧραις διαφόραις, καὶ γίνηται ἔγκαιρος ἐν ὅλαις ταῖς ἑορταῖς ἢ σύναξιν τοῦ Λαοῦ, κατὰ τὸ χρέος, ὅπερ ἔχομεν ὅλοι κοινῶς εἰς ἐνοχὴν ἁμαρτίας θανάσιμου, διὰ τὴν φυλαχθῆ εἰς ἕνα καιρὸν τὸ σέβας αὐτὸ τῆς τρίτης ὥρας, τὴν θεσπίσῃ κατὰ τοὺς καιροὺς ἡμῶν, ἵνα ἡ Θεία Μυσταγωγία, περὶ μὲν τρίτην ὥραν ἐπιτελεῖται ἐν δώδεκα Ἐκκλησίαις, ἐν ταῖς ἄλλαις ὧραις, εἰς τρεῖς Ἐκκλησίας· ἐπειδὴ ἐβλεπεν ὅτι ἦτο τῶν ἀδυνάτων, ἵνα τὸ σύστημα ὅλον τῶν Ὀρθοδόξων, Ἱερεῖς, καὶ Ἄρχοντες, Κοσμικοὶ, καὶ Μονάζοντες, δούλοι, καὶ ἐλεύθεροι, χειροτέχναι, καὶ στρατιῶται, νέοι καὶ πρεσβύτεροι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, τὰ δύνωνται εἰς μίαν ὥραν καὶ τὴν αὐτὴν, τὴν ἐκπληρῶσι χρέος οὕτω ψυχοσωτήριον, καὶ κολάζηται ἐπομένως τὸ ποιμνίον του.

« *Εἴτις Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, ἢ τῶν ἐν τῷ Κλήρῳ καταλεγομένων, ἢ λαϊκὸς εἰ μηδεμίαν ἀνάγκην βαρύτεραν ἔχει, ἢ πρᾶγμα δυσχερὲς, ἐπὶ πλεῖστον ἀπολείπεισθαι τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐν Πόλει διάγων, τρεῖς Κυριακὰς ἡμέρας ἐν τρισὶν ἑβδομάσιν μὴ συνέρχοιτο· εἰ μὲν Κληρικὸς εἴη, καθαίρεισθω, (ὁ Κανὼν εἶναι ὁ π'. τῆς Ἁγίας, καὶ Οἰκουμενικῆς Ἐκτης Συνόδου) εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀποκινεῖτο τῆς κοινωρίας. Δυσκοῦν γὰρ θάτερον ἐκ τούτων ἀναφαίνεται, ἢ μηδεμίαν φροντίδα τίθεσθαι τὸν τοιοῦτον τῶν Θεῶν παραγγελιῶν, καὶ τῆς εἰς Θεὸν εὐχῆς, καὶ ὑμνωδίας, ἢ τὸ μὴ εἶναι πιστόν.* » Ἀφωρισμένοι (1) ἦσαν, καὶ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰσὶν ὅσοι Κυριακὴν ἡμέραν (ἐδῶ περιέχονται πᾶσι αἱ ἑορταὶ αἵτινες ἔχουσι Δοξολογίαν) δὲν ἀκούουσι τὴν Λειτουργίαν των· καὶ πᾶς Οἰκοδεσπότης ἔχει τὴν δώση λόγον ἐν ὧραις Κρίσεως, διὰ τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῇ οἰκίᾳ του.

Εἰς τοῦτο ἀποβλέποντες οἱ Βασιλεῖς ἡμῶν οἱ Ὀρθόδοξοι, καὶ στρα-

(1) Ἀφοριστοί, ἧτοι ὑπόδικοι εἰς ἀφορισμὸν, οὐχὶ ἐνεργεῖς ἀφορισμένοι· διότι τὰ ἐπιτίμια τῶν κανόνων, τὸ ἀφοριζέσθω, καὶ τὰ ὅμοια, εἶναι προστακτικὰ γ' προσώπου, καὶ πρέπει τὴν ἐνεργηθῆσθαι ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἵνα λάβωσιν ἀποτίμια. Ἰδ. Ἠθ. δ. ὑποσ. εἰς τὸν γ'. Ἀποστολ. καν.

τευόμενοι, δὲν ἤθελον ποτὲ τὴν λείπη ἀπὸ πλησίον των ἡ Ἐκκλησία· μάλιστα μὲν πολλὰ ἔξοδα, καὶ μεγαλοπρεπῶς, καθὼς ἱστορεῖ περὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ὅτι, ὅτ' ἐστράτευεν ἐπὶ τοὺς Πέρσας, Βιβλ. δ'. Κεφ. ιζ'. ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος, ὠκοδόμουν σκηναὺς ἐν σχήματι Ναῶν καὶ περιέφερον μεθ' ἑαυτῶν, ἵνα δύνωνται ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ ν' ἀκούωσι τὴν Θεῖαν, καὶ Ἱερὰν Λειτουργίαν. « *Ἐπὶ Πέρσας στρατεύειν ὠρμᾶτο (ὁ Κωνσταντῖνος δηλαδή)· τοῦτό τε κρι-* » *νας, ἐκίρει τὰ στρατιωτικὰ τάγματα· καὶ δὴ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν* » *Ἐπισκόποις περὶ τῆς πορείας ἐκείνου συνεῖραι αὐτῷ δεῖν τινας* » *τῶν ἀναγκαιῶν ἐν Θεοσεβείᾳ προμηθούμενος· οἱ δὲ καὶ μάλα* » *προθύμως συνέπεισθαι βουλομένῳ, μὴδ' ἀναχωρεῖν ἐθέλειν, συ-* » *στρατεύειν δ' αὐτῷ, καὶ συκαγωνίζεσθαι ταῖς πρὸς τὸν Θεὸν* » *ἰκετηρίαις ἔλεγον· σφόδρα δ' ἐπὶ ταῖς ἀγγελίαις ἠσθεῖς, τὴν* » *πορείαν αὐτοῖς διετύπων· αὐτὸς δὲ Νεῶν ἅπαντα εἰς ὕψος ἀ-* » *γατοῦ ἐπάρας, λίθων ποικιλίαις παντοίων ἐξαστράπτοντα ἐποίει,* » *εἰς αὐτὸν ὄροφον ἐξ ἐδάφους πλακώσας, διαλαβὼν δὲ λεπτοῖς* » *φατνώμασι τὴν στέγην χρυσῷ τὴν πᾶσαν ἐκάλυπτεν· ἄνω χαλ-* » *κὸς μὲν ἀντὶ κεράμου φυλακὴν τῷ ἔργῳ πρὸς ὑετῶν ἀσφα-* » *λείαν παρῆχε· καὶ τοῦτον δὲ πολλὰς περιέλαμπε χρυσοῦς ὡς μαρ-* » *μαρυγὰς τοῖς πόρρωθεν ἀφορῶσι ταῖς Ἑλλίου ἀυγαῖς ἀντανα-* » *κλωμέναις ἐκπέμπειν· δικτυωτὰ δὲ πέριξ ἐκύκλου τὸ δωμάτιον* » *ἀνάγλυφα χαλκῷ, καὶ χρυσῷ κατεργασμένα· καὶ ὁ μὲν Νεὸς* » *ᾧδε σὺν πολλῇ Βασιλέως φιλοτιμίᾳ σπουδῆς ἠξιοῦτο, » καὶ τὰ* » *ἔξῃς. Τὸ αὐτὸ γράφει ὅτι ἔκαμον καὶ οἱ Ἄρχοντες τοῦ Παλατίου* » *τῆς Κωνσταντινουπόλεως στρατευόμενοι· εἰς τὸ α'. Βιβλ. Κεφ. η'. ὁ* » *Σωζόμενος.*

Ὁ Ναζιανζοῦ Γρηγόριος (ἵνα ἀφήσω τοὺς ἄλλους) ὁ τοῦ μεγάλου Γρηγορίου πατὴρ, ἂν καὶ ἡμιθανὴς, καὶ κλινῆρης, δὲν ὑπέμεινε χωρὶς τὴν μὴ ἀναπλήρωσιν τῆς Ἱερᾶς Λειτουργίας αὐτὸ τὸ Θεοπαράδοτον χρέος, καὶ οὕτως, ὅπως εὗρίσκετο τὴν λειτουργήσῃ. « *Ἡμᾶς μὲν εἶχε* » *τὸ Ἱερὸν Μυστὰς ὁμοῦ, καὶ οἰκίεας, » ἱστορεῖ ὁ δμῶνυμος αὐτῷ* » *υἱός, καὶ τοῦ Θρόνου διάδοχος εἰς τὸν ἐπιτάφιον Λόγον τὸν ὅποιον* » *τῷ ἔκαμε, τοῦ μεγάλου Βασιλείου πατρὸς· « ὁ δὲ παρὰ τοῦ ζω-*

» ποιούτος τοὺς γυμνασμοὺς, καὶ τῆς Ἱερᾶς νυκτὸς διατίσσονται
 » μικρὸν ὑποκινεῖται πρῶτον, εἶτα στερέωτερον· εἶτα κλιθεὶς τῶν
 » παραμενόντων τινὰ θεραπευτὴν ἐξ ὀνόματος μικρῶ πάνυ καὶ ἀ-
 » μυνδρᾷ τῆ φωνῆ, παρῆναι τε, καὶ ὀρέγειν ἐσθῆτα, καὶ χεῖρα
 » ἐπέχειν ἐκείνου· καὶ δεξιὰν μετ' ἐκπλήξεως, καὶ ὑπηρετεῖ προ-
 » θύμως· καὶ δεξιάς ὡς βρακτηρία, τῆ χειραγωγία χρησάμενος, μιμνῆ-
 » ται τὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Μωϋσεία, καὶ τὰς παρεμμένας χεῖρας εἰς
 » εὐχὴν σχηματίζουσα, συντελεῖ προθύμως, ἢ προτελεῖ τοῦ Λαοῦ
 » τὰ Μυστήρια· ῥήμασι μὲν ὀλίγοις, καὶ ὅσοις ἐσθενέει, διανοοῖα
 » δὲ, ὡς ἱεροὶ δοκεῖ, καὶ ἴαν τελευτάτη· ὡ τοῦ θαύματος! ἄνευ
 » Βήματος ἐπὶ Βήματος· ἄνευ Θυσιαστηρίου, Θύτης. Ἱερὰς πύργου
 » τῶν τελευμένων· καὶ ταῦτα παρῆν αὐτῷ παρὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύ-
 » ματος, αὐτῷ μὲν γινωσκόμενα, τοῖς παροῦσι δὲ οὐχ ὀρώμενα·
 » εἶτα ἰπειπὼν τὰ τῆς Ἐὐχαριστίας ῥήματα οὕτως ὡς σὴνθιε,
 » καὶ τὸν Λαὸν κατευλογήσας, πάλιν τῆς κλίτης γίνεται, τροφῆς
 » τε μικρὸν τι προσέμενος, καὶ ὑπνοῦ μεταλαβὼν, ἀρακαλεῖται τὸ
 » πνεῦμα, καὶ ταῖς κατὰ μικρὸν προσθήκαις τῆς ὕψους συναυ-
 » ξηθείσης, ἢ καιρῆ παρῆν ἡμέρα τῆς Ἑορτῆς, ἢ οὕτως ὀνομά-
 » ζομεν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν Ἀναστάσιμον ταύτην ἔχον-
 » τες, καὶ τὸ Ἱερὸν καταλαβὼν, σὸν παρτὶ τῷ τῆς Ἐκκλησίας
 » πληρώματι ἐγκαιρίζει τὴν σωτηρίαν, καὶ θύει τὰ χαριστήρια·
 » καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ τίς ἢ χρειαὶ νὰ πολυλογῶ; αὐτὸς ὁ Παῦλος, τὸ Σκεῦος τῆς
 Ἐκλογῆς τὸ Θεότευκτον, εὐρισκόμενος ἐν Σάββατον εἰς τὴν Τρωάδα,
 μέλλων ἐξίεναι τῆ ἐπαύριον, ἐπειδὴ ἦτον ἡ Κυριακὴ, δὲν ἠθέλησεν
 εἰς κανένα τρόπον νὰ μείνῃ ἀλειτούργητος. « Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν
 » Σαββάτων (ἱστορεῖ ὁ Ἱερὸς Λουκᾶς εἰς τὸ κ'. τῶν Πράξεων) συνη-
 » μένων τῶν Μαθητῶν τοῦ κλάσαι Ἄρτον, ὁ Παῦλος διελθὲν
 » αὐτοῖς, μέλλων ἐξίεναι τῇ ἐπαύριον, παρέτεινε τε τὸν λόγον
 » μέχρι Μεσονυκτίου. » Τοῦ ὁποίου ῥητοῦ τὴν ἔννοιαν ἑρμηνεύει
 καὶ ὁ Λύγουστινος εἰς τὴν πς'. Ἐπιστ. « Μετὰ τὸ Σάββατον, ἔλεγε,
 » τὸ παρεληλυθὸς συνήχθησαν μὲν ἐν ἀρχῇ τῆς νυκτὸς, ἦγε τῆς
 » ἡμέρας ἢ τῆς Κυριακῆς, τοῦτέστι τῆς μιᾶς τῶν Σαββάτων· οὕτω

» δὲ κλάσαι μέλλων τὸν Ἄρτον, ὡς εἶωθε καὶ ἐν τῷ Μυστηρίῳ
 » τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, παρέτεινε τὸν λόγον μέχρι Μεσο-
 » νυκτίου, ἵνα μετὰ τὴν τῶν Μυστηρίων Ἱερουργίαν προσφεγξό-
 » μενος ἢ τοῖς συνηγμένοις αὐθις μέχρι τοῦ Ὄρθρου· πολὺ γὰρ
 » ἔσπενδεν ἀποπλεῦσαι, τῆς Κυριακῆς ἡμέρας ὑπαναζούσης·
 » τὴν ἔκαμεν δλονύκτιον, ἐπειδὴ ἔμελλεν εὐθύς, ἅμα ἐξημέρονεν ἡ Κυ-
 » ριακῆ, νὰ ταξιδεύσῃ.

Ἐδῶ σημειῶνω, ὅτι ὁ Ἀπόστολος, ἂν καὶ ὅλη ἡ νύξ ἦτον ἰδική
 του, δὲν ἠθέλησε νὰ λειτουργήσῃ, παρὰ μόνον πρὸς τὰ ἐξημερώματα,
 Ὄρθρου βαθέος· διὰ τὸ ὁποῖον ἐπάγει πάλιν ὁ Εὐαγγελιστής. « Ἄνα-
 » βας δὲ καὶ κλάσας Ἄρτον (ὁ Ἄρτος, ὃν κλώμεν, οὐχὶ κοινωνία
 τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν; Ἄ. πρὸς Κορινθ. ι.) καὶ γευσάμενος·
 » ἐφ' ἱκανόν τε ὀμιλήσας ἄχρις αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. » Ἐπειδὴ,
 καθὼς σημειώνει εἰς τὸν πθ'. Κανόνα τῆς Πενθέκτης ὁ Βαλσαμών,
 ἡ ὥρα αὐτὴ ἐστὶ τῆς Κυριακῆς ἢ ἀρχῆ, καὶ τῆς Ἀναστάσεως. « Ὅτι
 » δὲ, λέγει, ἀπὸ τῆς ἑβδόμης ὥρας τῆς νυκτὸς τῆς πρὸ τῆς Κυρια-
 » κῆς ἀρχεται ἡ κυριώνυμος, δηλοῦν μὲν καὶ ἀπὸ τοῦ γίνεσθαι τὴν
 » ἀνάβασιν τοῦ Ἡλίου, ἢ γοῦν τὴν φαῦσιν τῆς ἡμέρας (Ἐπειδὴ ἐστὶ
 πότε ἡ Ἐαρινὴ Ἰσημερία) ἀπὸ τῆς ἑβδόμης ὥρας τῆς πρὸ αὐτῆς τῆς
 » νυκτὸς. » (1) τὴν ὀπίαν διὰ τοῦ Ὄρθρου βαθέος, περιέγραψεν
 ὁ Λουκᾶς, καὶ διὰ τοῦ Ὄψε Σαββάτων ὁ Ματθαῖος.

Τοῦτο ἐσημαίωσε μερικῶς καὶ ὡς πρὸς τὴν μεγάλην ἑορτὴν τοῦ
 Πάσχα εἰς τὸ περὶ Μυστηρίων ὁ Φιλαδελφείας Γαβριήλ. « Καὶ ἡ μὲν

(1) Ἡ ἀνάβασις τοῦ ἡλίου, ἢ γοῦν ἡ φαῦσις τῆς ἡμέρας, γίνεται μετὰ τὸ μεσονύ-
 κτιον (ἀπὸ τῆς ἑβδόμης ὥρας τῆς νυκτὸς) ὄχι κατὰ μόνον τὸν καιρὸν τῆς ἑαρινῆς
 ἰσημερίας, ὡς λέγει ἐνταῦθα ὁ Βουλγαρὶς, ἀλλὰ πάντοτε. Διότι ὁ ἥλιος κατὰ τὴν
 ἡμερῶσιαν αὐτοῦ κίνησιν ἀναβαίνει ὑπὲρ τὸν ὄριζοντα μέχρι τῆς μεσημβρίας, ὅτε
 φθάνει τὸ μέγιστον αὐτοῦ ὕψος, ἔκτοτε δὲ καταβαίνει, καὶ ἀκολουθεῖ καταβαίνων
 τὴν νύκτα ὑπὲρ τὸν ὄριζοντα ἕως τοῦ μεσονυκτίου· ἀπὸ δὲ τούτου πάλιν ἀρχεται νὰ
 ἀναβαίνῃ. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ φυσικὴ ἀρχὴ τῆς ἡμέρας εἶναι τὸ μεσονύκτιον. Κατὰ
 ταῦτα καὶ Εὐθύμιος ὁ Ζωγαδηνὸς ἐν εἰς τασούτων ἐπιτυχῶς συμβιβάζει τὰ περὶ τῶν
 μυστηρίων λεγόμενα ὑπὸ τῶν Εὐαγγελιστῶν, (Ἑρμην. εἰς τὸ κατὰ Ματθ. κεφ. εἴ.)
 τὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, ἂν ἀπερίλαστο τοῦ ἡλίου ἑρμηνεύει, μετὰ
 τὴν ἕκτην ὥραν τῆς νυκτὸς, τοῦτέστι τὸ μεσονύκτιον, ὅτε, ὡς εἶπομεν, ἀνατέλλει
 κυρίως ὁ ἥλιος.

» τῆς Ἁγίας Λαμπρᾶς τοῦ Πάσχα πρὸ τοῦ Ἡ.Μ.Ιου Λειτουργία
 » τῆν τοῦ Τάφου παραηλοῖ τοῦ Κυρίου Ἀνάστασιν· αἱ γὰρ Μυ-
 » ροφόροι Ὁρθρον βαθύς ἤλθον, φησὶν ὁ Ἱερὸς Λουκάς, ἐπὶ τὸ
 » Μημηϊον, καὶ εὐρον τὸν λίθον ἀποκεκλισμένον ἀπὸ τοῦ Μη-
 » μίου, καὶ εἰσελθοῦσαι οὐχ εὐρον τὸ Σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. »

Μάλιστα εἶμι βέβαιος, ὅτι καὶ ἡ νύξ καθ' ἣν παρελάβομεν ὅτι
 ἐλειτούργησεν ὁ μέγας Βασίλειος καθ' ἣν καιρὸν τῷ ἐφάνη ὁ Χρι-
 στὸς μετὰ τῶν Ἁγίων αὐτοῦ Μαθητῶν, καὶ Ἀποστόλων, ἐνῶ ἔκαμνε
 αὐτὸς εἰς τὴν Ἁγίαν Πρόθεσιν τῶν Μυστηρίων τὴν Προσκομιδὴν, ἦ-
 τον Ὁρθρος βαθύς, καὶ αὐγὴ· ἐπειδὴ ἀφοῦ ἐτέλεσεν ὁ Ἅγιος τὴν πο-
 λυθρόλλητον ἐκείνην καὶ φρικωδεστάτην ἱερουργίαν με φῶτα οὐρά-
 νια, καὶ ψαλμωδίας Ἀγγελικὰς· ἐφ' ἧ καὶ ἐξερχομένου ἀπὸ τὴν Ἐκ-
 κλησίαν, ἔπεσον εὐθὺς ἐκστατικοὶ ἔμπροσθεν τῶν Ἁγίων αὐτοῦ ποδῶν
 ὁ Εὐβουλος, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ Κληρικοὶ διηγούμενοι τὰ θαυμάσια
 ἔσα ἤκουσαν, καὶ εἶδον κατ' ἐκείνην τὴν θαυματουργικωτάτην νύκτα·
 « Ὁ Ἅγιος, λέγει ἡ Ἱστορία, ἐπαρηγόρησεν ἔμπροσθεν τοῦ Λαοῦ·
 » σημειῶν Συναξίως, ὥρας Ὁρθρου δηλαδὴ· » οὕτως εἰς τὸν βίον
 αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Πατρὸς Ἀμφιλόχιος ὁ Ἰκονίου φησί.

54. ΕΕ. Οὐδόλως θαυμάζω ἂν τοιοῦτοι Ἅγιοι ἐλειτούργησαν ἔξω τῆς
 τεταγμένης ὥρας τὴν ὁποίαν εἶπες, ὅτι ἐστὶν ἡ τρίτη τῆς ἡμέρας.
 ἐπειδὴ καὶ τώρα εἰς τοὺς καιροὺς ἡμῶν ἀκούω ὅτι καθ' ὅλην σχε-
 δὸν τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐν πάσαις
 τοῦ Χρόνου ταῖς Κυριακαῖς (πλὴν τῆς Ἁγίας, καὶ μεγάλης Τεσσα-
 ρακοστῆς) ἐπιτελοῦνται αἱ Θεῖαι καὶ Ἱεραὶ Λειτουργίαι εὐθὺς μετὰ
 τὸν Ὁρθρον. Καὶ βλέπω καθ' ἑκάστην, ὅτι καὶ οἱ Ἱερεῖς ἡμῶν λει-
 τουργοῦσι καὶ περὶ πρώτην ὥραν, καὶ περὶ δευτέραν, καὶ ὑστερότερον,
 καὶ πρότερον, κατὰ τὴν τυχοῦσαν εὐκαιρίαν καὶ ἀνάγκην, ἢ τὴν
 θέλῃσιν τοῦ Λαοῦ. Τί σημαίνει τοῦτο;

ΓΠ. Οὕτως ἔχει ἡ ἀλήθεια· καὶ κατὰ τὴν χρείαν τοῦ Λαοῦ, καὶ
 συνήθειαν τῶν κατὰ τόπον Ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, συγχωρεῖ
 ἡ μεγάλη Ἐκκλησία, μάλιστα αὕτη πρώτη μεταχειρίζεται ἐν ἄλλαις
 καὶ ἄλλαις ὥραις τὴν ἱερουργίαν τῆς Θείας καὶ Ἱερᾶς Λειτουργίας·
 ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχει Ὁρον, ἢ Κανόνα Οἰκουμενικόν, κωλύοντα αὐτὴν

τούτου. Ἴδε τοὺς Θεῖους, καὶ Ἱεροὺς Κανόνες ἕνα πρὸς ἕνα, ὅχι μόνον
 τῶν Ἱερῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ τῶν Συνόδων αὐτῶν τῶν Οἰκουμε-
 νικῶν. Τῶν Ἀποστόλων, τὸν πδ'. Τὸν κ'. τῆς α'. Συνόδου. Τῆς β'.
 Συνόδου τὸν ζ'. Τὸν ιγ'. τῆς γ'. Τῆς δ'. τὸν κς'. (ἡ ἑ Σύνδος Καν-
 νόνας οὐκ ἐποίησε, μόνον ιδ'. ἀναθεματισμούς.) Τῆς ε'. τὸν ρβ'.
 Καὶ τὸν κβ'. τῆς ζ'. τοιοῦτον Ὁρον, ἵνα λειτουργῶμεν περὶ τρί-
 τὴν ὥραν, καὶ ὅχι ἄλλην, οὐδαμοῦ δὲν θέλεις εὐρεῖ· μάλιστα βλέ-
 πομεν ὅλον τὸ ἐναντίον, καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐλειτούργησε, καὶ λειτουρ-
 γεῖ ἀδιστακτως εἰς πάντα καιρὸν.

Καὶ τὴν Αὐγὴν, ὅπως εἶπομεν περὶ τῆς Λαμπροφόρου Ἀναστά-
 σεως, καὶ καθὼς ἐσυνείθησαν ὅλον τὸν Χρόνον χάριν τοῦ χυδαίου
 Λαοῦ, εἰς τὴν Μητρόπολιν τῆς περιφήμου Κρήτης οἱ ἐκεῖσε Ὁρθό-
 δοξοι. Καὶ περὶ πρώτην, καὶ δευτέραν ὥραν, ὅπως βλέπομεν ὅτι
 γίνεται παρὰ τῶν Ἱερῶν ἡμῶν καθ' ἑκάστην. Καὶ περὶ τρίτην ὅ-
 πως φυλάσσηται καὶ τώρα εἰς τὰς ἑορτάς, καὶ Πανηγύρεις ἐξαι-
 ρέτως. Καὶ περὶ τετάρτην, καθὼς συνειθίζεται εἰς τὸν Ἅγιον Γεώρ-
 γιον τὸν ἐν ταῖς κλειναῖς Βενεταῖς, ὅπου ἐν ταῖς Κυριακαῖς τελεί-
 ται ἡ Θεία Λειτουργία εἰς ὥραν σχεδὸν τοῦ ἀρίστου. Καὶ περὶ
 τὴν ἐννάτην, ὅπως γίνηται κατὰ τὸν Τύπον εἰς τὴν Λειτουργίαν
 τοῦ Χρυσοστόμου τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Καὶ περὶ τὴν
 δεκάτην, ὅπως παρελάβομεν νὰ σημαίνῃ ἡ Ἐκκλησία εἰς τὴν Λει-
 τουργίαν τοῦ Βασιλείου τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου καὶ μεγάλου Σαβ-
 βάτου. Μάλιστα καὶ περὶ πρώτην ὥραν τῆς νυκτός, καὶ περὶ δευ-
 τέραν· διότι ἐπειδὴ λέγεται πρῶτον ὁ Ἑσπερινός, καὶ τὰ Ἀναγνώ-
 σματα, ἡ Λειτουργία συμβαίνει νὰ τελειώνη περὶ ὥραν τῆς νυκτός
 δευτέραν. « Ὁφείλει δὲ (ἐρμηνεύει διὰ τὸ μέγα Σάββατον ὁ Τύπος)
 » ἔχειν ἀκρίθειαν ὁ Ἐκκλησιάρχης, ἵνα ὅταν ἀπολύσῃ ἡ Ἐκκλη-
 » σία τῆς Λειτουργίας, ὑπάρχη δευτέρα ὥρα τῆς νυκτός. » Κατὰ
 τὸν καιρὸν τοῦ διωγμοῦ οἱ Ἱερεῖς ἐλειτούργουν νύκτα· καὶ ἄκουσον
 τί γράφει περὶ τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Τραϊανὸν Βιβλ.
 α'. Ἐπιστ. 97. ὁ μέγας Πλίνιος. « Εἰώθασιν, λέγει, ἐφ' ἡμέρα ὡ-
 » ρισμένη (Ἡλίου ἡμέραν τὴν ὀνομάζει Ἰουστίνος ὁ Φιλόσοφος, καὶ Μάρ-
 » τυς, ἧτις ἦτον ἡ Κυριακὴ) νυκτὶ συνέρχισθαι, καὶ ὕμνον Χριστοῦ,

» ὡς ἰδίῳ αὐτῶν Θεῷ συμφυδὰ ἀγαπέμπειν. » Ἡμέραν διὰ τὸν φόβον τῶν Τυράννων, Σύναξις δὲν ἐγένετο. Εἰς τοῦτο φαίνεται συμφωνοῦσα μετὰ τοῦ Προφητάνακτος ἡ Ἐκκλησία, « *Εὐλογήσω, ψάλλει, τὸν* » *Κύριον ἐν καρτὶ καιρῷ, διὰ παντός ἢ αἴρεις αὐτοῦ ἐν τῷ* » *στόματι μου. Γεύσασθε, γεύσασθε, καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστός ὁ Κό-* » *ριος.* » Ὁ λόγος ἐστὶ περὶ τῆς λειτουργίας.

Ἡ Σύνοδος τὴν ὁποίαν ἀνωτέρω ἀνέφερα, περικλείει μόνον τὸν ὄρον διὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτάς καὶ ἐξαιρέτους Πανηγύρεις, τὸ ὁποῖον συνειθίζεται πανταχοῦ ἕως τῆς σήμερον. Ἴδε τὸν ἐνδέκατον ἐκείνον Κανόνα. Σύνοδος, εἶπα, Τοπικὴ, καὶ εἶναι ἡ ἐν Ἀβερηνίᾳ τῆς Φρυγίας τὸ τρίτον. Ἄδονται εἰς τοῦτο καὶ ἄλλα Ἀπόκρυφα, καὶ μηδεμίαν ἔχοντα σύστασιν. Περὶ δὲ τῶν Χωρικῶν, οἵτινες κατηγόρησαν, καθὼς γράφει Ἰωάννης ὁ Μόσκος, πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον τὸν ἱερέα τῆς Ἐφημερίας, ἐπειδὴ δὲν ἐφύλαττεν ἀκριβῶς, ὅτε ἐλειτούργει τὴν τρίτην ὄραν, ἀρκεῖ νὰ μάθωμεν, ὅτι ἦσαν ἀμαθεῖς, καὶ χωρικοὶ ἔρχομαι ἤδη εἰς

τὰ Ἀντίφωνα περὶ τῶν ὁποίων λέγει Φώτιος ὁ Κωνσταντινουπόλειος ὅτι εἶναι ἐφεύρεμα τοῦ μεγάλου Ἰγνατίου. « *Ἀρχὴν δέ φασι,* » *ἱστορεῖ, τῶν Ἀντιφῶνων Ἰγνάτιος γεγεῖσθαι τὸν Θεοφόρον.* » Ἄν καὶ γράφει εἰς τὸ περὶ Ἑσσαίων Φίλων ὁ Ἰουδαῖος, ὅτι τὰ Ἀντίφωνα συνειθίζοντο εἰς τὸν καιρὸν του καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πρὶν τὰ ἀρχίσῃ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ὁ Ἰγνάτιος. « *Εἶτα ἄδουσι, λέ-* » *γει, πεποιημένους εἰς τὸν Θεὸν ἕμνους πολλοῖς μέτροις, καὶ* » *μέλεσι, τῇ μὲν συνηχοῦντες, τῇ δὲ ἀντιφῶνοις ἕμνοις, καὶ ἀρ-* » *μογίαις ἐπιχειρονομοῦντες.* » Πρῶτερον δὲ ἐψάλλοντο ὁμοθυμαδὸν ἀπὸ ὅλων, καὶ συγχρόνως. « *Ὁ μὲν Ἱεράρχης Εὐχὴν Ἱερῶν ἐπὶ* » *τοῦ Θεοῦ Θυσιαστηρίου τελείας, ἐξ αὐτοῦ τοῦ θυμῶν ἀρξά-* » *μετος, ἀπάρχειται τῆς Ἱερῆς τῶν Ψαλμῶν μελωδίας, συνα-* » *δοῦσης αὐτῷ τὴν ψαλμικὴν Ἱερολογίαν ἀπάσης τῆς Ἐκκλησια-* » *στικῆς διακοσμῆσεως.* » Αἱ λέξεις εἰσὶ τοῦ Διονυσίου εἰς τὸ περὶ τῶν ἐν τῇ Συνάξει τελουμένων.

55. ΕΞ. Καὶ ἂν οἱ Ψαλμοὶ, καὶ τὰ Ἀντίφωνα, τὰ ὁποῖα εἶπες, ψάλλονται εἰς τύπον τοῦ Κηρύγματος τῶν Προπατόρων, καὶ Προ-

φητῶν, (ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐστὶ καὶ γνώμη, ὅτι εἰς τύπον τῶν τριῶν καταστάσεων τοῦ Ἰσραὴλ, τῆς ἀπὸ Ἀβραάμ δηλονότι ἕως Δαυὶδ, τῆς ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος, καὶ τῆς ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ, διαμοιράζονται τὰ Ἀντίφωνα καὶ εἰς τρεῖς στάσεις)· διατί ψάλλεται εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν τὸ, Ὁ μονογενῆς, Υἱὸς, καὶ Λόγος, εἰς τὸ ὁποῖον περιγράφεται ἡ μετὰ ταῦτα παρουσία, καὶ σάρκωσις τοῦ Χριστοῦ;

III. Διότι αὐτὸς ἦτον ὁ κηρυττόμενος, καὶ προφητευόμενος· κατὰ μὲν τὴν ἄχρονον γέννησιν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, κατὰ δὲ τὴν χρονικὴν, τῆς Παρθένου, Ἰησοῦς ὁ Θεάνθρωπος· εἰς ὧν τῆς Ἁγίας Τριάδος, Πατρὶ καὶ Πνεύματι συνδοξαζόμενος, καὶ συμπροσκυνούμενος. Καὶ καθὼς ἠκούσαμεν ἀπὸ τὸν Θεσσαλονίκης. « *Διὰ μὲν τῶν ψαλμικῶν,* » *προκηρυχθεῖσαι τὴν τοῦ Θεοῦ Σάρκωσιν, καὶ διὰ τῶν ἐβρυμῶν,* » *αὐτὴν παριστῶσι τὴν χάριν τετελειωμένην.* » Τοῦτο τὸ Τροπάριον, γράφει εἰς τὴν Σύνοψιν τῶν Ἱστοριῶν τοῦ ὁ Κεδρηνός, ὅτι τὸ ἐσύνθεσεν Ἰουστινιανός ὁ Αὐτοκράτωρ. « *Ἀρεκαίτισεν, ἱστορεῖ, ἐκ* » *θεμελίω τὴν μεγάλην τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, παραδοὺς καὶ Τρο-* » *πάριον αὐτῇ, παρ' αὐτοῦ μελωδηθέν. Ὁ Μονογενῆς Υἱὸς, καὶ* » *Λόγος.* » Ἄλλοι δὲ θέλουσιν ὅτι εἶναι ποίημα Ἰωσήφ, καὶ Νικοδήμου· καὶ ὅτι « *ἐμνήθησαν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ τιμίου, καὶ ζωοποιῶ* » *σώματος τοῦ Κυρίου, καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἀχωρίστου Θεότητος,* » *ἀπαίροντες αὐτὸ πρὸς τὸ ἐνταφιῶσαι.* » (1) Οὕτω γράφει εἰς τὸ περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ὁ Γερμανός (2).

(1) Ἐκ τούτου προῆλθεν ὡς φαίνεται, τὸ ἔθος νὰ λέγηται ὑπὸ τοῦ Ἱερέως ὅταν μέλλῃ νὰ ἄρῃ τὰ τίμια δῶρα εἰς τὴν μεγάλην εἰσοδον, ἣτις εἰκονίζει τὴν ἀποκαθῆλωσιν.

(2) Βέβαιον φαίνεται, ὅτι τὸ, Ὁ μ ο γ ε ν ῆ ς, εἶναι ποίημα τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων· διότι εὐρίσκεται ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου λειτουργίᾳ, ἀδόμενον οὐχὶ ὡς τώρα ὑπὸ τῶν ψαλτῶν ἐν τέλει τοῦ β'. ἀντιφώνου, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ διακόνου ἐν τῇ μικρῇ εἰσοδῷ· ἐξ οὗ δῆλον, ὅτι δὲν προσετέθη μετὰ ταῦτα.

Η ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ.

56. ΕΞ. Καί πῶς ἐξάγεις ἀπὸ τοὺς Προπάτορας, καὶ ἀπὸ τοὺς Προφήτας Ἰδὸν Θεοῦ, καὶ Τριάδα Προσώπων ἐνῶ παρατηροῦμεν εἰς τόσους τόπους τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὅτι « Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, Κύριος εἰς ἐστὶ καὶ οὐ λατρεύσεις οὐδὲ προσκυνήσεις θεοὺς ἑτέροις. ὅτι ἐγὼ Θεὸς ζηλωτῆς καὶ Κύριος ὁ Θεός σου, οὗτος Θεὸς ἐν τῷ Οὐρανῷ ἄνω, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, καὶ οὐκ ἔστιν ἕτερος πλὴν αὐτοῦ. » καὶ ἄλλα πάμπολλα;

ΥΠ. Διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐκόλως ἐπιπτον οἱ Ἑβραῖοι, διεφθαρμένοι ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν τῶν Αἰγυπτίων, ὁ Θεὸς εἰς τοῦτο τόσον αὐστηρῶς τοὺς ὑπεχρέωνε, λέγων εἰς αὐτοὺς, ἓνα μόνον Θεὸν νὰ προσκυνῶσι, καὶ νὰ σέβωνται, καὶ κρύπτων ὅσον ἦτον δυνατὸν τὸ Ἀκατάληπτον τῆς Ἱπερουσίου Τριάδος Μυστήριον. Καὶ βέβαια, εἰς ἓστιν ὁ Θεός, καὶ οὐδεὶς ἄλλος πλὴν αὐτοῦ, καὶ οὕτω καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ, πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν. « Οὐ Θεόν, καὶ Θεόν, καὶ Θεόν, ἀπαγε, δογματίζοντες, » πολυθεία γὰρ τοῦτο θεολογεῖ εἰς τὸ περὶ Τριάδος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἀλλὰ τὰ τρία ταῖς ιδιότησιν ἓνα Θεόν, καὶ ἓν φύσιν μιαν, καὶ μιαν οὐσίαν δοξάζομεν ἡμῖν γὰρ μοιαρχία τὸ τιμῶμενον. « Ὅμως, ὅτι ὁ μὴ τῆ φύσει, καὶ τῆ οὐσίᾳ, Θεός, εἶναι κατὰ τὰς ὑποστάσεις τριττός, κατὰ τὰ άτομα, καὶ κατὰ τοὺς χαρακτῆρας, κατὰ μόνον τὰ πρόσωπα διαιρούμενος, εἶναι τόποι ἀμέτρητοι τῆς Θείας Γραφῆς, ὅπου καταρχνές τοῦτο γίνεται καθὼς ἀκόμη τὴν Γέννησιν τὴν ἀχρονόν τε, καὶ τὴν ἐγγχρονόν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ καθὼς ἐρμηνεύει εἰς τὴν δ'. αὐτοῦ Κατήχησιν Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων· « ἡ σωτηρία αὐτῆ τῆς. Πιστεως ἡμῶν, » οὐκ ἐξ εὐρεσιολογίας, ἀλλ' ἐξ ἀποδείξεως τῶν Θείων ἐστὶν ἡ Γραφῶν. »

57 ΕΞ. Θέλεις μᾶς κάμει χάριν ἂν μᾶς φέρης πρῶτον ὀλίγας μαρτυρίας ἀπὸ τὴν Παλαιάν Ἀγίαν Γραφήν δι' αὐτὸ τὸ ὑπὲρ λόγον Μυστήριον τῆς Ὑπερουσίου Τριάδος.

ΥΠ. Τὸ Μυστήριον τῆς Ἀγίας, καὶ Ὁμοουσίου Τριάδος φανερώς ἀποκαλύπτει εἰς τὸν λβ'. Παλμὸν ὁ Προφητᾶναξ Δαυὶδ' ἐκεῖ ὅπου ἀρχίζει. » *Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ Οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πάντα ἡ δόξα αὐτῶν.* » Ἐδῶ βλέπομεν Λόγον Κυρίου, Πνεῦμα Κυρίου, καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον φανερὰ τὰ τρία πρόσωπα αὐτῆς τῆς Ὑπερουσίου Τριάδος. Καὶ ὁ Σολομὼν εἰς τὴν σοφίαν του, Κεφ. ιη. » *Λόγος παντοδύναμος ἀπ' οὐρανῶν ἐκ θρόνων βασιλειῶν ἀπότομος* » καὶ Κεφ. ζ'. » *Πνεῦμα μογογεῖς, τοιρὸν, ἅγιον, παντοδύναμον.* » Ἐδῶ ἔχομεν Λόγον παντοδύναμον, καὶ Πνεῦμα παντοδύναμον· τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς εἶναι ἀναμφίβολον. Καὶ ὁ Ἠσαΐας εἰς τὸ μή. Κεφ. » *Κύριος, Κύριος ἀπίσταλκί με, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ.* » Ἐδῶ εἶναι ὁ Υἱός, ὅστις στέλλεται, ἐν πρόσωπον. Κύριος ὁ Πατήρ, ὅστις πέμπει, δύο πρόσωπα· καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς, τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸ πέμπει μετὰ τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν, τρία πρόσωπα.

Διὰ τοῦτο εἰς τὴν Γένεσιν Κεφ. α. ἔλεγε πληθυντικῶς ὁ Θεός. » *Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν* » εἰς τὸ γ'. » *Ἴδοὺ ἄδὰμ γέγονεν, ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν* » εἰς τὸ δ. » *Ἐυτε καταβάνατες συγχίωμεν τὰς γλώσσας.* » Καὶ εἰς τόπους τῆς Θείας Γραφῆς ἀναριθμήτους ὀνομάζεται τρεῖς φορές ὁ Θεός εἰς ἐνδειξιν αὐτῆς τῆς Ὑπερθίου Τριάδος· οὕτως εἰς τὸ κβ'. τοῦ Ναυῆ λέγεται τρεῖς. » *Ὁ Θεός, ὁ Θεός, Κύριος ἐστὶ καὶ ὁ Θεός, ὁ Θεός, Κύριος αἰτός οἶδε.* » Εἰς τὸ Δευτερονόμιον Κεφ. ζ'. » *Κύριος, Κύριος, ὁ Θεός* » καὶ εἰς τὸ ζ'. τοῦ Ἠσαίου. » *Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος* » οὕτως εἰς τὸ ιη. τῆς Γενέσεως, οἱ τρεῖς ἄνδρες, οἵτινες ἐφάνησαν εἰς τὸν Ἀβραάμ, πότε ὀμιλοῦσι πληθυντικῶς, ὡς τρεῖς, καὶ πότε ἐνικῶς, ὡς εἷς. Μάλιστα ἐκεῖ, ὅπου ἡμεῖς ἀναγινώσκουμεν εἰς τὴν Γένεσιν. » *Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν Οὐρανόν, καὶ τὴν γῆν* » εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν οὐκ ἐστὶν (Ἐλωά), ὅπερ σημαίνει Θεός. ἀλλ' (Ἐλωίμ), Θεοί· εἰς τύπον αὐτῆς τῆς ἀσυγχύτου Τριάδος, τοῦ

ἑνὸς Θεοῦ, καὶ Τρισυποστάτου· καθὼς ἐσημείωσεν ἐν ταῖς Διδαχαῖς, τὰς ὁποίας ἔκαμε κατὰ Ἰουδαίων τῶρα εἰς τοὺς καιροὺς ἡμῶν ὁ Σοφώτατος Καθηγούμενος, καὶ τῆς Κερκύρας φωστῆρ Φίλιππος ὁ Καρτάνος.

Ὡς καὶ τὰ ἔθνη παρεδέχοντο καὶ ἀνεγνώριζον εἰς τὰ Θεῖα, τινὰ Τριάδος σκιάν. Εἰς τὸν Πλάτωνα βλέπομεν » *Λόγον Θεοῦ πρωτότοκον, εἰκόνα Θεοῦ, καὶ Λόγον Θεϊότατον.* » Οἱ περὶ Πυθαγόραν τοῦ παντὸς μέτρον ἤθελον τὴν Τριάδα· » *τὸ πᾶν λέγοντες, καὶ τὰ πάντα τοῖς τρισὶν ὄρισται.* » Καὶ ὁ Σταγειρίτης περὶ Οὐρανοῦ α. » *Τὰ τρία πάντα, καὶ τὸ τρεῖς πάντη* » καὶ διὰ τοῦτο ἤθελον, ὅτι ἐκ φύσεως οἱ ἄνθρωποι μετεχειρίζοντο αὐτὰ τὰ τρία ὡς καὶ ἐν ταῖς θυσίαις τῶν ψευδοθεῶν· (» *καὶ πρὸς τὰς ἀγιστείας* » *χρῶμεθα τῶν θεῶν τῷ ἀριθμῷ τούτῳ παρὰ τῆς φύσεως εἰληφότες, ὡς περ νόμους ἐκείνης* »). Τρία πράγματα ἐπέσπερον οἱ Αἰγύπτιοι εἰς τὸν Θεόν, δένδρα, ἄνθη, καὶ ζῶα· τρία οἱ Καλδαῖοι, χρυσόν, καὶ λίθον, καὶ σμύρναν.

» *Ἐς τρεῖς ἀποσπένδω καὶ τρεῖς τάδε πότρια φωνῶ.* »

Γράφει εἰς τὸ β'. Εἰδύλλιον ὁ Θεόκριτος.

Καὶ ὁ Ποιητῆς Οὐίδιος.

Terque senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.

Καὶ εἰς τὰ μεταφυσικά ὁ Ἀριστοτέλης ὁμολογεῖ εἰς τὸν Θεὸν νοῦν, λόγον, καὶ θέλησιν. Ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα τόσον ἐθεολόγησαν οἱ Σχολαστικοί. Ἄφινω τῶν Σιβυλλῶν τοὺς χρησμοὺς τοὺς πολυθρυλλήτους, τοὺς ὁποίους πλουσίως ἡ Θεῖα Πρόνοια ἀπεκάλυψεν εἰς τὰ ἔθνη.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΝΣΑΡΚΩΣΕΩΣ.

58. ΕΞ. Εἰς τοῦτο ἀρκούντως μᾶς εὐχαρίστησας. Εἶπέ μας ἤδη ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τῆς ἀφάτου γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

ΥΠ. Ἡ Γέννησις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τόσον φανερὰ φαίνεται εἰς τὴν Γραφήν, ὥστε τυροὶ εἰσὶ βέβαια οἱ τρισάθλιοι Ἰουδαῖοι, οἱ ὅποιοι

ἀκόμη εἰς τοῦτο τὸ Μυστήριον ἀμφιβάλλουσι καὶ δὲν θέλουσι νὰ τὰ πιστεύσωσι. Διὰ ταῦτα σφοδρῶς αὐτοὺς ἐξελέγχει, περιγράφουσα αὐτοὺς πλέον ἀνοήτους καὶ ἀναισθητοὺς τῶν ὄνων, καὶ τῶν βοῶν. « *Εγὼ βοῶς* »
 « *τὸν κτησάμενον, καὶ ὄνος τὴν γάτην τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, Ἰσραὴλ* »
 « *ὅτι με οὐκ ἔγνω.* » Οὕτω προοιμιάζει περὶ αὐτῶν Ἠσαΐας. Κεφ. Α'. §. 3.

Καὶ περὶ μὲν τῆς ἀχρόνου τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως, λέγει ὁ Προφήτης εἰς τὸν β'. Ψαλμ. « *Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γενένητά σε.* » Τὸ, σήμερον, σημαίνει τὸ ἄχρονον, καὶ αἰδῖον τῆς Γεννήσεως· διότι εἰς τὰ Θεῖα, καὶ τὰ μέλλοντα ὅλα εἶναι παρόντα, καὶ σήμερον· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐστὶν ὅλος ἐνέργεια (« *καὶ ἐνέργεια πάσης ἐνεργείας ἐξηρημένη.* » Θεολογίαι εἰς τὸ περὶ ἑνός Θεοῦ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρέων) καὶ εἰς αὐτὸν δὲν ἔχει τόπον κατὰ τὸ πρότερον, καὶ ὕστερον ὁ τῆς κινήσεως ἀριθμὸς. Καὶ εἰς τὸν οά. Ψαλμ. « *Πρὸ τοῦ Ἡλίου διαμέτρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ.* » ὁμιλεῖ φανερώς εἰς ὅλον τὸν Ψαλμὸν περὶ τοῦ Υἱοῦ. Καὶ εἰς τὸν ρθ'. « *Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου.* » Ἰδοὺ δύο πρόσωπα. Καὶ « *Ἐκ γαστρὸς πρὸ Ἐωσφόρου ἐγέννησά σε.* » Καὶ εἰς τὸ η'. τῶν Παραιμιῶν. « *Κύριος ἐκτίσέ με ἀρχῆν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με ἐν ἀρχῇ πρὸ τοῦ τὴν γῆν ποιῆσαι, καὶ πρὸ τοῦ τὰς ἀβύσσους ποιῆσαι, πρὸ τοῦ προελθεῖν τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, πρὸ τοῦ ὄρη ἰδρασθῆναι, πρὸ δὲ πάντων τῶν βουνῶν γεννᾷ με.* » ὁμιλεῖ ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐστὶν ὁ Υἱός.

Περὶ δὲ τῆς ἐγγρόνου, φανερὰ φαίνεται καὶ αὐτή. Καὶ πρῶτον περὶ τῆς ἐκ Παρθένου ἀγίας αὐτοῦ καὶ ἀσπόρου συλλήψεως, ἔχομεν τὸν Ἠσαΐαν λέγοντα εἰς τὸ ζ'. « *Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει* » (1).

(1) Ἐως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς τὸ ἐκ τῆς ἐξέσεως ταύτης ἐπιχείρημα τῶν Χριστιανῶν ἀπάντων λέγοντες, ὅτι τὸ Ἑβραϊκὸν δὲν λέγει, Ἰδοὺ ἡ παρθένος, ἀλλ', Ἰδοὺ ἡ νεάνις, καὶ ἀναφέροντες τὴν προφητείαν ταύτην εἰς τὸν Ἑβραϊκόν, (Ἰουδ. Διαλ. πρὸς Τρύφ.) ἀλλ' οὐδὲν ἐκ τούτου ἀφελεῖνται. Διότι, ὡς οἱ Θεοὶ πατέρες τῆς ἐκκλησίας σημειοῦσι, πρῶτον μὲν καὶ τὸ, νεάνις, ὄνομα πολλάκις ἐν τῇ Θεῖα Γραφῇ σημαίνει τὴν παρθένον, εἶτα ἐν ὑστερον κβ'. 27. Γ'. Βασιλ. α. 4. ἔπειτα ὁ Ἠσαΐας ἀναγγέλλει αὐτὸ ὡς σημεῖον, (Ἠσ. ζ'. 11. 14.) ταυτίσθαι ὡς θαῦμα· οὐδὲν δὲ παράδοξον, τὴν γυνὴ συνοικουσα ἀνδρὶ ἐμελλε τίκτειν, καὶ μάλιστα γυναικί.

Περὶ τῆς Ἀγίας αὐτοῦ, καὶ ἀφθόρου Γεννήσεως, τὸν αὐτὸν εἰς τὸ θ'. « *Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν· οὐ ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ* »
 « *Θεὸς ἰσχυρὸς, Ἐξουσιαστής, Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.* »
 Καὶ τὸν Βαρουχ εἰς τὸ γ'. « *Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς ὄφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναρσεστράφη.* » Μάλιστα συνάπτων ὁμοῦ καὶ τὴν χρονικὴν, καὶ τὴν ἄχρονον Γέννησιν, ἔλεγεν εἰς τὸ μή. ὁ αὐτὸς Ἠσαΐας. « *Οὐκ ἀπ' ἀρχῆς ἐν κρυφῇ λέλάληκα; ἠνίκα ἐγένετο ἐκεῖ ἡμῖν* (ἰδοὺ ἡ ἄχρονος γέννησις)· *καὶ νῦν Κύριος ἀπέσταλκέ με, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ* » (ἰδοὺ ἡ χρονικὴ). Καὶ εἰς τὸ νγ'. Κεφ. δὲν ἔπαυε νὰ θαυμάζη καὶ τὴν μίαν Γέννησιν, καὶ τὴν ἄλλην. « *Τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;* » ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἀμήτωρ μὲν κατὰ τὴν ἄχρονον, ἀπάτωρ δὲ κατὰ τὴν χρονικὴν.

59. ΕΕ. Εἶπε καὶ καμμίαν Προφητείαν δι' ὅσα ἔπαθε, καὶ ἔκαμεν οἰκονομικῶς ὁ Χριστὸς, ὅσον ἦτον ἐδῶ εἰς τὸν Κόσμον.

ΓΗ. Ὅλα φαίνονται προφητευόμενα εἰς τὴν ἀγίαν Γραφήν· καὶ δὲν εἶναι ἐν ἰῶτα, ἢ μία κεραία, τὴν ὁποίαν δὲν προσέειπε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ πρῶτον

ὅτι ἐμελλε νὰ γεννηθῇ εἰς τὴν Βηθλεὲμ, φαίνεται εἰς τὸ ε'. τοῦ Μιχαίου. « *Καὶ σὺ Βηθλεὲμ ὁ οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ μὴ ὀλιγοστός εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰουδα· ἐκ σοῦ μοι ἐξελεύσεται τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα τοῦ Ἰσραὴλ· καὶ αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος.* »

Ὅτι ἐμελλε νὰ ἔλθωσιν οἱ Μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν νὰ τὸν προσκυνήσωσι, φαίνεται εἰς τὸν οά. Ψαλμ. τοῦ Δαυὶδ. « *Βασιλεῖς Ἀράβων, καὶ Σαβᾶ δῶρα προσάξουσι, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ.* » Καὶ εἰς τὸ ζ'. τοῦ Ἠσαΐου. « *Ἐκ Σαβᾶ ἤξουσι, φέροντες χρυσόν, καὶ λίθον οἶσουσι, καὶ λίθον τίμιον, καὶ τὸ σωτήριον Κυρίου ἐναγγελιοῦνται.* »

Τὸν ἀστέρα, ὅστις ὠδήγησε τοὺς Μάγους εἰς τὴν προσκύνησιν, τὸν ἔχομεν εἰς τὸ κδ'. τῶν Ἀριθμῶν. « *Ἐξαγατελεῖ ἀστρον ἐξ Ἰακώβ, καὶ ἀραστήσεται ἄνθρωπος ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ θραύσει τοὺς ἀρχηγούς Μωᾶβ, καὶ προνομήσει τοὺς υἱούς Σὴθ, καὶ κατακτεριεύσει Ἐθρῶν πολλῶν.* »

Τὴν παιδοκτονίαν τοῦ Ἡρώδου ἐκλαυσεν εἰς τὸ λά. Κεφ. ὁ Ἱερεμίας. « Φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ ἠκούσθη θρήνου, καὶ κλαυθμοῦ, καὶ ὄδυμοῦ, Ῥαχὴλ ἀποκλαιομένη ἐπὶ τῶν υἱῶν αὐτῆς » (2).

Τὸ Κήρυγμα τοῦ Προδρόμου βλέπομεν εἰς τὸ μ'. τοῦ Ἠσαίου. « Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, τοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. »

Τὸν πειρασμὸν τὸν ὁποῖον ἔκαμεν εἰς τὸν Χριστὸν ὁ διάβολος, τὸν ἔχομεν εἰς τὸ γ'. τοῦ Ζαχαρίου. « Εἶδον Ἰησοῦν τὸν Ἱερέα τὸν μέγαν ἱστώτα· καὶ ὁ διάβολος εἰστήκει ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ. »

Τὸ Κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ ἔχομεν εἰς τὸ ξα'. τοῦ Ἠσαίου. « Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὐδ' ἐνεκεν ἔχρισέ με· εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπίστα. λέγει με, ἰάσασθαι τοὺς συντρίμμινους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἀφῆσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, καλέσαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν. »

Τὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ τὰ ἔχομεν εἰς τὸ λέ. τοῦ αὐτοῦ. « Ἴδού ὁ Θεὸς ἡμῶν αὐτὸς ἦξει, καὶ σώσει ἡμᾶς· τότε ἀνοιχθήσονται ὀφθαλμοὶ τυφλῶν, καὶ ὠτα κωφῶν ἀκούσονται· τότε ἀλείψαι χιλιὰς ὡς ἕλαφος, καὶ τραγὴ ἔσται γλῶσσα μογιλάλων. »

Τῶν Ἑβραίων ἡ ἀπιστία φαίνεται εἰς τὸ ς'. τοῦ αὐτοῦ. « Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμνυσαν, μή ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι. »

Πῶς ἐμελλεν εἰς ἀπὸ τοῦς ἰδίους του Μαθητὰς νὰ τὸν προδώσῃ, τὸ ἔχομεν εἰς τὸν μά. Ψαλμ. τοῦ Δαυὶδ. « Ὁ ἐσθίων ἄρτους μου, ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμέ πτερισμόν. »

Πῶς ἐμελλε νὰ πικραδοθῇ διὰ τριάκοντα ἀργύρια, φαίνεται εἰς τὸ ιά. τοῦ Ζαχαρίου. « Καὶ ἔστησαν τὸν μισθόν μου τριάκοντα ἀργυροῦς. »

(2) Κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν τὸ κεφάλαιον τοῦτο τοῦ Ἱεραμίου ἀριθμεῖται λά. κατὰ δὲ τοὺς Ἑβδομήκοντα λθ.

Τῶν ψευδομαρτύρων ἡ κατηγορία, εἰς τὸν κς'. Ψαλμ. « Ἐπανέστησάν μοι μάρτυρες ἄδικοι, ἀ οὐκ ἐγίνωσκον ἠρώτων με. »

Ὁ ἐμπικριμὸς τῶν Ἑβραίων, εἰς τὸν Ἱεραμίου. « Εἰς ἐμπικριμὸν ἐγενόμην τῷ λαῷ τούτῳ » (1).

Τὰ δεσμὰ προεῖδεν ὁ Ἑσδρας. « Ἐδήσατέ με οὐχ ὡς πατέρα ἐδουλοῦσάμενον ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου » (2).

Τὸν ἀκάνθινον στέφανον ὁ αὐτὸς Ἱεραμίας. « Ἀκάνθαις τῶν ἑσθίων τοῦ πταισμάτων ὁ Λαὸς οὗτος περιστοίχισέ με » (3).

Πῶς ὁ Χριστὸς ἀτίμως ἐμελλε νὰ θανατωθῇ, φαίνεται εἰς τὸ β'. τῆς Σοφίας Σολομῶντος. « Ἰβρεῖ, καὶ βασάνῳ ἐτάσωμεν αὐτόν, ἵνα γνῶμεν τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ, καὶ δοκιμάσωμεν τὴν ἀνεξικακίαν αὐτοῦ· θανάτῳ ἀσχήμονι καταδικάσωμεν αὐτόν. »

Πῶς ὁ θάνατος αὐτὸς ἐμελλε νὰ γένη ἐπάνω εἰς ἕνα Σταυρὸν, φαίνεται εἰς τὸν κά. Ψαλμ. « Ὄρουσαν χεῖράς μου, καὶ πόδάς μου, ἐξηρήθησαν πάντα τὰ ὀστέα μου. »

Πῶς ἀδίκως, εἰς τὸ νγ'. τοῦ Ἠσαίου. « Ὁς ἁμαρτιῶν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, »

Πῶς ἐμελλε ὄξος νὰ ποτισθῇ ὁ Χριστὸς, καὶ χολήν, φαίνεται εἰς

(1) Ἴσως αἰνίσσεται τὸ τῶν Θρήνων· (γ'. 14). Ἐγενήθη γέλωσ παντὶ τῷ λαῷ μου.

(2) Ἡ ῥῆσις αὕτη δὲν εὑρίσκεται παρὰ τῷ Ἑσδρα. Ὁ δὲ Ἱεροσολύμων Κύριλλος (Κατηχ. φωτισμ. ιγ'.) ἀναφέρει τὸ τοῦ Ἠσαίου (γ'. 9. 10). Οὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν, ὅτι βεθεούλευνται βουλὴν πονηράν καθ' ἑαυτῶν, εἰπόντες· Δέσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἔστι καὶ τὸ τοῦ Ὡση· (ι. 8). Καὶ δῆσαντες αὐτόν, ἀπήγαγον ξένια τῷ βασιλεῖ Παρείμ· (τῷ Ἡρώδῃ. Λουκ. κγ'. 6—12).

(3) Ἀντὶ ταύτης τῆς ῥήσεως, ἧς δὲν ἀπαντᾶται παρ' Ἱεραμίου, ἀντικατάστησον, τὴν τοῦ Ἄσματος γ'. 11). Θυγατέρες Σιῶν ἐξέλθατε, καὶ ἴδετε ἐν τῷ βασιλεῖ Σαλαμών, ἐν τῷ στεφάνῳ, ᾧ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ νομφεύσεως αὐτοῦ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ εὐφροσύνης καρδίας αὐτοῦ. (Κύριλλ. αὐτόθι). Ἐνθα ὁ Σαλαμών, (ὅπερ ἐρμηνεύεται, εἰρηνεκός) καλεῖται ὁ Χριστὸς, ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ εά. Ψαλμοῦ· μήτηρ δὲ αὐτοῦ εἶναι ἡ συναγωγὴ· ἡμέρα δὲ νομφεύσεως καὶ εὐφροσύνης αὐτοῦ, ἡ ἡμέρα τοῦ πάθους, ἐν ᾗ ἤνεσεν ἑαυτῷ ὡς νόμφην τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐκπύνας αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος.

τὸν ζή. *Ψαλμ.* « Ἐδωκα εἰς τὸ βρῶμα μου χορὴν, καὶ εἰς τὴν
 » δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος. »

Πῶς ἐμελλόν νά μοιράσωσι τὰ φορέματά του, ρίπτοντες καὶ λα-
 χνοὺς, εἰς τὸν κά. « Διμοιράσατο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπέ-
 » τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κληῖρον. »

Πῶς ἐμελλε νά ἐνταφιασθῆ, εἰς τὸν πζ'. « Ἐθεντό με ἐν λάκκῳ
 » κατωτάτῳ, ἐν σκοτεινοῖς, καὶ ἐν σκιά θανάτου. »

Πῶς ἐμελλε νά ἀναστηθῆ, φαίνεται εἰς τὸν ιε. *Ψαλμ.* « Οὐκ ἐγ-
 » καταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ἕδον, οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν
 » σου ἰδεῖν διαφθοράν. »

Πῶς εἰς τρεῖς ἡμέρας, εἰς τὸ ε'. τοῦ Ἰσαΐ. « Ὑγιασει ἡμᾶς με-
 » τὰ δύο ἡμέρας, ἐν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσομεθα. »

Πῶς ἐμελλε νά συντρίψῃ τὰ δεσμά τοῦ ἔδου, εἰς τὸ μέ. τοῦ
 Ἠσαίου. « Πύλας χαλκᾶς συνθλάσω, καὶ μοχλοὺς σιδηροὺς συν-
 » τρήσω, καὶ ἀνοίξω σοι θησαυροὺς σκοτεινοὺς ἀποκρύφους. »

Πῶς ἐμελλε τὰ ἀνικτήση καὶ τοὺς Προπάτορας, τὸ γράφει ὁ Ἰε-
 ρεμίας. « Ἐν τῇ ταφῇ αὐτοῦ ζωοποιηθήσονται οἱ νεκροί. » (1).

Πῶς ἐμελλε νά ἀνακληθῆ εἰς τοὺς Οὐρανοὺς, τὸ ἔχομεν εἰς τὸν
 ζζ'. *Ψαλμ.* « Κύριος ἐν αὐτοῖς ἐν Σιναῖν ἐν τῷ Ἁγίῳ, ἀπέθε-
 » εἰς ὕψος. » « Καὶ στήσονται οἱ πόδες αὐτοῦ ἐπὶ τὸ Ὄρος τῶν
 » ἑλαιῶν, τὸ κατέναντι Ἱερουσαλήμ, » Ζαχαρίας.

Πῶς εἰς τοὺς Οὐρανοὺς ἐμελλε νά καθίσῃ ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ
 καὶ Πατρὸς εἰς τὸν ρθ'. « Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου
 » ἐκ δεξιῶν μου. »

Πῶς ἐμελλε νά πέμψῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, εἰς τὸ β'. τοῦ Ἰωήλ.
 « Καὶ ἔσται μετὰ ταῦτα ἐκχεῖω ἀπὸ τοῦ Πνεύματος μου ἐπὶ πᾶσαν
 » σάρκα, καὶ προφητεύσουσι. »

Πῶς ἐμελλε νά δώσῃ ἄλλην Διαθήκην, καὶ ἔχῃ ὡς ἐκείνην τὴν
 ὁποίαν ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἑβραίους, φαίνεται εἰς τὸ λά. τοῦ Ἰερε-

(1) Οὐδὲ τούτοις τὸ βῆτὸν ἀπαντᾷται ἐν τῷ Ἰερμιά. Ἀρμόζει δὲ ἐντάθῃ τὸ τοῦ
 Ζαχαρίου (θ'. 11). Καὶ οὐ ἐν αἵματι Διαθήκης σου ἐξαπέστει-
 λας τοὺς θεσμίους σου ἐκ λάκκου οὐκ ἔχοντος ὕδωρ· τούτοι-
 σι τοὺς προπάτορας ἐκ τοῦ ἔδου, ὅτι οὐκ εἶχε τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος.

μίου (1). « Ἴδού ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ διαθήσομαι
 » τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ, καὶ τῷ οἴκῳ Ἰούδα Διαθήκην καιρῆν· οὐ
 » κατὰ τὴν Διαθήκην, ἣν διεθέμην τοῖς πατράσι αὐτῶν ἐν ἡμέ-
 » ρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ
 » γῆς Αἰγύπτου. »

Ὡς καὶ ὁ καιρὸς, καὶ ὅν ἐμελλε νά ἔλθῃ ὁ Χριστὸς εἰς τὸν Κόσμον,
 ἐπροφητεύθη εἰς τὸ θ'. ἀπὸ τὸν Δανιήλ. « Ἐβδομήκοντα ἑβδομάδες
 » συντεμήθησαν ἐπὶ τὸν Λαόν σου, καὶ ἐπὶ τὴν Πόλιν τὴν ἁ-
 » γίαν, τοῦ συντελεσθῆναι ἁμαρτίαν, καὶ τοῦ σφραγίσαι ἁμαρτίας,
 » καὶ τοῦ ἀπαλεῖψαι τὰς ἀνομίας, καὶ τοῦ ἐξιλάσασθαι ἀδικίας,
 » καὶ τοῦ ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰώνιον, καὶ τοῦ σφραγίσαι ὄρα-
 » σιν, καὶ Προφήτην, καὶ τοῦ χρίσαι Ἁγίον Ἁγίων. » αὐτὸν
 δηλαδὴ τὸν Χριστὸν, καὶ Μεσσίαν. Διὰ τὴν ἐναρίθμησιν τῶν ὁποίων
 ἑβδομάδων θαυμαστῶς ὁμιλεῖ ὁ Σελευκίας Βασιλεὺς.

Πῶς ἐμελλε καὶ ἡ Ἱερωσύνη τῶν Ἑβραίων καὶ ἡ θυσία νά ἀφανισθῆ
 με παντελῆ ἐρήμωσιν, φαίνεται εἰς τὸ αὐτὸ Κεφ. « Καὶ ἐν τῷ ἡμίσει
 » τῆς ἑβδομάδος ἀρθήσεται μου θυσία, καὶ σπονδῆ, καὶ ἐπὶ τὸ ἱε-
 » ρὸν βδέλυγμα τῶν ἐρημώσεων ἔσται ἕως συντελείας καιροῦ. »
 Καὶ εἰς τὸ α. τοῦ Μιχαίου. « Ἴδού ἐν ὑμῖν συγκλεισθήσονται
 » θύραι, καὶ οὐκ ἀνάψετε τὸ Θουσιαστήριόν μου δωρεάν. »

Πῶς ἐμελλε με τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ νά χαθῆ καὶ τὸ βασι-
 λειον τῶν Ἑβραίων, φαίνεται εἰς τὸ μθ'. τῆς Γενέσεως. « Οὐκ ἐ-
 » κλείψει Ἄρχων ἐξ Ἰούδα, οὐδὲ ἠγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ,
 » ἕως ἂν ἔλθῃ, ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία Ἑθρῶν. »

Πῶς τὰ ἔθνη ἐμελλόν νά τὸν πιστεύσωσιν εἰς τὸ νέ. τοῦ Ἠσαίου.
 « Ἴδού μαρτύριον ἐν Ἑθρεσιν ἔδωκα αὐτὸν, Ἄρχοντα, καὶ προσ-
 » τύσονται Ἑθρεσιν. Ἴδού Ἑθρη, ἃ οὐκ ἠδειςάν σε, ἐπικαλέσου-
 » ται σε, καὶ Λαοὶ, οἳ οὐκ ἐπίσταται σε, ἐπὶ σε καταφεύξονται. »

Τῶν εἰδώλων ὁ ἐξοστρακισμὸς φαίνεται καὶ αὐτὸς εἰς τὸν Ζαχα-
 ρίαν εἰς τὸ ιγ'. Κεφ. « Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγει Κύριος
 » Σαβαῶθ, ἐξολοθρεύσω τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ
 » οὐκ ἔτι αὐτῶν ἔσται μνηεῖα. »

(1) Κατὰ τοὺς ἑβδομήκοντα, λθ'.

Και τέλος τὸ Κήρυγμα τῶν Ἁγίων αὐτοῦ Μαθητῶν, καὶ Ἀποστόλων, ἔχομεν καὶ αὐτὸ εἰς τὸν Δαυὶδ Ψαλμ. ιη. « *Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν* » *ἔξηλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν.* » καὶ εἰς τὸ νβ'. τοῦ Ἡσαίου. Ὡς ὠραῖοι
 « *οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ*
 « *ἀγαθὰ* » καὶ, « *Κύριος δώσει ρῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δύ-*
 « *νάμει πολὺν.* » Ψαλμ. ξζ'.

Δύναμις τὴν ὁποίαν νοῦς ἀνθρώπινος ποτὲ βέβαια δὲν δύναται νὰ τὴν καταλάβῃ, δύναμις ὑπὲρ ἀνθρώπου, δύναμις ἔχι ἄλλου παρὰ τοῦ Θεοῦ. « *Ὅθ' ἂν ὅπλα κινήσατε* (ἔρμηνεύει τοῦ Ψαλμοῦ τὴν με-
 « *γάλην ἔνοιαν ὃ γλώσσα χυσοῦς καὶ καρδίαν) οὐ χρήματα δια-*
 « *παρήσατε, οὐδὲ βίωμα σώματος, οὐδὲ στρατοπέδων πλήθει, οὐδὲ*
 « *ἀλλ' ὅ τι ἐν τοιοῦτῳ περιεγένοντο· ἀλλὰ ῥήματι ψιλῶ, ῥήματι πολ-*
 « *λὴν ἔχοτε δύναμιν· καὶ γὰρ ἄφατος δύναμις ἦν, τὸν ἀλίαν καὶ*
 « *τὸν τελώρη, καὶ τὸν σκηκοποῖον ἀπὸ ψιλῶν ἐπιταγμάτων νε-*
 « *κροῦς ἐγείρειν, δαίμονας ἀπελαύρειν, τὸν θάνατον ἀποθεῖν, Φι-*
 « *λοσόφων ἐπιστομίζειν γλώσσα, ῥητόρων ἀποθράπτειν στόματα,*
 « *Βασιλέων, Ἀρχόντων περιγενέσθαι, Βαρβάρων, Ἑλλήνων παρ-*
 « *τὸς γένους κρατεῖν· πανταχοῦ γὰρ τῆς Οἰκουμένης μετ' ἐξου-*
 « *σίας τὸν λόγον ἐκήρυττον.* »

Ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην· εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Ἀνδρέας ἕως Σκυθῶν, καὶ τῆς Ἡπείρου πάσης· ὁ Ἰωάννης εἰς τὴν Ἀσίαν· εἰς τὴν Λιβυδίαν ὁ Ματθαῖος· ὁ Ἀλφραίου Ἰάκωβος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὃ καὶ διάδοχος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὴν Καισάρειαν. (Ἰάκωβος ὁ Ζεβεδαίου ἔλαβε τὸ διάδημα τοῦ μαρτυρίου, πρὶν νὰ διασκορπισθῶσιν εἰς τὴν Οἰκουμένην οἱ Ἀπόστολοι. Οὕτως εἰς τὸ ιβ'. τῶν Πράξ.) Ὁ Θωμᾶς εἰς τοὺς Πάρθους, καὶ εἰς τοὺς Πέρσας ἕως Ἰνδίας· εἰς τὰ μέρη τῆς ἀνωτέρας Ἀσίας ὁ Φίλιππος· εἰς τὴν Ἀρμενίαν ὁ Βαρθολομαῖος· Σίμων ὁ Ζηλωτὴς εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, καὶ Περσίαν· εἰς τὴν Ἀραβίαν, καὶ Ἰδουμαίαν ὁ Ἰούδας· εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ εἰς τὴν Λιβυδίαν ὁ Ματθίας· ὁ μέγας Παῦλος περισσύτερον πάντων ἐκοπίασε. Ἄ. πρὸς Κορινθ. ιε.

Ὁ Κεδρηνὸς ἀλληγορεῖ τὰς δώδεκα πηγὰς τῶν ὑδάτων, τὰς ὁποίας εὔρον εἰς Αἴλαιμ οἱ Ἰσραηλίται, Ἐξὸδ. ιε. καὶ τὰ ἑβδομήκοντα στε-

λέχη τῶν φοινίκων, ὅτι ἦσαν τύποι τῶν Ἁγίων τοῦ Χριστοῦ Μαθητῶν. « *Αἱ μὲν δώδεκα πηγαὶ τῶν δέκα δύο Κορυθαίων, οἱ δὲ ἑβδομήκοντα φοίνικες τῶν τούτων φοιτητῶν, μεθ' ὧν τὴν Οἰκουμένην φωτίσατε, τὴν γλυκεῖαν καὶ στερεὴν τροφὴν τῆς Θεογνωσίας ἐπόμβρησαν* » (1).

Εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος, ὃ καὶ Ἰουστὸς (2) ὁ Τιμόθεος εἰς τὴν Ἐφεσον, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα μέχρι Ἰλλυρικοῦ· ὁ Τιτος εἰς τὴν Κρήτην, καὶ εἰς τὰς περιχώρους Νήσους τοῦ Αἰγαίου· ὁ Βαρνάβας εἰς τὰ Μεδιόλανα, καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς συνεργὸς τοῦ μακαρίου Παύλου· εἰς τὴν Δαμασκὸν ὁ Ἀνανίας· Στέφανος ὁ Πρωτομάρτυς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· Φίλιππος ὁ Συνδιάκονος τῷ Στεφάνῳ εἰς τὴν Ἀσίαν· Νικάνωρ εἰς καὶ αὐτὸς τῶν ἑπτὰ διακόνων εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· Πρόχωρος, εἰς καὶ αὐτὸς τῶν ἑπτὰ, εἰς τὴν Βιθυνίαν· Τίμων, εἰς τῶν ἑπτὰ καὶ αὐτὸς, εἰς τὴν Ἀραβίαν· Νικόλαος, εἰς τῶν ἑπτὰ, εἰς τὴν Σαπρίαν. Οὗτος μετὰ Σίμωνος τοῦ μάγου ἐξέπεσε. Παρμενᾶς, εἰς τῶν ἑπτὰ καὶ αὐτὸς διακόνων, ἐν τῇ Ἱερουργίᾳ τοῖς Ἁγίοις τοῦ Χριστοῦ Μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις ἐξέπνευσεν· ὁ Κλεόπας εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, εἰς ἣν καὶ Ἐπίσκοπος κατέστη· ὁ Σίλας εἰς τὴν Κόρινθον· ὁ Σιλβανὸς εἰς τὴν Θεσσαλονίκην· ὁ Κρήσκης εἰς Καλκηδόνα (3) τῆς Γαλλίας· ὁ Ἐπαινετὸς εἰς τὴν Καρχηδόνα τῆς Ἀφρικῆς· εἰς τὴν Παιονίαν, εἶτε Οὐγγαρίαν ὁ Ἀνδρόνικος· ὁ Ἀμπλίας εἰς τὴν Ὀδησσὸν τῆς Βουλγαρίας· εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ Οὐρβανὸς· ὁ Στάχυς εἰς Ἀργυρόπολιν τῆς Θρά-

(1) Ἐκ τῶν πατέρων ἔλαβε τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ὁ Κεδρηνός. 18. Κύριλλον καὶ Γρηγόριον Νύσσης ἐν τῇ Σειρᾷ εἰς τὴν Ὀκτάτευχον εἰς τὸ χωρίον ἐνθα ὁ Κύριλλος παραθέτει τὸ τοῦ Ἡσαίου. (ιβ'. 3 Ἀντλήσατε ὕδωρ μετ' ἐξουσίας ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου. καὶ τὸ Ψαλμικόν· Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει. (Ψαλμ. 91. 12.) ὁ δὲ Νύσσης τὸ τοῦ Ψαλμοῦ ἔν ἐκκλησιαστικῆς εὐλογοῖτε τὸν Θεόν, Κύριον ἐκ πηγῶν Ἰσραήλ. (Ψαλμ. 94. 26.)

(2) Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου Ἰάκωβος δὲν ὀνομάζετο Ἰουστὸς, ἰπνομάζετο δὲ Ὀβλίπας, ὃ ἑρμηνεύεται, δίκαιος (Ἑβραϊσθ. Ἑκκλ. Ἱστορ. Β'. κγ'). Καὶ ἴσως ἐκ τινος Λατινικοῦ βιβλίου ἤρανίσθη τὰ ἀνωτέρω ὃ Βουλγαρικὸ καὶ εὐρῶν τὸ ἐπίθετον Justus (δίκαιος), ἐξ ἀπροσεχίας ἐξελλήνισεν Ἰουστὸς, ἐκλαθὼν αὐτὸ ἀντὶ κυρίου ὀνόματος.

(3) Ὁρθότερον, Καρχηδόνα. 18. τὴν ὑπὸ τοῦ μακαρίου Βαρθολομαίου ἔκδοσιν τῶν Μηναιῶν. Ἰουλ. λ'.

κῆς ὁ Ἀπελλῆς εἰς τὴν Σμύρνην· ὁ Ἀριστόβουλος εἰς τὴν Βρεττανίαν· ὁ Νάρκισσος εἰς τὰς Πάτρας, καὶ ὁ Ἡρωδίων· ὁ Ροῦφος εἰς τὰς Θήβας· ὁ Ἀσύκριτος εἰς τὴν Ἰγκανίαν· ὁ Φλέγων εἰς Μαρθώνα τῆς Ἀττικῆς· ὁ Ἑρμῆς εἰς τὴν Δαλματίαν· εἰς Φιλίππους τῆς Θεσσαλίας· ὁ Ἑρμᾶς· ὁ Πατρόβας εἰς τὴν Νεάπολιν· ὁ Ἄγαθος εἰς τὴν Ἰουδαίαν· ὁ Αἴνος εἰς τὴν Πρεσβυτέραν Ῥώμην· ὁ Γάιος εἰς τὴν Ἔφεσον· ὁ Φιλολόγος εἰς τὴν Σινώπην· ὁ Ὀλυμπᾶς, καὶ ὁ Ροδίων εἰς τὴν Ῥώμην· ὁ Ταρσοῦ Ἰάσων, καὶ Σωσίπατρος Ἰκονίου εἰς τὴν Κέρκυραν· εἰς τὴν Ἀκοδίκειαν τῆς Συρίας· ὁ Λύκιος· ὁ Τέρτιος μετὰ Σωσίπατρον εἰς τὸ Ἰκόνιον· ὁ Ἐραστος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ εἰς Πανηάδα· ὁ Φύγγελος εἰς τὴν Ἔφεσον· ἐξέπεσε καὶ οὗτος μετὰ Σίμωνος, ὡς ὁ Νικόλαος· ὁ Ἑρμογένης εἰς Μέγαρα τῆς Ἀχαΐας· Β'. πρὸς Τιμόθ. α'. τὰ αὐτὰ ἔπαθε καὶ ὁ Δημᾶς, ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα. Β'. πρὸς Τιμόθ. δ'. Ὁ Κούαρτος εἰς Βέρυτιν τῆς Τρωάδος· εἰς τὴν Καισάρειαν· ὁ Ἀπολλῶς· ὁ Κηφᾶς εἰς τὴν Κανίαν· ὁ Σωσθένης εἰς Κολοφῶνα· εἰς Ἀδριάναν ὁ Ἐπαφρόδιτος· εἰς τὸ Δυρράχιον ὁ Καῖσαρ· ὁ Μάρκος εἰς Ἀπολλωνιάδα· Ἰωσήφ ὁ καὶ Ἰούστος εἰς τὴν Ἐλευθερόπολιν· ὁ Ἀρτεμᾶς εἰς Λύστρους· ὁ Κλήμης εἰς τὴν Σαρδικήν. Οὗτος ἦτον ὁ πρῶτος, ὅστις ἀπὸ τὰ ἔθνη ἔγινε Χριστιανός. (1) Εἰς τὴν Κορώνειαν ὁ Ὀνησιφόρος· εἰς τὴν Χαλκηδόνα τῆς Βιθυνίας ὁ Τυχικός· ὁ Κάρπος εἰς τὴν Βέρροϊαν· ὁ Εὐδοκὸς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν· ὁ Φιλήμων εἰς τὴν Γάζαν· εἰς τὴν Διάσπολιν ὁ Ζηναῆς· ὁ Ἀκύλας εἰς τὴν Ἡράκλειαν, ὁ Πρίσκας εἰς Κολοφῶνα τῆς Ἰωνίας· ὁ Ἰουνίας εἰς τὴν Ἀπάμειαν τῆς Συρίας. (2) Μάρκος, ὁ καὶ Ἰωάννης, εἰς Βύβλον τῆς Φοινίκης· Μάρκος ὁ Εὐαγγελιστὴς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν· συνεργὸς τῶν Ἀποστόλων εἰς διαφόρους τόπους ὁ Λουκᾶς· Κανδάκης ὁ εὐνοῦχος εἰς τὴν Ἀραβίαν καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἐρυθρὰν· ὁ Πούδης, ὁ Τρόφιμος, καὶ ὁ Ἀρίσταρχος, κατὰ πάντα κοινωνοὶ τῷ Παύλῳ, συναπετημήθησαν αὐτῷ καὶ τὰς κεφαλὰς ἐπὶ Νέρωνος. Ἴδε Δωρόθεον τὸν Τύρου εἰς τὴν Σύνοψιν, τὴν δε-

(1) Πρῶτος ἐξ ἔθνῶν Χριστιανός ὑπῆρξε Κορνῆλιος ὁ ἑκατόνταρχος, ὅστις ἐβαπτίσθη ἐν Καισαρείᾳ ὑπὸ τοῦ Πέτρου, σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Πράξ. ι. ιβ.

(2) Τίς οὗτος ὁ Ἰουνίας; Μήποτε διασημώτερος ἢ Ἰουνία; (τῆς μνημονεύει ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ 17. 7.)

ποίησαν μᾶς ἄφησεν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τοῦ Κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν. 60. ΕΞ. Αἴαν ἐξέτεινας τὸν λόγον· ἀλλὰ δικτὶ οἱ Ἑβραῖοι δὲν καταπίθονται, καὶ δὲν ἀποφρακίζουσι μίαν φοράν νὰ πιστεύσωσιν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀληθινὸν Μεσσίαν;

III. Εἶπομεν μετὰ τοῦ Ἠσαίου ὅτι « Ἐπαχύνθη ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν. » Αὐτοὶ συγχίζονται βλέποντες πολλοὺς τόπους τῆς Θείας Γραφῆς, ὅτι λέγουσιν, ὅτι μὲ τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου μέλλει ὁ Ἰσραήλ νὰ χαρῆ, νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴν δουλείαν, νὰ μετακτισθῆ ὁ Ναὸς, καὶ ὁ Χριστὸς νὰ ἔλθῃ μὲ δόξαν μεγάλην, ὄχι μὲ πτωχείαν καὶ μὲ ταπεινώσιν. Ὅσον εἰς τὸ πρῶτον, τοὺς ἀποκρίνεται αὐτὸς ὁ Θεός. « Καλλίω λέγει μὲ τὸ στόμα τοῦ Ὠσηῆ εἰς τὸ α'. τὸν οὐ λαὸν μου, λαὸν μου, καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην· καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐβρέθη αὐτοῖς, οὐ λαὸς μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ Θεοῦ ζῶντος. » Οὗτος ἐστὶν ὁ πνευματικὸς Ἰσραήλ, ὅστις ἐχάρη διὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ ἀληθινοῦ Μεσσίου, καὶ διὰ τούτου τὴν χαρὰν ἐπροφήτευσεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅχι διὰ τὸν κατὰ σάρκα καὶ Ἰουδαϊκόν. « Οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ· οὐδ' οὐδεὶς εἰσὶν ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, πάντες τέκνα. » θ'. § 7 πρὸς Ῥωμ.

Εἰς δὲ τὸ δεύτερον τοὺς ἀποκρίνεται ὁ Ἠσαΐας, ὅτι τοῦ Ἰσραὴλ ἡ ἐλευθερία οὐκ ἔμελλε εἶναι κοσμικὴ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ πνευματικὴ. « Αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, καὶ τῷ μῶ- » λωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. » Οὕτως εἰς τὸ νγ'. Κεφ. Καὶ ὁ Δαβὶδ Ψαλμ. σά. « Ἐκ τόκου καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώσεται τὰς ψυχὰς αὐτῶν. »

Εἰς τὸ τρίτον τοὺς ἀποκρίνεται ὁ Ἀγγαῖος, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ β'. Κεφ. ὅπου « Ἔσται, λέγει, μεγάλη ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἡ » ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην. » εὐθὺς φέρει, ὅτι οὗτος ὁ ὕστερος Ναὸς ἔχει νὰ γεμίσῃ, ὄχι ἀπὸ Ἑβραίους, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔθνη, τὰ ὁποῖα εἰσὶν οἱ Χριστιανοί. « Σείσω τὸν Οὐρανόν, καὶ τὴν γῆν, καὶ » τὴν θάλασσαν, καὶ τὴν ξηρὰν· καὶ συσείσω πάντα τὰ ἔθνη, » καὶ ἤξει τὰ ἐκλεκτὰ πάντων τῶν ἔθνῶν, καὶ πληρώσω τὸν οἶ-

• *κον τοῦτον δόξης, λέγει Κύριος Πατοκράτωρ.* • Ἀυτὴ δηλαδὴ ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, τὴν ὁποίαν καὶ εἰς τὸ κ'. Κεφ. τῆς Ἀποκαλύψεως εἶδεν ἐν Πνεύματι ὁ Ἰωάννης. Ὁ Ναὸς τῶν Ἑβραίων ἕως τέλος Κόσμου πλέον δὲν δύναται νὰ μεταγενῆ. • *Καὶ ἐπὶ τὸ Ἱερὸν βδέλυγμα τῶν ἐρημώσεων ἔσται ἕως συντελείας καιροῦ* • καθὼς εἶδομεν μετὰ τὸν Δαυὶδ εἰς τὸ θ'.

Εἰς τὸ τέταρτον τοὺς ἀποκρίνεται ὁ Ζαχαρίας, περιγράφων εἰς τὸ θ'. Κεφ. εὐτελή καὶ ταπεινὴν τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσοῦ • *Χαῖρε σφόδρα θύγατερ Σιών, κήρυσσε θύγατερ Ἱερουσαλήμ* ἰδοὺ ὁ Βασιλεὺς σου ἔρχεται σοὶ δίκαιος καὶ σώζων, αὐτὸς πραΰς, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον, καὶ πῶλον νέον • καὶ τὰ ἐξῆς.

Ἡ ἔλευσις τοῦ Μεσσοῦ ἢ δεδοξασμένη γενήσεται εἰς τὸ τέλος τοῦ Κόσμου, ὅταν ἔλθῃ νὰ κρίνῃ τὸν Κόσμον· διὰ τὸν ὁποῖον ὁ μεγαλοφωνότατος Ἠσαίας λέγει εἰς τὸ ξς'. κεφ. • *Ἰδοὺ Κύριος ὡς πῦρ ἦξει, καὶ ὡς καταγίς τὰ ἄρματα αὐτοῦ· ἀποδοῦναι ἐν θυμῷ ἐκδίκησιν, καὶ ἀποσκορακισμὸν αὐτοῦ ἐν γλογί πυρός* • *ἐν γὰρ τῷ πυρὶ Κυρίου κριθήσεται πᾶσα ἡ γῆ, καὶ ἐν τῇ βομφαίᾳ αὐτοῦ πᾶσα σὰρξ.* •

Ὅμως ἀπὸ τὸ Γένος φύσει • *ἄσκορον, καὶ εὐσεβεῖν ἀναπεισμένον* • καθὼς τὸ περιγράφει εἰς μίαν του Ἐπιστολῆν ὁ σοφὸς Συνέσιος, ἐπιμένων πεισματικῶς εἰς τὸ γράμμα, καὶ φεύγων τὸ πνεῦμα, ἔχουσι πάντοτε τὴν σκιάν μεθ' ἑαυτῶν, ὄχι τὸ φῶς τῆς Γραφῆς, καὶ τῆς χάριτος· καὶ τοῦτο ἔλεγε περὶ αὐτῶν τῶν ἁγίων αὐτοῦ Μαθητῶν ὁ Χριστός· • *Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν ταῦτα πάντα γένηται.* • Ματθ. κδ. (4).

(1) Φαίνεται ὅτι τὸ, ἡ γενεὰ αὕτη, ἐκλαμβάνει ὁ συγγραφεὺς ὡς περὶ τῶν Ἑβραίων εἰρημένον. Πῶθεν δὲ ἔλαβε ταύτην τὴν ἑρμηνείαν, ἀγνοοῦμεν. Ἄλλ' εἰ ἐξηγητὰς κοινῶς ἔννοοῦσι τοὺς Χριστιανούς· καὶ σημειοῦσιν, ὅτι ὁ Κύριος προαγγέλλας τὰ περὶ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰ περὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, ἐξασφαλίζων τοὺς μαθητάς, ὅτι οἱ διωγμοὶ οὓς προσέλεγε, δὲν ἤθελον ἰσχύσει νὰ ἀφανίσωσι τὴν πίστιν, προσέθηκε τὸ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται, τούτῳ δὲν εἶναι ἀκλείψῃ ἡ Χριστιανικὴ πίστις ἕως τῆς συντελείας. (Ἰδ. Εὐθὺμ. καὶ Θεοφύλ. εἰς

61. ΕΞ Τί ἐννοεῖς γράμμα, καὶ τί πνεῦμα;

ΥΠ. Γράμμα ἐστίν, ὅταν ἡ Θεία Γραφή ἐξηγείται ἄνευ τῶν μεταφορῶν, καὶ σκοπῶν, τοὺς ὁποίους περικλείει πολλοὺς, καὶ διαφόρους, καὶ χωρὶς τῶν ὁποίων δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν τῶν τοσοῦτων καιτοιούτων ναημάτων, τὰ ὁποῖα κρύπτει πολλάκις ὑπὸ τὸ γράμμα. Οὗτοι οἱ σκοποὶ λέγονται καὶ εἶναι πνεῦμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς· καὶ καθὼς ἐρμηνεύουσιν οἱ Ἱεροὶ Θεολόγοι τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, εἰς τριῶν εἰδῶν. Ἀναγωγικὸς, Ἀλληγορικὸς, καὶ Τροπολογικὸς.

Ἀναγωγικὸς νοῦς, εἴτε σκοπὸς, ἐστὶν ἐκεῖνος, ὅστις ἀνάγει, ἤγουν ἀναβιβάζει τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ γήινα καὶ αἰσθητὰ εἰς τὰ μυστικὰ καὶ Οὐράνια. Οὕτω λόγου χάριν, τὸ θαῦμα ὅπερ ἔχομεν εἰς τὸ δέκατον Κεφάλαιον τοῦ Ναυῆ. • *Καὶ ἔσται ὁ Ἥλιος, καὶ ἡ Σελήνη ἐν στάσει, ἕως ἡμῶν αὐτῶν* • ἀναγωγικῶς ὁ Ἱερὸς Λόγος τὸ ἐρμηνεύει οὕτως. Διὰ τῶν Γαβωνιτῶν, ἐννοοῦνται οἱ κολασμένοι· διὰ τοῦ Ἡλίου, ἡ Θεότης· διὰ δὲ τῆς Σελήνης, τῶν Μακάρων ἢ ἀνθρωπότης. Καθὼς λοιπὸν οἱ Γαβωνίται τότε ἠφανίσθησαν, οὕτως οἱ κολασμένοι μέλλουσιν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν νὰ βρασνίζωνται αἰωνίως καὶ νὰ εἶναι τεθνατωμένοι. Καὶ καθὼς τότε ἔσται ἐν στάσει ὁ Ἥλιος, καὶ ἡ Σελήνη, οὕτως εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν μέλλουσι νὰ εἶναι οἱ Μακάριοι εἰς τὸν Οὐρανόν, ἀμεταβλήτως μετὰ τὸν Θεὸν ἠνωμένοι.

Νοῦς ἀλληγορικὸς ἐστὶν ἐκεῖνος, ὅστις ἄλλο ἀγορεύει, καὶ ἄλλο νοεῖ παρ' ὅτι σημαίνει τὸ γράμμα. Οὕτως ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος ἀλληγορικῶς ἐρμηνεύων, αὐτὸ τοῦ Ναυῆ τὸ θαῦμα, ὅπερ εἶπομεν, (ὁ λόγος εἶναι πρὸς τοὺς πιστοὺς) δὲν δύναται λέγει, νὰ καταβάλλῃ τις τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς, τῶν ὁποίων εἶναι σύμβολον οἱ Γαβωνίται, ἀνίσως δὲν ἔχῃ σταθερὰν καὶ ἀμετακίνητον τὴν ἐλπίδα πρὸς τὴν ἄνω

τὸ χωρίον. Περὶ δὲ τῆς σημασίας ταύτης τοῦ, γενεὰ, πρὸλ. Ψαλ. κβ. 31 εἰ. 10). Καὶ ἄλλην ἑρμηνείαν τινῶν ἀναφέρει ὁ Θεοφύλακτος, οἵτινες τὸ μὲν, γενεὰ, περὶ τῶν τότε ζώντων ἐνόουν, τὸ δὲ, πάντα ταῦτα, περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Ἱερουσαλήμ. ἀλλ' αὕτη φαίνεται βεβιασμένη· διότι ὅτι ταῦτα εἶπεν ὁ Χριστὸς εἶχε, ἤδη πρὸ πολλοῦ ἀποπερατώσει τὰς περὶ τῆς ἀλώσεως προφητείας.

φωτοχυσίαν του Ἡλίου, καὶ τῆς Σελήνης, τὴν προστασίαν δηλαδὴ, καὶ βοήθειαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ Μαρίας τῆς Παναχαράντου.

Τροπολογικὸς εἶναι ὁ σκοπὸς, ὅστις λέγεται εἰς διόρθωσιν τῶν τρόπων, καὶ τῶν ἠθῶν· κατὰ τὸν ὁποῖον ἐξηγῶν ἄλλος Πατὴρ τὸ αὐτὸ θαῦμα τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ· οἱ Γαβαωνῖται, γράφει, εἰκονίζουσι τὰ κακὰ ἡμῶν ἔργα· ὁ Ἥλιος, καὶ ἡ Σελήνη, τοῦ Κόσμου τὰ καλὰ, καὶ τῆς τύχης. Ὁ σκοπὸς λοιπὸν ὁ τροπολογικὸς τοῦ νοήματος ἐστίν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ καταβάλῃ τὰ κακὰ ἔργα, καὶ τὴν ἀμαρτίαν, ἀνίσως καὶ δὲν ὀρίζῃ, καὶ δὲν αὐτεξουσιάζῃ τὰ καλὰ, ὅσα ἔχει, χωρὶς νὰ κυριεύηται ἀπὸ αὐτά.

Καὶ εἰς τὸ α. τῆς Γενέσεως, τὸ φῶς, ὅπερ ἔκκεν ὁ Θεὸς, τὸ ὁποῖον ἐρμηνεύουσιν οἱ Διδάσκαλοι ὅτι περιεκύκλωνεν, ὡς ἐν νέφος φωτεινόν, καὶ τὸ ἐν καὶ τὸ ἄλλο Ἡμισφάριον, καὶ οὕτως ἀπετέλει τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο νυχθήμερον τὴν πρώτην, καὶ δευτέραν, καὶ τρίτην ἡμέραν τῆς Κοσμοποιίας· ἂν καὶ κατὰ τὸ γράμμα ἦτον αὐτὸ τὸ ὁποῖον ὕστερον ὁ Θεὸς συνήγαγε τῇ ἡμέρᾳ τῇ τετάρτῃ εἰς τὸν ὑπερμεγέθη τοῦτον τοῦ Ἡλίου δίσκον.

Ἀναγωγικῶς ὁμοίως ἐξηγεῖται, ὡς τὸ φῶς ἐκεῖνο τῆς Δόξης, τὸ ὁποῖον πλουσίως μετέδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς μακαρίους Ἀγγέλους, τοὺς ὁποίους κατὰ τὴν γνώμην τοῦ μεγάλου Φωστῆρος τῆς Ἐκκλησίας Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὰ Θεοφάνεια τοῦ Σωτῆρος, ἐδημιούργησε πρότερον ἀπὸ τὸν Κόσμον τὸν αἰσθητόν· καὶ ὡς σταθεροί, μένικαντες ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ὑποταγὴν του, καὶ ἀμετάτρεπτοι, λέγονται ἡμέρα ἀκόμη, καὶ φῶς· νῦν ἐξ ἐναντίας, καὶ σκότος, τὰ ἀλαζονικά, καὶ ἀνυποταγῆ πνεύματα, τὰ ὁποῖα αἰωνίως ἡ Θεία Δίκη ἀπέβριψεν εἰς τὴν ἄβυσσον· καὶ τοῦτο ἐστὶ κατὰ ἀναγωγὴν τὸ, « Καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀναμέσον τοῦ φωτός, καὶ ἀναμέσον τοῦ σκότους. »

Τροπολογικῶς φῶς ἐστὶν ἡ φωτίζουσα τὸν ἔσω ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ Χάρις· σκότος ἡ ἀμαρτία, ἡ τὴν ἡμῶν συνείδησιν ἀμαυροῦσα· διὰ τὸ ὁποῖον ἐ. πρὸς Ἐφεσ. ὁ Ἀπόστολος. « Ἦτε γάρ ποτε σκότος, » νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ. » Καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀναμέσον τοῦ φωτός καὶ ἀναμέσον τοῦ σκότους. « Τίς γάρ μετοχὴ δικαιοσύνης, καὶ ἀνομίᾳ; τίς δὲ ποιῶντᾶ φωτὶ πρὸς σκότος; » Β'. πρὸς Κορινθ. ζ'.

Ἀλληγορικῶς. Νόμον τριττὸν, ὡς τριττὸν φῶς, κατὰ τὸ τριττὸν τῶν αὐτοῦ Ἵ�ποστάσεων ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου, Πρῶτον, τὸν νόμον τὸν φυσικόν, διὰ τὸν ὁποῖον εἰς τὸ α. Κεφ. ὁ Ἰωάννης. « Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει. » ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς κχιροὺς ἐκείνους τῆς πολυθείας καὶ τοῦ σκότους, τὸ φῶς αὐτὸ τοῦ φυσικοῦ νόμου, ἂν καὶ εἰς ὀλίγους, ποτὲ δὲν ἔλειψε, ἐπὶ χρόνους διςχιλίους τετρασίους πενήκοντα τέσσαρας (1), ἀπὸ Ἀδάμ δηλαδὴ μέχρι Μωϋσέως. Δεύτερον, τὸν νόμον τὸν γραπτὸν, τὸν ἀπὸ Μωϋσέως ἕως τοῦ Χριστοῦ· φῶς καὶ αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἐπὶ χιλίους πεντκκοσίους τριάκοντα ἐννέχ χρόνους (2) ἐφώτισε τὴν Ἰουδαίαν, κατὰ τοῦ Κεδρηνοῦ τὴν χρονολογίαν· καὶ φῶς τοιοῦτον ὥστε εὐθὺς ἅμα ἔλαβε τὸν γραπτὸν νόμον ὁ Μωϋσῆς, « Δεδόξασται, λέγει ἡ Γραφή, ἡ οὐσία τοῦ » χρωτός τοῦ προσώπου αὐτοῦ. » Ἐξῆδ. λδ'. Πᾶσι δὲ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ » ἦν φῶς· σκότος, καὶ γνόφος ἐπὶ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου. » Ἐξῆδ. Κεφ. ι. Τρίτον, τὸν νόμον τῆς χάριτος, τὸν ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ματθ. κη. διὰ τοῦ ὁποῖου « ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει » εἶδε φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημέτοις ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου » φῶς ἀρέτειλεν αὐτοῖς. » Ματθ. δ'. « Καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνα » μέσον τοῦ φωτός, καὶ ἀνα μέσον τοῦ σκότους. » ἐπειδὴ, « οὗς προέ » γνω ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, καὶ προώρισεν· οὗς δὲ προώρισε, » τούτους καὶ ἐκάλεσε· καὶ οὗς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν » οὗς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε. » ἡ. πρὸς Ρώμ. τοὺς ποιητάς τοῦ Νόμου δηλαδὴ. Πρὸς Ρώμ. ε'. « Καὶ στήσει τὰ μὲν πρό » βατα ἐκ Δειξιῶν αὐτοῦ. Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου » κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν Βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς

(1) Τεσσαῦτα ἔτη συνάγονται ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι Μωϋσέως κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον τῆς Γραφῆς· κατὰ δὲ τοὺς Ἑβδομήκοντα 3899. Καὶ ἀπορῶ διατὶ ὁ συγγραφεὺς ἀκολουθεῖ ἐνταῦθα τὴν τοῦ Ἑβραϊκοῦ χρονολογίαν, ἐν ᾗ ἡ καθ' ἡμᾶς ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία εἶδεν ἄλλο ἀναγνωρίζει γνήσιον κείμενον τῆς θείας Γραφῆς, εἰμὴ τὸ κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα· ἐκτὸς δὲ τούτου, ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν καὶ ἄλλοι ἰσχυρότατοι λόγοι πείθουσιν ἵνα παραδεχθῶμεν ὡς μόνην δεξιάν τὴν τῶν Ἑβδομήκοντα. Ἴδὲ πληροσάτην περὶ τούτου πραγματείαν παρὰ τῷ κλεινῷ Οἰκονομῷ. (Περὶ τῶν Ο. Βιβλ. Γ'. κεφ. ιε.).

(2) Ὁρθότερον, 1609.

» Κόσμον. » Ἴδου τὸ ἀληθινὸν φῶς. « *Τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων.*
 » Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ
 » ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ. » Ἴδου τὸ σκότος. « *Καὶ ἐκάλεσεν ὁ*
 » *Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν.* » Ἴδου ἡ δόξα τῶν δικαίων. « *καὶ τὸ σκό-*
 » *τος ἐκάλεσε νύκτα.* » Ἴδου τῶν ἀμαρτωλῶν ἡ ἀκατάπαυτος συμφορά.
 Οὕτω καὶ τὰ ὕδατα τὰ ὑπεράνω τῶν Οὐρανῶν, ἅπερ βλέπομεν
 εἰς τὴν γραφὴν, ἂν καλὰ κατὰ τὸ γράμμα· οὐκ ἔστιν ἄλλο εἰμὴ ὁ
 κρυστάλλινος Οὐρανός, τὸν ὁποῖον ὡς κρύσταλλον, καὶ πεπηγὸς ὕδωρ
 ἔστερέωσεν ὁ Θεὸς ὑπεράνω τῶν Οὐρανῶν ἀπάντων, (ὡς αὐγοῦ κέ-
 λυφος, ὡς ἐρμηνεύουσι πολλοὶ) καὶ αὐτὰ ὅμως τροπολογοῦνται, ἀνά-
 γωνται, καὶ ἀλληγοροῦνται. Εἶπα, ἔστερέωσεν ὁ Θεός· ἐπειδὴ τόσον
 ὁ κρυστάλλινος Οὐρανός, ὅσον καὶ ὁ Ἐμπυρός, ὡς Θρόνος τῶν Μακάρων
 ἴστανται ἀκίνητοι πάντοτε, καὶ στερεοὶ, καθὼς ὅλοι οἱ ἄλλοι εἰσὶν ἀει-
 κίνητοι· καὶ τὴν κίνησιν, τὴν ὁποίαν βλέπομεν ὀτικᾶμναι εἰς ἓνα μῆνα
 ἀπὸ Δύσεως εἰς Ἀνατολὴν ἢ Σελήνη, εἰς ἓνα χρόνον ὁ Ἑρμῆς, ἢ Ἀφρο-
 δίτη, καὶ ὁ Ἥλιος, εἰς δύο χρόνους ὁ Ἄρης, ὁ Ζεὺς εἰς δώδεκα, εἰς
 τριάντα ἔτη ὁ Κρόνος, εἰς τριάντα ἔτη χιλιάδας ἢ Πολύαστρος, ὥστε
 εἰς ἑκατὸν χρόνους διατρέχει μόνον ἓνα βαθμὸν, ὅστις ἐστὶν ἴσος μὲ
 τοῦ Ζωδιακοῦ τὸ τριακοσιοστὸν ἑξηκοστὸν μέρος· αὐτὴν πληροφορεῖ
 καὶ ἐξ Ἀνατολῆς εἰς Δύσιν τὸ πρῶτον κινητὸν, καὶ μεθ' ἑαυτοῦ ἔλκει
 εἰς διορίαν ὥρων εἴκοσι τεσσάρων ὅλον τὸ σύστημα τῶν σφαιρῶν.

Τροπολογικῶς ἡ Θεία Γραφή ὡς ὕδατα νοεῖ πολλάκις τὸν Λαόν.
 « *Θανάτῳ ἀποθανούμεθα, ὡς περ τὸ ὕδωρ τὸ καταφερόμενον ἐπὶ τῆς*
 » *γῆς.* » ἀναγινώσκομεν Β'. τῶν Βασιλ. ιδ'. Καὶ ἄλλα λέγονται ὕ-
 दाτα Οὐράνια, καὶ ὑπεράνω τῶν Οὐρανῶν, ὅσοι δηλαδὴ πάντοτε ἐνα-
 σχολοῦνται εἰς τὰ Θεία· περὶ τῶν ὁποίων λέγει γ'. πρὸς Φιλιππησ.
 ὁ Ἀπόστολος· *Ἡμῶν τὸ πολιτευμα ἐν Οὐρανοῖς ὑπάρχει.* » Ὑδατα
 πάλιν ὑποκάτω τῶν Οὐρανῶν, ὅσοι εἰσὶν ἐκδοτοὶ εἰς τὰ γῆνα, καὶ
 φθαρτά· ὡς ἡ Μάρθα, εἰς τὸ ζ'. τοῦ Λουκᾶ, τὴν ὁποίαν ἐπατίμησε διὰ
 τοῦτο καὶ ὁ Χριστός. « *Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἣ-*
 » *τις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.* »

Ἀλληγορικῶς. Στερέωμα ἐστὶν ὁ Χριστός, ἑστὼς ἐν ὥρᾳ κρίσεως
 ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων, τῶν ἀμαρτωλῶν δηλαδὴ, καὶ τῶν δικαίων.

Καὶ λέγεται Στερέωμα, ἐπειδὴ τότε ἔσεται στερεὸς ὅλος, καὶ ἀμε-
 τάτρεπτος. « *Οὐ φανήσεται ἐν ὥρᾳ κρίσεως,* » λέγει ἡ Γραφή.
 Παροιμ. ζ'. τὸν ὁποῖον καιρὸν ἔχει νὰ χωρίσῃ τὰ ὕδατα ἀπὸ τῶν
 ὑδάτων. « *Καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς, ὡς περ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρό-*
 » *δατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων.* » Ματθ. κέ.

Ἀναγωγικῶς. Στερέωμα ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων διαχωρίζον τὸ ὕδωρ
 τὸ ὑποκάτω τοῦ Στερέωματος τοῦ ἐπάνω τοῦ Στερέωματος, εἶναι ἡ
 διαφορὰ τῆς ἀξίας, καὶ τῶν στάσεων, ἧτις ἔσεται εἰς τὸν ἄλλον Κό-
 σμον ἀνὰ μέσον τῶν προωρισμένων, καὶ τῶν ἀποδεδοκιμασμένων· ἡ
 ὁποία ἔσεται τοσαύτη, ὥστε νὰ μὴ δύναται τις νὰ τὴν διαπεράσῃ.
 Καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ μέγα χάσμα, ὅπερ ἔλεγε παραβολικῶς ὁ Ἀβραὰμ
 πρὸς τὸν ὀδυνώμενον πλούσιον ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς κολάσεως. « *Καὶ ἐπὶ*
 » *πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν, χάσμα μέγα ἐστήρικται,*
 » *ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἐντεῦθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνανται, μηδὲ*
 » *οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν.* » Λουκ. ις'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΕΙΣΟΔΟΥ.

62. ΕΕ. Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν. Μετὰ τὰ Τυπικὰ, καὶ τὰ Ἀν-
 τίφωνα, τὰ ὁποῖα εἶπες, ὅτι εἰσὶ τῶν Προφητῶν αἱ προβόήσεις, τί
 ἄλλο ἀκολουθεῖ;

ΓΠ. Μετὰ τὰ Τυπικὰ, καὶ τὰ Ἀντίφωνα, (τὰ ὁποῖα σημειῶν ἁ-
 κόμη ὅτι ψάλλονται, ἐν μὲν ταῖς Δεσποτικαῖς Ἑορταῖς, διὰ νὰ ἀκούῃ
 ὁ Λαὸς τὰ ῥητὰ τῆς Γραφῆς, τὰ ὁποῖα συντείνουσιν εἰς τὴν ὑπόθε-
 σιν, καὶ βεβαίωσιν τοῦ ἑορταζομένου Μυστηρίου· ἐν δὲ ταῖς καθημε-
 ριναῖς ἡμέραις ψάλλονται ἄλλα συντομώτερα διὰ βραχυλογίαν· εἰς
 μὲν τὸ πρῶτον, προβάλλεται μεσίτρια ἡ Παρθένος· εἰς δὲ τὸ δεύτε-
 ρον, οἱ Ἅγιοι· εἰς δὲ τὸ τρίτον, ἐνδυναμωμένοι διὰ τοιαύτης δραστι-
 κῆς μεσιτείας, παρκαλοῦμεν ἡμεῖς ἀμέσως τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ νὰ
 μᾶς σώσῃ· Σῶσον ἡμᾶς Υἱὲ Θεοῦ)· πολὺ ἀρμοδίᾳ ἔρχεται καὶ ἀκο-
 λουθεῖ ἡ Εἴσοδος, ἧτις γίνεται μετὰ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ὡς χαρ-
 κτηρίζουσα τὴν ἔλευσιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἀγίαν του

είσοδον εἰς τοῦτον τὸν Κόσμον ὅθεν καὶ εὐθὺς ἐπιφέρεται μετὰ μέ-
 λους, καὶ ὑμνηδίας ἀπάσης (ἐξάρχοντος τοῦ ἐπινικίου παιᾶνος, καὶ
 τῆς εὐφημίας τοῦ Ἀρχιερέως) τὸ, « Δεῦτε προσκυνήσωμεν, καὶ
 » προσπέσωμεν Χριστῷ. Σῶσον ἡμᾶς Υἱὲ Θεοῦ. » κατὰ τὸ ζήτην
 ἐκεῖνο τοῦ σκεύους τῆς Ἐκλογῆς πρὸς Ἑβρ. ἀ. « Ὅταν δὲ εἰσα-
 » γάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν Οἰκουμένην, λέγει· Καὶ προσκυ-
 » νησάτωσαν αὐτῷ πάντες Ἄγγελοι Θεοῦ. » Καὶ Ψαλμ. ξξ.
 « Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτωσάν σοι, καὶ ψαλλάτωσάν σοι ψαλλά-
 » τωσαν δὴ τῷ ὀνόματί σου Ὑψίστε. »

Ἐδῶ δὲ Κωνσταντινουπόλεως Γερμανός. « Πρῶτον αὐτῷ κλινόμεν
 » γόνυ, ὡς ἐπέθρυνοι ὄντες, καὶ τότε συγχώρησιν αὐτῷ αἰτήσωμεν,
 » ὡς ὀφείλομεν αὐτῷ. » Ὑπόπτωσις, καὶ τὸ προσπίπτειν αὐτῷ,
 καθὼς ἐρμηνεύει εἰς τὰ σχολία τοῦ Διονυσίου ὁ μέγας Μάξιμος,
 ἄλλο οὐκ ἔστι εἰμὴ ἡ γονυκλισία· γονυκλισία δὲ ἡ κοινῶς λεγομένη
 στρωτὴ μετάνοια. Οὕτω Μεθόδιος ὁ Πατριάρχης (καθὼς φαίνεται
 εἰς τὴν δ'. Ἐπιγραφὴν τοῦ ε'. Τμήματος περὶ τῶν ἐπιτιμίων τῶν
 πεπραπέσόντων) κανονίζων τοὺς Ἀρνησιχρίστους τοὺς ἐκ προαιρέσεως
 αὐτομολήσαντας, « ἐπὶ δύο ἐνιαυτοὺς νηστεύειν προστάττει, καὶ
 » γονυκλισίας ἐκάστης ἡμέρας ποιεῖν ἐκάτον, ἢ διακοσίας, εἴθ'
 » οὕτω τῷ Ἁγίῳ χρίσθαι Μέρῳ. » Καὶ τὸ Ἱερὸν Εὐχολόγιον
 εἰς τὴν διάταξιν τοῦ μικροῦ σχήματος· « ποιεῖ δὲ γονυκλισίας
 » τρεῖς, ἢτοι μετανοίας. »

Οἱ Χριστιανοὶ τῆς μεγάλης Μοσχολίας, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς,
 γινώσκοντες ὅτι καθὼς ψάλλεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὸ τὸ, Δεῦτε
 προσκυνήσωμεν, καὶ προσπέσωμεν, πίπτουσιν ὅλοι πρηνεῖς εἰς τὴν
 γῆν· καὶ τοῦτο φαίνεται ὅτι ἔστιν, ὅπερ ἔγραψεν εἰς τὸ κζ'. Κεφ. ὁ
 μέγας Βασίλειος πρὸς τὸν Ἀμφιλόχον. « Καθ' ἐκάστην δὲ γονυ-
 » κλισίαν καὶ διατάσασιν ἔργῳ δείκνυμεν, ὅτι καὶ διὰ τῆς ἀ-
 » μαρτίας εἰς γῆν κατεγρόθημεν, καὶ διὰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κτί-
 » σατος ἡμᾶς εἰς Οὐρανὸν ἀνελήθημεν. » Καὶ ὁ Βαλασμών. « Ἀλλὰ
 » καὶ αἱ γονυκλισίαι οὐκ ἀσύμβολοι ἡμῶν εἰσὶ σημαίνει γὰρ ἡμῶν
 » ἢ εἰς γῆν κατάκλιαις, ὅτι ἁμαρτάνοιτες εἰς γῆν κατεγρόθημεν,
 » ἢ ἡγοῦν πεπτώκαμεν· ἢ δὲ ἐκ τῆς γῆς αὐθις ἀνάγεισιν, καὶ ἀνά-

» στασις, ὅτι ἐκ τοῦ πτώματος ἀνελήθημεν διὰ χάριτος τοῦ Θεοῦ
 » φιλανθρωπευσάμενου περὶ ἡμᾶς. » Ἄς εἶναι παράδειγμα εἰς ἡμᾶς
 οἵτινες λέγοντες κατὰ τοιαύτην ὥραν μόνον μὲ τὸ στόμα τὸ, Δεῦτε
 προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν Χριστῷ, μήτε προσκυνούμεν, μήτε
 προσπίπτομεν, μόνον μὲ ἀταξίαν ἀνυπόφορον ψευδολογοῦντες, διὰ τὴν
 εἰπῶ οὕτως, ἰστάμεθα ὀρθοὶ ὅλως, διόλου, καὶ ἀκλινεῖς (1).

(1) Ἀποστολικὴ παράδοσις καὶ κανόνες Οἰκουμενικῶν συνόδων ἀπαγορεύουσι τὸ
 κλίνειν γόνυ ἐν ταῖς Κυριακαῖς καὶ ταῖς ἡμέραις τῆς πεντηκοστῆς. Ὡστε δὲν πρέπει
 νὰ πίπτωμεν στρωτὰ εἰς τὴν γῆν κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας· καὶ ἂν τις ποιῶσι τοῦτο
 ἐξ εὐλαθείας, παρὰ κανόνας ὅμως ποιῶσιν. Οἱ κανόνες εἶναι ὁ κ'. τῆς ἀ. καὶ ὁ θ.
 τῆς σ'. ὅστις διορίζει καὶ τὴν ἀποχὴν τῆς γονυκλισίας ἀπὸ τῆς εἰσοδοῦ τοῦ λυχνικοῦ τοῦ
 Σαββάτου μέχρι τῆς εἰσοδοῦ τοῦ λυχνικοῦ τῆς Κυριακῆς. Τὸν λόγον δὲ τῆς ἀπα-
 γορεύσεως διδάσκει ἡμᾶς ὁ μέγας Βασίλειος. (Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κεφ. κζ'.)
 « Οὐ γὰρ μόνον, λέγει, ὡς συναστάντες Χριστῷ καὶ τὰ ἄνω ζητεῖν ὀφείλοντες ἐν τῇ
 » ἀναστασίμῳ ἡμέρᾳ τῆς δεδομένης ἡμῖν χάριτος διὰ τῆς κατὰ τὴν προσευχὴν στά-
 » σεως ἑαυτοὺς ὑπομνήσκωμεν, ἀλλ' ἔτι καὶ δοκεῖ πως τοῦ προσδοκωμένου αἰῶνος
 » εἶναι εἰκὼν. Διὸ καὶ ἀρχὴ οὖσα ἡμερῶν, οὐχὶ πρώτη παρὰ Μωσέως, ἀλλὰ μία ὡ-
 » νομάσται. Ἐγένετο, γὰρ φησιν, ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωί, ἡμέρα μία· ὡς τῆς αὐ-
 » τῆς ἀνακλυομένης πολλῆς. Καὶ μία τείνου ἢ αὐτὴ καὶ ὀδύνη, τὴν μίαν ὄν-
 » τως ἐκείνην καὶ ἀληθινὴν ὀδύνην, ἧς καὶ ὁ ψαλμῶδης ἐν τισὶν ἐπιγραφαῖς τῶν Ψαλ-
 » μῶν ὑπεμνήσθη, δι' ἑαυτῆς ἐμφανίζουσα τὴν μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον κατάστασιν,
 » τὴν ἀπαυστον ἡμέραν, τὴν ἀνέσπερον, τὴν ἀδιάδοχον, τὸν ἀληκτον καὶ ἀγήρω αἰῶνα.
 » Ἀναγκασίως οὖν τὰς ἐν αὐτῇ προσευχὰς ἐστώτας ἀπεπληροῦν τοὺς ἑαυτῆς προφίμους
 » ἢ ἐκκλησίαι παιδεύει, ἵνα τῇ συνεχεῖ ὑπομνήσῃ τῆς ἀνελευτήτου ζωῆς, τῶν πρὸς
 » τὴν μετάστασιν ἐκείνην ἐφοδίων μὴ ἀμελῶμεν. Καὶ πᾶσα δὲ ἡ πεντηκοστὴ τῆς ἐν
 » τῷ αἰῶνι προσδοκωμένης ἀναστάσεως ἐστὶν ὑπόμνημα. Ἡ γὰρ μία ἐκείνη καὶ
 » πρώτη, ἐπτάκις ἐπταπλασιασθεῖσα, τὰς ἐπτά τῆς ἱερᾶς πεντηκοστῆς ἑβδομάδας
 » ἀποτελεῖ. Ἐκ πρώτης γὰρ ἀρχομένη, εἰς τὴν αὐτὴν καταλήγει, δι' ὁμοίων τῶν ἐν
 » τῷ μέσῳ ἐξελιττομένη πεντηκοντάκις. Διὸ καὶ αἰῶνα μιμεῖται τῇ ὁμοιότητι, ὡς
 » περ ἐν κυκλικῇ κινήσει ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀρχομένη σημείων, καὶ εἰς τὰ αὐτὰ κα-
 » ταλήγουσα. Ἐν ᾗ τὸ ὀρθιον σχῆμα τῆς προσευχῆς προτιμᾶν οἱ θεομοὶ τῆς ἐκκλη-
 » σίας ἡμᾶς ἐξεπαίδευσαν, ἐκ τῆς ἐναργεῖς ὑπομνήσεως εἰσενεὶ μετακλιζόντες ἡμῶν
 » τὸν νοῦν ἀπὸ τοῦ παρόντος ἐπὶ τὰ μέλλοντα. » Περὶ τῆς μικρᾶς δὲ εἰσοδοῦ ση-
 » μειῶ ἐκ τῆς ἱερᾶς τελεουργίας. (§. 160.) Ἐστὶ ἀνεκὰθεν τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἐφυλάτ-
 » τετο ἐν τῇ προθέσει· καὶ διὰ τοῦτο μετακομίζετο εἰς τὸ θυσιαστήριον, πλησιάζοντος
 τοῦ κειροῦ τῆς αὐτοῦ ἀναγνώσεως. Οὗτος εἶναι ὁ λόγος, δι' ἃν ἐν τῇ τῶν προηγουμέ-
 νων λειτουργίᾳ δὲν γίνεται εἴσοδος μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου, εἰμὴ ἐταν τόχῃ ἱερτῆ ἔ-
 χουσα Εὐαγγέλιον.

Φέρει καὶ ἄλλην σημασίαν τῆς Εἰσόδου αὐτὸς ὁ μακάριος Γερμανός.
 « Δοκῶ μὲν γὰρ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου ἀνάδειξιν, καὶ φανέρωσιν
 » τοῦ Χριστοῦ, καὶ Θεοῦ ἡμῶν τὴν τοῦ Ἀρχιερέως εἴσοδον ὑπαι-
 » ρίττεσθαι. » Καὶ διὰ τοῦτον τὸν λόγον δίδει τόπον εἰς τὸν Ἀρχιε-
 ρέα ὡς πρόδρομος ὁ Ἱερεὺς, λέγων καθὼς εἶπε περὶ τοῦ Χριστοῦ ὁ
 Ἰωάννης: « Τοῦτον δεῖ ἀξάνεσθαι, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. » Ἰωάν. γ'.
 » Παραχωρεῖ τῷ Ἀρχιερεὶ τὰ μείζονα τελεσιουργεῖν. » ὁ ὁποῖος
 ἐκφωνεῖ μετὰ ταῦτα τό:

« Ὅτι Ἅγιος εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Καὶ εὐλογεῖ τὸν Λαόν. (2) « Αὕτη δὲ ἡ Εὐλογία, σημειώνει αὐτὸς
 » ὁ μέγας Φωστῆρ, εἰς πλήρωσιν, καὶ οἰοῖ ἐκσφράγισμα, τῶν
 » περὶ Χριστοῦ προηγουμένων Προφητικῶν χαρακτηρίζεται: ἡ γὰρ
 » αὐτοῦ διὰ σαρκὸς παρουσία σφραγίς ἐγένετο ἐπικυροῦσα τὰ ὑπ'
 » ἐκείνων προηγορευμένα ὡς ἀληθῆ. » καθὼς ἀπεδείξαμεν μετὰ
 τῆς Γραφῆς.

Τὸ Δικηρίον, καὶ τὸ Τρικηρίον, διὰ τῶν ὁποίων εὐλογεῖ τὸν Λαόν
 ὁ Ἀρχιερεὺς, σημαίνουσιν ἐκεῖνο μὲν τὰς ἐν μιᾷ τῇ ὑποστάσει δύο
 τοῦ Χριστοῦ φύσεις. « Καὶ εὐλογεῖ τὸν Λαόν ὁ Ἱεράρχης τῷ
 » Δικηρίῳ, (Συμεῶν ὁ Θεσσαλονίκης ἐν τῷ περὶ Ναοῦ, καὶ Λει-
 τουργίας) τὴν διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως δηλῶν ἐν Οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ
 » γῆς φωταύγειαν τοῦ διφυοῦς Ἰησοῦ τῇ γὰρ αὐτοῦ σαρκώσει,
 » οὐ μόνον τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἀγγέλους κατηύγασε.
 » Τοῦτο δὲ, τὴν Τριάδα, καὶ τὸ ἐν τῆς Θεότητος: καὶ ὅτι Χρι-
 » στὸς τοὺς Οὐρανοὺς ἀνεληλυθὼς, τὴν λάμψιν τῆς Τριάδος, ἦν
 » τὸ φῶς σημαίνει, καὶ τὴν εὐλογίαν ἡμῖν ἐβράβευσεν. »

Ἐδῶ σημειῶνω μετὰ τοῦ Μακαρίου Παύλου τὸ « Χωρὶς πάσης
 » ἀντιδογίας τὸ ἐλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται » ζ'.
 πρὸς Ἑβρ. καὶ τὴν ὑπεροχὴν τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἔχωσιν ἀναμφι-

(1) Ἐν τῷ τέλει δηλαδὴ τοῦ τρισυαγίου, ὡς λέγει καὶ ὁ ἅγιος Γερμανός ἐν τῷ
 ἀναφερομένῳ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως χωρίῳ. « Ἡ σφραγίς, ἣν ὁ ἀρχιερεὺς εἶθε
 » ποιῆν ἐν τῷ τέλει τοῦ τρισυαγίου, εἰς πλήρωσιν, καὶ τὰ ἑξῆς.

ἐόλως οἱ Ἱερεῖς, ὡς Βασίλειον Ἱεράτευμα, καὶ χριστοὶ τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ
 πᾶσαν ἄλλην κοσμικὴν τάξιν, ἃς εἶναι ἕξοχος, ὅσον θέλεις, καὶ μα-
 γαλόδοξος. Θεοδόσιος ὁ Πανυπερσέβαστος, ἐκεῖνος Ἀυτοκράτωρ ἔγω-
 τύπος ἡμῶν καὶ παράδειγμα, ὅστις κατὰ πάντα τοῦ Ἀμβροσίου
 ὑπήκοος, ἠθέλησεν ἵνα ἢ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Μεδιολάνων τοῦ Βα-
 σιλέως ὁ Θρόνος κατωτέρω τῶν Ἱερέων, καὶ νὰ προβαίη ἡ Ἱερω-
 σύνη. Οὕτως ὁ Σωζόμενος ζ'. τῶν αὐτοῦ ἱστοριῶν. « Ἔθος ἦν
 » τὸς Βασιλεῖς ἐν τῷ Ἱερατεῖῳ ἐκκλησιάζειν κατ' ἐξοχὴν τῶν
 » ὀρίων τοῦ Λαοῦ κερχωρισμένους: κολακείας δὲ, ἢ ἀταξίας εἶναι
 » τοῦτο συνιδῶν, τόπον εἶναι Βασιλέως ἐν Ἐκκλησίᾳ τέταχθαι τὸν
 » πρὸ τῶν Ἀρυθάκτων » (παρατηρεῖς λοιπὸν, ὅτι κατ' ἐκείνους
 τοὺς καιροὺς ἦσαν συνειθισμέναι εἰς τὰ Μεδιόλανα τὰ καταπετά-
 σματα τὰ ὁποῖα ἐχώριζον τὸ Ἅγιον Βῆμα, καθὼς συνειθίζομεν ἕως
 σήμερον ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι Ἕλληνας.) « τοῦ Ἱερατείου ὥστε τοῦ
 » μὲν Λαοῦ τὸν Κρατοῦντα τὴν προεδρίαν ἔχειν, αὐτοῦ δὲ τοῦς
 » Ἱερέας προκαθῆσθαι » πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον καὶ ἐθαύμασε, καὶ
 ὑπερήρεσε Νεκτάριος ὁ Κωνσταντινουπόλεως καθὼς εἰς τὸ 16'. Βιβλ.
 μ.α. Κεφ. τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐσημείωσε Νικηφόρος ὁ
 Κάλλιστος.

Ἀφίνω τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τὸ μέγα σέβας, ὅπερ ἔδειξεν
 εἰς τοὺς Πατέρας, διὰ τὸ αἰδέσιμον τοῦ Ἱερατικοῦ χαρακτήρος, ὃν
 ἔφερον, ὀνομάζων αὐτοὺς Θεοὺς, « ἅτε ἀνθρώπων ἀπάρτων ὑπερέ-
 » χοντας » ἱστορεῖ Γελάσιος ὁ Κυζίκου εἰς τὸ περὶ τῶν κατὰ τὴν
 ἐν Νικαίᾳ Ἁγίαν Σύνοδον πραχθέντων. Φανερά εἰσι τὰ προνόμια τὰ
 ὁποῖα ἀπένειμεν ὁ Κωνσταντίνος εἰς τοὺς Πατέρας τῆς Οἰκουμένης
 χάριν τοῦ θαυματουργοῦ Σπυρίδωνος: ὁ ὁποῖος ἐκ τῶν ἀναριθμητῶν
 Ἀρχιερέων, τοὺς ὁποίους μετεκαλέσατο εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, κατὰ τὸ
 ὄραμα, τὸ ὁποῖον εἶδε, μόνος εὐρέθη ἱκανὸς νὰ προξενήσῃ ἐν ἀκα-
 ρεῖ τὴν υἰγείαν, ἀπτόμενος μόνον τῇ Ἁγίᾳ αὐτοῦ χειρὶ τῆς Ἀυτο-
 κρατορικῆς κεφαλῆς. « Et vos et mancipia vestra » (τὸ Χρυσό-
 βουλλον ἐγγράφη πρὸς τοὺς Ἱερεῖς, καὶ τὸ ἀναφέρει ὁ Βαζρόνιος κατὰ
 τοὺς τρικκοσίους τριάκοντα χρόνους πρὸ Χριστοῦ) « nullus novis
 » collationibus obligabit; sed vacatione ganeditis, neque hos-

» pites suscipietis: et si de vobis alimonitæ causa negotiationem
 » exercere volunt, immunitate potientur. Data VI Kal Sep-
 » tembris Placido et Romulo Consulibus. » Τουτέστιν, ἵνα οἱ
 ἱερεῖς, καὶ οἱ αὐτῶν ὑπηρεταί, καὶ ὅσοι πραγματεύονται περὶ αὐ-
 τῶν, καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ, ὧσιν ἐλεύθεροι ἀπὸ παντὸς φό-
 ρου, καὶ ἀγγαρίας ἀπὸ μέρους τῆς Βασιλείας. Ἐκ τούτων λοιπὸν ἀε-
 κρίνη ἕκαστος πόσον σφάλλει μὴ ἀποδίδων τὴν τιμὴν καὶ τὸ σέβας,
 τὸ ὀφειλόμενον εἰς τοὺς ἱερεῖς.

63. ΕΞ. Δὲν ἀμφιβάλλω οὐδὲως. Εἶπε διατί εἰς τὴν εἴσοδον, ὑ-
 ψουρένου τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου εἰς τὸ μέσον, ἐκφωνεῖται τὸ, Σο-
 φία ὀρθή.

ΥΠ. Σοφία ὀρθή καὶ ἀληθινὴ οὐκ ἔστιν ἄλλη, εἰμὴ αὐτὸς ὁ Χρι-
 στός· καὶ ἐπειδὴ τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον περιέχει τὴν ἀρίστην τοῦ δι-
 δαχῆν, αὐτὸ λέγεται ὅτι ἔστι ἡ ὀρθή, καὶ ἀληθινὴ Σοφία. Ἡ εἰς τὸ
 μέσον ὑψωσις τοῦ Εὐαγγελίου χαρακτηρίζει τὴν νίκην τῆς διδασχῆς
 τοῦ Χριστοῦ, ἥτις καίτοι ὑπέμεινε τοσοῦτους καὶ τηλικούτους διωγ-
 μούς, πρὸς τοσοῦτων τυράννων καὶ ἡγεμόνων, ὅλην περιέδραμε τὴν
 οἰκουμένην, καὶ τὸν Κόσμον ἐνίκησεν. « *Αὕτη δὲ ἔστιν ἡ νίκη ἡ*
» νικήσασα τὸν Κόσμον. ἡ Πίστις ἡμῶν. » Ἰωάν. Ἐπιστ. α. κεφ.
 ε. ἔξω τῆς ὁποίας πᾶσα ἄλλη γινώσις εἶναι μωρία, καὶ πλάνη· οὕ-
 τως ὁ μέγας Παῦλος β'. πρὸς Κολλασ. « *Βλέπετε μήτις ὑμᾶς ἐ-*
» σται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς Φιλοσοφίας, καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ
» τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ Κόσμου,
» καὶ οὐ κατὰ Χριστόν. »

Καίτοι ὁ Θεὸς Χρυσόστομος Α. πρὸς Τιμόθ. Ὁμιλ. ιε. φαί-
 νεται θέλων, καὶ ἀποδεχόμενος ἀναγκαίαν καὶ τὴν ἔξω σοφίαν,
 τοῖς Ἀρχιερεῦσι μάλιστα καὶ πρεσβυτέροις, ἥτις ὅμως ὄχι ἀπλῶς,
 ἀλλὰ κατὰ τι, ὡς λέγουσιν οἱ Σχολαστικοί, ὠφελεῖ καὶ αὐτὴ πρὸς Θεο-
 γνωσίαν, ἂν ἔχη τέλος ψυχοφελές, καὶ Θεάρεστον. Μάλιστα, καθὼς
 γράφει ὁ Ἅγιος Ἰουστίνος ὁ Φιλόσοφος ὁμοῦ καὶ Μάρτυς, εἰς τὴν ἀ-
 ναιτροπήν τῶν Ἀριστοτελικῶν δογμάτων, ὁσάκις τὸ τέλος αὐτὸ τοῦ
 μαθηματικοῦ ἀνθρώπου δὲν ἤθελεν εἶσθαι εἰμὴ « *τὸ κατὰ δύναμιν*
» σπουδάζειν βελτίους ποιῆν τοὺς ἀνθρώπους, οὐδὲν οὕτως ἔστι

» δεκτὸν τῷ Θεῷ· φευκτέον δὲ ὡς πάση σπουδῇ τοῦ Περιπάτου
 » τῶν Ἀκροαματικῶν τὸ ὄρθον, ὡς γέμον βλασφημιῶν, καὶ τῶν
 » δημιουργιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Πλάστου πολέμιον. » Καὶ κατὰ τὰς
 ψυχοσωτηρίους τοῦ Ναζιανζηνοῦ παραινέσεις, τοῦ Ἀριστοτέλους τοῦς
 περὶ Ψυχῆς, μὴ τοὺς λόγους.

Ἄλλοι γράφουσι, Σοφία ὀρθή, πληθυντικῶς· ἤθουν νὰ στέκωμεν
 ὀρθοί, καὶ ἀφίνοντες τὸ ῥάθυμον τῆς ὀκνηρίας, νὰ ἀγρυπνώμεν,
 καὶ νὰ προσέχωμεν. Καὶ σημειώνει περὶ ταύτης τῆς εἰσόδου Γεώρ-
 γιος Κορέσιος ὁ ἐκ Χίου, ὁ καὶ Διδάσκαλος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας,
 ὅτι « *κεχαλασμένον ἔχει ὁ Ἱερεὺς τὸ Φαιλόδιον* » ἤθουν τὸ βίπτει
 κάτω ὄλον, σημαίνων οὕτω τὸν Χριστὸν ἐνδεδυμένον ὄλην τὴν ἀν-
 θρωπότητα, καὶ τὴν αὐτοῦ ἄκραν ταπεινότητα· ἐπειδὴ εἰς αὐτὴν τὴν
 εἴσοδον παρρησιάζεται, ὡς εἶπομεν, ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ,
 καὶ ἡ αὐτοῦ Ἁγία εἴσοδος εἰς τὸν ὑψήλιον τοῦτον Κόσμον.

Καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὰ Τροπάρια τῆς ἑορτῆς, καὶ τῆς ἡμέρας,
 εὐθὺς ψάλλεται καὶ ὁ Τρισάγιος ὕμνος· ἐπειδὴ τὸ Μυστήριον αὐτὸ
 τῆς Ὁμοουσίου Τριάδος ἐφανερώθη ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Κηρύγματος
 τοῦ Προδρόμου, καὶ Βαπτιστοῦ, ὅστις ἤκουσε τὸν Πατέρα μαρτυ-
 ροῦντα Υἱὸν αὐτοῦ ἀγαπητὸν τὸν Χριστὸν, καὶ εἶδεν ἐπ' αὐτὸν κα-
 ταβαῖνον καὶ μένον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΙΣΑΓΙΟΥ.

64. ΕΞ. Καὶ διατί ὁ Τρισάγιος ὕμνος ἐκτὸς τῶν δύο Χορῶν, ψάλλ-
 λεται ἀκόμη καὶ ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Βήματος ὑπὸ τῶν λειτουργούντων
 ἱερέων ἐν τῷ Συλλειτουργῷ;

ΥΠ. « *Αἱ δύο αὗται ψαλμωδίαὶ τοῦ Τρισαγίου* (σημειώνει εἰς
 » τὸ περὶ Ναοῦ, καὶ Λειτουργίας ὁ Συμεὼν) *συμφωνίαν, καὶ ἔρω-*
» σιν Ἀγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων δηλοῦσι. Διὸ καὶ ἔνδοθεν οὗτος
» παρὰ τῶν Ἱερέων, καὶ ἔξωθεν παρὰ τῶν Κληρικῶν τε καὶ λαϊ-
» κῶν ᾄδεται· μία γὰρ Ἐκκλησία Ἀγγέλων, καὶ ἀνθρώπων διὰ

» τοῦ Χριστοῦ γέγονε » καὶ μάλιστα ἐπειδὴ τὸν ὕμνον τοῦτον
 ἡ Ἐκκλησία ἔλαβεν Οὐρανόθεν. « Ἐπὶ τοῦ ἐν Ἀγίοις Πρόκλου, ἱ-
 » στορεῖ εἰς τὸ Χρονικόν του ὁ Θεοφάνης, σεισμοὶ γέγονασι μεγά-
 » λοι ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ὥστε φοβη-
 » θέντες οἱ Βυζάντιοι, ἔφυγον ἐξω τῆς πόλεως ἐν τῷ λεγομένῳ
 » Κάμπῳ καὶ ἦσαν προσκαρτεροῦντες μετὰ τοῦ Ἐπισκόπου ἐν
 » ταῖς Λιταῖς, κλαίοντες πρὸς τὸν Θεόν. Ἐν μιᾷ οὖν κυμαιομέ-
 » νης τῆς γῆς, καὶ πατρὸς τοῦ λαοῦ κράζοντος τὸ, Κύριε ἐλέη-
 » σον, ἔκτενῶς περὶ ὥραν τρίτην ἄφρω, πάντων ὀρώτων, συγκέθη
 » ὑπὸ θείας δυνάμεως ἀρθῆναι τιτὰ νεαρίσκον εἰς τὸν ἀέρα, καὶ
 » ἀκοῦσαι θείας φωνῆς παραιούσης αὐτὸν ἀναγγεῖλαι τῷ Ἐπι-
 » σκόπῳ, καὶ τῷ λαῷ λειτανεῦν οὕτως Ἅγιος ὁ Θεός, Ἅγιος
 » ἰσχυρός, Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς μηδὲν ἕτερον προστι-
 » θέντας. Ὁ δὲ ἐν Ἀγίοις Πρόκλος ταύτην δεξάμενος τὴν ἀπόφασιν,
 » ἐπέτρεψε τῷ λαῷ ψάλλειν οὕτως καὶ εὐθέως ἐπέστη ὁ σεισμός.
 » Ἡ δὲ μακαρία Πουλχερία, καὶ ὁ αὐτῆς ἀδελφός, ὑπεραγασθέν-
 » τες τῷ θαύματι, ἐθέσπισαν πατὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην τὸν Θεῖον
 » ψάλλεσθαι ὕμνον καὶ ἀπὸ τότε παρέλαβον πᾶσαι αἱ Ἐκκλη-
 » σίαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἄδειν αὐτὸν τῷ Θεῷ. »

Τὸ θαῦμα ἐγένετο εἰς ἀνακίραςιν τῶν Θεοπασχιστῶν, οἵτινες ἐδόξα-
 ζον μὲ ἀνυπόφορον βλασφημίαν, ὅτι ἐπαθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ καθὸ
 Θεός· διὰ τὸ ὅποιον ἔλεγον τὸν Τρισάγιον οἱ τρισάθλιοι μὲ τὴν προσ-
 θήκην ἐκείνην τοῦ, Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς. (1) Καὶ ἔχι μόνον εἰς

(1) Πέτρος ὁ Κναφεὺς προσέθηκε πρῶτος ἐν τῷ τρισάγιῳ τὸ, Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς. Οἱ δὲ τούτου ὀπαδοὶ ὠνομάσθησαν Θεοπασχισταὶ ὡς σταυροῦντες τὴν Τριάδα. Διότι ὁ τρισάγιος ὕμνος εἰς τὴν ὑπεραγίαν Τριάδα ἀναφέρεται· τοῦ μὲν, Ἅγιος ὁ Θεός, δηλοῦντος τὸν Πατέρα. ὅς ἐστιν ἡ πηγὴ καὶ ἡ ρίζα τῆς ἐν Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι Θεότητος· τοῦ δὲ, Ἅγιος ἰσχυρός, τὸν Υἱόν, ὅς ἐστι Θεοῦ δύναμις, (Α. Κορ. α. 24.) οὗ τὸ ὄνομα καλεῖται Θεός ἰσχυρός. (Ἠσ. θ'. 6.) τοῦ δὲ Ἅγιος ἀθάνατος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιόν. Τὸ δὲ ἀνικῶς ἐπιφερόμενον, ἐλέησον ἡμᾶς, σημαίνει τὴν μίαν τῶν τριῶν προσκυνητῶν ὑποστάσεων οὐσίαν καὶ φύσιν καὶ Θεότητα. Συνετίθη δὲ ὁ τρισάγιος ὕμνος ἐκ Γραφικῶν χωρίων, τούτῃστιν ἐκ τοῦ ὕμνου τῶν Σεραφίμ, Ἅγιος Ἅγιος Ἅγιος, (Ἠσ. ε'. 3.) καὶ ἐκ τοῦ Δαυϊτικοῦ, Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεόν, τὸν ἰσχυρόν, τὸν ζῶντα· (Ψαλμ. μα. 3.)

τὴν Δειτουργίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶσαν Ἀκολουθίαν προοιμιάζει ἡ Ἐκ-
 κλησία ἀπὸ ἐκείνων τῶν χρόνων τὸν Τρισάγιον, οὕτως ὡς ἠκούσθη
 εἰς τὸν Οὐρανόν. « Ἐξ ἐκείνου δὲ, ἱστορεῖ εἰς τὸ ἰδ'. Βιβλ. Κεφ. μς',
 » ὁ Νικηφόρος, ἡ Χριστοῦ Ἐκκλησία τοῦτον παραλαβοῦσα, οὐ καθ'
 » ἑκάστην μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, κατὰ πᾶσαν ἔταρξεν
 » Ὑμνον Θεοῦ, τοῦτον πρὸ πάντων πλατεῖ στόματι καθηγεῖται. »
 65. ΕΞ. Ἐπιθυμῶ νὰ ἀκούσω καὶ τὴν Εὐχὴν τὴν ὁποίαν ἀδομένου
 τοῦ Τρισαγίου, λέγει ὁ Ἱερεὺς μυστικῶς.

ΥΠ. Ψαλλομένου τοῦ Τρισαγίου, δέεται ὁ Ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ νὰ δε-
 χθῆ καὶ ἀπὸ τὸ στόμα ἡμῶν καθὼς καὶ ἀπὸ τὰς Ἐπουρανίους δυνά-
 μεις, αὐτὸν τὸν Θεοπαράδοτον ὕμνον. Ἡ Εὐχὴ ἐστὶν αὕτη.

Ὁ Θεός ὁ Ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, ὁ Τρισαγίῳ
 φωνῇ ὑπὸ τῶν Σεραφίμ ἀνυμνούμενος· καὶ ὑπὸ τῶν Χερουβίμ
 δοξολογούμενος, καὶ ὑπὸ πάσης Ἐπουρανίου Δυνάμεως προ-
 σκυνούμενος· ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ
 σύμπαντα· ὁ κτίσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σὴν, καὶ ὁμοίω-
 σιν, καὶ παντί σου χαρίσματι κατακοσμήσας· ὁ διδοὺς αἰτοῦντι
 σοφίαν, καὶ σύνεσιν, καὶ μὴ παρορῶν ἁμαρτάνοντα, ἀλλὰ θέ-
 μενος ἐπὶ σωτηρίᾳ μετάνοιαν· ὁ καταξιώσας ἡμᾶς τοὺς ταπει-
 νοὺς, καὶ ἀναξίους δούλους σου καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ στήναι
 κατενώπιον τῆς δόξης τοῦ Ἁγίου σου Θυσιαστηρίου, καὶ τὴν
 ὀφειλομένην σοὶ προσκύνησιν, καὶ δοξολογίαν προσάγειν· Αὐτός
 Δέσποτα πρόσδεξαι καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν
 Τρισάγιον Ὑμνον, καὶ ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῇ χρηστότητί σου.
 Συγχώρησον ἡμῖν πᾶν πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον,
 καὶ ἁγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα· καὶ δός ἡμῖν ἐν
 ὁσιότητι λατρεύειν σοὶ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν·

τὸ δὲ, ἐλέησον ἡμᾶς, καὶ αὐτὸ ἐκ τῆς Γραφῆς ἐλήφθη. (Ψαλμ. ρκβ'. 3. Ἠσ. λγ'. 2.) Ἴδὲ καὶ Ἰωάννην Δαμασκηνὸν Ἐπιστολῇ περὶ τοῦ τρισαγίου ὕμνου, καὶ Περὶ ὀρθοδ. πίστ. βιβλ. γ'. κεφ. 18'. ὅστις ἐπιστομίζει τοὺς φιλονεικοῦντας ὅτι καὶ εἰς μόνον τὸν Υἱὸν λέγεται ὁ τρισάγιος ὕμνος.

πρεσβείας τῆς Ἁγίας Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν Ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος σοι εὐαρεστησάντων.

66. ΕΕ, Εἶπες ὅτι ἐκτὸς τῶν χορῶν ψάλλεται ὁ Τρισάγιος ὕμνος καὶ ἀπὸ τῶν ἱερέων τοὺς λειτουργοῦντας· σὲ ἐρωτῶ διατί ἐν τισὶ λειτουργίαις προσκαλοῦνται ἑπτὰ μόνον ἱερεῖς; ὄχι περισσότεροι ἢ ὀλιγώτεροι;

ΓΙΙ. Αὐτὸ ἐστὶ τὸ κοινῶς λεγόμενον ἑπταπάπαδον. Μολονότε ἡ Θεία καὶ ἱερὰ λειτουργία δύναται νὰ ἐπιτελῆται ἀπὸ ἑσους ἱερεῖς καὶ ἂν θέλης, καὶ μάλιστα εἰς τὰς Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Μητροπόλεις, ἐνθα ἐκάστοτε, εἰς πᾶσαν Δεσποτικὴν καὶ ἑορτάσιμον ἡμέραν συλλειτουργεῖ μετὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Χοροστασίας ἡ ἐξαίρετος Ὁμῆγυρις· ὅμως ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν ἑπτὰ εἶναι μυστηριώδης λίαν· καὶ ὁμιλῶν περὶ τοῦ Εὐαγγελίου ἀναφέρει εἰς τὸ περὶ Μυστηρίων πολλοὺς λόγους ὁ Θεσσαλονίκης ἀναγομένους καὶ εἰς τὰς λειτουργίας, τὰς ὁποίας συνήθως ἐπιτελοῦμεν ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων, αἰτούμενοι αὐτοῖς τὰ ἔλεη τοῦ Θεοῦ, τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν καὶ τῶν ἀμαρτημάτων τὴν ἄφεσιν. « Ἐπτὰ ἱερεῖς, λέγει, παρέδωκεν ἡ συνήθεια προσκαλεῖσθαι· οἶμαι δὲ διὰ τὰ ἑπταχῶς ἀριθμοῦμενα ἐν Ἡσαΐα δῶρα τοῦ Πνεύματος (1) ἢ, διὰ τοὺς ἑπτὰ ἐκείρους τοῦ Νόμου πάσαι ἱερεῖς κύκλῳ σαλπίζαντες τῆς Ἱερικῶς ἐπιτάκις, προστάγματι θεϊκῷ, καὶ καταβαλόντας τὰ τείχη, ὡς ἂν καὶ τὴν πορτηρὰν οὗτοι πόλιν, καὶ τὰ σκληρὰ τείχη τῶν τῆς ἀμαρτίας ὑψωμάτων καθέλωσιν (2) ἢ, καὶ ὡς τεκρᾶς οὖσης τῆς ψυχῆς, κατὰ μίμησιν τοῦ Προφήτου, ὡς ἐπὶ τοῦ παιδὸς ἐκείνης τῆς Σουμαρίτιδος, ἐξάρμενων τῶν Ἱερῶν ἐπιτάκις αὐτὴν ἐγείρωσιν; καθὰ δὲ ὁ Ἐλισσαῖος τὸν παῖδα ἐπιτάκις ἐπανακάμψας, καὶ ἐπιτάκις ἐξάρμενος (3) ἢ καὶ ὡς ὁ Ἡλίας ἐπιτάκις ἐξάρμενος, τὸν Οὐρανὸν, ἐν ἐκλίσει τοῖς ἀμαρτήμασι, πάλιν ἠγοίξει, καὶ κατήγαγεν ὑετὸν (4) καὶ οὗτοι ἐπιτάκις ἐξάρμενοι, λύσωσι μὲν τὸν τῆς ἀμαρτίας ἀνχρὸν, ἀνοί-

(1) Ἠσ. τὰ. 1—3.

(2) Ἰησ. ς'. 8—20.

(3) Δ'. Βασιλ. δ'. 33.

(4) Γ'. Βασιλ. τθ. 43—45.

» ἔωσι δὲ κατὰ τὸν Πέτρον τὸν Οὐρανὸν, τὴν κλεῖδα λαβόντες
» τῆς χάριτος, καὶ τὸν ἕλεον ἐκ τοῦ Θεοῦ τῆς ἀφύσεως, ὡς ὑετὸν
» καταγάγωσιν. »

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ.

67. ΕΕ. Τί ἀκολουθεῖ μετὰ τὸν Τρισάγιον ὕμνον;

ΓΙΙ. Ἡ Ἀνάγνωσις τῶν Ἀποστολικῶν Πράξεων ἢ τῶν Ἐπιστολῶν, καὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. « Ἐξῆς δὲ διὰ τῶν λειτουργῶν ἢ τῶν ἁγιογράφων ἀκλῶν, ἀνάγνωσις γίνεται. » Γράφει εἰς τὸ περὶ τῶν ἐν τῇ Συνάξει τελουμένων ὁ Διονύσιος. Καὶ εἰς τὴν Ἀπολογία ὑπὲρ Χριστιανῶν ὁ Ἰουστίνος· « Τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν Ἀποστόλων ἀναγινώσκονται. » (1) ὁ δηλοῖ τὴν τῶν Ἀποστόλων εἰς τὰ ἔθνη ἀποστολήν. Καὶ τὸ ἐν ὀλίῳ τῷ κόσμῳ τοῦ Εὐαγγελίου « Κήρυγμα φαίνει. » Ἐξηγεῖται ὁ Συμεὼν εἰς τὸ περὶ Νικοῦ καὶ λειτουργίας. Καὶ προοιμιάζεται πάντοτε τὸ,

(1) Ὁ συγγραφεὺς φαίνεται ὅτι ἐκλαμβάνει τὰ παρὰ τῷ ἁγίῳ Ἰουστίνῳ ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων ἀντὶ τῶν Ἐπιστολῶν αὐτῶν. Ἄλλ' ὁ Ἰουστίνος ἐννοεῖ τὰ Εὐαγγέλια, καὶ μάρτυς αὐτὸς, λέγων ἐν τῇ Ἀ. Ἀπολογίᾳ (σελ. 88. Ε. Ἐνετ. 1747.) « Οἱ γὰρ ἀπόστολοι ἐν τοῖς γενομένοις ὑπ' αὐτῶν ἀπομνημονεύμασι, ἃ καλεῖται Εὐαγγέλια. » Φαίνεται δὲ, ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην διάταξιν ἐγίνοντο ἐν τῇ λειτουργίᾳ καὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀναγνώσεις. Ὁ αὐτὸς ἅγιος λέγει ἐν τῇ συνάξει « Τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων, ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν ἀναγινώσκονται μέχρις ἐγγυρεῖ. » (Αὐτ. σελ. 86. Β.) Καὶ ἡ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου μετὰ τὸν τρισάγιον. « Εἶτα ἀναγινώσκονται διεξοδικώτατα τὰ ἱερὰ λόγια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῶν προφητῶν. » Καὶ ἡ δοτικὴ ἐκκλησία μέχρι τοῦ νῦν ἐν τισὶν ἑορταῖς ἀναγινώσκει ἀντὶ τοῦ ἀποστόλου περικοπήν ἐκ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς. Ἄλλ' ἔμως ἡ νῦν ἐπικρατοῦσα τάξις νὰ ἀναγινώσκηται περικοπὴ ἀξ ἀποστολικῷ βιβλίῳ, εἶτα ἐκ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, καθὼς καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν καθ' ἑκάστην ἀναγιγνωσκομένων περικοπῶν, εἶναι πολὺ ἀρχαία· διότι ὁ Χρυσόστομος (Ἀδγ. ἐπὶ οὐκ ἀκίνδ. τοῖς ἀκροατ.) μαρτυρεῖ, ὅτι ἐκ παλαιᾶς τῶν πατέρων παραδόσεως διωρίσθη νὰ ἀναγινώσκηται ἡ βίβλος τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἕως τῆς πεντηκοστῆς, ὡς ἐπὶ γίνεται ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ.

Πρόσχωμεν ἤγουν νὰ ἔχωμεν ἐκεῖ τὸν νοῦν ἡμῶν. Προσέχετε, τουτέστιν, αὐτοῦ ἀκούετε, ἐρμηνεύει ὁ μακάριος Γερμανός. Καὶ « *Πρόσχωμεν, ἀκουτισθῶμεν, ἐρωτισθῶμεν πάντες μετὰ ἡρέμου* » ρόος. » « *Πρῶτον δὲ ὁ Ἀπόστολος, ἔπειτα τὸ Εὐαγγέλιον κη-* » ρύσσεται, (ἐρμηνεύει ὁ Θεσσαλονίκης) ὅτι *πρῶτον μὲν ἐνισχυθέν-* » *τες δεκαπεντάλησαν οἱ Μαθηταὶ· εἶτα τὴν Οἰκουμένην περιδρα-* » *μόντες τὸ Εὐαγγέλιον ἐκήρυξαν.* » Τὸ προκείμενον τὸ ὁποῖον λέ- γεται πρὸ τῆς Ἐπιστολῆς μὴνύει πάλιν « *τὴν τῶν Προφητῶν ἐκ-* » *φαντορίαν, καὶ τὴν προμήνυσιν τῆς τοῦ Βασιλέως Χριστοῦ πα-* » *ρουσίας.* » Γερμανός.

Τὸ, Ἀλληλούια, ψάλλεται ἀργῶς καὶ μετὰ μέλους, διὰ νὰ δοθῇ καιρὸς τῷ Διακόνῳ νὰ θυμιάσῃ τὸ Ἱερατεῖον, καὶ τὸν Λαόν. Καὶ ἔχει πολλὰς ἐξηγήσεις. Τὸ μὲν Ἀλ, σημαίνει ἔρχεται, ἐφάνη· τὸ δὲ, Ηλ, ὁ Θεός· τὸ, Ου, αἰνεῖτε, δοξάσατε· τὸ, Ια, τὸν Θεόν. Καὶ ψάλλεται μεταξὺ τῆς Ἐπιστολῆς, καὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου· διότι καθὼς εἴ- πομεν, αὐτὰ προφέρουσι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγου, καὶ τὸ Εὐαγγελικὸν αὐτοῦ Κήρυγμα· καὶ οὕτως εὐκαιρῶς ὁ Χορὸς μελωδεῖ ἔρχεται, ἐφάνη ὁ Θεός· ἔστω τὸ ὄνομα του δεδοξασμένον.

Εἰς ἓν Λεξικὸν Ἑβραϊκο-Ἑλληνικὸν εὕρισκω ἄλλην ἐτυμολογίαν· τὸ **יהיה** Ἀλληλου, ἐρμηνεύεται. Αἰνεῖτε, δοξάσατε· τὸ **יהי** Ια, τὸν Θεόν. (1) Καὶ σημειῶνῶ τὸ **יהי** Ια, ὅτι ἐστὶ τὸ πρῶτον, καὶ τὸ ὑ- στερον γράμμα τοῦ **יהיה** Ἰεωβά, ὑπερ ἐστὶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τὸ τετραγράμματον, τὸ περιβόητον ἐκεῖνο, καὶ πολυθρύλλητον. (2)

(1) Ἄβη ἐστὶν ἡ ἀληθὴς ἐρμηνεία τοῦ, Ἀ λ λ η λ ο ὐ ι α.

(2) Ζήτημα ὑπάρχει ἂν τὸ ὄνομα Ιά, ἐστὶ συκοπή τοῦ τετραγράμματος, ἢ μή. (ἴδ. Στεφάνου Καραθεοδωρῆ περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς ΕΙ.) Τοῦ δὲ τετραγράμματος ἡ γνησίαι προφορὰ ἐστὶ δύσκολον τὰ προσδιορισθῆ, διότι εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν δὲν γράφονται ὅλα τῶν λέξεων τὰ φωνήεντα, καὶ διότι ἐξ εὐλαδίας οἱ Ἑβραῖοι δὲν προέφερον τὸ ὄνομα τοῦτο· ἀπεφώνητο δὲ μόνον ἐνίστα ὑπὸ τῶν Ἱερέων ἐν τῷ ναῷ εἰς εὐλογίαν τοῦ λαοῦ. Πιθανώτερον δὲ φαίνεται ὅτι προεφέριτο, Ιαώ. (ἴδ. Οἰκονομ. Περὶ τῶν Ο'. βιβλ. Β'. σελ. 848—849.) Οἱ δὲ Ἑβραῖοι γραμματικοὶ εἰ ἐπινοήσαντες στιγμάς τινάς καὶ ἄλλα σημεῖα πρὸς παράστασιν τῶν φωνήεντων, ἔστιξαν συνήθως ἐπὶ τοῦ τετραγράμματος τὰ φωνήεντα ω καὶ α, ὅχι διὰ νὰ σηματοῶσιν τὴν προφορὰν αὐτοῦ, ἐπειδὴ εἶναι ἀνεκφώνητον, ἀλλὰ διὰ νὰ προφέ- ρηται ἀντ' αὐτοῦ τὸ, Ἀ δ ω ν α ἰ (Κύριος). Ὅπου δὲ εὕρισκται τὸ τετραγράμματον

Τὸ ὁποῖον ἂν καὶ οἱ ἑβδομήκοντα μετεγλώττισαν πότε Κύριον, πότε Θεόν, ὅμως ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος Βιβλ. ἀ. κατὰ αἰρέσ. τὸ ἐτυ- μολογεῖ « *ὅς ἦν, καὶ ἔσται, καὶ ἀεὶ ὢν.* » Τὸ, Ἰώδ, σημαίνει, ὅς ἦν· τὸ, χολέμ, ὁ ὢν· τὸ, καμέτς, ὅς ἔσται. Τὴν ὁποίαν ἔνοιαν αἰνίττεται εἰς τὸ πρῶτον τῆς Ἀποκαλύψεως ὁ μακάριος Ἰωάννης πρότερον τοῦ Ἐπιφανίου. « *Χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ, ὁ* » *ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος.* » Τὸ ὁποῖον ἐστὶν αὐτὸ τὸ ὄ- νομα τοῦ Θεοῦ τὸ Ἰεωβά. Τὸ **יהוה** δὲν ἀναγινώσκειται, ἐπειδὴ ἐστὶ χωρὶς στιγμῆν. Καὶ ψάλλεται τὸ, Ἀλληλούια, εἰς γλῶσσαν Ἑβραϊ- κὴν ὑπὸ ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδὴ οὕτω γράφει ὅτι τὸ ἤκουσεν αὐτὸς ὁ υἱὸς τῆς βροντῆς ἀδόμενον εἰς τοὺς Οὐρανοὺς, παρὰ τῶν μακαρίων Ἀγγέλων. Ἀποκάλ. ιθ'.

Τὸ θυμίαμα ταύτην τὴν ὄραν χαρακτηρίζει τὴν εὐωδίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τῆς ὁποίας μετέχομεν διὰ τῆς διδασχῆς, καὶ ἀληθινῆς σοφίας τῶν Ἱερῶν Εὐαγγελίων· τὰ ὁποῖα ὀρθοὶ πρέπει νὰ ἀκούωμεν ἀνάγοντες ὀρθὰ τὸν νοῦν ἡμῶν, καὶ ὑψηλά.

Σοφία, ὀρθοὶ ἀκούσωμεν τοῦ Ἁγίου Εὐαγγελίου.

« *Σοφία ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἐν Προφήταις ῥηθεὶς, καὶ προ-* » *κηρυχθεὶς ἡμῖν, ἐν Εὐαγγελίοις δὲ φανερωθεὶς· ἐν ἀκηκόαμεν,* » *καὶ ἐωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν· σοφίαν, καὶ Λόγον Θεοῦ* » *τοῦτον εἶναι πάντες πιστεύοντες, βοῶμεν, ἀκὶ λέγομεν· Δόξα* » *σοι Κύριε, δόξα σοι.* »

« *Ὅρθοι ἀκούσωμεν· τουτέστιν, ἀρώμεν τὰς διαβολὰς ἡμῶν σὺν*

μετὰ τοῦ Ἀδωναί, ἐπειδὴ τότε οἱ Ἑβραῖοι, ἵνα μὴ δις ἐπαναλάβωσι τὸ Ἀ δ ω ν α ἰ, ἀναγινώσκουσιν ἀντὶ τοῦ τετραγράμματος τὸ Ἐ λ ω ἰ μ, (Θεός), διὰ τοῦτο οἱ γραμ- ματικοὶ εἰς τὰ τοιαῦτα χωρία ἔστιξαν ἐπὶ τοῦ τετραγράμματος οὐχὶ τὰ φωνήεντα τοῦ Ἀ δ ω ν α ἰ, ἀλλὰ τὰ τοῦ Ἐ λ ω ἰ μ, ω δηλαδὴ καὶ ι. Ὅθεν ὅσοι τὸ τετρα- γράμματον ἐκφωνοῦσιν Ἰ ε ω β ἄ, κατὰ τὴν ὁποίαν εὕρισκον ἐπ' αὐτοῦ συνήθως ἐτίξιν, ἀτόπως ἐκφωνοῦσιν.

» τοῖς ἔργοις ἀπὸ τῶν γηέρων, καὶ ἀκούσωμεν τῶν ἀγαθῶν τῆν
 » δήλωσιν, καὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν παρουσίαν, καθ' ἣν ὠράθη
 » ἡμῖν οὐκ εἶε διὰ τρυφῶν, καὶ αἰτιγμάτων λαλῶν ἡμῖν, ὡς ποτὲ
 » τῷ Μωϋσῇ διὰ φρονῶν, καὶ ἀστραπῶν, καὶ σαλπείγων, ἤχῳ καὶ
 » γρόφῳ, καὶ πυρὶ ἐπὶ τοῦ Ὄρους, ἢ τοῖς πάλαι Προφήταις δι'
 » ἐνυπνίων· ἀλλ' ἐμφανῶς ὡς ἄνθρωπος ἀληθῶς ἐφάνη, καὶ ὠράθη
 » ἡμῖν· δι' οὗ ἐλάλησεν ἡμῖν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ στόμα πρὸς στό-
 » μα, καὶ οὐ δι' αἰτιγμάτων· περὶ οὗ ὁ Πατὴρ ἐξ Οὐρανοῦ μαρ-
 » τυρεῖ· οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου. » Γερμανός.

Καὶ σημειῶνω, ὅτι τὴν ὥραν, καθ' ἣν ἀναγινώσκειται τὸ ἱερὸν
 Εὐαγγέλιον, δικαίως ὁ Ἀρχιερεὺς βάλλει κάτω τὸ Ὠμοφόριον, δηλῶν
 οὕτω τὴν ταπεινώσιν καὶ ὑπηρεσίαν, τὴν ὁποίαν προσφέρει δουλικῶς
 εἰς αὐτὸν τὸν Εὐαγγελιζόμενον Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. « *Ἀναγινώσκοντες*
 » τοῦ Εὐαγγελίου, ἀποτίθεται τὸ Ὠμοφόριον ὁ Ἱεράρχης, τὴν ἑαυ-
 » τοῦ δουλείαν ἐπιδεικνύς τῷ Κυρίῳ· ἀλλ' ἐξελθὼν αὐτὸ τῶν ὤμων
 » δίδωσι τῷ διακόνῳ, ὃς καὶ κατέχει τοῦτο διπλῶς τῇ δεξιᾷ
 » πλῆσιον τοῦ Ἀρχιερέως. » Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης.

« *Ἀναγινώσκειται δὲ ἀσκεπῶν ὄντων ἀπάντων, (πλὴν τοῦ Ἀλε-*
 » *ξανδρείας ἔχοντος ἐπὶ κεφαλῆς τὸ ἱερὸν ἐπικαλούμενον κατὰ πα-*
 » *ράδοσιν ἀρχαίων· σημειώνει εἰς τὸ περὶ Ναοῦ αὐτοῦ ὁ Θεσσαλονί-*
 » *κης)· καὶ κλινόντων τὴν κεφαλὴν (1) εἰς τεκμήριον τῆς πρὸς τὸν*
 » *Υἱὸν τοῦ Θεοῦ δουλείας. » Οὕτως εἰς τὸ Χρονικὸν ὁ Συρίκιος·*
 καὶ εἰς τὸ Περὶ Ἐκκλησιαστικῶν παρατηρήσεων ὁ Μικρολόγος. « *Τῶν*
 » *λεπουτάτων μαρτυροφούντων, καὶ μετὰ λαμπάδων προπορευο-*
 » *μένων. » Ἰωάννης ὁ Κίτρου.*

(1) Ἰσως τοῦτο τὸ, καὶ κλινόντων τὴν κεφαλὴν, κτλ. δὲν ἔχει ἔρθως. Διότι
 πρῶτον μὲν, ὡς καὶ ἐν τῷ Περὶ τῆς μικρῆς εἰσόδου ἐσημειώσαμεν τὸ νῦν ἐκ-
 φωνούμενον, ὁ ρ θ ο ι, φαίνεται καὶ εἰς τὸ τοῦ σώματος σχῆμα ἀναφερόμενον·
 ἔπειτα ἡ ἐνδειξίς τῆς ἡμετέρας δουλείας δὲν ἀρμόζει κατὰ τὴν ἀνάγκησιν τοῦ Εὐαγ-
 γελίου, τὸ ὅποιον οὕτως ἐκλήθη, διότι μὴνθεὶ ἀγαθὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἐνανθρώ-
 πησιν Θεοῦ, θέσιν ἀνθρώπων, ἄρισιν ἁμαρτιῶν, ἀναγέννησιν, υἰοθεσίαν, καὶ κλη-
 ρονομίαν τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Ὡς υἰοθετηθέντες λαίπην κατὰ χάριν, καὶ
 πατρῴσιαν ἔχοντες, ἰσάμεθα ἔρθιοι.

68. ΕΞ. Εἰπέ καὶ διατὶ τέσσαρα μόνον ἔχομεν Εὐαγγέλια; ὄχι πε-
 ρισσότερα, ἢ ὀλιγώτερα;

ΥΠ. Ἐπειδὴ τέσσαρες ἦσαν μόνον καὶ οἱ αὐτῶν συγγραφεῖς, ἀλλη-
 γορούμενοι ὅτι εἰσὶ τὰ τετραπρόσωπα ἐκεῖνα ζῶα τὰ ὁποῖα εἶδεν ὁ
 Προφήτης (1) εἰκονίζοντα τὰ Χερουβιμ, καὶ τὸ τετράμορφον τῆς τοῦ
 Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ Οἰκονομίας. Τὸ πρῶτον ζῶον ὅμοιον Λέοντι, χαρακτη-
 ρίζει τὸ ἡγεμονικόν, καὶ βασιλικόν τοῦ Χριστοῦ. Τὸ δεύτερον, ὅμοιον
 Μόσχῳ, ἐμφαίνει τὴν Ἱερουργικὴν καὶ Ἱερατικὴν, τοῦ Χριστοῦ τάξιν.
 Τὸ τρίτον, ἔχον πρόσωπον ἀνθρώπου, φανερόναι τὴν κατὰ ἄνθρωπον
 αὐτοῦ παρουσίαν. Τὸ τέταρτον ὅμοιον Ἀετῷ πετομένῳ, σημαίνει τὴν
 ἐπιπταμένην τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάριν, τὴν ὁποίαν μᾶς ἔδωκεν.

Ὁ Λέων δίδεται τῷ Μάρκῳ « *Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. » Ἰ-*
διον τοῦ λέοντος ἡ ἐρημος. Ὁ Μόσχος δίδεται τῷ Λουκᾷ. « Ἐγένετο
 » *ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου Ἱερεὺς τις ὄνόματι Ζαχαρίας. » Ἰδιον*
 τῆς Ἱερωσύνης, ὡς θυσιαζόμενος, ὁ Μόσχος. Ὁ ἄνθρωπος δίδεται τῷ
 Ματθαίῳ. « *Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ. » Ἰδιον ἡ γενεαλογία*
 τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Ἀετὸς δίδεται τῷ Ἰωάννῃ « *Ἐν Ἀρχῇ ἦν ὁ Λό-*
 » *γος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. »*
 νοήματα ὑψηλά. Ἰδιον τὸ ὕψος τοῦ Ἀετοῦ.

Πρῶτος ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον ὁ Ματθαῖος· δεύτερος ὁ Μάρκος·
 τρίτος ὁ Λουκᾶς· ὕστερος πάντων ὁ Ἰωάννης. Ὁ μὲν Ματθαῖος τὸ
 ἔγραψεν εἰς γλῶσσαν Ἑβραϊκὴν· ὁ δὲ Λουκᾶς, καὶ ὁ Ἰωάννης εἰς τὴν
 γλῶσσαν ἡμῶν· περὶ δὲ τοῦ Μάρκου, φέρονται γινώμει, ὅτι τὸ ἔγραψεν
 εἰς γλῶσσαν Λατινικὴν, ἂν καὶ ὁ Ἱερώνυμος Ἐπιστ. ρκγ'. θέλει ὅτι
 καὶ ὁ Μάρκος τὸ ἔγραψεν Ἑλληνιστί (2).

Σημειῶνω ὅμως ὅτι ταῦτα τὰ τετραπρόσωπα ζῶα ἀλληγοροῦνται
 ἀκόμη ὅτι εἰσὶν αἱ τέσσαρες Καθολικαὶ Διαθήκαι αἱ δοθεῖσαι τῇ ἀν-

(1) Ἰεζεκ. α. 10.

(2) Ὁ ἰσχυρισμὸς τινῶν, ὅτι τὸ κατὰ Μάρκον ἔγραψεν Λατινιστί, οὐδαμῖαν βάσιν
 ἔχει, καὶ ἀποδοκιμάζεται κοινῶς ὑπὸ τῶν κριτικῶν. Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν
 ἔγραψαν οὐ μόνον τὰ τρία Εὐαγγέλια, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ βιβλία τῆς Καινῆς
 Διαθήκης, ἂν καὶ περὶ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς εἶναι γνώμη τινῶν, ὅτι
 Ἑβραϊστὶ ἔγραψεν.

θρωπότητι· μία μὲν τῷ Κατακλυσμῷ ἐπὶ τοῦ τόξου· δευτέρᾳ δὲ τῷ Ἀβραάμ ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς Περιτομῆς· τρίτῃ δὲ ἡ Νομοθεσία διὰ Μωϋσέως· τετάρτῃ ἡ τοῦ Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΤΕΝΟΥΣ.

69. ΕΞ. Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὰς εὐχὰς καὶ δεήσεις αἵτινες γίνονται μετὰ τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον.

ΥΠ. Ἄττι γίνονται ἐπίσης καὶ ὑπὲρ τῶν Πιστῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν Κατηχομένων. Καὶ κατὰ τὸν Ἅγιον Γερμανὸν σημαίνουν δύο. « *Αἱ*
 * *μετὰ τὴν τῶν Θεῶν Εὐαγγελίων Ἀνάγνωσιν Εὐχαί, καὶ αἰτήσεις*
 * *ἄχρι τοῦ Χερουβικοῦ Ὑμνου τὴν ἐπὶ τρισὶ χρόνοις διδασκαλίαν*
 * *ἐμφαίνουσι τοῦ Χριστοῦ, καὶ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τὴν τῶν πρὸς τὸ*
 * *βάπτισμα εὐτρεπιζομένων Κατήχησιν.* » Καὶ πρῶτον ἀρχεται ὁ Διάκονος, ἢ καὶ ὁ Ἱερεὺς, τῆς μεγάλης Ἐκτενοῦς ἧτις ἐστὶ τὸ

Εἶπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς.

Οὕτως ὠνομάσθη ὡς Δέησις ἐκτεταμένη λίαν καὶ πρόθυμος, ἀπὸ τοῦ, ἐκτείνω, ῥήματος, ὅπερ σημαίνει μακρύνω. Ὁ μέγας Βασίλειος τὴν ὠνομάζει ἐκτενὴ Ἰκεσίαν· ὁ Μεθόδιος, δέησιν ἐκτενῆ· ὁ Ἠσύχιος, ἐκτεταμένην. Καλεῖται οὕτως, ὅχι τοσοῦτον διὰ τὴν ἔκτασιν, εἴτε πλάτος τῆς Δεήσεως, ὅσον διὰ τὸ ἀγωνιστικόν, καὶ πρόθυμον τῆς Εὐχῆς, διότι ἀρχόμενος ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς (ἐκτενῶς, ἐρμηνεύεται ἀπὸ τοῦς Λεξικογράφους ὀλοψύχως,) καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας ὁ Ἱερεὺς, Δεόμεθά σου, ἐπεύχεται, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον· καὶ πάλιν Δεόμεθά σου, ἐπάκουσον Κύριε, καὶ ἐλέησον· καὶ ὁ Λαός. Κύριε ἐλέησον, Κύριε ἐλέησον, Κύριε ἐλέησον. Ἴδου τὸ δραστικόν, καὶ ἐκτενὲς τῆς Εὐχῆς·

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ.

Εὐξασθε οἱ Κατηχούμενοι τῷ Κυρίῳ.

Μεταβάνει· ἔπειτα εἰς τοὺς Κατηχομένους καὶ πρῶτον τοὺς παρακινεῖ νὰ δεηθῶσιν αὐτοὶ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ παρακαλέσωσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἂν καὶ ἔκμαε τὸν ἄνθρωπον χωρὶς τὸν ἄνθρωπον, δὲν δύναται νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον, χωρὶς τὸν ἄνθρωπον, κατὰ τὸν Λύγουστινον. Qui fecit, λέγει, te sine te, non potest salvare te sine te.

Ἐπειτα παρακινεῖ τοὺς Πιστοὺς νὰ κάμωσι καὶ αὐτοὶ δέησιν ὑπὲρ αὐτῶν ἐπειδὴ ἔχομεν ὅλοι χρέος νὰ ἐπιθυμῶμεν τὴν σωτηρίαν τοῦ πλησίον καθὼς καὶ τὴν ἰδικὴν μας. « *Καὶ χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν Ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.* » Λουκ. ιε. Ἐξακολουθεῖ τὴν Εὐχὴν, καὶ παρακαλῶν τὸν μεγαλόδωρον Θεὸν νὰ τοὺς χαρίσῃ τὴν ἀγίαν τοῦ διδασχῆν, νὰ τοὺς ἀναγεννήσῃ διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, τουτέστι διὰ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, νὰ τοὺς ἀξιώσῃ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ νὰ τοὺς συγκαταριθμήσῃ τῇ Ἀγίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐκλεκτῇ ποιμνῇ, ἧτις ἐστὶν ἡ Ἁγία τοῦ Θεοῦ Καθολικὴ, καὶ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἐκφωνεῖ τὸ

Ἵνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμον, καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἐπειδὴ, « *αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, καθὼς εἶπομεν, ἵνα γινώσκωσι σε τὸν μόνον ἀληθινόν Θεόν, καὶ διὰ ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν.* » Ἰωάνν. ιζ'. « *Καὶ ὅστις ἂν βούληται σωθῆναι, πρὸ πάντων χρημάτων κρατεῖν τὴν Καθολικὴν Πίστιν. Πίστις δὲ ἡ Καθολικὴ αὕτη ἐστὶν ἵνα ἕνα Θεὸν ἐν Τριάδι, καὶ Τριάδα ἐν μονάδι σεβώμεθα,* » κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. (1) Καὶ

(1) Ἐν τῷ συμβόλῳ.

ἐπειδὴ πλησιάζει ἡ μεγάλη Εἰσοδος, ἐξαπλοῖ εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν ὁ Ἱερεὺς τὸ Εἰλητὸν ἐπὶ τῆς Τραπεζῆς, διὰ νὰ ἐπιθέσῃ ἐπάνω τὰ Ἅγια ἀπὸ τὴν ὥραν αὐτὴν τῆς Εἰσόδου ἕως τέλους τῆς Ἱερᾶς Λειτουργίας, διὰ τὸ ὁποῖον τὸ Εἰλητὸν αὐτὸ καλεῖται καὶ Θρόνος.

Διὰ τὸ Εἰλητὸν εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι λέγεται οὕτως ἀπὸ τοῦ ἑλισσω, σημαίνοντος τυλίγω. Λέγεται καὶ Ἀντιμήνσιον, ἐπειδὴ χρησιμεύει ἀντὶ Μήσης, ἧτις σημαίνει τράπεζα (1) διότι εἶναι ἡγιασμένον, καὶ καθιερωμένον ἀπὸ τὸν Ἀρχιερέα, ὡς μία μικρὰ Τράπεζα· ἐξ' οὗ ὠνομάσθη καὶ Καθιέρωσις. « Τὰ Ἀντιμήσια, ἐσημείωσεν εἰς τὸ » γ'. *Bib. Juris Graecorum* » εἰς τὸ Ἐ. Ἐμμανουὴλ ὁ Χαριτόπουλος, « ὅτι οὐκ εἰς πάσας ἀνάγκη κείσθαι τὰς Ἁγίας Τραπεζάς » ἀλλ' εἰς ἃς οὐ γνῶριμόν ἐστιν, εἴτε καθιερωμέναι εἰσὶν, εἴτ' οὐ. τὰ γὰρ Ἀντιμήσια καθιερωμένων Ἁγίων Τραπεζῶν τόπον ἐπέχουσι » Τὰ αὐτὰ γράφει καὶ Κύπρου Ἰωάννης εἰς τὰς ἀποκρίσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμε πρὸς τὸν Δυβέαχίου Κωνσταντῖνον. « Ἐν ταύταις » δὲ ταῖς Ἐκκλησίαις ταῦτα τίθενται, ἃς καθιέρωσις οὐχ ἡγίασεν » ἐκ τῶν Ἀντιμυσίων γὰρ αὐτὴ τε ἡμῖν καθιερωθεῖσα ἡ Τράπεζα, » καὶ ἱεροουργουμένη προσφορά λαμβάνουσι τὸν ἁγιασμόν. » Οὗτος ὁ Διδάσκαλος γράφει, βαθῶς βλέπει, τὸ Ἀντιμήνσιον μὲ ἰῶτα, καὶ τὸ ἑτυμολογεῖ ἀπὸ τοῦ μίνσου, ὅπερ προείπομεν ὅτι σημαίνει κένιστρον.

Ὅσοι Κατηχούμενοι προέλθετε.

Μετὰ ταῦτα ἐκβάλλονται ἔξω τῆς Ἐκκλησίας οἱ Κατηχούμενοι, ἐπειδὴ λαμβάνει τέλος ἡ Λειτουργία, ἡ περὶ τῶν Κατηχουμένων. Καὶ ὁ Διάκονος ἐκφωνεῖ τὸ, Ὅσοι Κατηχούμενοι προέλθετε. Ἐξέλθετε, φύγετε ἔξω. Μήτις τῶν Κατηχουμένων ἃς μὴ μείνῃ μέσα κανεὶς Κατηχούμενος. Καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ δὲν δύνανται ὡς ἀρχαριοὶ, νὰ κατανοήσωσιν οὕτως εὐκόλως τὸ βάθος τοῦ Μυστηρίου εἰς τοιαύτην ὥραν καθ' ἣν παύρησιάζεται ἡ μεγάλη Εἰσοδος, καὶ πλησιάζει ἡ ὥρα τῆς ὑπὲρ λόγον, καὶ ἔννοιαν φρικωδεστάτης τῶν τελουμένων μοτουσιώ-

(2) Αὕτη εἶναι, νομίζω, ἡ ἀληθὴς τοῦ ἀντιμηνοῦ ἑτυμολογία.

σεως. « Ὁφθαλμοῖς ἀσθερεστέροις ἤλιον, καὶ τροφήν στερεὰν τοῖς » ἔτι γάλα ποτιζόμενοις πιστεύειν ἀσύμφορον (θεολογεῖ εἰς τὴν » Πεντηκοστὴν ὁ Θεολόγος) ἀλλὰ δεῖον κατὰ μικρὸν προάγειν αὐτοῦς » εἰς τὸ ἔμπροσθεν, καὶ προβιβάζειν τοῖς ὑψηλοτέροις, φωτὶ φῶς » χαριζόμενους, καὶ ἀληθεία προξενούνητας ἀλήθειαν. » Πᾶσα κίνησης ἀπὸ ἐν ἄκρον εἰς ἄλλο ἐστὶ βλαβερὰ, καὶ ἐνέργεια δὲν δίδεται εἰς τὰ ἀπόντα, μὴ διαβαίνουσα διὰ τοῦ μέσου.

Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης ἀλληγορεῖ εἰς τὸ περὶ Νᾶου τὴν ἐκβολὴν αὐτὴν, τῶν Κατηχουμένων ὅτι σημαίνει, τὸν χωρισμὸν τῶν ἐριφίων καὶ τῶν προβάτων, τῶν δικαίων καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν, ὅστις, ὡς ἀκούομεν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, μέλλει νὰ γείνη ἐπὶ τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ Παρουσίας. « Κατηχούμενοι δὲ, λέγει, εὐθὺς ἀπολύονται, » καὶ οἱ Πιστοὶ μένειν παρακαλεῦνται, ἐπεὶ ὁ καιρὸς οὗτος τὸν » τῆς συντελείας ἐμφαίνει καιρὸν· μετὰ γὰρ τὸ κηρυχθῆναι, φησὶ, » τὸ Εὐαγγέλιον ἐν ὅλῳ τῷ Κόσμῳ, τότε ἤξει τὸ τέλος· ἐπεὶ δὲ ἐν » τῷ τέλει ἀποστελεῖ, φησὶ, τοὺς Ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἀποχωρή- » σουσι τοὺς πονηροὺς ἀπὸ τῶν δικαίων, καὶ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία » ποιεῖ· καὶ βοᾷ μὲν, ἐξέρχεσθαι τοὺς Κατηχούμενους, μένειν δὲ » μόνον τοὺς Πιστοὺς. »

Καὶ μὴ στοχασθῆς ὅτι τὰ Κατηχούμενα εἰσι μάταια εἰς τοὺς καιροὺς ἡμῶν, διότι τάχα δὲν ὑπάρχουσι τὴν σήμερον Κατηχούμενοι, καθὼς ἦσαν παλαιότερον, ἐπειδὴ τὰ Κατηχούμενα, ἐκτὸς τῶν προσηλύτων ἐκτείνονται καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς, οἵτινες ἐξόριστοι καὶ ἀνάξιοι παρβαίνομεν τοὺς ὅρους τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ τὸ ἀπροσωπόληπτον τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. (1) Οὕτως μᾶς γράφει ὁ μέγας Χρυσόστομος εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ Ἀσώτου. » « Μήτις τῶν μὴ ἐσθιόντων, μήτις τῶν μὴ δυναμένων θεάσασθαι » τὸ Ὠρράριον Αἶμα, τὸ ἐκχυνόμενον εἰς ἄφρονι ἀμαρτιῶν, μήτις » ἀνάξιος τῆς ζωῆς θυσίας, μήτις ἀμύητος μὴ τις μὴ δυνάμενος » ἀκαθάρτοις χεῖλεσι προσψάσασθαι τῶν φρικτῶν μυστηρίων.

(3) Ἰσχυρῶτερον λόγον δίδει Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης (μέρ. Γ'. κεφ. μς.) τῆς ἀνάγκης τῶν ὑπὲρ κατηχουμένων εὐχῶν, ὅτι δηλαδὴ ὑπάρχουσι πάντοτε κατηχούμενοι, τὰ ἀβάπτιστα βρέφη τῶν πιστῶν.

- » Ἐὰν ἔχῃς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἔξελε τὴν ὀργὴν, θεράπευσον τὴν
 - » πληγὴν, λύσον τὴν ἐχθραν, ἵνα λάβῃς θεραπείαν ἀπὸ τῆς τρα-
 - » πύλης· θυσία γὰρ προσέρχῃ φρικτῇ· αἰδέσθητι τὴν ὑπόθεσιν·
 - » ἐσφαγμένος πρόκειται ὁ Χριστός· καὶ τίνος ἔρεκεν ἐσφάγη;
 - » ἵνα εἰρηνοποιήσῃ τὰ ἔθνη ἐν Οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. »
- καὶ τὰ ἔθνη.

Ταύτην τὴν Εἰρήνην δὲν πύσει ἀναζητοῦσα πάλιν παρὰ τοῦ λαοῦ ἡ Ἐκκλησία, καὶ καθὼς τὰ προοίμια τοῦ δευτέρου μέρους τῆς Θείας, καὶ Ἰεραῆς Λειτουργίας ἦσαν τὰ Εἰρηνικά, καὶ πρώτη ἀρχὴ τῶν Λειτουργιών τοῦ Διακόνου τὸ, Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν· οὕτως εἰς τὴν Λειτουργίαν τώρα τῶν Πιστῶν ἄλλο δὲν προοιμιάζεται εἰμὴ ἡ Εἰρήνη.

Ὅσοι πιστοὶ, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ
Κυρίου δεηθῶμεν.

Λόγια δι' ὧν ἀρχαται τὸ τρίτον μέρος τῆς Ἰεραῆς Λειτουργίας.

